

HÜSEYİN RAHMİ GÜRPINAR

Cadı

YAYIN YÖNETMENİ

EMİNE GÜRSOY NASKALİ

HAZIRLAYAN

SELMA OĞUZ

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

CADI

Gürpınar, Hüseyin Rahmi (1864-1944)

Cadı / Hüseyin Rahmi Gürpınar; hazırlayan: Selma Oğuz; yayın yönetmeni: Emine Gürsoy Naskali.--Ankara: Türk Dil Kurumu, 2021.

294 s.; 21 cm.— (Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları; 1370)

ISBN 978-975-17-4762-4

1. Türk Romanı 2. Türk Edebiyatı--Roman I. Oğuz, Selma (haz.) II. Naskali, Emine Gürsoy (yayın yönetmeni) III. e.a

813.317

Türk Dil Kurumu Yayınları

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

CADI

Yayın yönetmeni
Emine Gürsoy NASKALI

Hazırlayan
Selma OĞUZ

Ankara, 2021

Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu

Türk Dil Kurumu Yayınları: 1370

CADI

Hüseyin Rahmi GÜRPINAR

*

Yayın yönetmeni:

Prof. Dr. Emine Gürsoy NASKALI

*

Hazırlayan:

Selma OĞUZ

*

Metin denetimi:

TDK - Sevde GREL

*

Sayfa ve kapak tasarımı:

TDK - Mehmet GÜVEN

*

Birinci baskı: Ankara, Şubat 2021

ISBN: 978-975-17-4762-4

*

Dağıtım:

Türk Dil Kurumu

Atatürk Bulvarı No.: 217

06680 Kavaklıdere/ANKARA

Telefon: +90 (312) 457 52 00

Belgegeçer: +90 (312) 468 07 83

Genel aĖ: <http://tdk.gov.tr>

*

©5846 sayılı Yasa'ya göre

eserin bütün yayın, eviri ve alıntı hakları

Türk Dil Kurumuna aittir.

İçindekiler

Sunuş • 7

Giriş • 31

Cadı • 33

Sunuş

Hüseyin Rahmi Gürpınar (1864-1944)

Yaşamı

Hüseyin Rahmi, 1864'te İstanbul'da Ayazpaşa'da doğdu.¹ Hünkâr yaveri Mehmet Sait Paşa'nın oğludur. Okur yazar bir kadın olan annesi 22 yaşında veremden vefat ettiğinde Hüseyin Rahmi üç yaşındaydı. Annesinin ölümü üzerine Girit'te görevde bulunan babasının yanına gönderildi ancak babasının yeniden evlenmesiyle altı yaşındayken anneannesinin yanına İstanbul'a geldi.

Yakubağa Mektebi, Beyazıt'taki Mahmudiye Rüştîyesi ve idadide okuyan Hüseyin Rahmi, tarihçi Abdurrahman Şeref Bey'in himayesiyle Mekteb-i Mülkiyeye girdi (1878). Okulun ikinci sınıfında iken ağzından kan gelince yani verem belirtisi üzerine Hüseyin Rahmi öğrenimini yarıda bıraktı (1880). Kısa bir süre Adliye Nezaretî Ceza Kalemünde memur, Ticaret Mahkemesinde aza mülazımı olarak çalıştı. Hayatını kalemiyle kazanmaya karar verince 1887'de *Tercüman-ı Hakikat* gazetesinde yazmaya başladı. Sonra, *İkdam* ve *Sabah* gazetelerinde çevirmen ve yazar olarak çalıştı. II. Meşrutiyet Dönemi'nde 37 sayı süren *Boşboğaz ile Güllabi* adlı bir gazete çıkardı. İbrahim Hilmi Bey ile birlikte çıkardığı *Millet* gazetesi de uzun ömürlü olmadı. Bundan sonra çalışmalarını *İkdam*, *Söz*, *Za-*

¹ Hüseyin Rahmi'nin hayatını anlatan en doyurucu kaynak: Abdullah Harman-
cı: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*. Konya 2010, Selçuk
Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.

man, *Vakit*, *Son Posta*, *Milliyet* ve *Cumhuriyet* gazetelerinde neşretti. Türkiye Büyük Millet Meclisine 5. ve 6. dönem Kütahya milletvekili olarak katıldı (1936-1943). Ömrünün son yıllarını, 1924'te Heybeliada'da yaptırdığı evde geçirdi. 1944'te yaşama veda etti. Heybeliada'daki Abbas Paşa Mezarlığı'na defnedildi.

Hüseyin Rahmi'nin Heybeliada'daki evi müze olarak düzenlenmiştir.

Yazarlığı

Hüseyin Rahmi Gürpınar; Tanzimat, Servet-i Fünun, Meşrutiyet ve Cumhuriyet dönemlerinde eser vermiş bir yazarımızdır.

Yazarlığa 1884'te *Ceride-i Havadis*'te yayımlanan “Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti” ve hemen ardından “İstanbul'da Bir Frenk” hikâyesiyle adım atar. İlk romanı *Şık*'ı (*Ayna*) 1887'de tamamlar ve Ahmet Mithat Efendi'nin çıkardığı *Tercüman-ı Hakikat*'e gönderir. Ertesi gün romanın gazetede tefrika edileceği ve Ahmet Mithat'ın kendisini matbaaya çağırdığı haberi gelir. Hüseyin Rahmi, Ahmet Mithat ile karşılaşmasını şöyle anlatır: “Hazretin huzuruna büyük bir helecenla çıktım. Gür kaşlı, kara sakallı, iri yarı, heybetli bir zat... Beni görünce ilk sorusu şu oldu:

— Kimsin sen çocuğum?

— *Şık* yazarı Hüseyin Rahmi.

Korktuğuma uğradım. Efendi'nin yüzünde derhâl bir güvensizlik gülümsemesi belirdi. [...] Bana pek alaycı gelen bir sesle:

— Oğlum, senin ağzın daha süt kokuyor. Bu roman usta işi. Senin ne kalemin ne yazı gücün ne deneyimin ne de görgün henüz bunu yazmaya yeterli değil. Bu gerçek görünüyor. Sen böyle bir şey tasvirine özenebilirsin ama tek başına başaramazsın. Sana bir yardım eden var. Baban mıdır, ağabeyin midir, arkadaşın mıdır, o kimdir? Söyle...

[...] Koca Ahmet Mithat Efendi'nin bu suçlaması karşısında küçüldüm, büzüldüm, hiçbir söz bulamadım. Sonunda gözlerimden dökülen iki damla, hüznü bir yanıt yerine geçti. Bu saf, masumca ağlayışım Efendi'ye dokundu, hemen:

— Ağlama... Ağlama, inandım... dedi."²

Böylece Hüseyin Rahmi, edebiyat dünyasına Ahmet Mithat Efendi'nin desteğiyle girmiş olur. Ahmet Mithat, Hüseyin Rahmi'yi kızıyla evlendirmeyi düşünecek kadar beğenmekte ve sevmektedir. Hüseyin Rahmi bu evlenme teklifini nazıkçe reddeder ve ömrü boyunca hiç evlenmez.

İlk romanın bu kadar büyük bir ün kazanmasına Hüseyin Rahmi de hayret eder. Ahmet Mithat bu ünün sebebini şöyle açıklar: "Oğlum, senin kafandan daha çok şeyler doğacak gibi görünüyor. Eserinin en büyük erdemi, okuyanları kahkahalarla güldürmesidir."³

Romanlarındaki karakterler ve konular

Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın romanlarındaki karakterler toplumun her kesiminden, her yaş grubundan seçilmiştir: İstanbul hanımefendileri, İstanbul beyefendileri, evlatlıklar, öksüz ve yetimler, yoksullar, dadılar, kalfalar, kâhyalar, bürokratlar, küçük memurlar, polisler, yazarlar, Mülkiyeliler, hukukçular, askerler, doktorlar, eczacılar, tüccarlar, öğretmenler, din adamları, politikacılar, şairler, müzikseverler, ressamı, tiyatrocular, sporcular, harp zenginleri, vurguncular, mirasyediler, iç güveyiler, dullar, gayrimeşru çocuklar, dolandırıcılar, dilenciler, eşkıyalar, fahişeler, metresler, muhabbet tellalları, hovardalar, şıpsevdliler, fedakârlar, iffetsizler, namussuzlar, alafranga tipler, dejenere tipler, züppe tipler, dedikoducular, fettanlar, Fransızlar, Rumlar, Ermeniler, Yahudiler, Ruslar, vb.

² Şık romanının ikinci baskısının (1920) girişinden alıntıdır. [Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır (Hüseyin Rahmi Gürpınar, *Billur Kalp*, Özgür Yayınları, 2005).]

³ Kemal Bek'in *Billur Kalp*'e yazdığı ön sözden aktarılmıştır.

Romanlarda bu karakterler gerçek hayattaki gibi konuşturulurlar. Eğitimlerine uygun söz dağarcıkları, ağız özellikleri, şiveleri, ifade biçimleri, kullandıkları argo sözler yazıya geçirilmiştir.

Romanlarının konuları şöyle sınıflandırılabilir:⁴

1. Türk toplumunun geleneklerine tezat teşkil ettiği için gülünç durumlara düşen, alafranga, züppe ve dejenere tiplere yer veren eserler: *Şık, Mürebbiye, Metres, Şıpsevdi, Tutuşmuş Gönüller, Gönül Bir Değirmendir Sevda Öğütür, Dirilen İskelet, Kaderin Cilvesi, Can Pazarı*.

2. Himayeden mahrum, zavallı, âciz kimseleri, sorunlarını ve düştükleri kötü durumları ele alan eserler: *İffet, Nimetşinas, Hakka Sığındık, Billur Kalp*.

3. Batıl şeylere inanan ve birtakım fantastik unsurların etkisinde kalan tipleri konu edinen eserler: *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç, Gulyabani, Cadi, Efsuncu Baba, Muhabbet Tılsımı, Mezarından Kalkan Şehit, Şeytan İşi*.

4. Karı koca geçimsizliklerini ve bunların zeminini hazırlayan çeşitli faktörleri işleyen eserler: *Mutallaka, Tebessüm-i Elem*.

5. Kadının veya erkeğin isteğine aykırı olarak yapılan evlilikleri ve bunların olumsuz neticelerini konu alan eserler: *Muadele-i Sevda, Tesadüf, Sevda Peşinde, Son Arzu*.

6. Yaşlı erkeklerle evlendirilen genç kızların fizyolojik ve ruhsal çırpınmalarını, ev içindeki veya dışındaki kendi yaşlıları delikanlılarla gayrimeşru münasebetlerini, türlü maceralarını ve neticede tam anlamıyla ahlaki düşüşlerini sergileyen eserler: *Toraman, Cehennemlik, Dünyanın Mihveri Kadın mı, Para mı?, Namuslu Kokotlar*.

7. Toplumu temelinden sarsan sosyal meselelerin en mühimlerinden birini teşkil eden fuhşu, realist ölçüler içerisinde gözler önüne seren eserler: *Hayattan Sayfalar, Kokotlar Mektebi*.

⁴ bk. Önder Göçgün: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları no.: 722, Kültür Eserleri Dizisi no.: 63.

8. Felsefeyi hareket noktası kabul ederek dünya ve ahiretle ilgili çeşitli hadiselerle uğraşan filozof tavırlı kimseleri, onların fikir ve ruh yapılarını, anlayışlarını, davranış özelliklerini, eğilimlerini ve ideallerini ele alan eserler: *Deli Filozof, İnsanlar Önce Maymun muydu?*

9. Ruhsal bakımdan hasta tipleri ve onların toplum içerisindeki son derece olumsuz, zararlı hareketlerini, bir psikolog titizliğiyle tahlil ve tenkit eden eserler: *Ben Deli miyim?, Utanmaz Adam.*

10. İlerlemiş yaşlarına rağmen, hâlâ olgunlaşmamış ve kendilerini sadece cinsel içgüdülerine teslim etmiş tipleri, yer yer hicvederek ele alan eserler: *Evlere Şenlik, Kaynanam Nasıl Kudurdu?*

11. Tehditte para sızdırmak amacıyla kaçırılan insanları ve onlara türlü eziyetler çektiren eşkıyayı konu alan eserler: *Eşkya İnde.*

12. Baştan sona polisiye bir nitelik taşıyan, gerilimi yüksek eserler: *Kesik Baş.*

13. Ruhçuluk ve bu nedenle ruhçuluğa inanan kimselerin geçirdikleri sarsıntıları konu alan eserler: *Ölümler Yaşıyor mu?*

14. Çeşitli psikolojik zikzaklar çizerek çareyi canlarına kıymakta bulan ve neticede intihar manyasına tutulan zavallıları ve onların bu hâllerini tasvire yönelik eserler: *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*

Hüseyin Rahmi'nin romanları sürükleyicidir, okuyucuyu son noktaya kadar merak içinde tutar. Romanları ve hikâyeleri önce gazete tefrikası olarak yayımlanmış, sonradan kitap olarak basılmıştır. Eserlerinin kitap olarak basım tarihi, bazen kaleme alınış tarihinden epey sonradır hatta bazı yazıları, ölümünden sonra kitap olarak basılmıştır. 1960 sonrasında roman ve hikâyelerinin sadeleştirilmiş baskıları yapılmıştır. Hüseyin Rahmi; seçtiği konular, akıcı üslubu, kıvrak Türkçesi, mizahi yaklaşımı, gerçekçiliği dolayısıyla ilgiyle takip edilen, çok okunan ve sevilen bir yazar olmuş ve pek çok eser vermiştir.

Eserleri

Romanlar: *Ben Deli miyim?*; *Billur Kalp*; *Bir Muadele-i Sevda*; *Cadi*; *Can Pazarı*; *Cehennemlik*; *Deli Filozof*; *Dirilen İskelet*; *Dünyanın Mihveri Para mı Kadın mı?*; *Efsuncu Baba*; *Eşkîya İninde*; *Evlere Şenlik*, *Kaynanam Nasıl Kudurdu?*; *Gönül Bir Yeldeğirmenidir* *Sevda Öğütür*; *Gulyabani*; *Hakka Sığındık*; *Hayattan Sayfalar*; *İffet*; *İnsanlar Maymun muydu?*; *Kaderin Cilvesi*; *Kesik Baş*; *Kokotlar Mektebi*; *Kuyruklu Yıldız Altında Bir İzdivaç*; *Metres*; *Tesadüf*; *Mezarından Kalkan Şehit*; *Muhabbet Tılsımı*; *Mürebbiye*; *Namuslu Kokotlar*; *Nimetşinas*; *Ölüler Yaşıyor mu?*; *Ölüm Bir Kurtuluş mudur?*; *Sevda Peşinde*; *Şeytan İşî*; *Şık*; *Şıpsevdi*; *Son Arzu*; *Tebessüm-i Elem*; *Toraman*; *Tutuşmuş Gönüller*; *Utanmaz Adam*.

Hikâyeler: *Açlıktan Ölmemenin Çaresi*; *Ada Vapurunda*; *Aferin Hayrullah* (=Bravo Hayrullah); *Ahlak Humması*; *Allah Gönülüne Göre Versin*; *Annemin Ölümü*; *Asansör*; *Balta ile Doğuran Böyle Doğurur*; *Benim Babam Kimdir?*; *Bir Açın Ruznamesinden Birkaç Yaprak* (=Bir Açın Günlüğünden Birkaç Yaprak); *Bir Genç Kızın Âvâze-i Şikâyeti*; *Bir Hafîyenin İtirafatı*; *Bir Muamma*; *Bir Oburun Mücadele-i Nefsiyesi*; *Bir Seyahat-ı Acibe* (=İki Hödüğün Seyahati); *Bugün Ne Yiyeceğiz?*; *Büyük Ana*; *Büyük Bir İbret Dersi*; *Büyük Bir Nedamet* (=Büyük Bir Pişmanlık); *Büyük Günah*; *Çocuğumun Babası*; *Çocuklara Yasak*; *Ecir ve Sabır*; *Er Kişi Niyetine*; *Erkeğe Galebe Reçetesi*; *Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Mütahassıs* (=Eşeklerin Dilinden Anlayan Bir Uzman); *Eşkîya Oyunu*; *Eti Senin Kemiği Benim*; *Falaka*; *Fırkacı* (=Partici); *Galip ve Mağlup Vaziyeti* (=Yenme ve Yenilme Durumu); *Garip Kaldığımız Günlerde*; *Gönül Ticareti*; *Gugular*; *Hangisi Daha Zevkli?*; *Hattı İstiva* (=Kadayıfçı Yusuf); *Hayvanat Mitingi*; *Heybeliada Merkeplerinin Grevi*; *Horoza Ses Talimi* (=Horoza Ses Eğitimi); *İhtiyar Muharrir* (=Yaşlı Yazar); *İki Külhani Arasında*; *İki Loğusa*; *İmrenilecek Bir İntihar* (=İmrenilecek Bir Ölüm); *İstanbul'da Bir Frenk*; *İstanbul'un Esareti Günlerinden Bir Hatıra* (=İstanbul'un Esirliği Günlerinden Bir Anı); *Kadını Müdafaanın Cezası* (=Kadını Savunmanın Cezası); *Kadının Erkeğe Galabesi*; *Kadınlar Mebusu*; *Kadınlar Vaizi*; *Kanlı*

Eldiven; Katil Puse (=Öldüren Öpücük); Kayınpeder Kayınvalide Kendi Odalarında, Mahdum Bey Zevcesiyle Odasında (Kayınpeder-Kayınvalide; Kaynata-Kaynana); Kedi Yüzünden; Kedim Nasıl Öldü?; Kılıbık; Kıpti Düğünü; Kırço; Kiralık Vücut; Kocasını Deli Divane; Kocasını Boşayan Hürmüz Hanım; Kumru ile Büyükhannımın Mükamelesi; Lakırdı Beynimizde (=Söz Aramızda); Lekeleli Humma Şüphesi (=Lekeli Humma Kuşkusu); Melek Sanmıştım Şeytanı; Menekşe Kalfa'nın Müdafaaanamesi; Meyhanede Hanımlar (Meyhanede Kadınlar); Mınav... Mınav; Misafir; Mutallaka (Boşanmış Kadın); Mübareğin Kuyruğu; Müslüman Mahallesinde Bu İş Ohur mu?; Namusla Açlık Meselesi; Nasıl Dolandırıcı Oldum?; Nasıl Öldürdüler?; Nergis Hanım'la Fehmi Bey; Nurker Hanım'dan Mektup; Ölü Diri Getirir; Refia Hanım'ın Köftesi; Sahte Doktor; Samatya Tramvayında Topa Yirmi Kala; Sigarayı Nasıl Terk Ettim? (=Sigarayı Nasıl Bıraktım?); Sirkeci Lokantalarında İftar; Sokakta; Sonbahar Göçleri; Şillikle Züppe; Şehirde Bir Şekavet; Tehlike Karşısında Keçi Fil Oluyor; Tensikat-ı Beytiye (=Evde Tensikat, Ev Masraflarını Kısıtlama); Ters Konuşma; Tımarhane Şairlerin, Filozofların Mabedidir; Tosun; Tövbeler Tövbesi; Tünelde İlk Çıkış; Türkân Hanım'dan Mektup; Uçurumun Kenarında; Üç Misal; Varda İspanyol Geliyor!; Yanık Dolma; Yankesiciler (=El Elden Üstündür); Yankesiciler Kulübü; Yeni Diyojen; Zarafet ile Tekir; Zavalı Halime; Zavalı Katil; Zavalı Şair.

Kısa yazıları: *Arzın Yuvarlaklığına İnanmıyor; Bakkal Bodasakı'den Hüseyin Rahmi Bey'e Mektup; Balık Pazarı; Bir Maymunun İntiharı; Boykotajın Telakki-i Değeri; Dağların Şenliği; Döşekten Bir Sada (=Döşekten Bir Sesleniş); Gökten Köpek mi Yağıyor?; Halkın Sağlığı; Hanımların Ökçesi - Beylerin Öfkesi; Hayat ve Ölüm; Heybeli Yangını; Horoz Ailesi Sinirli Hanımın Mektubu; İğneli Fıçı; İlk Orucum; İnsan Çekiştiren Eski Vaizler; Kanatsız Uçak Yelkensis Gemi; Kanımızı Emenler; Karıncalarla Savaştayım; Pis Bir Vak'a; Taharet Meraklısı (=Temizlik Meraklısı); Üfürükçülüğüm; Yazarlar Nasıl Öler?; Yeni Bir Gazetenin Çukur Düşünceleri.*

Hüseyin Rahmi'nin hikâye antolojileri: *Kadınlar Vaizi* (1920); *Meyhanede Hanımlar* (1924); *Namusla Açlık Meselesi* (1933); Ka-

til Buse (1933); *İki Hödüğün Seyahati* (1933); *Tünelden İlk Çıkış* (1934); *Gönül Ticareti* (1939); *Melek Sanmıştım Şeytanı* (1943); *Eti Senin Kemiği Benim* (1963).

Oyunlar: *Gülbahar Hanım* (kayıp); *Hazan Bülbülü*; *Kadın Er-kekleşince*; *Tokuşan Kafalar*; *İki Damla Yaş*.

Sanat ve edebiyat konulu yazıları: *Cadı Çarpıyor*; *Şekavet-i Edebiyat*.

Derlemeler: *Müntahabat-ı Hüseyin Rahmi*, 3 cilt (1899), *Sanat ve Edebiyat* (1972), *Mektupları ve Tiyatro Eleştirileri* (1998), *Gazetecilikte İlk Yazılarım* (1999), *Gazetecilikte Son Yazılarım 1* (2001), *Gazetecilikte Son Yazılarım 2* (2002), *Gazetecilikte Son Yazılarım 3* (2004), *Gazetecilikte Son Yazılarım 4* (2006).

Çeviri romanlar: Emile Gaboriau'dan *113 Numaralı Cüzdan* (1889), *Bir Kadının İntikamı* (1891), *Batinyollu İhtiyar* (1891), Jules Arsène Arnaud Claretie'den *Paris'te Bir Teehhül* (1892), Alfred de Musset'den *Frederick ile Bernerette* (1896), Paul de Kock'tan *Biçare Bakkal* (1903).

Çeviri hikâyeler: *Arsızlık Eden Cezasını Bulur*; *Baba Kornil'in Mühim Bir Sırrı*; *Bir Sehv-i Rü'yet*; *Bir Zeki Rehnüma*; *Garip Bir Mektup*; *Hâlî Zamanı Olmayan Adam*; *Hasta Çocuk*; *İki Öksüz*; *Kedilenmek İlleti*; *Kim İki Bin Dolar Kazanmak İster?*; *Münzevi Rahip* (=Köşeye Çekilmiş Rahip); *Ne Boş Hayal İmiş*; *Rahibin Merkebi* (=Papazın Eşgeği); *Sadakat*; *Şeytanın Karısı*; *Zavallı Cambaz*.

Kaynaklar

- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında I”, *Akşam*: 1944, no.: 9151, 11 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında II”, *Akşam*: 1944, no.: 9152, 12 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Arasında III”, *Akşam*: 1944, no.: 9153, 13 Nisan 1944.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 8, s. 6-7.
- ADIVAR, Halide Edib: “Hüseyin Rahmi’nin Eserleri Karşısında”, *Yeditepe*: 1964, S 9, s. 10-11.
- ÂDİL, Fikret: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni İstanbul*: 7 Mart 1961.
- ÂDİL, Fikret: “Türk Edebiyatının Büyük Kaybı”, *Tanin*: 11 Mart 1944.
- AHMED MİDHAT: “Muhâbere-i Aleniyye”, *Tercüman-ı Hakikat*: 1888, no.: 2858, 2 Rebiü’l-âhir 1304/1888.
- AKAGÜN, Oya: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Dört Romanında Dejenere Tipler*: Erzurum 1966, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı lisans tezi.
- AKBAL, Oktay: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, no.: 100.
- AKBAL, Oktay: *Konumuz Edebiyat*: İstanbul 1974, Varlık Yayınevi, S 1817, s. 9-16.
- AKGÜN, Adnan: “Osmanlı Arşiv Belgelerine Göre Edebiyatçılarımızın Resmî Hâl Tercümeleri VII: Hüseyin Rahmi Bey”, *Yedi İklim*: Şubat 1993, S 35, s. 45.
- AKTAŞ, Şerif: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Büyük Türk Klâsikleri*: 1990, Ötüken Neşriyat, C 10, s. 237-243.
- AKYÜZ, Kenan: *Modern Türk Edebiyatının Ana Çizgileri 1860-1923*: İstanbul 1995, İnkılap Kitabevi.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *Değirmen*: Nisan 1944, Y 2, S 12.

ALANGU, Tahir: “Hüseyin Rahmi”, *Ataç*: Ekim 1964, C 3, S 29-30, s. 3-7.

ALANGU, Tahir: “W. Shakespeare ile Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 11 Haziran 1964.

ALANGU, Tahir: *100 Ünlü Türk Eseri*: Milliyet Yayınları, C 2, s. 823-847.

ALÇIÇEK, Esin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hikâyeciliği*: İzmir 2010, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ALİ RAUF: “Hüseyin Rahmi Ne Bıraktı?”, *Tanin*: 18 Mart 1944.

ALPASLAN, Gonca Gökalp: *XIX. Yüzyıl Yazılı Anlatılarında Sözlü Kültür Et-kileri*: Ankara 2002, Kültür Bakanlığı Yayınları.

ALPTEKİN, Turan: “Ölümünün 60. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Bugüne Yansıyanlar”, *Hürriyet Gösteri*: Mart 2004, S 237, s. 26-29.

ALVER, Köksal: “Züppeliğin Sosyolojisi: Türk Romanında Züppe Tipler Örneği”, *Hece*: Mayıs/Haziran/Temmuz 2002, S 65-66-67, s. 252-266.

ARPAD, Burhan: “Hüseyin Rahmi’nin Romanları”, *Türk Dili*: 1966, C 20, S 213, s. 197-199.

ATAY, Falih Rıfkı: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Ulus*: 12 Mart 1944.

ATEŞ, Ömer; Yusuf ÇOTUKSÖKEN, “Popüler Edebiyat ve Hüseyin Rahmi”, *Tema Larousse Tematik Ansiklopedi*: İstanbul 1993-1994, Milliyet Yayınları, s. 86-87.

BALTACIOĞLU, İsmail Hakkı: “Hüseyin Rahmi ve İnsanoğlu”, *Yeni Adam*: 2 Ağustos 1945, no.: 553.

BANARLI, Nihat Sami: *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*: İstanbul 1948, C II, Millî Eğitim Basımevi, s. 1059-1062.

BAŞGÖZ, İlhan: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Hayatı”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.

BAYBARS, Sudi: *Hüseyin Rahmi’nin Yarattığı Tipler*: İstanbul 1948, Türkiyat Enstitüsü Kitaplığı, no.: 320.

- BEK, Kemal: “Hüseyin Rahmi ve Boş İnançlar”, *Hürriyet Gösteri*: Şubat 1997, S 195, s. 77-79.
- BEKİ, Akif: “‘Utanmaz Adam’ Nasıl Unutulur Arkadaş?”, *Hürriyet*: 24 Haziran 2017.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi Romanlarında Kadın Tipleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 5, Türk Tarih Kurumu Basımevi, s. 539-552.
- BERKES, Mediha: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Aile ve Kadın”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 3, s. 19-32.
- BERKES, Niyazi: “Hüseyin Rahmi’nin Sosyal Görüşleri”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 1, S 3 (Mart-Nisan), s. 3-17.
- BORATAV, Pertev Naili: “Hüseyin Rahmi’nin Romancılığı”, *AÜDTCF Dergisi*: Ankara 1945, C 3, S 2, s. 205-212.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi”, *Yeni Adam*: 13 Mart 1941, no.: 324-325.
- BOZOK, Hüsamettin: “Gerçekler Uğruna Savaşan Bir Er”, *Yeditepe*: 16-31 Mart 1961, no.: 39.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Yeditepe*: 15 Mart 1951.
- BOZOK, Hüsamettin: “Hüseyin Rahmi’nin Romanlarında Köy ve Köylü”, *Yeditepe*: Ağustos 1964, S 100, s. 4-9.
- COŞKUN, Nusret Safâ: “Hüseyin Rahmi’nin Ölümü”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- ÇAMLİBEL, Faruk Nafiz: “Hüseyin Rahmi’yi Kaybettik”, *Yedigün*: 20 Mart 1944, no.: 576.
- ÇAPANOĞLU, Münir Süleyman: “Büyük Romancı Hüseyin Rahmi”, *Haber (Akşam Postası)*: 22 Mart 1944.
- ÇEVİK, Dilek: *Mürebbiyelik ve Türk Romanında Mürebbiye Tipleri*: Konya 1999, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- DİMDİK, Pelin: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın-Erkek İlişkisi*: İstanbul 2014, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı doktora tezi.

- DÖLEK, Sulhi: “Hüseyin Rahmi’de Mizah ve Toplumsal Eleştiri”, *Güldiken*: Güz 2000, S 22.
- DUMANOĞLU, Halil: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Kovan*: Mayıs 1944, S 10.
- DURAN, Elif: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kadın*: İstanbul 2009, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Yeni Türk Edebiyatı Bilim Dalı yüksek lisans tezi.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Kahramanlarının ve Anlatıcı Olarak Yazarın Evlilik Hakkındaki Görüşlerinden Hareketle Türk-Osmanlı Toplumunda Evlilik Anlayışı”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2017, s. 22-47.
- EMEKSİZ, Pelin Dimdik: “Kadınlar Dünyası Ekseninde Türk-Osmanlı Toplumunda Kadının Konumu”, *Eurasian Academy of Sciences Social Sciences Journal*: 2016, s. 24-39.
- ENGİNÜN, İnci: “Hüseyin Rahmi ve Özel Eğitim”, *Araştırmalar ve Belgeler*: İstanbul 2000, Dergâh Yayınları.
- EREN, Abdurrahman Âdil, “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tan*: 22 Kasım 1936.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar ve Halk”, *Türk Dili*: 1966, Y 15, S 177, s. 586-591.
- ERİŞENLER, Satı: “Hüseyin Rahmi’yi Okurken”, *Dost*: Ocak 1965, Yeni Dizi, C 15, S 15.
- ERİŞENLER, Satı: “Mürebbiye”, *Türk Dili*: Ekim 1966, C XVI, S 181.
- ERİŞENLER, Satı: “Nimetişinas”, *Türk Dili*: Temmuz 1965, C XV, S 166.
- ERTAYLAN, İsmail Hikmet: *Türk Edebiyatı Tarihi*: Bakû 1925-1926, C I, 2. hisse, Azer Neşriyat.
- ERTEM, Sadri: “Halkın San’atkârı Hüseyin Rahmi”, *Kurun*: 19 Mayıs 1937.
- ES, Hikmet Feridun: “Bizdeki Roman Kahramanları”, *Akşam*: 15 Eylül 1936.
- ES, Hikmet Feridun: “Tanımadığımız Meşhurlar: Bilmediğimiz Hüseyin Rahmi”, *Akşam*: 12, 13, 14, 16, 17 Aralık 1944.

- ESATOĞLU, Hakkı Selâhaddin: “Hüseyin Rahmi ve Gerçekçi Edebiyat”, *Edebiyat Postası*: 15 Haziran 1950, Y 1.
- ESEN, Nüket: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın İki Romanında Anlatım Teknikleri”, *Kuram Kitap*: 11 Mayıs 1996, s. 51-62.
- ESEN, Nüket: *Türk Romanında Aile Kurumu (1870-1970)*: İstanbul 1990, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası.
- FAHRİ, B., “Edebiyat Bahisleri: Hüseyin Rahmi”, *Milliyet*: 21 Haziran 1932.
- FELEK, Burhan: “Kalem Âleminin Kaybettiği Büyük Kıymet: Üstat Hüseyin Rahmi”, *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- FETHİ NACİ: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.
- FIRÇA: “Üstad Hüseyin Rahmi”, *Karikatür*: 29 Şubat 1936.
- GARİPER, Cafer: “Yenileşmenin Başlangıcı ve Öncüleri”, *Yeni Türk Edebiyatı El Kitabı (1839-2000)*: Ankara 2005, ed.: Ramazan KORKMAZ, Grafiker Yayıncılık, s. 41-79.
- GERÇEK, Selim Nüzhet: “Hüseyin Rahmi ve Eserleri”, *İstanbul*: 1 Nisan 1944, S 9.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Edebi Portreler - Hüseyin Rahmi”, *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, S 10, , s. 5.
- GEZGİN, Hakkı Süha: “Hüseyin Rahmi de Gitti”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- GÖÇGÜN, Önder: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuklar”, *Türk Dili*: 1985, S 400, s. 228-235.
- GÖÇGÜN, Önder: “Ölümünün Otuzuncu Yıldönümünde Hüseyin Rahmi”, *Hisar*: Mart 1974, C 14, S 123, s. 6-7.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar: Hayatı, Edebî Kişiliği ve Eserleri, Eserlerinden Seçmeler, Hikâyeleri, Tiyatroları, Tenkidleri, Mektupları, Makaleleri, Röportajları, Hakkında Yazılanlar, Bibliyografya*: Ankara 1990, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*: Ankara 1987, Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.

- GÖÇGÜN, Önder: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanları ve Romanlarında Şahıslar Kadrosu*. Ankara 1993, Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÖKMAN, Muzaffer: *Hüseyin Rahmi Gürpınar - Açıklamalı Bibliyografya*: İstanbul 1966, Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- GÖVSA, İbrahim Alâaddin: "Hüseyin Rahmi", *Meşhur Adamlar Ansiklopedisi*: 1943, s. 753-754.
- GÜLER, Cemal Nâdir: "Türk Mizah San'atı Bir Ustasını Kaybetti", *Amcabey*: 18 Mart 1944, C 3, S 68.
- GÜNGÖR, Selâhaddin: "Hüseyin Rahmi'nin Yarım Asırlık Dostu Kitabçı Hilmi Anlatıyor", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre Hayat", *Yücel*: Temmuz 1944, C XVII, Y 10, S 99.
- GÜNYOL, Vedat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'a Göre San'atkarın Cemiyet İçindeki Yeri ve Rolü", *Yücel*: Şubat 1941, C 12, S 72.
- GÜRPINAR, Hüseyin Rahmi: *Gazetecilikte Son Yazılarım 2*: İstanbul 2002, Özgür Yayınları.
- GÜVEMLİ, Zâhir: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Vakit*: 12 Mart 1944.
- GÜZELCE, İlgaç: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında Kadın Tipleri ve Kadın Eğitimi Unsuru*: İzmir 2006, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- HARMANCI, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Öyküleri ve Öykücülüğü*: Konya 2010, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- HAYRİ, Alp: "Üstadın Ölümünden Evvelki Günlere ve Ölümü Gününe Ait Hâtıralar", *Cumhuriyet*: 10 Mart 1944.
- HIZARCI, Suat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Sanatı, Eserleri*: İstanbul 1964, Varlık Yayınları.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Bey", *Kim*: 20 Ağustos 1964, no.: 318.
- HIZARCI, Suat: "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Eserlerini Oyunlaştırma Yarışması", *Dost*: Mayıs 1965, Yeni Dizi, C 16, S 7.

- HIZARCI, Suat: “Hüseyin Rahmi’den Seçmeler”, *Sosyal Adalet*: Ağustos 1964, no.: 19.
- İLDEŞ, Özgür: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919’a Kadar Olan Romanlarında Yapı, Tema, Anlatım (1889-1919)*: Ankara 2009, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- İLERİ, Selim: “Türk Öykücülüğünün Genel Çizgileri”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286, s. 2-32; 2. baskı: Eylül 2008.
- İMSET, Hulûsi İsmet: “Hüseyin Rahmi”, *Son Posta*: 10 Mart 1944.
- İNCİ, Handan: “Tip Yaratma Tekniği Olarak Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Argo”, *Türk Kültüründe Argo*: Hollanda 2002, ed.: Emine GÜRSOY-NASKALİ, Gülden SAĞOL, Türkistan ve Azerbaycan Araştırma Merkezi Yayınları, s. 213-222; 2. baskı: İstanbul 2016, KaKitap.
- İNCİ, Handan, “Türk Edebiyatı’nın Kedili Öyküleri”, *Kitap-lık*: Temmuz-Ağustos 2006, S 96.
- İNCİ, Handan: “Türk Romanının İlk Yüz Yılında Anlatım Tekniği ve Kurgu”, *Kitap-lık*: Ekim 2005, S 87.
- İNSEL, Avni: “Hüseyin Rahmi’ye Dâir”, *Servet-i Fünûn*: Ekim 1944, Y 53, C 94, S 24-25.
- KABAKLI, Ahmet: “Hüseyin Rahmi ve Halide Edip”, *Tercüman*: 15 Mart 1964.
- KABAKLI, Ahmet: *Türk Edebiyatı*: 1974, Türk Edebiyatı Yayınları, C III, 3. baskı, s. 312-324.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Aslı Tipler”, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: İstanbul 1976, Dergâh Yayınları, s. 458-475.
- KAPLAN, Mehmet: “Hüseyin Rahmi’nin Üslûbu ve Hayat Görüşü”, *Edebiyatımızın İçinden*: 2004, Dergâh Yayınları, s. 90-96.
- KAPLAN, Mehmet: *Edebiyatımızın İçinden*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Hikâye Tahlilleri*: 1997, 6. baskı, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1976, Dergâh Yayınları.

- KAPLAN, Mehmet: *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar II*: 1976, Dergâh Yayınları.
- KAPLAN, Mehmet: İnci Enginün ve Birol Emil, *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar I*: 1995, Dergâh Yayınları, 3. baskı.
- KAPLAN, Mehmet; İnci ENGİNÜN; Birol EMİL, *Yeni Türk Edebiyatı Antolojisi II 1865-1876*: 1993, Marmara Üniversitesi Yayınları, 2. baskı.
- KARAALİOĞLU, Seyit Kemal: *Resimli Motifli Türk Edebiyatı Tarihi 3: Cumhuriyet Edebiyatı*: 1985, İnkılap Kitabevi Yayınları, s. 95-156.
- KARATAY, Namdar Rahmi: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yaşayan Tarafı”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- KARAY, Refik Halid: “Dünki İstanbul Hayatının En Büyük Tarihçisi: Hüseyin Rahmi”, *Tan*: 9 Nisan 1944.
- KAYGANA, Mehmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın 1919-1944 Yılları Arasında Yazdığı Romanlarında Yapı Tema ve Anlatım*: Ankara 2008, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- KERMAN, Zeynep: “Hüseyin Rahmi ve Halid Ziya’da Mürebbiye Meselesi”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: 1986, C 24-35, s. 299-304.
- KERMAN, Zeynep: “Şık Romanı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi II, Prof. Dr. Harun Tolasa Özel Sayısı*: İzmir 1983, s. 58-73.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir, *Türk Edebiyatı Tarihi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- [KORKMAZ] Zeynep DENGİ, “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Fikir Cephesi”, *Ülkü*: 16 Mart 1944, Yeni Seri 60.
- KOŞAR, Emel: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Batıl İnançlar*: 2008, Piya-Art Yayıncılık.
- KUTLU, Şemsettin: *Başlangıçtan Günümüze Kadar Türk Romanları*: 1970, Türkiye Yayınevi.
- KUTLU, Şemsettin: *Servet-i Fünun Edebiyatı*: 1988, Toker Yayınları.
- Kıyruklu Yıldız Altında Bir Ev*: 2000, Adalar Vakfı Yayınları.
- LEKESİZ, Ömer: *Yeni Türk Edebiyatı’nda Öykü*: 1997, Kaknüs Yayınları.

- LEVEND, Âgâh Sırrı: “Ölümünün 25. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Haziran 1969, C 20, S 213.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1964, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- LEVEND, Âgâh Sırrı, *Türk Edebiyatı Tarihi I*: 1973, Türk Tarih Kurumu Yayınları, s. 54-55.
- MECDÎ, Tevfik: *Cadı Mes'elesine Dâir — Recm*: Dersaadet 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- MİYASOĞLU, Mustafa: *Roman Düşüncesi ve Türk Romanı*: 1998, Ötüken Neşriyat, s. 112-117.
- MORAN, Berna: “Alafranga Züppeden Alafranga Haine”, *Birikim*: Mayıs 1977, C 5, S 27, s. 7-17.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’da Sosyalizm ve Haydutluk”, *Birikim*: Haziran 1975, C 1, S 4, s. 5-9.
- MORAN, Berna: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yüksek Felsefesi, Şıpsevdi”, *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış*: 1991, C I, s. 87-116.
- MORAN, Berna: “Türk Romanında Fantastiğin Serüveni”, *Hürriyet Gösteri*: Mayıs 1992, S 138, s. 7-12.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 1997, İletişim Yayınları, 6. baskı.
- MORAN, Berna: *Türk Romanına Eleştirel Bir Bakış I*: 2007, İletişim Yayınları.
- MORKAYA, Burhan Cahit: “Hüseyin Rahmi Türk Romancılığında Mekteb Kurmuş Bir Üstaddı”, *Son Posta*: 11 Mart 1944.
- MUTLUAY, Rauf: “Konuları ve Kişileriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Papirüs*: 1969, S 33.
- MUTLUAY, Rauf: “Öyküleriyle Hüseyin Rahmi”, *Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Temmuz 1975, S 286; 2. baskı: Eylül 2008.
- MUTLUAY, Rauf: *Bende Yaşayanlar*: 1977, İş Bankası Yayınları.
- NACÎ, Fethi: *40 Yılda 40 Roman*: 1994, Oğlak Yayınları, s. 14-20.

- NACİ, Fethi: *Türkiye’de Roman ve Toplumsal Değişme*: 1981, Gerçek Yayınları.
- NACİ, Fikret: “Celal Nuri Beyefendi’ye”, *Edebiyat-ı Umûmiye*: 5 Teşrin-i Evvel 1335 (1919), Mecmua no.: 85.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey ve Roman”, *Yeni Fikir*: 15 Eylül 1926, no.: 16.
- NACİ, Fikret: “Hüseyin Rahmi Bey’in Âsârı”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NACİ, Fikret: “Tutuşmuş Gönüller”, *Yeni Fikir*: 15 Kânun-ı Evvel 1926, no.: 18.
- NİHAT, Mustafa: *Türkçe’de Roman, Hakkında Bir Deneme*: 1936, Remzi Kitabevi.
- NÜZHET, Sadri: (*Cadı*) *Münasebetiyle (Feth-i Meyyit’e) İsyan*: 1329, Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı.
- OKAY, Orhan: *Batılılaşma Devri Türk Edebiyatı*: 2005, Dergâh Yayınları.
- OKSAL, Sedat: “Roman San’atı ve Hüseyin Rahmi”, *Tanin*: 10 Nisan 1944.
- OKTAY, Ahmet: *Cumhuriyet Dönemi Edebiyatı (1923-1950)*: Ankara 1993, s. 755-776.
- OSMAN NİHAD: “Hüseyin Rahmi’nin Arkasından”, *Ankara Postası*: 27 Mart 1944.
- OSMAN SABAHADDİN: “Günü Geçen Bir Dâvâ”, *Yarım Ay*: 15 Mart 1943, no.: 169.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Hüseyin Rahmi’yi Düşünürken”, *Son Posta*: 18 Mart 1944.
- OZANSOY, Halid Fahri: “Ölümünün 25. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tercüman*: 13 Mart 1969, no.: 2659.
- OZANSOY, Halit Fahri: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’a Ait Enteresan Hatıralarım”, *Tercüman*: 20 Mayıs 1964.
- ÖNERTOY, Olcay: “Doğumunun 100. Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romancılığı”, *Türk Dili*: Ağustos 1964, no.: 155, s. 842-847.

- ÖNERTOY, Olcay: “Oyun Yazarı Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türkoloji Dergisi*: 1977, C 7, S 1, s. 55-71.
- ÖRİK, Nahid Sırrı: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Ulus*: 25 Mart 1944.
- ÖZBALCI, Mustafa: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Bazı Romanlarında Ferdi ve Sosyal Tenkit”, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*: Samsun 1991, S 6.
- ÖZCAN, Celâl: “Ölümünün 32. Yılında Hüseyin Rahmi”, *Varlık*: 1977, Y 43, S 833, s.13.
- ÖZERDİM, Sâmî Nabi: “Doğumunun Yüzüncü Yılında Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Türk Dili*: Ekim 1964, no.: 157.
- ÖZMEN, Kemal: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Fransız Kişiler”, *FDE Yazın ve Dilbilim Dergisi*: Ankara 1979, no.: 3, s. 150-166.
- ÖZÖN, Mustafa Nihad: “Hüseyin Rahmi Bibliyografyası”, *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’dan Seçilmiş Parçalar ve Eserleri Hakkında Mütalaalar*, Hilmi Kitabevi, 1945.
- ÖZÖN, Mustafa Nihat: *Son Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1941, Maarif Matbaası.
- ÖZTÜRK, Halil Nimetullah: “Hüseyin Rahmi Mütefekkir”, *Vakit*: 10 Mart 1944.
- ÖZYALÇINER, Adnan: “Çağdaş Bir Yazar: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Güldiken*: 2000, Güz, S 22, s. 10.
- PARLA, Jale: *Babalar ve Oğullar - Tanzimat Romanının Epistemolojik Temelleri*: 1993, İletişim Yayınları, 2. baskı.
- POLAT, Nazım H.: “Hüseyin Rahmi’nin ‘Cadı’ Romanı Hakkında Münakaşalar”, *Türk Dünyası Araştırmaları*: Aralık 1982.
- SAFA, Peyami: “Türk Romanının Büyük Kaybı: Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Tasvir-i Efkâr*: 11 Mart 1944.

- SAĞLAM, Nuri: “Ben Deli miyim? Romanında Ahlakı Aykırı Neşriyat Yaptığı Gerekçesiyle Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Yargılanması”, *İÜ Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*: İstanbul 2005, no.: XXXII, s. 1-20.
- [SAYMAN], Mecdi Sadrettin: “Büyük Romancımız Hüseyin Rahmi Bey’de İki Saat”, *Yeni Kitap*: Temmuz 1928, S 3.
- SERASLAN, Halim: *Cariyelik ve Türk Romanında Bazı Cariye Tipleri*: Konya 2000, Selçuk Üniversitesi Vakfı Yayınları.
- SERVER, İskit: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Aylık Ansiklopedi*: 1943, S 49, C V, s. 1408-1410.
- SEVENGİL, Ahmet Refik: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri Hakkında Mütalaalar*: 1945, Hilmi Kitabevi.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey - Hayatı ve Eserleri”, *Dârülbîedâyi Mecmuası*: 1932, no.: 35.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: “Hüseyin Rahmi Bey ve Kahramanları”, *Yedigün*: 23 Mayıs 1934, no.: 63.
- SEVENGİL, Refik Ahmet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Hayatı, Hatıraları, Eserleri, Münakaşaları, Mektupları*: 1944, Hilmi Kitabevi.
- SEVİNÇLİ, Efdal: *Hüseyin Rahmi Gürpınar, Yaşamı, Sanatçı Kişiliği*: 1990, Arba Yayınları.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Edebî Yeniliğimiz II*: 1932, Maarif Vekâleti Devlet Matbaası.
- [SEVÜK], İsmail Habip: *Tanzîmattan Beri I, Edebiyat Tarihi*: 1944, Remzi Kitabevi, s. 226-232.
- SEYDA, Mehmet: “Doğumunun 11. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *Forum*: Ankara 1964, S 15, s. 16-17.
- SINAR, Alev: “Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Eserlerinde Âdet ve Gelenekler”, *Türkiye Günlüğü*: 2000, S 63, s. 88-100.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: Ankara 1974, 3. baskı, Varlık Yayınları.

- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman 1859-1959 II (Meşrutiyet'ten Cumhuriyet'e Kadar (1911-1922))*: Ankara 1978, Varlık Yayınları.
- [SOLOK] Kudret, Cevdet: *Türk Edebiyatında Hikâye ve Roman I (Tanzimat'tan Meşrutiyet'e Kadar 1859-1910)*: 1977, Varlık Yayınevi.
- SU, Hüseyin: *Öykümüzün Hikâyesi*: Ankara 2000, Hece Yayınları.
- SUPHİ RIZA: "Hüseyin Rahmi", *Bilgi Âlemi*: 1 Kânun-ı Evvel 1931.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi'ye Jübile", *Kurun*: 13 Mayıs 1937.
- SÜHA, Hakkı: "Hüseyin Rahmi", *Yeni Mecmua*: 7 Temmuz 1939, no.: 10.
- SÜNER, Necip: "Hüseyin Rahmi İçin", *Yeni Adam*: 4 Mayıs 1944, no.: 488.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarındaki Folklor Unsurları*: Erzurum 1995, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü doktora tezi.
- ŞEN, Semra: *Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Şık, Tesadüf, Şıpsavdi, Metres Adlı Eserlerinde Halk Edebiyatı Unsurları*: Erzurum 1987, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TALU, Ercüment Ekrem: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni Sabah*: 10 Mart 1944.
- TANER, Haldun: "Ölümünün 7. Yıldönümünde Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yeni İstanbul*: 11 Mart 1951.
- TANJU, Sadun: "Hüseyin Rahmi Bey ve Biz", *Ulus*: 17 Ağustos 1964.
- TANJU, Sadun: "Kızgınlığı Müthişti", *Ulus*: 20 Ağustos 1964.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Romana ve Romancıya Dâir Notlar", *Ulus*: 1 Nisan 1944, no.: 8140.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: "Türk Edebiyatında Cereyanlar", *Yeni Türkiye*: 1959, Nebioğlu Basımevi, s. 343-374.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *Edebiyat Üzerine Makaleler*: 1995, haz.: Zeynep KERMAN, 7. baskı, Dergâh Yayınları.
- TANPINAR, Ahmet Hamdi: *On Dokuzuncu Asır Türk Edebiyatı Tarihi*: 1942, Bûrhaneddin Matbaası.
- TANRIKULU, Abdullah: *Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1974, Toker Yayınları.

- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Gürpınar, Hüseyin Rahmi”, *Türk Ansiklopedisi*, Ankara 1970, C 18, s. 223-228.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi’nin Halkçılığı”, *Kubbealtı Akademi Mecmuası*: 1 Ekim 1972, C 1, S 4, s. 36-46.
- TANSEL, Fevziye Abdullah: *Gürpınar, Hüseyin Rahmi*: Ankara 1970, Edebiyat Yayınevi.
- TANSEL, Feyziye Abdullah: “Hüseyin Rahmi Gürpınar”, *İslâm Ansiklopedisi*: 1997, Millî Eğitim Bakanlığı, C 5/1, s. 655-663.
- TANYOL, Cahit: “Hüseyin Rahmi’nin Kahramanları”, *Değirmen*: Nisan 1944, S 12, s. 153-154.
- TATARLI, İbrahim; Rıza MOLLOF: *Hüseyin Rahmi’den Fakir Baykurt’a Marksist Açıdan Türk Romanı*: 1969, Habora Kitabevi.
- [TEPEDELENLİOĞLU], Nizameddin Nazif: “Hüseyin Rahmi”, *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.
- THEODOR, Menzel: “Hüseyin Rahmi”, *The Encyclopaedia of Islam*: 1927, C 2, S 367.
- TİLKİ, Bahriye: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Çocuk*: İstanbul 1990, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.
- TİMUR, Taner: *Osmanlı-Türk Romanında Tarih, Toplum ve Kimlik*: 1991, Afa Yayınları, s. 46-49.
- TOKER, Şevket: “Şıpsevdi Romanı”, *Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*: İzmir 1983, S 2, s. 148-172.
- TOKER, Şevket: *Hüseyin Rahmi Gürpınar’ın Romanlarında Alafranga Tipler*: İzmir 1990, Ege Üniversitesi Basımevi.
- TOPLU İĞNE [Hamdullah Suphi TANRIÖVER]: “Vur Abalıya”, *Davul*: 1 Nisan 1325 (1909), no.: 20.
- Türk Dili - Roman Özel Sayısı*: Ankara 1964, S 154, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türk Dili - Türk Öykücülüğü Özel Sayısı*: Ankara 1975, S 286, Türk Dil Kurumu Yayınları; 2. baskı: 2008.

- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Tan*: 21 Mayıs 1943.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kalemin Matemi", *Tan*: 10 Mart 1944.
- ULUNAY, Ref'i Cevad: "Kaybettiğimiz Büyük Romancı Hüseyin Rahmi'nin Şahsiyeti ve Eserleri", *Tan*: 12 Mart 1944.
- VÂ-NÛ: "Hüseyin Rahmi", *Akşam*: 10 Mart 1944.
- YALÇIN, Alemdar: *Siyasal ve Sosyal Değişmeler Açısından Cumhuriyet Devri Türk Romanı*: Ankara 2002, Akçağ Yayınları.
- YARDIMCI, İlhami: "Hüseyin Rahmi'nin Hususiyetleri: Hemşiresinin Kızı Safder Hanım Anlatıyor", *Çınaraltı*: 18 Mart 1944, no.: 130.
- YARDIMCI, İlhami: "Rahmetli Büyük Üstad Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Çınaraltı*: Eylül 1944, no.: 130.
- YAVUZ, Hilmi: *Roman Kavramı ve Türk Romanı*: 1977, Bilgi Yayınevi.
- YAZAR, Mehmet Behçet: "Hüseyin Rahmi Gürpınar", *Yedigün*: 4 Ağustos 1941, no.: 439.
- YAZGIÇ, Dr. Kâmil: "Hüseyin Rahmi", *Vakit*: 13 Mart 1944.
- YESARİ, Mamut: "Büyük Kaybımız", *İleri*: 18 Mart 1944.
- YEŞİLYURT, Evrim: *Hüseyin Rahmi Gürpınar Hayatı ve Eserleri*: Ankara 2002, Yeryüzü Yayınevi.
- YILMAZ, Durali: "Cadı", *Türk Dili ve Edebiyatı Ansiklopedisi*: 1977, Dergâh Yayınları, C 2, s. 2-3.
- YILMAZ, Durali: *Roman Kavramı ve Türk Romanının Doğuşu*: Ankara 1997, Akçağ Yayınları.
- YILMAZ, Durali: *Romanımız ve İnsanımız*: 1976, Nakışlar Yayınevi.
- YÜCEBAŞ, Hilmi: *Bütün Cepheleriyle Hüseyin Rahmi Gürpınar*: 1964, İnkılap ve Aka Kitabevleri.
- YÜCEL, Hasan Âli: *Edebiyat Tarihimizden I*: Ankara 1957, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- YÜZÜNCÜ, Esat Feyzi: "Hüseyin Rahmi", *Son Telgraf*: 11 Mart 1944.

ZEKÂ, Semih: *Hüseyin Rahmi Gürpınar 'ın Roman ve Hikâyelerinde Mizah:* 2004, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

ZÜMRÜTKAL, Şerif Şenol: *Hüseyin Rahmi Gürpınar 'ın Hikâyeleri Üzerine Bir İnceleme:* İstanbul 2012, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü yüksek lisans tezi.

Prof. Dr. Emine Gürsoy Naskali

Giriş

Hüseyin Rahmi Gürpınar *Cadı* romanını 1912’de 48 yaşında tamamlamıştır. Roman, önce tefrika edilmiş, sonra 1914’te İbrahim Hilmi tarafından Matbaa-i Hayriye Şürekası’nda basılmıştır. 1967 ve 1981 yıllarında Atlas Kitabevi, 1996 yılında Özgür Yayınları ve 2013 yılında Everest Yayınları tarafından sadeleştirilerek basılmıştır. Elinizdeki bu yayın, romanın 1914 baskısına uygun olarak sadeleştirilmeden hazırlanmıştır.

Romanın kahramanı Naşit Nefi Efendi ile evlenmeye mecbur bırakılan Fikriye Hanım, Rumelihisarı’ndaki bir yalıda tuhaf bir cinayetler dizisinin ortasında kalmıştır. Bir cadı, bu evliliği ve hayatı altüst etmektedir.

Cadı romanının yayımlanmasından sonra devrin kültür hayatında, bu romanın edebî değeri ve Hüseyin Rahmi’nin romancılığı üzerinden bir tartışma başlamıştır. “Sanat için sanat mı yapılmalı yoksa toplum için sanat mı?” tartışmalarının sonunda Hüseyin Rahmi, *Cadı Çarpıyor* (1913) ve *Şakâvet-i Edebiyye* (Edebiyat Eşkikyalığı) (1913) kitaplarıyla sanatını ve halk için sanat tezini savunmuştur.

Selma Oğuz

1

Yenge ile Yeğen Arasında

— Yenge, bu telaşın ne? Ne oluyorsun Allah aşkına?

— Kızım Müslümanlıkta iki şeyde telaş lazımdır: kız evlendirmekte, cenaze kaldırmakta.

— Buna hiç diyecek yok, güzel teşbih¹ doğrusu!

— Ben şunu, bunu bilmem. Biraz kendini çek çevir. Bu ağlamayı, bu somurtkanlığı bırak. Giyin, kuşan. A dostlar, nedir bu hâlin? Bu ağlamış yüzünü görenler kırk yıllık yola kaçarlar. Rabb'im övmüş yaratmış. Pekâlâ akça pakça sevimli kadınsın. Artık bu mateminden² vazgeç. Şen şatır ol³, gül, söyle. Bir kısmetin çıkar çıkmaz seni vereceğiz. Turşunu kuracak değiliz ya?

— Yenge, bu eve ben fazla mı geliyorum? Bana yedirdiğiniz bir lokma ekmeği mi sakınıyorsunuz?

— Aman delinin söylediği lakırtıya⁴ bak? Senden ekmek sakınan, bir lokma nana⁵ muhtaç⁶ olsun. O nasıl söz nankör karı?..

¹ teşbih: benzetme

² matem: yas

³ şen şatır olmak: şen şakrak olmak

⁴ lakırtı: söz

⁵ nan: ekmek

⁶ muhtaç: ihtiyaç sahibi

— Ne olursa olsun bir saat evvel⁷ beni başınızdan defetmenin çaresine bakıyorsunuz. Belki ben ebediyen⁸ kocaya varmak niyetinde değilim.

— Ne dedin? Ne dedin? Ebedü'l-âbâd⁹ kocaya varmak niyetinde değil misin? Karabaş¹⁰ mı, marabet¹¹ mi olacaksın? Allah, kadını kocaya varmak, erkeği de evlenmek için yaratmıştır. Anladın mı Fikriye? Şimdi beni kötü kötü söyleteceksin!

— Yenge, bir parça Allah'tan korkunuz. Niçin beni böyle sık-boğaz ediyorsunuz? Daha beyimin kefeni solmadı. Yerde yatanı bu kadar çabuk unutmalı mı?

— Ben Allah'tan korkarım. Her emrine itaat ederim¹². Beyin öldü ise Allah rahmet eylesin. Rabb'imın iradesi¹³ böyle imiş. Ne denir? Ölen ile ölünür mü? Aylar ile ağla bre ağla! Bunun sonu ne olacak? Bu ağlamaya göz değil, vallah horhor çeşmesi olsa yine dayanmaz, suyu kesilir. Sen öleydin acaba o, senin arkandan böyle kırk yıl gözyaşı döküp duracak mıydı? Evlenmeyecek miydi?

— Onun ne yapacağını ben ne bileyim? Beyimin üstüne evlenmek istemiyorum. Vicdanım bana lanet ediyor. Ben bunu bilirim. İşte bu kadar.

— Kuzum Fikriye Hanım, kocaya varmayıp da hangi iradınla¹⁴ geçineceksin? Seni kim besleyecek?

— Hah dedim ya. Sizi bu telaşlara düşüren sebep; beslemek meselesi, ekmek meselesi. Kim mi besleyecek? Dayım? Bu evde bu kadar insan besleniyor. Bir benim ile çocuğumun kuş kadar boğazı mı çok geliyor?

⁷ evvel: önce

⁸ ebediyen: sonsuza kadar

⁹ ebedü'l-âbâd: sonsuza dek

¹⁰ Karabaş: evlenmesi yasak olan rahip/rahibe

¹¹ marabet: rahibe

¹² itaat etmek: boyun eğmek

¹³ irade: istek

¹⁴ irat: gelir, maaş

— Ne senin ne de çocuğunun boğazından yüksünen olmadığını, sana yemin billah ederek söyledim.

— Öyledir de izdivaç¹⁵ için beni bu derece icbar¹⁶ etmekteki maksadınız nedir?

— Maksadım, düşüncem yine senin istikbalin¹⁷ kızım.

— Çocuğumla beraber işte aranızda yuvarlanıp gidiyorum. Şimdilik bu kadar aceleye, benim iki ayağımı bir pabuca koymaya mahal¹⁸ var mı?

— Kızım, sana dayın kırk yıl baki¹⁹ değildir.

— Dayımın akşama sabaha öleceğine dair Azrail'den sana haber mi geldi?

— Hay dilin tutulsun, yorduğu şeye bak! Şom ağızlı kaltak. Ölüm sıra ile değildir. Kimin ölüp kimin kalacağını Cenâb-ı Mevlâ bilir. Allah dayına çok seneler ömür versin. Cümlemizin²⁰ üstünden eksik etmesin. Ben senin için söylüyorum. Senin ölümüne bir şey kalmadı...

— Hah iyi ya işte! Ölürsen kurtulursunuz.

Fikriye Hanım, şiddet-i infîâl²¹ ile başının firketelerini birer birer çıkarıp tekrar saçlarının arasına oraya buraya yerleştirerek sözüne devamla:

— Kuzum hanım yenge, herkesin ömrünün sonunu ancak Hak Teala hazretleri tayin eder²². Benim ölümüne bir şey kalmamış olduğunu neden bilip de bu derece kuvvet-i kalb²³ ile söylüyorsun? Merak ettim.

— Mankafa, bunu anlamayacak ne var?

¹⁵ izdivaç: evlilik

¹⁶ icbar: zorlama

¹⁷ istikbal: gelecek

¹⁸ mahal: yer

¹⁹ baki: kalıcı

²⁰ cümle: hep

²¹ şiddet-i infîâl: sert bir gücenme

²² tayin etmek: belirlemek

²³ kuvvet-i kalb: gönül gücü

— Ayıp değil ya... Rabb'im işte beni mankafa yaratmış anlayamıyorum. Söyle de anlayayım.

— Bir kadının iki türlü ömrü vardır.

— Acayip! Bir yaşma daha girdim. Neler öğreniyorum. Kadının ömrü iki türlü imiş. Kadın kısmı, zahir²⁴ öldükten sonra kertenkele gibi dirilir, sonradan bir defa daha ölür, öyle mi?

— Karı, söyler söyler döner yine söylerim. Mankafasın işte. Kertenkele, adamakıllı bir defa öldükten sonra artık bir daha dirilmez.

— Oh hanım, ben gözüme mi inanayım, sana mı? Kertenkele-nin vücudu ortadan ikiye ayrıldıktan sonra başı bir tarafa yürüdü, kuyruğu öbür tarafa gitti.

— Bu hâl, hayvanın ölüp de tekrar dirildiğine mi delalet²⁵ eder?

— Bilmem. Allah rahmet eylesin büyük validem “Bazı hayvan-ların dokuz canı vardır.” derdi. Kapana tutulan fareler ne zor ölürler.

— Allah müstahakını versin... Şimdi kadınları kertenkeleye, fareye mi benzeteceğiz?

— Yılanın da canı birden ziyade²⁶ imiş. Yılan öldürüldükten sonra gece ayaza bırakılırsa gökte ilk yıldızı gördüğü zaman yine dirilirmiş.

— Sana ne güzel tahsil²⁷ ve terbiye vermişler, hafızanı ne mükemmel²⁸ malumatla²⁹ tezyin etmişler³⁰. Kadının kaç canı varmış? Kadınının tandırnamesinde buna dair sarahat³¹ yok mu?

— Kadının alelaide³² zamanında bir, gebelik vaktinde iki canı vardır.

²⁴ zahir: demek, öyle ki

²⁵ delalet: işaret

²⁶ ziyade: fazla

²⁷ tahsil: eğitim

²⁸ mükemmel: kusursuz

²⁹ malumat: bilgiler

³⁰ tezyin etmek: süslemek

³¹ sarahat: açıklamalar

³² alelaide: her zamanki gibi, sıradan

— Böyle denmek âdet³³ olmuş ama bu tabir³⁴ de yanlış olarak kullanılıyor. Çünkü hilkaten kadının bir canı vardır. O ikincisi, karındaki çocuğun canıdır. Çocuk doğduğu zaman, kendi canını alıp dışarı çıkacak. Bundan anasına ne?

— Gebelik zamanında bir kadının vücudunda iki can bulunuyor ya, sen ona bak.

— Fikriye darılma ama çok saf, çok bön karısın! Zaten cin firkirli bir insan olsan kocanın vefatına³⁵ bu kadar ağlamazsın?

— Hanım yenge, sözlerini anlayamıyorum. Bir kadının vefat eden kocasına ağlaması hamakat³⁶ eseri midir? Dayım ölse demek sen ağlamayacaksın, öyle mi?

— Dayın başka, o başka canım.

— Ah işte bunu hiç zihnim³⁷ almadı. Bunun başkası maşkası olur mu? O sana ne ise, öteki de bana o idi. O da koca, o da koca...

— Karılık kocalıkla geçirdiğiniz dört beş sene müddet zarfında merhum³⁸ seni, kim bilir kaç defa aldatmış, üzerine ne haltlar etmiştir?

— Hiç.

— Hiç mi? Karının ahmaklığı işte bundan belli olur.

— Neden?

— Kocasına nihayetsiz³⁹ bir emniyet⁴⁰ göstermekten.

— Üzerime hiçbir hıyanette bulunmadığına ve bulunmayacağına dair daima karşımda en büyük yeminler eder dururdu.

— O yeminleri bana senin dayın da edip dururdu ama bir gün kendisini evimizin arkasındaki bostanın kulübesinde bahçıvanın

³³ âdet: gelenek

³⁴ tabir: deyim

³⁵ vefat: ölüm

³⁶ hamakat: ahmaklık

³⁷ zihin: akıl

³⁸ merhum: rahmetli, ölmüş

³⁹ nihayetsiz: sonsuz

⁴⁰ emniyet: güven

kızı Despino ile yakaladım. Kendi elceğimle tuttum. Erkeğe inan⁴¹ olur mu? Bu bedahet⁴² karşı yine o bana kırk kurt masalı okumaktan çekinmedi. Hâlâ da sadakat yeminlerinde berdevam. Bu hâl, bu hakikat⁴³ bizde ağababalarımızdan, kadinninelerimizden, daha onların cetlerinin⁴⁴ cetlerinden beri böyle gelip böyle gidiyor. Kızım, lakırtımı karıştırdın. Sözümlere nereye gelecekti? Evet bir kadının iki türlü ömrü, hayatı vardır. Birincisi Cenabıhakk'ın⁴⁵ her kuluna muhtelif⁴⁶ miktarda⁴⁷ nasip ettiği beşikten mezara kadar süren tabii⁴⁸ ömrü. İkincisi asıl kadınlık hayatı ki bu da tekrar iki kısma ayrılır. Evvelkisi⁴⁹ otuz yaşına kadar devam eder, sonraki kırkı, kırk beşi bulur. Bu iki yaş, bir kadın için asıl uhrevi⁵⁰ ölümden evvel gelen biri küçük, diğeri büyük iki dünyevi⁵¹ ölümdür. Otuzunda bir kadın, artık câzibe-i nisviesini⁵² kaybedecek bir çağa girmiş addolunur⁵³. Kırk beşinde hıdmet-i tenâsüliyyesi⁵⁴ bisemere⁵⁵ kalır. Yine tandırname edebiyatından bazı akval⁵⁶ vardır. Bir kız için on beşinde gonca güldür açılır, yirmisinde letafeti⁵⁷ saçılır, otuzunda tan yerine atılır, kırkında, ellisinde ve ilâ-âhirihi⁵⁸ son merhaleye⁵⁹ kadar bir takım şeyler söylerler. Menzil-i inhitât⁶⁰ olarak bir kadını otuzunda

41 inan: güven

42 bedahet: apaçıklık

43 hakikat: gerçek

44 cet: soy

45 Cenabıhak: Allah

46 muhtelif: çeşitli

47 miktar: ölçü

48 tabii: doğal

49 evvel: önce

50 uhrevi: ahiret ile ilgili

51 dünyevi: dünya ile ilgili

52 câzibe-i nisviye: kadınlık albenisi

53 addolunmak: kabul edilmek

54 hıdmet-i tenâsüliyye: üreme görevi

55 bisemere: verimsiz

56 akval: sözler

57 letafet: güzellik

58 ilâ-âhirihi: ve benzeri

59 merhale: evre

60 menzil-i inhitât: çöküş sınırı

çektikleri bu tan yeri neresidir, bilemem. Fakat otuz senenin nev-i latîf⁶¹ için revnak-bahş⁶² bir devir olmadığı anlaşılıyor. Yani bir kadın bu sinde⁶³, mutlak⁶⁴ bir kocaya varmış, bir erkeğe mal olmuş bulunmalıdır. Kocada iken bu çağa giren kadınlar her hâlde devr-i tedennîye⁶⁵ adım atmış bulunuyorlar ama -erkeklerin de bu iyiliklerini inkâr etmeyelim- “vaktiniz geçti” diye zevcelerini⁶⁶ tutup pencereden aşağıya atmıyorlar. “Artık ne bela ise başımıza bir kere gelmiş bulundu.” teslimiyetle⁶⁷ karılarının dertlerini çekip gidiyorlar. Sana “Ölümüne bir şey kalmadı.” dediğim, kadınlığın makbûliyet⁶⁸ çağına ait olan manevi ölümün içindir. Cenabıhak daha çok vakit muammer etsin⁶⁹. Asıl ecelin için değil. Öyle ya sen şimdi ferah ferah yirmi sekizindesin. Otuzuna yani tan yerine çekilmene ne kaldı? İki senecik. Artık ondan sonra yüzüne bakan olmaz. Evde kalırsın. Ölmüş kocanı unutursun. Bu acın geçer. Dayı koltuğuna sığınmış olmaktan da bıkar, başlı başına bir evin hanımı olmak ister, koca diye hant hant ötmeye başlarsın ama iş işten geçmiş bulunur. Ben sana ana nasihatı⁷⁰ veriyorum yavrum. Baba ekmeği, zindan ekmeği; koca ekmeği, meydan ekmeği derler. Başında bir de çocuğun yani bir pürüzün var. İzdivaç⁷¹ tavını geçirmek senin için kâr-ı akl⁷² değildir. Bazı kadınlar, otuz beşe gelirler de yirmi sekiz, yirmi dokuzdan yukarı çıkmak istemezler. Orada demir atarlar. O niçin o? Otuz yaşı, kadınlığın ilk ölümü de onun için. Fakat yaş saklamak ne para eder! Erbabı⁷³ bir bakışta anlar. Ben otuzumu atladıktan sonra dayın bazen vücudumu yoklayıp da:

⁶¹ nev-i latîf: güzel cins

⁶² revnak-bahş: parlak

⁶³ sin: yaş

⁶⁴ mutlak: mutlaka

⁶⁵ devr-i tedennî: gerileme devri

⁶⁶ zevce: karı

⁶⁷ teslimiyetle: diyerek, teslim olarak

⁶⁸ makbul: değerli

⁶⁹ muammer etmek: yaşatmak

⁷⁰ nasihat: tavsiye

⁷¹ izdivaç: evlilik

⁷² kâr-ı akl: akıl işi

⁷³ erbap: bir işten anlayan, usta

— “Emine, darılma ama otuzu geçtiğin besbelli oluyor. Piliç başka, tavuk başka.” derdi. Latifeye⁷⁴ buluşturup kartlığını yüzüne vurur, tan yerine çekilmiş olduğunu anlatır idi. Gücüne giderdi ama ne denir? Erkektir. Elli yaşına da gelse daima kendini on sekiz, yirmi yaşında bir kız alabilmek salâhiyyet-i hulkiyyesiyle⁷⁵ müm-taz⁷⁶ görür. Evet altmış yaşındaki erkek, otuzundaki kadını kartlıkla itham eder⁷⁷. Ne büyük haksızlık... Acaba Âdem Baba’mız, cennette Havva Ana’mıza güveyi girdiği zaman aralarındaki fark-ı sinn⁷⁸ ne kadarmış? Bunu bilen var mı? Derin bir şeyhe rast gelsem de sorsam.

2

Bulunmaz Bir Tunus Gediği

Fikriye Hanım, dört sene kadar mesut⁷⁹, tatlı bir âlem-i zevciyyet⁸⁰ geçirdikten sonra genç, güzel beyinin bir sûret-i müellimede⁸¹ nagehani⁸² vefatıyla taze dul kalarak dayısı Hasan Efendi’nin hanesine avdet etmişti⁸³. Biçare⁸⁴ Fikriye, küçük yaşında peder⁸⁵ ve validesinden⁸⁶ de yetim kalmış olduğu için dayısının evinden başka gidecek bir yeri yoktu. Merhum⁸⁷ zevci⁸⁸ Bedri Bey, servet⁸⁹ namı-

⁷⁴ latife: şaka

⁷⁵ salâhiyyet-i hulkiyye: yaradılıştan gelen yetki

⁷⁶ müm-taz: seçkin

⁷⁷ itham etmek: suçlamak

⁷⁸ fark-ı sinn: yaş farkı

⁷⁹ mesut: mutlu

⁸⁰ âlem-i zevciyyet: evlilik evresi

⁸¹ sûret-i müellime: acıklı bir şekilde

⁸² nagehani: ansızın

⁸³ avdet etmek: geri dönmek

⁸⁴ biçare: çaresiz

⁸⁵ peder: baba

⁸⁶ valide: anne

⁸⁷ merhum: ölmüş

⁸⁸ zevç: koca

⁸⁹ servet: varlık

na⁹⁰ hemen⁹¹ bir şey terk eylememiş⁹², mahsûl-i izdivâcları⁹³ olarak yalnız üç yaşında bir kız bırakmış idi.

Matemzede⁹⁴ dul kadın, kızı yetim Latife'yi bağrına bastırıp dayısının şefkat ve sıyanet-i pederânesine⁹⁵ iltica⁹⁶ ile bir odaya çekildi. Durmayıp gözyaşı döküyor, zevcinin vefatı⁹⁷ üzerinden aylar geçtiği hâlde, eşk-i ye'si⁹⁸ bir türlü dinmiyor idi.

Fikriye'nin bu avdeti, o zamana kadar yalnız başına ev hanımlığına alışmış olan yengesi Emine Hanım'ın hiç hoşuna gitmedi. Bu dul yeğenin her ne suretle olursa olsun bir ikinci kısmeti zuhur edip⁹⁹ de evlerinden bir ayak evvel defolması için ne türlü çarelere, tedbirlere¹⁰⁰ müracaat¹⁰¹ kabil¹⁰² ise hepsine başvurmaktan geri durmuyordu.

Fikriye Hanım güzel, alımlı, oldukça terbiyeli bir kadındı. Fakat çocuklu bulunması mahzurundan¹⁰³ dolayı izdivacına iştahlı, münasip¹⁰⁴ bir talip¹⁰⁵ zuhur etmiyordu¹⁰⁶. Yenge Emine Hanım, kılavuz kadınlara büyücek paralar adadı. Nihayet¹⁰⁷ bir iki kısmet çıktı. Fakat bunlar da izdivaçlarından, istikballerinden hayır, geçim

⁹⁰ nam: ad

⁹¹ hemen: neredeyse

⁹² terk eylemek: bırakmak

⁹³ mahsûl-i izdivâc: evlilik meyvesi

⁹⁴ matemzede: yaslı

⁹⁵ sıyanet-i pederâne: baba koruması, şefkati

⁹⁶ iltica: sığınmak

⁹⁷ vefat: ölüm

⁹⁸ eşk-i ye's: ümitsizlik gözyaşı

⁹⁹ zuhur etmek: ortaya çıkmak

¹⁰⁰ tedbir: önlem

¹⁰¹ müracaat: başvuru

¹⁰² kabil: mümkün

¹⁰³ mahzur: sakınca

¹⁰⁴ münasip: uygun

¹⁰⁵ talip: aday

¹⁰⁶ zuhur etmek: ortaya çıkmak

¹⁰⁷ nihayet: sonunda

umulur kimseler değildi. Kimi ihtiyar, kimi malul¹⁰⁸, kimi züğürt, kimi çapkın idi.

Fikriye'nin bu kısmetsizliği, yengesinin çaçaronluğunu tahammülfersa¹⁰⁹ bir dereceye vardırdı. Emine, Hanım, kocaya varmanın fezailini¹¹⁰, şiddet-i lüzûmunu¹¹¹ izah¹¹² dırdırına artık hiç fasıla¹¹³ vermez oldu. Türlü ihamlar¹¹⁴, rumuzlar¹¹⁵, manidar¹¹⁶ cümlelerle her gün, her saat bu istiskali¹¹⁷ hissedenden bedbaht¹¹⁸ Fikriye'nin zaten dertli, yaralı kalbi bütün bütün pürhun¹¹⁹ oluyordu.

Nihayet bir gün kılavuz karının biri telaşla geldi. Fikriye Hanım için yağlı bir parça, bulunmaz bir Tunus gediği kısmet zuhur eylediğini¹²⁰ tebşir etti¹²¹. Artık sevinçten yenge Emine Hanım'ın etekleri zil çalmaya başladı. Onun reyince¹²² tahkike¹²³, tedkike¹²⁴ sorguya suale kalkışmaksızın hemen Fikriye'nin bohçalarını bağlayıp sandığını, sepetini toplayarak kocasının evine gönderivermek lazımdı. Kılavuz kadının tavsiyesi de böyleydi. O da istical¹²⁵ tarafıydı. Çünkü bu kısmet pek nadir¹²⁶ ele geçen fevkalade¹²⁷ ekstra

¹⁰⁸ malul: sakat

¹⁰⁹ tahammülfersa: dayanılmaz

¹¹⁰ fezail: erdemler

¹¹¹ şiddet-i lüzûm: gerekliliğin şiddeti

¹¹² izah: açıklama

¹¹³ fasıla: ara

¹¹⁴ ilham: dokundurma

¹¹⁵ rumuz: simge

¹¹⁶ manidar: anlamlı

¹¹⁷ istiskal: hoşnutsuzluk

¹¹⁸ bedbaht: talihsiz

¹¹⁹ pürhun: kan dolu

¹²⁰ zuhur eylemek: ortaya çıkmak

¹²¹ tebşir etmek: müjdelemek

¹²² rey: fikir

¹²³ tahkik: araştırma

¹²⁴ tedkik: inceleme

¹²⁵ istical: acele etme

¹²⁶ nadir: az bulunan

¹²⁷ fevkalade: normalin üstünde

nevden¹²⁸ bulunduğundan, akit¹²⁹ uzarsa ara yere dedikodu karışır, iş bozulurmuş. Bu adamın iştihalı¹³⁰ pek çok, varmak isteyen kadınların haddi hesabı yokmuş. Bozmak için yermeleri, akıl ve hayale gelmez, yakası yeni açılmadık¹³¹ iftiralar atmaları, birçok şeyler uydurmaları melhuzmuş¹³². Kılavuz kadın, bu ekstra Tunus gediğini şöyle tarif ediyordu:

— ... Nezaretinde ... Kaleminin müdürü Naşit Nefi Efendi... Hem şöyle böyle değil, kelli felli, şanlı şöretli, bütün tetimmatıyla¹³³ bir efendi. Yalan kabul etmem, maaşı dört binden, yaşı da kırktan ziyade¹³⁴. Ercüment¹³⁵, ağır, vakarlı¹³⁶, tamam karı kıymeti bilecek çağda bir adam. Dosta kısmet olacak bir parça. Artık buna hiç lam cim istemez. Söz getirdim. Söz verin götürüyüm. İş bitsin vesselam.

Fikriye Hanım, kılavuz kadının bu müfit¹³⁷, muhtasar¹³⁸, medâ-yih-i meşkûkesine¹³⁹ karşı derin derin düşünerek:

— Hanım, bu adam böyle kırk yaşını geçinceye kadar hiç evlenmemiş mi? Bekâr mı durmuş?

Bu suale karşı kılavuz kadın, şehadet parmağını entarisinin yakasından içeriye sokup gözlerini süze süze gerdanının etrafını tatlı tatlı kaşıyarak:

— Dur kızım. Vebal istemem. Hepsini anlatacağım. Evlenmemiş değil. Evlenmiş. Kısmet olursa galiba sen üçüncü harem¹⁴⁰ olacaksın?

¹²⁸ nev: tür

¹²⁹ akit: nikâh

¹³⁰ iştihali: iştahlı

¹³¹ yakası yeni açılmadık: daha önce hiç duyulmamış

¹³² melhuz: umulan, muhtemel

¹³³ tetimmat: tam tamına

¹³⁴ ziyade: fazla

¹³⁵ ercüment: şerefli

¹³⁶ vakarlı: ağırbaşlı

¹³⁷ müfit: faydalı

¹³⁸ muhtasar: kısaca

¹³⁹ medâ-yih-i meşkûke: şüpheli övgü

¹⁴⁰ harem: eş

Fikriye Hanım haykırarak:

— Ay ben iki ortak üstüne mi gideceğim? Allah göstermesin!

— Hanım, lakırtıyı iyi anlamadan bomba gibi ateşlenme öyle. A şimdiki tazeler ile lakırtı olmuyor ki... Rabb'im esirgesin, hepsi farfara... Bu efendinin ilk karısı vefat etmiş. İkincisini boşamış. İşte şimdi sen üçüncü gideceksin. Bir evin bir hanımı olacaksın. Anladın mı efendim?

— İlk haremi neden vefat etmiş?

Kılavuz kadın, bir kakhaha salıvererek:

— Tedavi eden hekimi bulup da hanımın hangi hastalıktan gittiğini sormayı doğrusu unuttum. Ay üstüme iyilik sağlık, bu da lakırtı mı ya? Senin izdivacına talip olanlar ilk kocanın hangi marazdan¹⁴¹ öldüğünü soruyorlar mı?

Beri yandan yenge Emine Hanım bağırarak:

— Aman Fikriye, bazen öyle budalaca sualler¹⁴² sorarsın ki beş yaşındaki çocuk sormaz. Bırak kadını kendi hâline, lakırtısını bitirsin.

Fikriye Hanım hiddetle¹⁴³:

— Sormayınca meselenin pürüzlü tarafına yanaşmıyor ki kendi hâline bırakayım! Kısmet olursa galiba ben üçüncü haremi olacakmışım! “Galiba”ya dikkat buyruluyor mu? Peki birinci haremi neden ölmüş ise ölmüş. İkincisini neye boşamış? Bunu sormak hakkım değil mi?

Kılavuz, parmağının ucuyla hâlâ yakasının içindeki piyeyi araştırarak:

— O ciheti¹⁴⁴ pek derin bilmiyorum, ne yalan söyleyeyim?

— Kılavuz değil misin? Her ciheti bilmelisin.

¹⁴¹ maraz: hastalık

¹⁴² sual: soru

¹⁴³ hiddet: kızgınlık

¹⁴⁴ cihet: taraf

— Öyle ağır, kibar bir efendiden “Sen karını niçin boşadın?” diye nasıl sorulur? Karılığa kocalığa ait gizli bir keyfiyet¹⁴⁵ olmalı.

— Bak işte şimdi bütün bütün merak ettim. Karılığa kocalığa ait o gizli keyfiyet nedir acaba?

— Karı koca ikisini bir döşekte yatar iken aralarına girip de tahkik¹⁴⁶ etmek lazım gelir¹⁴⁷ ki bu derece mahremiyete¹⁴⁸ hiçbir kılavuz muvaffak¹⁴⁹ olamaz zannederim. Bu kadar ince eleyip sık dokumak iyi değildir. Karı bırakan erkeklerin, kocadan boşanan kadınların daima diğerleriyle evlendikleri görülüp duruyor. Birinci, ikinci izdivaçta dirliksizliğe uğrayanların üçüncü, dördüncüde gül gibi geçinip gittikleri hiç işitilmemiş¹⁵⁰ bir şey midir?

— Pekâlâ. Haydi sebep-i talak¹⁵¹, bu cihet¹⁵² meçhul¹⁵³ kalsın. Fakat iki izdivaçtan bu efendinin hiç çocuğu olmamış mı?

Kılavuz kadın, göğsündeki pireyi daha derinlerde arayarak:

— Söz sırası hepsine gelecek. Azıcık sus kızım.

— Ben susarsam sen bu mühim¹⁵⁴ noktalarda sakız çiğneyip gi-diyorsun. Çocuğu var mı, yok mu? Söyle.

— Var.

— Kaç tane?

— İki.

— Bir de benimki üç. Hepsi bir araya gelirse. Bir curcunadır kopar.

— Sen her şeye bir kusur buluyorsun. O, senin çocuğunu kabul ediyor da sen onunkilere neye katlanmıyorsun?

¹⁴⁵ keyfiyet: durum

¹⁴⁶ tahkik: araştırma

¹⁴⁷ lazım gelmek: gerekmek

¹⁴⁸ mahremiyet: gizli özellik

¹⁴⁹ muvaffak: başarılı

¹⁵⁰ işitmek: duymak

¹⁵¹ sebep-i talak: boşanma sebebi

¹⁵² cihet: yön, taraf

¹⁵³ meçhul: bilinmeyen

¹⁵⁴ mühim: önemli

— Sen bu adam için kırkını geçkin diyorsun ama o mutlaka elliye de mütecaviz¹⁵⁵, büyükbabam yerinde bir kimse olacak.

— Târîh-i vilâdetini¹⁵⁶ görüp de kaç yaşında bulunduğunu parmağımla bir bir hesaplamadım. Ben işittiğimi, gördüğümü söylüyorum.

— Kılavuz hanım, şimdi şu senin göğsünde dolaşan gibi bu işin içinde pek çok pire yeniği var. Meselenin nazik noktalarında kem küm ediyorsun.

Kılavuz kadın, hiddetinden¹⁵⁷ göğsünü yumruklayarak:

— Aman ne gırgırı¹⁵⁸, ne kırkmerak¹⁵⁹ kadınmışsın! Eğer bir yalanım varsa yedi ceddime¹⁶⁰ lanet olsun. Getiriniz Kelâm-ı Kadîm'i¹⁶¹ abdest alıp üzerine el basarak söyleyeyim. Müslüman değil misiniz? Bunun daha ötesi var mı? Bu adam gibi koca şu zamanda nadir¹⁶² bulunur. Hâli vakti yerinde. Ahlakı, her hâli mükemmel¹⁶³. Mum ile aranıp da bulunmayacak bir zat¹⁶⁴. Benim de iki elim yanıma gelecek¹⁶⁵. Sizi aldatıp da ne kazanacağım? Özünüzü Cenabı-hakk'a doğru tutun. Sözlerime itimat¹⁶⁶ edin. Vallah pişman olmazsınız. Bu adam, bir eşine daha tesadüf olunmaz¹⁶⁷ nadir hilkatte¹⁶⁸ bir erkektir. Fakat onu da söyleyeyim ki düşmanı çoktur. İşteceği-

¹⁵⁵ mütecaviz: aşkın

¹⁵⁶ târîh-i vilâdet: doğum tarihi

¹⁵⁷ hiddet: sinir

¹⁵⁸ gırgırı: geveze

¹⁵⁹ kırkmerak: çok meraklı

¹⁶⁰ cet: ata, soy

¹⁶¹ Kelâm-ı Kadîm: Kur'an-ı Kerim

¹⁶² nadir: az

¹⁶³ mükemmel: olgun

¹⁶⁴ zat: kişi

¹⁶⁵ iki eli yanına gelmek: ölmek

¹⁶⁶ itimat: inanma

¹⁶⁷ tesadüf olunmaz: rastlanmaz

¹⁶⁸ hilkat: yaratılış

niz garip¹⁶⁹ rivayetlere¹⁷⁰, dedikodulara hiç ehemmiyet¹⁷¹ vermeyiniz. Billah sonra bana dua edersiniz.

— Elhamdülillah¹⁷² hepimiz Müslüman'ız. Sözlerine inanmak istiyorum. Lakin sen de inkâr edemezsin ki ifadenin içinde lastikli sözler var. Bu kadar iyi adamın düşmanı neden çok oluyor? İşiteceğimiz garip rivayetler neler?

Kılavuz kadın yine dövünmeye başlayarak:

— Hay sıkıntımдан şimdi çatlayacağım. Sözlerime inan. Biraz da Cenabıhakk'a mütevekkil ol¹⁷³. Çöpsüz üzüm nerede bulunur? O adamın da bir iki pürüzü olmasa bu kadar mükemmel bir kocayı sana bırakmazlar.

— Pürüzü ne imiş?

Beri yandan yenge Emine Hanım, birdenbire feveran ederek¹⁷⁴:

— Pürüzü ne mi imiş? Elinin körü... Kadın sana yedi ceddine lanetler davet ederek, yeminler ile, kelâm-ı kadîmler ile teminat¹⁷⁵ vererek söz söylüyor. Neye inanmıyorsun? Sen kendini o kadar şikâr¹⁷⁶ bir şey mi zannediyorsun? Dünyada senin gibi baba evinde, dayı, hala evinde pinekleyen taze dul çok! Fakat başlarına kusan yok... Şimdiki zamanda hani koca? Avrupa'da akıllı Frenkler hesap etmişler. Bir erkeğe tamam beş karı düşüyormuş. Galiba İstanbul'da daha ziyade¹⁷⁷ düşüyor ki bizim mahalle bekçisi İsmail Ağa'nın bile biri Arap, diğeri beyaz iki karısı var. Sen varacağın adamın ölen, boşanan karılarını hesaplıyorsun. Ortak üzerine gidenlerin canları yok mu? Kendine gel ayol! Ah aman haspam bir kara kaşından, kara gözünden başka nen var? Seni bu arkandaki yumurcağınla kim beğenip de alacak? Söyle bakayım? Hem edep

¹⁶⁹ garip: tuhaf

¹⁷⁰ rivayet: söylenti

¹⁷¹ ehemmiyet: önem

¹⁷² elhamdülillah: Allah'a şükür

¹⁷³ mütevekkil olmak: işleri Allah'a bırakmak

¹⁷⁴ feveran etmek: coşmak, galeyana gelmek

¹⁷⁵ teminat: garanti

¹⁷⁶ şikâr: değerli, nadir bulunan

¹⁷⁷ ziyade: fazla

ve hayâ denilen şeyler artık dünya yüzünden bütün bütün kalktı mı? Çok şükür Rabb'ime, dayın hayatta iken, ben var iken izdivaç hususunda sana söz düşer mi? Bu cihetleri tahkik tetkik bize ait. Sana ne oluyor? Aman ya Rabbi! Ne ahir zamana kaldık. Şimdiki kızlar, kadınlar velilerine lakırtı bırakmadan sözü kendileri kesiyorlar. Neredeyse yeni doğan çocuklar da göbeklerini kendileri kesecekler. Kıyamet alametleri. Biz nezaket ettik de bu işte hanımefendinin reyini¹⁷⁸ sorduk. Bu nezaketimizi hazmedemedi¹⁷⁹. Affedersin, hata ettik. Haydi bakayım odana. Kılavuz hanımla hususi¹⁸⁰ görüşeceğiz.

Fikriye Hanım, çıkmak üzere kalkar. Fakat son infialini¹⁸¹ ketmedemeyerek¹⁸²:

— Beni başınızdan defetmek¹⁸³ için, koca namına meydana¹⁸⁴ bir canavar bile çıkmış olsa kaldırıp önüne atıvereceksiniz. Evlendirilecek kadının reyini sorulmazmış. O eski usul yengeciğim. Kadın-ninelerimizin zamanında belki öyle idi fakat şimdi değil. Zamane kızları varacakları erkekleri kendileri intihap ediyorlar¹⁸⁵. Pekâlâ sözlerini de kesiyorlar. Yalnız velilerine “Ben falan adama varacağım.” diye karar tebligatında¹⁸⁶ bulunuyorlar.

— Ben seni alık zannediyordum ama maşallah sen epey fenlenmişsin. Bu yeni usul evlenmeleri nereden öğrendin?

— Ben de hâlime göre gün gördüm. Çocuk anası oldum. Bebecik değilim ya!

Kılavuz kadın, göğsünü dağlamakta olan pireyi bu aralık yakalar. Bir tebessüm-i müntakimâne¹⁸⁷ ile iki tırnağının arasında çıt diye kırarak:

¹⁷⁸ rey: düşünce

¹⁷⁹ hazmetmek: sindirmek

¹⁸⁰ hususi: özel

¹⁸¹ infial: gücenme

¹⁸² ketmetmek: saklamak

¹⁸³ defetmek: saymak

¹⁸⁴ meydan: ortalık

¹⁸⁵ intihap etmek: seçmek

¹⁸⁶ tebligat: duyuru

¹⁸⁷ tebessüm-i müntakimâne: intikam gülümsemesi

— Fikriye Hanım kızım, gel sen şu adama var da düşmanların işte bu pire gibi çattadak ortalarından çatlasınlar. Lakırtıyı uzatmayın. Kendinden büyüğünün sözünü dinleyen zarar etmez.

Fikriye Hanım, hiddetinden dudaklarını ısırarak:

— Benim reyime ne müracaat ediyorsunuz? Kocaya varanın rızası sorulmaz imiş! Yengem beni baksana odadan kovuyor. Satılık halayığın reyî alınır mı? İşte ben de o demeyim. Siz ikiniz konuşunuz. Karar veriniz. Dayıma da işi bildiğiniz gibi anlatınız. Ben bu evden ne suretle olursa olsun gideyim. Yengem rahat etsin. Sen de beş on kuruş kazan.

3

Hak-gu¹⁸⁸ Bir Kocakarı

Fikriye Hanım'ın kinaye tarikiyle¹⁸⁹ ağzından çıkan bu sözlerin hükmü¹⁹⁰ cidden¹⁹¹ husul bulur¹⁹². Kılavuz kadın her gün gider, gelir. Yenge hanımla bir odaya kapanıp kapıyı sürmelerler. Saatlerce gizli konuşurlar. Bu müzâkerât-ı husûsiyyelerine¹⁹³ hiçbir gün Fikriye Hanım'ı kabul etmedikleri gibi bir müddet¹⁹⁴, karâr-ı katîleri¹⁹⁵ hakkında da kimseye renk vermezler. Fikriye meraktan ölür. Yengesi-nin elinde olsa kendini bir an önce evden defedeceğine şüphe yok. Fakat iş niye uzuyor? Demek halli¹⁹⁶ icap eden¹⁹⁷ bazı müşkülât¹⁹⁸, pürüzler var. Bu izdivacın husulü¹⁹⁹ için gösterdiği her türlü mevani

¹⁸⁸ hak-gu: doğru sözlü

¹⁸⁹ tarik: yol

¹⁹⁰ hüküm: etki

¹⁹¹ cidden: gerçekten

¹⁹² husul bulmak: gerçekleşmek

¹⁹³ müzâkerât-ı husûsiyye: özel konuşmalar

¹⁹⁴ müddet: süre

¹⁹⁵ karâr-ı katî: kesin karar

¹⁹⁶ hal: çözüm

¹⁹⁷ icap etmek: gerekmek

¹⁹⁸ müşkülât: zorluklar

¹⁹⁹ husul: oluşma

berendazlık²⁰⁰ ve şiddet-i ârzûya²⁰¹ rağmen, yenge hanımı isticalinde durduran zorluk acaba nedir? Kılavuz kadının ağzından kaçırması olduğu şu “Bu adamın düşmanı çoktur, işiteceğiniz dedilere kodulara, bahusus²⁰² garip rivayetlere ehemmiyet²⁰³ vermeyiniz.” sözleri Fikriye Hanım’ın leyâl-i tefekkürâtında²⁰⁴, sâât-i mülâhazâtında²⁰⁵, rüyalarında daima²⁰⁶ tekrar ediyor, müziç²⁰⁷, heyecanaver²⁰⁸ tınılarla nâkâbil-i hal²⁰⁹ muvahhiş²¹⁰ bir muamma²¹¹ gibi kulaklarında çınlayıp duruyordu.

Çok sürmez, filhakika²¹² bu dediler kodular, garip rivayetler başlar. Fikriye’nin merakı bu defa olanca kuvvetiyle dehşet²¹³ tahavvül eder²¹⁴. Bakınız nasıl:

Yenge Emine Hanım’ın, esrarengiz²¹⁵ telaşları, müzakereleri²¹⁶ neticesinde²¹⁷ besbelli müşkilât-ı mevcûdeye²¹⁸ bir sûret-i hal²¹⁹ bulunur. Dayı Efendi’ye mesele, bir sûret-i leyyinede²²⁰ anlatılır. Kılavuz kadının becerikliliği sayesinde her şey yoluna girer. İş pişirilip kurtarılır.

²⁰⁰ mevani berendazlık: engel tanımazlık

²⁰¹ şiddet-i ârzû: çok istemek

²⁰² bahusus: özellikle

²⁰³ ehemmiyet: önem

²⁰⁴ leyâl-i tefekkürât: düşünce geceleri

²⁰⁵ sâât-i mülâhazât: düşünme saatleri

²⁰⁶ daima: sürekli

²⁰⁷ müziç: bunaltıcı

²⁰⁸ heyecanaver: heyecan verici

²⁰⁹ nâkâbil-i hal: çözülemeyen

²¹⁰ muvahhiş: ürkütücü

²¹¹ muamma: bilmece

²¹² filhakika: gerçekten

²¹³ dehşet: korku

²¹⁴ tahavvül etmek: değişmek

²¹⁵ esrarengiz: gizemli

²¹⁶ müzakere: görüşme

²¹⁷ netice: sonuç

²¹⁸ müşkilât-ı mevcûde: var olan zorluklar

²¹⁹ sûret-i hall: çözüm yolu

²²⁰ sûret-i leyyine: yumuşakça

Günün birinde Fikriye Hanım'a, Naşit Nefi Efendi ile akitleri icra olunacağı²²¹ haber verilir. Zavallı kadından sudur edecek²²² cevâb-ı kabûl²²³ veya reddi²²⁴ istimaya²²⁵ lüzum²²⁶ bile görülmeyerek işe girişilir. Eksiği, gediği itmam²²⁷ için çarşıya, pazara gidilmeye, akit hazırlıkları görülmeye başlanır.

Yevm-i izdivâc²²⁸ yaklaştıkça yenge hanımın telaşı her gün bir parça daha artar. Gelen giden misafir kadınlarla uzun uzadıya fısıltılara girişir. Fikriye Hanım odadan içeriye girince sözler değişir, bütün çehreler istiğrapkâr²²⁹ birer tavr-ı terahhumla²³⁰ evvela²³¹ o zavallıya, sonra manidar²³² ve hafî²³³ enzâr istîzâhla²³⁴ birbirine dikkilir. Herkes yekdiğerine baka baka dudaklarını ısırır.

Evet, gizli bir keyfiyet var. Ortada bir şey dönüyor, Fikriye'ye büyük bir oyun oynanıyor ama nedir?

Yenge Emine Hanım, Fikriye'ye duyurmamak için gelene gidene karşı ettiği sıkı tembihlere, gösterdiği tedbirlere, ihtiyatlara²³⁵ rağmen, nihayet bir gün bu mühim sır patlak verir. Bunun ne olduğunu Fikriye de öğrenir. Tüyleri ürperir, pürdehşet²³⁶ kesilir.

Bir gün eve Hasibe Hanım isminde eski dostlarından eli değnekli, ihtiyar²³⁷ bir misafir gelir. Daha kapıdan girer girmez yenge

²²¹ akit icra etmek: nikâh kıymak

²²² sudur etmek: çıkmak

²²³ cevâb-ı kabûl: evet

²²⁴ ret: hayır

²²⁵ istima: dinleme

²²⁶ lüzum: gereklilik

²²⁷ itmam: tamamlama

²²⁸ yevm-i izdivâc: evlilik günü

²²⁹ istiğrapkâr: şaşkın

²³⁰ tavr-ı terahhum: acıma tavrı

²³¹ evvela: önce

²³² manidar: anlamlı

²³³ hafî: gizli

²³⁴ istîzâhla: açıklama istercesine

²³⁵ ihtiyat: sakınma

²³⁶ pürdehşet: korku dolu

²³⁷ ihtiyar: yaşlı

Emine Hanım önüne çıkarak Naşit Nefi Efendi hakkındaki rivâyet-i acîbenin²³⁸ Fikriye Hanım'ın yanında kale alınmaması²³⁹ hususunda²⁴⁰ talîmât-ı lüzûmeye²⁴¹ girer. Fakat misafir hanım, değneğini titrek eliyle ve pürhiddet²⁴² bir savurarak:

— Baksana hanım, sen bu eve gelin gelmezden yirmi yıl evvel²⁴³ ben bu aileyi tanırım. Yalnız Fikriye değil, hemen hemen onun anası da benim elimde büyüdü gibi bir şeydir. Dostlarımız öldüyse hatırları ölmedi. Ben bugün buraya Allah için birkaç söz söylemeye geldim.

Yenge Emine, o saate kadar pişirmekte olduğu aş a bir kocakarının soğuk su katmaya kalkıştığını anlayınca öfkeyle:

— Büyük hanım, bu hanenin²⁴⁴ ne kadar büyük ve kadim²⁴⁵ dostu olursanız olunuz, şu saatte burada bir misafirden başka bir şey değilsiniz. Nasıl talimat²⁴⁶ verilirse o yolda hareket etmek üzere içeri kabul olunabilirsiniz. Yoksa!

Kocakarı, arkasına giydiği geniş hırkanın kabarıklığı ile iki omuzu ortasında âdetâ bir kaplumbağaya benzeyen başını teessüfle²⁴⁷ sağa sola döndürerek:

— Sözüünü bitir bakayım! Yoksa? Kapı dışarı öyle mi?

— Evet, maalesef²⁴⁸ öyle.

— Sen bana iyi bak hanım! Ben öyle senin gibi şımarık yeni hanımların sözleriyle hareket eden kocakarılarından değilim. Gözünü aç yavrum. Hem sen karşımdan çekil. Fikriye gelsin. Benim sözüm ona. Seninle bir işim yok.

²³⁸ rivâyet-i acîbe: farklı söylentiler

²³⁹ kale almamak: söz etmemek

²⁴⁰ husus: konu

²⁴¹ talîmât-ı lüzûme: uyulması gereken emirler

²⁴² pürhiddet: öfke dolu

²⁴³ evvel: önce

²⁴⁴ hane: ev

²⁴⁵ kadim: eski

²⁴⁶ talimat: emirler

²⁴⁷ teessüf: üzülmeye

²⁴⁸ maalesef: üzülmeye

— Bu evin hanımı benim. Fikriye'nin esamisi okunmaz²⁴⁹. Sabahleyin bunakça lakırtılar dinlemeye de vaktim yok. Bir gürültü çıkarmadan şuradan selametle gidiniz. Haydi bakayım büyük hanım! Haydi!

Kocakarı, müthiş²⁵⁰ bir feveranla²⁵¹ değneğini Emine Hanım'ın suratına doğru savurarak:

— Çekil karşımdan yelloz!

— Ay bu titrek hâlinle beni mi döveceksin?

— Evet, seni döveceğim, öteye bile geçeceğim.

— Sen bunamışsın hanım. Yanlış yere geldin galiba! Burası kavga mahalli²⁵² değil. Pabucubüyüğe git de okun.

— Elhamdülillah ben bunamadım. Bu yaşında sen bunamışsın. Ne dediğini bilmiyorsun. Ben yanlış yere gelmedim. Hasan Efendi'nin evine geldim. O kocan olacak herifi elime bir geçirsem evvela onu döveceğim. Sana ne kadar yüz vermiş böyle. Dünya değişti, ayaklar baş, başlar ayak oldu. Şimdiki karılar, kocalarına kumanda ediyorlar. Âlemin²⁵³ düzeni, nizamı²⁵⁴ bozuldu. Sen ıslah eyle²⁵⁵ Rabb'im! Ne günlere kaldık!

— Benim kocama karşı olacak muamelem²⁵⁶ senin ne üstüne vazife²⁵⁷! Âlemin nizamından, düzeninden sana ne? Bir ayağın çukurda, senin şurada üç günlük ömrün kalmış. Onun bunun dedikodusuna karışacağına istiğfarla²⁵⁸, ibadetle meşgul ol²⁵⁹.

²⁴⁹ esamisi okunmamak: kendisine önem verilmeyip adı anılmamak

²⁵⁰ müthiş: korkutan

²⁵¹ feveran: coşma

²⁵² mahal: yer

²⁵³ âlem: dünya

²⁵⁴ nizam: düzen

²⁵⁵ ıslah eylemek: iyileştirme

²⁵⁶ muamele: davranış

²⁵⁷ vazife: görev

²⁵⁸ istiğfar: tövbe etme

²⁵⁹ meşgul olmak: uğraşmak

— Haydi karşımdan çekil kadın! Senin nasihatine²⁶⁰ muhtaç değilim. Ölüm, yaşla sırayla değildir. Gençliğine güvenme. Kimin ölüp kimin kalacağını bir Mevla'm bilir. Onun işine karışılmaz. (haykırarak)²⁶¹ Fikriye, nerdesin kızım? Gel bu çaçaron yengenin elinden beni kurtar. Sana söyleyecek birkaç mühim²⁶² sözüm var.

Zaten bütün bu muhâvere-i şedîdeyi²⁶³ merdivenin camlı bölümü arkasından dinleyen Fikriye Hanım, bu davet üzerine meydana çıkar. Yengesinin gazubane²⁶⁴ nazarlarına²⁶⁵ ehemmiyet²⁶⁶ vermeyecek gider, bir tavr-ı ihtirâmla²⁶⁷ büyük hanımın elinden öper. Kocakarı da mukabeleten²⁶⁸ Fikriye'nin alnına bir buse²⁶⁹ kondurarak:

— Gel yavrum, gel... Merhume²⁷⁰ anacığın üç gecedir sırayla rüyama giriyor: “Kızımın başını nara²⁷¹ yakıyorlar. Git, kurtar.” diye yalvarıyor. Seni Naşit Nefi Efendi isminde bir adama veriyorlarmış. Söz kesilmiş. Nikâh olmak üzereymiş. Bu adamın kaç karı boşadığını, ne belalı bir herif olduğunu, ne korkunç mazisi²⁷² bulunduğunu musun?

O saate kadar kendinden gizlemeye uğraştıkları mühim esrara²⁷³ artık ermek üzere bulunduğunu hisseden Fikriye, hayırhahı²⁷⁴ bu kocakarının karşısında serapa²⁷⁵ dikkat-i mücesseme²⁷⁶ kesilerek:

²⁶⁰ nasihat: öğüt

²⁶¹ haykırmak: bağırarak

²⁶² mühim: önemli

²⁶³ muhâvere-i şedîde: karşılıklı geçen sert konuşma

²⁶⁴ gazubane: kızgınca

²⁶⁵ nazar: bakış

²⁶⁶ ehemmiyet: önem

²⁶⁷ tavr-ı ihtirâmla: saygılı bir şekilde

²⁶⁸ mukabeleten: karşılık olarak

²⁶⁹ buse: öpücük

²⁷⁰ merhume: ölmüş olan kadın

²⁷¹ nar: ateş

²⁷² mazi: geçmiş

²⁷³ esrar: sırlar

²⁷⁴ hayırhah: bir kişinin iyiliğini isteyen kişi

²⁷⁵ serapa: baştan ayağa

²⁷⁶ dikkat-i mücesseme: dikkat kesilmek

— Hayır bilmiyorum.

— Bilmiyorsun da, öyle (netameli) uğursuz bir herife ne varıyorsun? Başın bacadan mı aştı?

— Ben varmıyorum. Veriyorlar. Dayım, yengem dururken bu hususta bana söz düşmezmiş. Tahkikat, tetkikat, bütün nîk ü bed²⁷⁷ onlara aitmiş.

— Bu zamanda bir halayık bile istemediği bir yere satılamaz. Sen “Varmam!” diye direndikten sonra zorla nasıl verebilirlermiş bakayım? Ben sana duyduğumu olduğu gibi anlatayım da cesaret edebilirsen bu herife var.

Bu müthiş kocakarının çenesini tutmanın artık kabil olmaya-
cağını²⁷⁸ büyük bir meyusiyetle²⁷⁹ gören Yenge Emine Hanım, iki
elini mütevekkilane²⁸⁰ göğsüne kavuşturarak çaresizlik ima eder²⁸¹
bir vaziyetle²⁸²:

— Senin ifşa etmene²⁸³ hacet²⁸⁴ yok, senden evvel ben söyleyeyim. Çünkü senin duyduklarını aynen biz de duyduk.

— (Fikriye’yi işaretle) Duydunuz da bu zavallıya niçin haber vermiyorsunuz, bucak bucak her şeyi saklıyorsunuz?

— Büyük hanım, inanılacak bir şey değil ki söyleyelim. Bir masaldan, bir hayalden, şunun bunun uydurmasından ibaret boş dedikodular.

— Nasıl boş dedikodu? Nasıl masal?

— Naşit Nefi Efendi’nin vefat eden ilk haremi Binnaz Hanım güya cadı olmuşmuş da kocasının aldığı karıları boğmak için gece mezarlıktan çıkar, eve gelirmiş. Söyleyeceğiniz bu değil mi?

²⁷⁷ nîk ü bed: iyi ve kötü

²⁷⁸ kabil olmak: mümkün olmak

²⁷⁹ meyusiyet: ümitsizlik

²⁸⁰ mütevekkilane: işi Allah’a bırakırcasına

²⁸¹ ima etmek: anlatmak

²⁸² vaziyet: durum

²⁸³ ifşa etmek: açığa çıkarmak

²⁸⁴ hacet: gerek

Kocakarı, istiazeten²⁸⁵ büyük bir telaşla hırkasının yakasını ısırarak:

— Öyle ya!..

— Bunca güngörmüş koskoca ak saçlı bir hanımsınız. Siz bu uydurma şeye inanıyor musunuz?

— Neye inanmayayım? Cenaze evde yattığı gece üzerinden kedi mi atlatmışlar, ne yapmışlar? Zavallı hatun -neuzübillah²⁸⁶- işte cadı olmuş.

Yenge Emine Hanım, kocakarının bu saflığına karşı biraz yumuşayarak:

— Hanımnineciğim, şimdi öyle cadıya, hortlağa pek inanan kalmadı. Üzerinden kedi atlatmakla bir cenaze cadı olurse bütün mezarlıklar cadılarla dolar, diriler için artık hiç rahat ve huzur kalmazdı. Sizin gibi iyi kalplilerin saffetıyla²⁸⁷ eğlenmek için bazı bedhahlar²⁸⁸, böyle şeyler uydurup arayıcı fişengi²⁸⁹ gibi ortaya salıyorlar. Birçok masumların²⁹⁰ da felaketlerine sebep oluyorlar. Bizim Fikriye Hanım da sizin gibi saftır. Her işittiği şeye inanır de işte onun için ben bu ciheti kendinden saklamaya uğraştımdı. Biz inceden inceye tahkik ettirdik. Naşit Nefi Efendi pek mükemmel bir adammış. Böyle koca her zaman ele geçmez. Âlemin²⁹¹ akıl almaz birtakım uydurma herzelerine²⁹² bakıp da bu kısmeti kaçırmayalım. Siz hakikaten²⁹³ ailemizin eski dostu, Fikriye'nin hayırhahı iseniz bizimle beraber ona nasihat veriniz de bu adama varsın. Biraz gün görsün, sefa sürsün. Haydi buyurunuz. Bir kahve içip dinleniniz.

²⁸⁵ istiazeten: Allah'a sığınarak

²⁸⁶ neuzübillah: Allah korusun

²⁸⁷ saffet: saflık

²⁸⁸ bedhah: başkasının kötülüğünü isteyen

²⁸⁹ arayıcı fişengi: bir tür donanma fişeği

²⁹⁰ masum: suçsuz

²⁹¹ âlem: herkes

²⁹² herze: boş söz

²⁹³ hakikaten: gerçekten

Yenge Emine Hanım, kocakarıyı odaya alır. Başköşeye oturur. Eline kahveyi sunar. İhtiyar kadın, bu muamelenin²⁹⁴ aldığı şu netîce-i ikrâm ve nezâkete²⁹⁵ mukabil²⁹⁶ tebdîl-i tavr²⁹⁷ lüzumunu his ile der ki:

— Vallahi kızım, zannettiğiniz kadar saf bir kadın değilim. Bu cadı lakırtısını duyunca ben de hoppadak inanıvermedim. İlk önce güldüm. “Büyü tutturmak için uyduruyorlar. Büyülerine tavşan başı...” dedim. Bunu bana komşumuz Hürmüz Hanım haber verdi. O, Naşit Nefi Efendi’nin bıraktığı kadınlardan birini tanıyor. Şükriye adındaki bu kadın, Frenk Mektebinde okumuş. Türkçe, Fransızca, İngilizce her türlü dilden biliyor. Yazma, okuma, resim, nakış, bilmediği yok. Uçanla kaçan elinden kurtulmuyor. Başına gelenleri âdeta²⁹⁸ roman gibi koca bir kitap yapmış. Taşkasap taraflarında bir kocaya daha varmış. Bu Şükriye, Hürmüz’e cadı hakkında pek fena şeyler anlatmış. Dinlerken tüylerim hep diken diken oldu. Bunlar ne masal ne hayalat... Kadın kendi serencamını²⁹⁹ hikâye etmiş. Bu korkunçluğu kadar da acayip olan hikâyeyi işitince meraktan duramadım. Zaten işim gücüm ne? Bir gün Hürmüz’le birlikte kalktık, Taşkasap’a Şükriye’nin evine misafir gittik. Kanı sıcak, fıkır fıkır, lakırtıcı bir taze. Kadın bize izzet ikram kıyamet... Parça parça oldu. Nereye oturtacağını bilemedi. “İkramı, külfeti bir tarafa bırak da gel şöyle karşıma otur. Cadıyı anlat, meraktan helak olacağım yavrum. Çünkü bu Naşit Nefi Efendi, pek sevdiğim bir aileden kız istemiş. Ben buraya keyfiyeti tahkike geldim. Hakikat³⁰⁰ her ne ise bizden saklama, olduğu gibi söyle.” dedim. Şükriye Hanım bize cadı ortağını bir anlattı... Yetmiş yaşuma girdim kızım, böyle acıklı tuhaf şey işitmedim. Ben şimdi size ne söylesem mübalağaya³⁰¹

²⁹⁴ muamele: davranış

²⁹⁵ netîce-i ikrâm ve nezâket: ikram ve nezaket sonucu

²⁹⁶ mukabil: karşılık

²⁹⁷ tebdîl-i tavr: davranış değişikliği

²⁹⁸ âdeta: sanki

²⁹⁹ serencam: serüven

³⁰⁰ hakikat: gerçekler

³⁰¹ mübalağa: abartı

hamledersiniz³⁰². Beraber geliniz. Sizi oraya, Şükriye Hanım'ın evine götüreyim kendi kulağınızla işitiniz. Kılavuz kadınların sözlerine inanmayınız. Naşit Nefi Efendi, ilkinden sonra şimdiye değin tam yedi karı almış. Birini cadı boğmuş, altısı boşanıp canlarını zor kurtarmışlar. Artık zavallı adama İstanbul içinde hiçbir kadın varmıyormuş. Bu cadı hareminden dolayı pek fena adı çıkmış. Şükriye'nin kavlince³⁰³ efendi iyi ahlaklı bir zatmış. Böyle uğursuz, belalı bir adamın ahlakı ne kadar güzel olur ise olsun para eder mi? Rabb'im kısmet etmesin ya, şayet³⁰⁴ bizim Fikriye bu adama varacak olursa dokuzuncu karısı olacak. Sonunda ya boşanacak ya boğulacak. Başka bir hayır beklemeyiniz.

Ertesi günü soruşturmak için hep birlikte Taşkasap'a Şükriye Hanım'a gidilmeye karar verilir.

4

Dünyada Neler Olmaz?

Kocakarı gittikten sonra yenge ile yeğen arasında yine bir kızılca kıyamettir kopar. Fikriye şiddet-i ye's³⁰⁵ ü nefretinden kendini yüzüstü minderin üzerine atarak haykıra haykıra:

— Aşk olsun yenge! İnsaniyetine teşekkür ederim. Hakkımdaki şefkatsizliğini biliyordum ama beni bu evden savmak için boğdurmaya gönderecek kadar bir vahşeti³⁰⁶ göze aldıracağına doğrusu ihtimal³⁰⁷ vermezdim. Çok şükür onu da öğrenerek ne tynette³⁰⁸ bir kadın olduğunu anladım

³⁰² hamletmek: yormak

³⁰³ kavl: söz

³⁰⁴ şayet: eğer

³⁰⁵ şiddet-i ye's: aşırı karamsarlık

³⁰⁶ vahşet: vahşilik

³⁰⁷ ihtimal: olasılık

³⁰⁸ tynet: yaradılış

— Ah aptal karı ah. Ben senin nefine³⁰⁹ uğraşıyorum, sen bak aleyhimde ne fena³¹⁰ zanlarda bulunarak kalbi bozuk bir kadın olduğunu ortaya koyuyorsun.

— Beni karısı cadı olmuş bir adama vermek, nefime çalışmak demek midir?

— Böyle masallara inanıyor musun Fikriye?

— Niçin inanmayacağım?..

— Böyle şeyin aslı olur mu canım?

— Aslı olmaz da bu işittiklerinizi benden neye saklıyordunuz?

— İşte böyle beyinsiz bir yaratık olduğunu biliyordum da inacaksın diye saklıyordum. Düşündüğüm yine geldi çıktı ya...

— İhtiyar hatunu dinlemedin mi? Ne büyük bir kuvvet-i kalb³¹¹, ne derin bir itimatla³¹² söylüyordu!

— “Üzerinden kedi atlarsa ölü, cadı olur.” diyen bir bunağın saçmalarına inanıyorsun da benim akıl ve mantık dâhilindeki³¹³ sözlerime neye emniyet etmiyorsun?

— Sâhibe-i sergüzeşt³¹⁴ Şükriye Hanım’ın şehâdet-i zâtiyye³¹⁵ ve rivâyet-i sahîhasına³¹⁶ ne diyeceksin?

— İşte yarın gidip bu hanımı dinleyeceğiz. Kim bilir bu da ne alık bir karı olmalı ki böyle saçma sapan sebeplerden dolayı koca-sından ayrılmış.

— Yenge, böyle ezbere hüküm vermekle olmaz Büsbütün asılsız yere de bu rivayetler çıkmaz. Şükriye Hanım neden alık bir kadın olsun? Birkaç lisandan³¹⁷ okuyup yazmak bildiğini işitmedin

³⁰⁹ nef: fayda

³¹⁰ fena: kötü

³¹¹ kuvvet-i kalb: kalp kuvveti

³¹² itimat: güven

³¹³ dâhil: içeri

³¹⁴ sâhibe-i sergüzeşt: serüvenin sahibi

³¹⁵ şehâdet-i zatiyye: kişisel tanıklık

³¹⁶ rivâyet-i sahîha: doğru anlatım

³¹⁷ lisan: dil

mi? Haydi farz-ı muhâl³¹⁸ olarak Şükriye Hanım'ı alık bir kadın olarak kabul edelim, Naşit Nefi Efendi'ye zevcelik eden diğer altı yedi kadının hepsi de mi alıktı? Ya boğulana ne diyeceksin?

— Fikriye, benim babam Tarîk-i Nâzenîn'dendi³¹⁹. Beni pek gözü kapalı büyütmedi. Seksen Şükriye Hanım şehadet³²⁰ etse ölüp gömülen bir kadının mezardan çıkararak ortaklarını boğmaya geldiğine beni inandıramazlar.

— Hanım yenge, dünyada herkes ahmak, herkes budala da yalnız sen mi akıllısın? Cin, peri, cadı, hortlak yok mu? Bütün lisanlardaki lügat³²¹ kitabelerine bu kelimeler külliye³²² asılsız, manasız³²³ olarak mı kaydolunmuş? Bazı ölümlerin ruhları ailelerini, evlerini ziyarete geldiklerini hiç işitmedin mi? Dünyada nesilleri kalmamış ervahın³²⁴ cami, tekke kapılarında dolaştıklarını kürsü şeyhleri bar bar bağırarak cemaatlerine anlatmıyorlar mı? Kesik baş hikâyeleleri büsbütün efsane mi? Bazı kabristanlarda³²⁵, meşhetlerde³²⁶, kale, hisar barularında³²⁷ kanlı kefeniyle dolaşan ervâh-ı şühedâya³²⁸ ait menakıbı³²⁹ hiç dinlemedin mi? Geçenlerde Laleli taraflarında bir evliya “Ben burada duvar altında yatmaktan sıkıldım. Duvarı yıktır. Bana bir türbe yaptır. Kandil yaktır.” diye bir paşanın rüyasına girmedin mi? Ben pek okumuş bir kadın değilim ama bizim tarihlerimizde böyle yüzlerle rivayetler yok mu? Fetih zamanında Ya Vedud hazretleri mezarından çıkıp da “Gâvurcuklarıma dokunmayınız!” nidasıyla Fatih'in güllelerini eliyle durdurarak mahsur³³⁰ Hristiyan-

³¹⁸ farz-ı muhal: olmazı olur saymak

³¹⁹ Tarîk-i Nâzenîn: Bektâşi Tarikatı

³²⁰ şehadet: şahitlik

³²¹ lügat: sözlük

³²² külliye: büsbütün

³²³ manasız: anlamsız

³²⁴ ervah: ruhlar

³²⁵ kabristan: mezarlık

³²⁶ meşhet: şehitlik

³²⁷ baru: kale duvarı, sur

³²⁸ ervâh-ı şühedâ: şehitlerin ruhları

³²⁹ menakıb: menkıbeler

³³⁰ mahsur: esir olmuş

ları müdafaa etmedi mi³³¹? Daha geçenki Yunan Muharebesi'nde³³² Emir Buhari hazretlerinin yeşil sarık ve cübbesiyle harbe³³³ iştirak ettiğini³³⁴ komşumuzun oğlu erkânıharp zabıtinden³³⁵ dinlemedin mi? Daha ne kadar emsal ve edille³³⁶ istersin?

— Kızım, bu dünya kurullıdan beri bu hususta söylenen, yazılan şeylerin hepsine cevap verecek kadar âlim³³⁷ bir kadın değilim. Böyle şeylere ne senin ne de benim iyiden iyiye aklımız ermez. Meseleyi³³⁸ birbirimize izah edelim³³⁹ derken bilatetkik³⁴⁰ itikat³⁴¹ emredilen bazı cihetlerde³⁴² mübalatsız³⁴³ davranarak belki boyumuzca günaha gireriz. Şimdi buraya tarih sayfalarını, Ya Vedud hazretlerini, kesik baş hikâyelerini, ervâh-ı şühedâyı falan karıştırma. Anlamak istediğimiz meseleyi sonra bütün bütün bulandırmış olursun. Benim iddiam işte şudur: Naşit Nefi Efendi'nin zevcesi Binnaz Hanım ölür. Vefatı bir belediye doktoru tarafından batasdik³⁴⁴ defnine³⁴⁵ ruhsat verilir, cemâat-i kesîre³⁴⁶ huzurunda aşirler, dualar ile gömülür. Bilmem kaç ay veya sene bütün emvata³⁴⁷ has³⁴⁸ olan bir sükûnet-i mutlaka³⁴⁹ ile mezarında yatıp çürür. Bu kadar

331 müdafaa etmek: savunmak

332 muharebe: iki veya daha fazla devlet arasında olan savaş

333 harp: savaş

334 iştirak etmek: katılmak

335 erkânıharp zabiti: kurmay subay

336 edille: deliller

337 âlim: bilgin

338 mesele: konu

339 izah etmek: açıklmak

340 bilatetkik: incelemeyen

341 itikat: inanç

342 cihet: yön

343 mübalatsız: gelişigüzel, özensiz, umursamaz

344 batasdik: tasdik edilerek

345 defin: gömülme

346 cemâat-i kesîre: kalabalık cemaat

347 emvat: ölümler

348 has: özgü

349 sükûnet-i mutlaka: sessizlik

hakayıkın³⁵⁰ cereyanından³⁵¹ sonra bu kadının birdenbire kocasına infial³⁵² ile metfeninden³⁵³ kalkarak ortaklarını boğmaya gitmesi yok mu, bin tarih kitabından edille getirsen işte ben buna inanmam Fikriyecğim!

— Ben inanırım. Dünyada neler olmaz?

— Bu işte mutlak karanlık kalmış fevkalade bir garabet³⁵⁴ noktası var. İşte ben bunu merak ettim. Sen Naşit Nefi Efendi’ye varsan da varmasan da bu noktayı tenvire³⁵⁵ uğraşacağım. Yarın Şükriye Hanım’la görüşürüz. Zannım vechile³⁵⁶ bu kadın alıkça bir şey olmalı. Bu mülakatta³⁵⁷ bazı noktaları izaha elverişli hakikatlere tesadüf edeceğimizi³⁵⁸ memul eyliyorum³⁵⁹. Türlü lisandan okuyup yazan bu hezarfen³⁶⁰ hanım, bakalım kitâb-ı sergüzeştine³⁶¹ neler yazmış? Açıp bize okusun. Şayet hilâf-ı memûl³⁶² hiçbir şey anlayamaz isek o zaman dayını, evet bizim efendiyi izahat talebi için doğrudan doğruya Naşit Nefi Efendi’nin nezdine³⁶³ gönderirim. İki erkek konuşsunlar. Bakalım Nefi Efendi kendi hakkında dönüp duran bu rivâyet-i acîbe³⁶⁴ karşı ne diyecek? Bu sözleri tasdik mi³⁶⁵, tevil mi³⁶⁶ yoksa katiyen³⁶⁷ ret mi edecek?

³⁵⁰ hakayık: gerçekler

³⁵¹ cereyan: oluş

³⁵² infial: gücenme

³⁵³ metfen: mezar

³⁵⁴ garabet: gariplik

³⁵⁵ tenvir: aydınlatma

³⁵⁶ zannım vechile: zannettiğime göre

³⁵⁷ mülakat: görüşme

³⁵⁸ tesadüf etmek: rastlamak

³⁵⁹ memul eylemek: ummak

³⁶⁰ hezarfen: birden çok alanda yetenek ve ilim sahibi

³⁶¹ kitâb-ı sergüzeşt: serüven kitabı

³⁶² hilâf-ı memûl: umulanın tersine

³⁶³ nezd: huzur

³⁶⁴ rivâyet-i acîbe: tuhaf söylentiler

³⁶⁵ tasdik: onama

³⁶⁶ tevil: başka bir anlam verme

³⁶⁷ katiyen: kesinlikle

— Evlenecek bir adamı yine kendinden tezkiye³⁶⁸ pek tuhaf olmaz mı?

— Ne olursa olsun.

5

Şükriye Hanım'ı Ziyaret

Ertesi günü büyük hanım değneğini kakarak Hasan Efendilerin ailesinin Süleymaniye civarındaki hanesine gelir. Yenge Emine, Fikriye Hanımlar ile kılavuz kadın ve kocakarı hep birden bir arabaya dolup Taşkasap'a Şükriye Hanım'ın hanesine giderler Her tarafı ovulmuş, süprülmüş, altı yedi odalı temiz bir ev. Şükriye Hanım, misafirlerin istikbaline çıkar³⁶⁹. Kara kaşlı, kara gözlü, beyaz, ufak tefek şirin bir taze. Her iki taraf güya kırk yıldan beri birbirini tanıyorlarmış gibi bir teklifsizlik ve hüsn-i telakkîde³⁷⁰ bulunur. Hem sohbet başlar. Evvela kocakarı der ki:

— Şükriye kızım, bak sana ortak olacak hanımı getirdim.

Şükriye hanım tebessümle³⁷¹:

— Aa bana niçin ortak olsun? Öküz öldü ortaklık ayrıldı. Naşit Efendi ile benim bir münasebetim³⁷² kalmadı. Bir müddet dolacak çilem varmış, doldurdum. Çok şükür Cenabıhak³⁷³ beni kurtardı. Kendi gönlümce bir koca daha verdi. Ala-külli hâl³⁷⁴ geçinip gidiyorum işte...

Emine Hanım:

— Naşit Efendi ile geçen müddet-i izdivâcınıza³⁷⁵ çile doldurmak tabir ediyorsunuz³⁷⁶. Demek çok sıkıntı çektiniz...

³⁶⁸ tezkiye: soruşturma

³⁶⁹ istikbale çıkmak: birisini karşılamak

³⁷⁰ hüsn-i telakkî: hoş karşılama

³⁷¹ tebessüm: gülümseme

³⁷² münasebet: ilişki

³⁷³ Cenabıhak: Yüce Allah

³⁷⁴ ala-külli hâl: hangi durum ve şartta olursa olsun

³⁷⁵ müddet-i izdivâc: evlilik zamanı

³⁷⁶ tabir etmek: yorumlamak

Şükriye Hanım:

— Hanım, sıkıntı da acaba lakırtı mı? Dünyada böyle bir felaket hangi bir kulun başına gelmiştir?

Fikriye Hanım:

— Ne oldu kuzum kardeş?

Şükriye:

— Ne olacak? Canımı kurtarabildiğime ne mutlu! Bugün sağ kaldığıma yüz bin hamdüsena³⁷⁷ olsun. Çünkü benden evvelkini cadi boğmuş.

Kılavuz kadın:

— Mübalağa³⁷⁸ etme hanım. (Fikriye Hanım'ı işaret ederek) İyaliniz³⁷⁹ Naşit Nefi ile bu taze için söz kesiliyor. Buna mâni olmak³⁸⁰ âdeta bir ev yıkmak demektir. Kısmet bozanlık iyi değildir.

Şükriye Hanım hararetilenerek³⁸¹:

— Eğer bir kelime mübalağam var ise göz bebeğim bir tanecik evladımın ölüsünü öpeyim. Ne Naşit Nefi Efendi için ne de bu hanım için... Ben ancak Allah için söyleyeceğim. Olup biten hakikat-i hâli³⁸² hikâye edeceğim. Sözlerime inanmayacak iseniz söyleyiniz nafiye³⁸³ yere ne ben yorulayım ne de siz rahatsız olunuz.

Büyük hanımla Fikriye Hanım ikisi birden haykırarak:

— Yooo bak kılavuz kadın, daha şimdiden söz kesmeye kalkma. Şükriye Hanım'ı kendi hâline bırak. Bildiği gibi anlatsın. Ebeci kebeci ara yerde sen neci? Alacak adam orada, varacak kadın burada. Senin bu işteki nefin³⁸⁴, salahiyetin³⁸⁵ doğru dürüst söz getirip

³⁷⁷ hamdüsena: şükürler

³⁷⁸ mübalağa: abartı

³⁷⁹ ıyal: eş

³⁸⁰ mâni olmak: engel olmak

³⁸¹ hararet: sıcaklık

³⁸² hakikat-i hâl: gerçek durum

³⁸³ nafiye: boş

³⁸⁴ nef: fayda

³⁸⁵ salahiyet: yetki

götürerek beş on kuruş kazanmak. Bunun ötesi var mı? Kes sesini. Biz burada iken sana lakırtı düşmez.

Kılavuz kadın:

— Peki peki sustum. Kızmayın. Ömrümde hiç masal dinlemedim değil ya! Bir cadı hikâyesi de burada dinlemiş olurum.

Yenge Emine Hanım nazar-ı infîl ile:

— Daha söz başlamadan itiraza kalkışmak hiçbir kaideye³⁸⁶ uymaz. Eski zevciyle geçen macerası³⁸⁷ hakkında bize hesap vermek, Şükriye Hanım'ın ne boynunun borcu? Allah razı olsun. Bu hususta bize karşı lütfediyorlar, nezaket³⁸⁸ gösteriyorlar. Bu büyük iyiliklerini suistimal³⁸⁹ etmeyelim.

Şükriye Hanım:

— Teveccühünüze³⁹⁰ teşekkür ederim hanımcığım. Siz benden insanlık namına bazı malumatlar³⁹¹ soruyorsunuz. Gördüğümü, bildiğimi, daha doğrusu, uğradığım dehşetli³⁹² felaketi size olduğu gibi anlatmak boynumun borcu. Ben nasılsa vaktiyle bu belaya giriftar oldum³⁹³, bari başkası olmasın. (Fikriye Hanım'ı işaretleyerek) Yazık değil mi? Gül gibi taze... Cenabıhak, kısmetini daha muvafık³⁹⁴ bir taraftan ihsan³⁹⁵ buyursun.

Bu esnada hizmetçi kahve getirir. On üç, on dört yaşında kırmızı yüzlü, yahni yanak, erkek suratlı bir Türk kıızı. Anadolu'nun bazı vilayetlerine³⁹⁶ müstevli³⁹⁷ maraz-ı cildiyyeden³⁹⁸ dolayı başı yo-

³⁸⁶ kaide: kural

³⁸⁷ macera: baştan geçen olay

³⁸⁸ nezaket: incelik

³⁸⁹ suistimal: kötüye kullanma

³⁹⁰ teveccüh: iltifat

³⁹¹ malumat: bilgiler

³⁹² dehşetli: korkunç

³⁹³ giriftar olmak: yakalanmak

³⁹⁴ muvafık: uygun

³⁹⁵ ihsan: bağışta bulunma

³⁹⁶ vilayet: il

³⁹⁷ müstevli: salgın

³⁹⁸ maraz-ı cildiye: cilt hastalığı

lunmuş, tıraş edilmiş, şimdi fırça gibi siyah saçlar fışkırmış. Şekl-i recüliyyetini³⁹⁹ arttıran alabros⁴⁰⁰ saçların altından sarkan, pazardan alınmış boncuk küpeler, kulaklarında sanki bu simanın⁴⁰¹ hangi neviyetinden⁴⁰² olduğundan, kadınlığından ıstibah⁴⁰³ edilmemek için takılmış pek tuhaf yalancı birer vesika sureti irae⁴⁰⁴ ediyordu. Kızın üstünde küçük büyük ve erkek kadın efrâd-ı âileye⁴⁰⁵ ait eşyadan birer numune⁴⁰⁶ vardı: Kenarı kırmalı etekliğinin küçük hanımın, parmak dikişli babayani hırkanın büyük hanımın, yaşına nispetle⁴⁰⁷ hayli hürmetli olan ayaklarının topuklarından yine iki üç parmak taşan terliklerin de efendinin eskileri olduğunu anlamak için büyük bir ferasete⁴⁰⁸ ihtiyaç göstermiyordu. Kızcağız, tepside dizili lebalep⁴⁰⁹ dolu fincanları taşırmamak için ellerini ileriye uzatıp, belini içeri, kıcını dışarı vererek âdeta terazi ile ipte yürüyen acemi bir cambazın tehlikeli, mutena⁴¹⁰ adımlarıyla geliyor; bir kazaya mahal vermemek korkusuyla sağ ayağını atınca dilini ağzının sol ucundan dışarı uzatarak şiddetle ısıyor; sol ayağını uzatınca aynı ameliye⁴¹¹ ağzının sağ tarafında vuku⁴¹² buluyordu. Kızı bu fena huyundan vazgeçirmek için pek çok tekdir⁴¹³ etmiş olan Şükriye Hanım, bu defa da yine hiddetlenerek:

— Ha! Nazikter... Dilini içeri sok. Terbiyesiz...

³⁹⁹ şekl-i recüliyyet: erkeksi görünüş

⁴⁰⁰ alabros: fırça gibi dik ve kısa kesilmiş (erkek saç)

⁴⁰¹ sima: yüz

⁴⁰² neviyet: cinsiyet

⁴⁰³ ıstibah: şüphe etme

⁴⁰⁴ irae: gösterme

⁴⁰⁵ efrâd-ı âile: aile bireyleri

⁴⁰⁶ numune: örnek

⁴⁰⁷ nispet: ölçü, derece

⁴⁰⁸ feraset: sezgi

⁴⁰⁹ lebaleb: ağzına kadar

⁴¹⁰ mutena: özenli

⁴¹¹ ameliye: iş

⁴¹² vuku: olma

⁴¹³ tekdir: azarlama

Bu kumandaya⁴¹⁴ karşı biçare⁴¹⁵ Nazikter, birdenbire durdu. Hasıl olan⁴¹⁶ sarsıntıdan tabaklara birer parça kahve döküldü. Bu kabahat⁴¹⁷ Nazikter'den ziyade hanımda idi. Çünkü kızın ağzında oynayan o dili, işleyen bir makinenin regülatörü gibi âdeti bir nâzıme-i hareketi⁴¹⁸ idi. Ona “Dilini çıkar!” demek, “Kahveyi dök!” emrini vermekle beraberdi. Kızcağız odanın ortasında donakaldı. Melul melul hanımının yüzüne bakıyor, dilinin hareketine müsaade⁴¹⁹ edilmedikçe elindeki tepsisi ile bir adım daha ileri gidebilmek ihtimali olmadığını lisân-ı hâliyle⁴²⁰ anlatıyordu. Şükriye Hanım öfke ile yerinden fırlayıp tepsisi Nazikter'in elinden aldı. Birer parça dökülmüş kahveleri konuklara dağıttı. Hazırın⁴²¹, Nazikter'in ismine mi, diline mi, küpesine mi, terliğine mi, hangisine güleceklerini şaşırdılar. Zavallı kızın mahcubiyetinden⁴²² şakaklarından aşağı nohut tanesi gibi ter dökülüyordu. Anadolu'da bir gün akşama kadar sırtında taş taşımış olsaydı böyle İstanbulvari kahve vermek için attığı birkaç adımdaki güçlüğü belki çekmiş olmayacaktı. Kızı dışarıya savdıktan sonra Şükriye Hanım:

— Bizim efendinin işi yok, âlem bize gülsün diye bunun adını Nazikter koydu. Hiç halat incelir mi kardeş? Bu kızın şöyle her bir kılı ayrı ayrı terbiyeye muhtaç. Uğraşa uğraşa bıktım. Ne yatmasını bilir ne kalkmasını, ne yemesini ne söylemesini... Azıcık bir tarafı ağrısa “İş anaa ben ölüyüm!” diye danalar gibi haykırmaya başlar. Def-i hâcete⁴²³ gittiği vakit yanılıp da nerede olduğunu sorsanız kademhanede gördüğü işi size adlı adınca söyler. Bazı şeylerin adlarını mümkün⁴²⁴ değil öğretemedim. Limona hâlâ “sulu zırtlak” der.

⁴¹⁴ kumanda: komuta

⁴¹⁵ biçare: çaresiz

⁴¹⁶ hasıl olmak: meydana gelmek

⁴¹⁷ kabahat: suç

⁴¹⁸ nâzıme-i hareketi: hareket düzenleyicisi

⁴¹⁹ müsaade: izin

⁴²⁰ lisân-ı hâl: hâl dili

⁴²¹ hazırın: bir yerde bizzat bulunanlar

⁴²² mahcubiyet: utanmak

⁴²³ def-i hâcet: tuvalet ihtiyacı

⁴²⁴ mümkün: imkân dâhilinde

Yıllarla çalış, kelini, uyuzunu temizle, akla pakla, adam et. Tam biraz işe yarayacağı vakit koca zamanı gelir. İstersen verme. Sen ne kadar ağır davransan o, uşaktan, aşçıdan, arabacıdan kendine denk bir şey bulur. Senin bu geç davranmanın mücazâtı⁴²⁵ olarak gayr-i şeri⁴²⁶ baş göz olur. Bu nev kızları kullanmanın da işte böyle bin türlü derdi var.

Hane sahibesi, konuklardan tütün içenlere yapılmış ince sigaralardan birer tane dağıttıktan sonra bir de kendi yakar. Hikâyeye başlar.

6

Cadı Anne

Bugün kaynanam evde yok. Size bu macerayı anlatmak için onun bulunmayacağı bir günü intihap ettim⁴²⁷. Çünkü onun yanında eski zevcimin adını ağıza almak günâh-ı kebâirden⁴²⁸ bir şey işlemektir.

Hanımlar, hikâyem uzuncadır. Bunu evvela haber vereyim de canınız sıkılmasın. Meraklı, garip, acayip noktalarının tavzihi⁴²⁹ için birtakım evraka⁴³⁰, vesaike⁴³¹ lüzum⁴³² vardır. Bunların hepsini cem⁴³³ ile bu sergüzeşt-i akıl-berendazanemi⁴³⁴ yukarıdan aşağıya kaleme aldım. Çünkü bunun bütün tetimmatıyla nakl u tasvîri⁴³⁵ diğre suretle kabil değildir. Vakayı size bazen kitaptan bazen ağızdan anlatacağım.

⁴²⁵ mücazat: cezalandırma

⁴²⁶ gayr-i şeri: şeriata uymayan

⁴²⁷ intihap etmek: seçmek

⁴²⁸ günâh-ı kebâir: büyük günah

⁴²⁹ tavzih: açıklama

⁴³⁰ evrak: sayfalar

⁴³¹ vesaik: belgeler

⁴³² lüzum: gereklilik

⁴³³ cem: toplama

⁴³⁴ sergüzeşt-i akıl-berendaz: akıllara durgunluk veren macera

⁴³⁵ nakl u tasvîr: anlatma

Şükriye Hanım, orta yerdeki masanın yanına, misafir hanımlara karşı gelecek bir vaziyette⁴³⁶ oturdu, evvelce hazırlamış olduğu gayr-i matbû⁴³⁷ kitâb-ı sergüzeştî⁴³⁸ açarak başladı:

— Naşit Nefi Efendi'nin hanesinde geçirdiğim serencamın bazı saatlerini tahattur⁴³⁹ ettikçe hâlâ içime fenalıklar gelir. Büyüdüm, yetiştim, gelinlik çağım geldi. Oradan buradan birçok talip vuku buldu. Validem müşkülpesentlik⁴⁴⁰ etti, nasılsa hepsi bozuldu. Birkaç sene taliplerin⁴⁴¹ arkası kesildi. Beni evde kalacak diye velilerimi bir telaş aldı. Nihayet talip olarak Naşit Nefi Efendi zuhur etti. Tamam söz kesileceği esnada dedikodular başladı! Bu adamın ilk haremi cadı olmuş. Geceleri mezarından çıkarak hâne-i zevcine gelir, evi birbirine katar, boğmak için ortaklarına hücum edermiş. Hatta birini boğmuş imiş. Bu gibi rivâyât-i acîbe, ne dereceye kadar şâyân-ı itimâd⁴⁴² görülebilir? İptida⁴⁴³, biz bu sözlere güldük. Fakat eski dostlarımızdan bir kadın geldi. Bu şayianın⁴⁴⁴ noktası noktasına hepsinin doğru olduğunu bize yeminler ile teminen⁴⁴⁵ anlattı. O zaman validemle ben korkmaya başladık. Fakat pederim hiçbir şeye inanmaz bir adamdı. Şeytanı görse karnaval maskarası zannedirdi. Olmayacak şeylere inanıp da cin, peri namına öte beriden korktukça o bizi şiddetle takdir eder, zihinlerimizi bu gibi hurafelerden tasfiyeye⁴⁴⁶ uğraşırdı. Biz çarpılmak korkusuyla gece pencereden dışarıya tükürmeye, süprütülüğe bir şey dökmeye, daha bu kabilden birçok şeylerden korkar idik. Pederim, bizim bütün

⁴³⁶ vaziyet: durum

⁴³⁷ gayr-i matbû: basılmamış

⁴³⁸ kitâb-ı sergüzeşt: serüven kitabı

⁴³⁹ tahattur: hatırlamak

⁴⁴⁰ müşkülpesentlik: zor beğenme

⁴⁴¹ talip: istekli

⁴⁴² şâyân-ı itimâd: güvenmeye değer

⁴⁴³ iptida: başlangıç

⁴⁴⁴ şayia: yaygın haber

⁴⁴⁵ teminen: temin ederek

⁴⁴⁶ tasfiye: arındırma

bu zanlarımızın hilafına⁴⁴⁷ hareketle bu havf⁴⁴⁸ u ihtirâzlarımızın⁴⁴⁹ beyhudeliğini⁴⁵⁰ ispata uğraşırdı. Mesela o, pencereden kafesi sürer, destur demeden karanlıkta dışarı tükürür hatta bize inadına -sözüm meclisten hariç- süprüntülüğe abdest bozduğu bile vaki olurdu. Ne çarpıldı ne bir şey oldu. Bizim, ana kız, Naşit Nefi Efendi hakkın-da dönüp dolaşan bu korkunç şayialardan cidden tevahhuşumuzu⁴⁵¹ görünce pederim her ikimizi de şiddetle takdir etti. Bana dedi ki:

— Kız Şükriye, ben sana böyle mi terbiye verdim? Böyle mahalle karısı hurafelerine inanmak için mi tahsiline bu kadar itina⁴⁵² gösterdim? Onun bunun aleyhinde⁴⁵³ kizb ü mefsedet⁴⁵⁴ tellallığı eden birtakım ahlaksız müfteri⁴⁵⁵ kimselerin işâât-ı muzırallarına⁴⁵⁶ inanıyorsun da benim sözlerime emniyet etmiyor musun? Hiç ölü dirilip de vakit vakit mezarını bırakarak insanlarla boğuşmaya çıkar mı? Eğer bu bir hakikat olaydı mil-i mütemeddine⁴⁵⁷ ölümlerden de asker olarak emvat orduları teşkil ederlerdi⁴⁵⁸. Hem bu asâkir-i meyyiteye⁴⁵⁹ karşı top, tüfeklerin etkisi kâr etmeyeceğinden bu usulden istifadeye⁴⁶⁰ en evvel muvaffak⁴⁶¹ olacak millet, cihanı tamamen fethederek müsenna⁴⁶², müselles⁴⁶³, mubarra⁴⁶⁴, muhammes⁴⁶⁵ ve

⁴⁴⁷ hilaf: ters

⁴⁴⁸ havf: korku

⁴⁴⁹ ihtiraz: sakınma

⁴⁵⁰ beyhude: boş

⁴⁵¹ tevahhuş: ürkme

⁴⁵² itina: özen

⁴⁵³ aleyh: karşı, zıt

⁴⁵⁴ kizb ü mefsedet: yalan ve fitne

⁴⁵⁵ müfteri: iftira eden kimse

⁴⁵⁶ işâât-ı muzır: zararlı şeyleri etrafa yayma

⁴⁵⁷ mil-i mütemeddine: medeni milletler

⁴⁵⁸ teşkil etmek: oluşturmak

⁴⁵⁹ asâkir-i meyyite: ölü askerler

⁴⁶⁰ istifade: yararlanma

⁴⁶¹ muvaffak: başarılı

⁴⁶² müsenna: ikili

⁴⁶³ müselles: üçlü

⁴⁶⁴ murabba: dörtlü

⁴⁶⁵ muhammes: beşli

müstakbelen⁴⁶⁶ daha ne çeşitleri çıkmak muhtemel⁴⁶⁷ olan düvelî ittifaklara⁴⁶⁸ bir nihayet⁴⁶⁹ verdirir, âlemi muvâzenet-i umûmiyye⁴⁷⁰ dırdırından kurtararak ezhân-ı beşeriyyeye⁴⁷¹ pürüzsüz bir istirâhat-ı mutlaka⁴⁷² bağışlardı. “Cadı”... Nasıl şeymiş o? Mezarından çıkan bu acibeyi görmek için Avrupa’da milyonlarca lira vermeye hazır deli Frenkler var. Fena mı? Sen bunu besbedava göreceksin! Görürsen bana da haber ver de fotoğrafisini⁴⁷³ çıkarayım. Cadının mevsukiyetini⁴⁷⁴ şühûd delâletiyle bir makâm-ı resmîye⁴⁷⁵ tasdik ettirebilirsek bu resimlerden milyonlarca satıp ihya⁴⁷⁶ oluruz. Keşke bunun aslı olsa... Fakat mümkün değil. Saf yürekli eski insanların korktukları birçok şeylerden, şimdiki cin fikirli ahir zaman adamları, tedehhüş⁴⁷⁷ şöyle dursun para kazanacak cihazlar keşfediyorlar. Hint’te, Çin’de zavallı budala ahalinin⁴⁷⁸ birer mâhiyyet-i ilâhiyye⁴⁷⁹ atfiyla mukaddesattan⁴⁸⁰ sanarak gözlerini kaldırıp bakmaya korktukları putları, sanemleri⁴⁸¹ Avrupalılar müzelerine nakl ile, nevadirden⁴⁸² canavar seyrettirir gibi, halkın enzâr-ı istiğrâb⁴⁸³ ve istifadelerine⁴⁸⁴ vazediyorlar⁴⁸⁵. Naşit Efendi’nin zevcesi cadı olmuş imiş de geceleri zevcini rahatsız etmek için eve gelirmiş! Bu nasıl

⁴⁶⁶ müstakbelen: gelecekte

⁴⁶⁷ Kelime, baskıda sehven mütehammil olarak yazılmıştır. (haz.)

⁴⁶⁸ düvelî ittifak: devletlerce birleşmeler

⁴⁶⁹ nihayet: son

⁴⁷⁰ muvâzenet-i umûmiyye: genel denge

⁴⁷¹ ezhân-ı beşeriyye: insan zihinleri

⁴⁷² istirâhat-ı mutlaka: rahatlık

⁴⁷³ fotografi: fotoğraf

⁴⁷⁴ mevsukiyet: bir belgeye dayanma; doğru, gerçek, sağlam olma

⁴⁷⁵ makâm-ı resmî: resmî makam

⁴⁷⁶ ihya: yeniden canlılık kazanma, lütuf görme

⁴⁷⁷ tedehhüş: dehşete düşme

⁴⁷⁸ ahali: halk

⁴⁷⁹ mâhiyyet-i ilâhiyye: tanrısal bir nitelik

⁴⁸⁰ mukaddesat: kutsallıklar

⁴⁸¹ sanem: put, heykel

⁴⁸² nevadir: az bulunan şeyler

⁴⁸³ enzâr-ı istiğrâb: garipseyen bakışlar

⁴⁸⁴ istifade: yararlanma

⁴⁸⁵ vazetmek: ortaya koymak

hezeyan⁴⁸⁶?. Eğer âlem-i imkânda⁴⁸⁷ böyle bir şey olsa Avrupalılar bu cadıları yakalamak için kim bilir ne kadar mahirane⁴⁸⁸ tuzaklar, kapanlar icat ederlerdi? Telsiz telgrafla günlerce mesafattan⁴⁸⁹ birbirleriyle konuşan bu herifler hiç mezarlıktan cadı mı kaçırırlar? Kızım, sen beni dinle. Öyle birtakım bedhahane⁴⁹⁰ işaalara inanma. Bak evladım bu lakırtılar nereden çıkmıştır? Sana orasını izah edeyim. Karının biri Naşit Efendi'ye varmak istemiş fakat efendi de besbelli, bazı suihâlinden⁴⁹¹ dolayı almamıştır. Gayz⁴⁹² ve infialinden bu türrehatı⁴⁹³ ortaya kapıp salıveren işte o kaltak olacaktır. Keyfiyetin içyüzü böyle bir şey olmalı.

Şükriye Hanım, dinlenmek için biraz kıraati⁴⁹⁴ kesti. Yenge Emine Hanım'la kılavuz kadın karşılarındaki, raviyenin⁴⁹⁵ kendi zanları gibi aptal bir kadın olmadığını artık anladılar. Bu teferrüslerini⁴⁹⁶ yekdiğerine⁴⁹⁷ ifham⁴⁹⁸ için arada bir bakışıyorlardı. Hele kılavuz kadının artık sadâ-yı itirâzı⁴⁹⁹ kesilmişti. Hikâyenin alt tarafı ne çıkacağını merakla dinliyordu.

Şükriye Hanım, bu ilk satırların, samilerince⁵⁰⁰ ne tesir⁵⁰¹ husule getirdiğini⁵⁰² anlamak için hepsinin yüzlerine birer nazar-ı tecessüs⁵⁰³ dolaştırdıktan sonra yine başladı:

⁴⁸⁶ hezeyan: saçmalama

⁴⁸⁷ âlem-i imkân: olanak evreni

⁴⁸⁸ mahirane: ustaca

⁴⁸⁹ mesafât: mesafeler, uzaklıklar

⁴⁹⁰ bedhahane: başkasının kötülüğünü istercesine

⁴⁹¹ suihâl: kötü hâl

⁴⁹² gayz: öfke

⁴⁹³ türrehat: boş sözler

⁴⁹⁴ kıraat: okuma

⁴⁹⁵ raviye: kadın anlatıcı [Baskıda sehven rivaye olarak yazılmıştır. (haz.)]

⁴⁹⁶ teferrüs: sezme

⁴⁹⁷ yekdiğeri: bir diğeri

⁴⁹⁸ ifham: bildirme

⁴⁹⁹ sadâ-yı itirâz: itiraz sesi

⁵⁰⁰ sami: dinleyici

⁵⁰¹ tesir: etki

⁵⁰² husule getirmek: meydana getirmek

⁵⁰³ nazar-ı tecessüs: anlama, merak bakışı

— Pederimin pek muhik⁵⁰⁴ görünen bu itirazlarına karşı gelemedik. Bizi her suretle iknaya muvaffak oldu. Söz kesildi. Muhtasarca⁵⁰⁵ bir cemiyet⁵⁰⁶ yapıldı. Düğünün böyle ihtisarını⁵⁰⁷ da Naşit Efendi'nin cadı zevcesinden olan şiddet-i havf u ihtirâzına⁵⁰⁸ hamlettiler. Bin türlü dedikodu, acip isnatlar⁵⁰⁹, rivayetler içinde ben oraya gelin gittim. Pederimin zihnimi takviyeten⁵¹⁰ söylediği lakırtılara, verdiği teminata⁵¹¹ tamamıyla inanmak istiyorum ama ben de henüz hayatın cihet-i ameliyyesinde⁵¹² cahil, bazı şeyleri henüz kitap içinde görmüş, dünyayı Konya'yı anlamamış toy bir kıyım. Ne yalan söyleyeyim, cadının korkusu, pederimin en müessir⁵¹³ nasihatlerinden daha ziyade gönlümde yer tuttu. Gelin gittiğim mahal, Rumeli Hisarı ile Baltalimanı arasında harabece⁵¹⁴ bir yalı. Zevcim bana nispetle yaşlı fakat iyi bir adam. Beni gayet hoş tutmaya gayret ediyor. Ben de o zaman deli fişek bir kıyım. Kocanın iyisinden, kötüsünden çok anladığım yok. Bu tezviçe⁵¹⁵ bazı zevkime gitmeyen cihetler olsa da “izdivaç diye işte buna derlermiş” teslimiyetiyle her şeye uyup gitmeye uğraşıyorum. Bir kaynanam var çaçaron ama artık bitirmiş, pek yerinden kalkamıyor. Dizlerinde battaniyesi, önünde mangalı, üzerinde ıhlamur ibriği, öyle yerli gülü odasında oturur. Pek neşeli vaktinde hizmetçi İrfan Kadın'la bir iki defa peçiç oynar. Yanına gittiğim zaman beni yukarıdan aşağıya kadar, kaynanalara mahsus⁵¹⁶ kıskançlık ve gizli bir gayz ile mahmul⁵¹⁷ bir

⁵⁰⁴ muhik: haklı, doğru

⁵⁰⁵ muhtasar: kısa

⁵⁰⁶ cemiyet: topluluk

⁵⁰⁷ ihtisar: basitleştirme, kısaltma

⁵⁰⁸ şiddet-i havf u ihtirâz: fazla korku ve çekinme

⁵⁰⁹ isnat: haksız yere yakıştıрма

⁵¹⁰ takviyeten: güçlendirme amaçlı

⁵¹¹ teminat: garanti

⁵¹² cihet-i ameliyye: pratik, uygulamalı taraf

⁵¹³ müessir: etkili

⁵¹⁴ harabe: yıkık

⁵¹⁵ tezviç: evlendirme

⁵¹⁶ mahsus: özel

⁵¹⁷ mahmul: yüklü

nazarla⁵¹⁸ dikkatli dikkatli süzer. İki de üvey çocuğum var. Nesip ile Ragibe. Bunlar efendinin cadı olduğu rivayet edilen müteveffa⁵¹⁹ zevcesi Binnaz Hanım'dan olma. Çocukların dadısı Gülendım, bir de Salime isminde muhacir hizmetçi kadın, selamlıkta aşçı, uşak falan var. Hane halkı bundan ibaret. Buradaki insanlara biraz alıştım fakat bir türlü yalıya ısınamadım. Büyük büyük loş sofalar, karanlık geçitler. Aşağıdaki geniş taşlık, ev altından daha ziyade bir ayazmayı andırır. Mağmum⁵²⁰ bir loşluk içindeki duvarlarından şıpır şıpır rutubet damlar. Bir kenarda duran üstü örtülü sandal, kasvetengiz⁵²¹ manzarasıyla burasını cami tabutluklarına benzetir. Oynak dalgalar üzerinde oynayan ziyalar, denize nazır pencereden güherçileli duvarlara aks ile kumaş kumaş ihtizazlar⁵²² hasıl ederek insanın etrafında ecsâm-ı latîfe⁵²³ dolaşıyor gibi kalplere bir ürküntü verir. Yalının arkasındaki dar sokağın öbür ciyeti dağdır. Duvar dikliğinde sarp kayaların üzerinde yetişmiş bodur ormanlık, daima loş ve esrarengiz sayeleriyle⁵²⁴ kuluba⁵²⁵ vehmbahş⁵²⁶ olur. Yalının penceresinden başımı kaldırıp insanın üzerine yıkılacak zannolulan bu mehip⁵²⁷ koruluğa bir nazar atınca ormanın bütün yılanı çıyanı, ifriti perisi yukarıdan bana bakıyorlar zannederim. Güneş, kamer⁵²⁸ hep o tarafta söner. Fırtına zamanlarında umacıya benzeyen kara bulutlar türlü mahuf⁵²⁹ eşkâlde⁵³⁰ hep oradan baş gösterir. Bu dik koruluğa bakıp bakıp kendi kendime “Cadı karı gelse gelse mutlaka bu kayaların arasından, bu loşlukların içinden, insandan ziyade

⁵¹⁸ nazar: bakış

⁵¹⁹ müteveffa: vefat etmiş

⁵²⁰ mağmum: gamlı

⁵²¹ kasvetengiz: iç karartıcı

⁵²² ihtizaz: hafif titreme

⁵²³ ecsâm-ı latîfe: görünmez varlıklar

⁵²⁴ saye: gölge

⁵²⁵ kulub: kalpler

⁵²⁶ vehmbahş: kuruntu veren

⁵²⁷ mehip: heybetli, korkunç

⁵²⁸ kamer: ay

⁵²⁹ mahuf: korkunç

⁵³⁰ eşkâl: şekiller

vuhuşe⁵³¹, tuyura⁵³², ine cine makar⁵³³ olan bu gizli yerlerden inip gelir.” diyordum. Gelinliğimin üzerinden bir buçuk ay kadar geçti. Henüz cadıdan eser yok. Fakat evin içinde bir fısıltı var. Benden gizli sözler oluyor. Ben odadan içeri girince lakırtı kesiliyor yahut mecrâ-yı sohbet⁵³⁴ değiştiriliyor. Kayınvalidemin benden en büyük ricası, üvey çocuklarıma iyi bakmak, onları öz evlat gibi bağrıma bastırmak hatta cuma ve pazartesi geceleri merhume ortağımın ruhuna Yasîn-i Şerîf okumak. Bazen bu sözlerini latife ile karıştırarak derdi ki:

— Ortak ortağa rahmet okumaz ama ne yaparsın kızım! Yalnız dirilerle değil, bazen ölülerle bile hoş geçinmek lazım geliyor.

Kayınvalidemin bu sözünden ben pirenlenmeye başladım. Aca-ba ne demek istiyordu? Bazen ölülerle bile hoş geçinmek lazım mı! Ölülerden maksadı ortağım Binnaz Hanım olacak. Hoş geçinmez isem ne zuhur edecek? Cadı gelip beni boğacak mı? Öksüzlere kendimi sevdirmeye uğraşıyorum fakat ne yapsam bir türlü bana ısınmıyorlar, yan yan kindar nazarlarla bakıyorlardı. Hizmetçiler elinde büyüdüklerinden öyle de arsız alışmışlar ki insan on dakika yanlarında bulunsa ettikleri terbiyesizliklerden sıkılır, boğulur. Bunların terbiyelerine biraz dikkat etmesi için dadıları Gülendâm’a bazı vesaya⁵³⁵ bulundum. Dadı beni mütehaşi⁵³⁶ bir nazar ile süzerek:

— Hanımcığım, bu çocuklar işte böyle hudayınabit⁵³⁷ bir hâlde büyüyecekler.

— Niçin?

— Çünkü onlara gül ile dokunmaya gelmez.

— Neden?

— Dokun da neden olduğunu anlarsın!

⁵³¹ vuhuş: yabaniler

⁵³² tuyur: kuşlar

⁵³³ makar: mesken

⁵³⁴ mecrâ-yı sohbet: konuşmanın seyri

⁵³⁵ vesaya: vasiyetler

⁵³⁶ mütehaşi: çekinen

⁵³⁷ huda-yınabit: kendi kendiyile yetinen, başıboş

— Söyle canım ne olurmuş?

— Bu evde doğru söyleyici beni koymadılar ya? Başkalarına sor.

Gülendam'ı çok sıkıştırdım. Ağzından başka bir söz alamadım. Çocukların ne vakit yanlarına girsem önlerinde kuru incir, badem, fıstık, kestane şekeri, kurabiye, çikolata, bisküvi nevinden bir alay yemiş görüyordum. Bu yiyecekler ile hem ağızlarını, burunlarını, üstlerini başlarını berbat ediyorlar hem de midelerini bozuyorlardı. Bunlara böyle vakitli vakitsiz mebzulen⁵³⁸ yemiş verilmemesini babalarına söyledim. “O yemişleri ben getirmiyorum. Tembih et de vermesinler.” dedi. Filhakika⁵³⁹ bu yemişleri pederlerinin getirmedğini biliyordum. Benden izinsiz yemiş alınmamasını Gülendam'a, uşaklara sıkı sıkıya tembih ettim. Ertesi günü çocukların yanına girdim ki ne bakayım, evvelkinden birkaç çeşit daha fazla olarak önleri yine yemiş dolu. Bu defa Gülendam'a iyiden iyiye çıkıştım. Zavalı Çerkez, anasının babasının, bütün kabilesinin namus ve haysiyetini istiştahaten⁵⁴⁰ en büyük yeminlerini ederek bu yemişlerden bir tanesini bile kendisinin vermemiş olduğuna beni iknaya çalıştı. Kaynanam da içinde olmak üzere evde ne kadar insan var ise cümleten kase-i billah⁵⁴¹ ile çocuklara yemiş verenin kendisi olmadığını beyanda⁵⁴² ısrar gösterdiler. O hâlde kim veriyordu?

Bu kadar yiyecek, kudret helvası gibi çocukların önüne semadan⁵⁴³ inmiyordu ya? Elbette biri getirip veriyordu. Çocuklar bu kadar mütenevvi⁵⁴⁴ yemişleri sokaktan alıp gelecek birer sinde değildiler. Önlerinde, Beyoğlu'ndan başka bir yerde bulunmayan fondanlar, bonbonlar vardı. Oğlan beş, kız dört yaşında idi. Elleri ne para da verilmiyordu. Hane halkı içinde yemininde hanis⁵⁴⁵ biri

⁵³⁸ mebzulen: bolca, çokça

⁵³⁹ filhakika: gerçekten

⁵⁴⁰ istiştahaten: şahit tutarak

⁵⁴¹ kase-i billah: yemin

⁵⁴² beyan: açıklama

⁵⁴³ sema: gökyüzü

⁵⁴⁴ mütenevvi: çeşitli

⁵⁴⁵ hanis: verdiği sözü tutmayan

var ama acaba hangisi? Bir müddet⁵⁴⁶ bunu keşfe⁵⁴⁷ uğraştım, muvaffak olamadım. Çocukların önüne yemiş her gün envai tezayüt⁵⁴⁸ eder bir mebzuliyetle geliyordu. Bu garabeti cidden merak ettim. Bir gün çocukları odalarında yalnız buldum. Her ikisini de sevdim, okşadım. önlerindeki kuru üzümle findıktan birer tane alıp ağzıma atarak:

— A ne güzel yemişler! Bunları size kim veriyor?

Oğlan, tebessüm-i iştibâhla⁵⁴⁹ beni süzdükten sonra:

— Ay, kimin verdiğini bilmiyor musun?

— Ne bileyim yavrum?

— Gülendam söylemedi mi?

— Söylemedi.

Nesip, bu sırr-ı mühimmin⁵⁵⁰ ifşasındaki mahsurun derecesini anlamak için sanki istişareten⁵⁵¹ Ragıbe'nin yüzüne baktı. Kız pek masumane bir tebessümle mukabele⁵⁵² etti. Oğlan elindeki kaymaklı çikolatayı birkaç defa evirip çevirdikten sonra doymuş bir kedinin son lokmayı eklde⁵⁵³ gösterdiği tereddüt⁵⁵⁴ ve istiğna⁵⁵⁵ ile ağzına götürdü. Betaetle⁵⁵⁶ çiğnediği esnada o yarı dolu ağızla ve güç anlaşılır bir telaffuzla⁵⁵⁷:

— Bu yemişleri bize annem getirir.

— Büyükannen mi?

— Yok.

⁵⁴⁶ müddet: süre

⁵⁴⁷ keşif: bulmak

⁵⁴⁸ tezayüt: fazlalaşma

⁵⁴⁹ tebessüm-i iştibâh: şüpheli bir gülümseme

⁵⁵⁰ sırr-ı mühimmin: önemli sır

⁵⁵¹ istişareten: danışmak için

⁵⁵² mukabele: karşılık verme

⁵⁵³ ekl: yeme

⁵⁵⁴ tereddüt: kararsızlık

⁵⁵⁵ istiğna: tokgözlülük

⁵⁵⁶ betaet: yavaşlık

⁵⁵⁷ telaffuz: söyleyiş

— Ya hangi annen?

— Cadı annem.

— O nasıl lakırtı oğlum! Sizin benden başka anneniz var mı?

— Ne darlıyorsun? Bizim asıl annemiz sen değilsin. İşte odur! Senin gibi böyle yalancı anne bu eve kaç tane geldi gitti...

— Sizin sahici⁵⁵⁸ anneniz nerede oturur?

— Rumelihisarı'ndaki mezarlıkta. Geceleri oradan çıkar. Bize sepetle yemiş getirir. Bizi kim döver ise cadı annem onu boğar... Hele döv de bak sana ne yapar!..

7

Gülendam'ın Saffetinden İstifadeye Teşebbüs

Çocukların yanından çıktım. Fakat oğlanın sözlerini zihnimden çıkaramıyorum. Aldı beni bir merak. Kime müracaat edeyim? Kiminle dertleşeyim? Çocukların cadı anneleri, gece Rumelihisarı'ndaki kabristandan çıkar, sepetle yemiş getirirmiş. Her ne sebeple bu zehaba⁵⁵⁹ düşmüşlerse çocuklarda böyle kanâat-ı tufâlâne⁵⁶⁰ husul olabilir. Fakat ben koskoca kadın, bunu sahiha⁵⁶¹ dinleyerek kime karşı beyân-ı havf u telâş⁵⁶² edebilirim? Sonra benim, akılca beş yaşındaki çocukla hemayar⁵⁶³ bir zavallı olduğuma gülmezler mi? Ta efendiden uşağa kadar bir ev halkının istihzasına⁵⁶⁴ düşar olmaz mıyım?

⁵⁵⁸ sahici: gerçek

⁵⁵⁹ zehap: sanma, öyle zannetme

⁵⁶⁰ kanâat-i tufâlâne: çocukça düşünceler

⁵⁶¹ sahih: gerçek

⁵⁶² beyân-ı havf u telâş: kaygı ve korkuyu dile getirme

⁵⁶³ hemayar: denk

⁵⁶⁴ istihza: alay etme

Bu hikâyeyi kime anlatsam garabetten⁵⁶⁵ hali⁵⁶⁶ bulmaz. Fakat meselenin neticesi⁵⁶⁷ öyle değil. Bu benim için sıdk⁵⁶⁸, kizbe⁵⁶⁹ ihtimali olan bir kaziye⁵⁷⁰... Zaten ortada bir cadı rivayeti var. Evvelen⁵⁷¹, buna taalluk⁵⁷² edecek sözlerden kuşkulanan benim için külliye manasız bir vehim addedilemez. Saniyen⁵⁷³, çocuklara o kadar yemişi kim getiriyor? Bir şekl-i muammâiyyede⁵⁷⁴ gördüğüm bu hususu tenvir için hane halkından müracaat etmediğim kimse kalmadı. Şafi⁵⁷⁵ bir cevap alamadım. Çocuğun, bir fikr-i tasannûdan⁵⁷⁶ ari⁵⁷⁷ görünen o masumane sözlerinde benim şüphelerimi, korkularımı okşayacak bir reng-i hakikat⁵⁷⁸ buluyorum. Bana öyle geliyor. Aslı ya var yahut yok fakat işte cadıya dair bir serrişte⁵⁷⁹... Ama bu işi nasıl tamik⁵⁸⁰ edebileceğim? Bir iki gün düşündüm taşındım... Yine çocukların dadısı Gülendam'a müracaatı en muvafık buldum. Çünkü Gülendam hemen bir çocuk kadar saf ve sade hilkatte⁵⁸¹ bir Çerkez'di. Bu müracaatta bir ustalık da düşündüm. İstifhami⁵⁸² değil, müspet bir surette müracaatımı kurdum. Yani cadının vücudu hakkında mütereddit⁵⁸³ bir sual ile değil, bunu ispaten söze girişmeyi kararlaştırdım. Bu suretle Gülendam'ın saffetinden⁵⁸⁴ is-

⁵⁶⁵ garabet: gariplikler

⁵⁶⁶ hali: uzak, boş

⁵⁶⁷ netice: sonuç

⁵⁶⁸ sıdk: doğruluk

⁵⁶⁹ kizb: yalan

⁵⁷⁰ kaziye: önerme

⁵⁷¹ evvelen: ilk olarak

⁵⁷² taalluk: ilişik, ilgi

⁵⁷³ saniyen: ikinci olarak

⁵⁷⁴ şekl-i muammâiyye: bilinmez, anlaşılmaz durum

⁵⁷⁵ şafi: ikna eden

⁵⁷⁶ fikr-i tasannû: yapmacık bir düşünce

⁵⁷⁷ ari: uzak

⁵⁷⁸ reng-i hakikat: gerçeğin rengi

⁵⁷⁹ serrişte: ipucu

⁵⁸⁰ tamik: bir konuda derine inme

⁵⁸¹ hilkat: yaradılış

⁵⁸² istifhami: soru yolu ile

⁵⁸³ mütereddit: tereddütlü, kararsız

⁵⁸⁴ saffet: saflık

tifade edebilmek daha ziyade memul⁵⁸⁵ idi. Münasip bir vakitte da-
dıyı تنها bir odaya çekerek sahte bir heyecan izharıyla⁵⁸⁶ dedim ki:

— Aman kalfacığım, başıma geleni sorma...

Bu sözümün akabinde baygınlık geçirir gibi duvara dayandım. Gözlerimi manidar ve mütevahhiş⁵⁸⁷ bir sükûtle kalfanın göz be-
beklerine diktim. İfademin mabadına⁵⁸⁸ devamdan fevkalade kor-
kuyormuşum gibi bir müddet sustum. Onu hipnotize eder gibi bir
hâl aldım. Gülendam'ın da veçhinde⁵⁸⁹ helecan⁵⁹⁰ ve merak asarı⁵⁹¹
peyda olarak⁵⁹² hemen sordu:

— Zavallı hanımcığım, ne geldi başına?

— Benden evvel bu eve gelen hanımların başlarına ne geldiyse
bana da o geldi.

— Hay Rabb'im esirgesin! Sana da mı?

— Evet bana da gözüktü.

— Nerede?

— Bu gece taşlıkta.

— Nasıl?

— Elinde koca bir sepet vardı.

— Ha yemiş sepeti... Çocuklarını hiç yemişsiz bırakmaz.

— Çocuklara yemişi o mu getirir?

— Öyle ya! Başka kim getirecek?

— Sen onu görür müsün? Sana lakırtı söyler mi?

Bu son iki sualime karşı kalfa birdenbire sükût etti. Gafil av-
lanmış olduğunu anladı. Büyük bir ihtiyatsızlık⁵⁹³ ve acip bir dal-

⁵⁸⁵ memul: ümit edilen

⁵⁸⁶ izhar: gösterme

⁵⁸⁷ mütevahhiş: korkmuş

⁵⁸⁸ mabad: devam

⁵⁸⁹ vecih: yüz

⁵⁹⁰ helecan: heyecan

⁵⁹¹ asar: izler

⁵⁹² peyda olmak: ortaya çıkmak

⁵⁹³ ihtiyat: önlem

gınlıkla ağzından kaçırmış olduğu sözleri şimdi beyhude tamire yol arayarak:

— “Onu görüyor musun?” dedin. Kimi?

— Çocuklara yemiş getireni.

— Çocuklara yemiş getirenin haddi hesabı yok ki... Herkes bir türlü yemiş getiriyor. Sonra getirdiklerini inkâr ediyorlar, keyfiyet anlaşılamıyor.

— Canım Gülendäm, şimdi “O çocuklarını hiç yemişsiz bırakmaz.” diyen sen değil misin?

— Hanımcığım, bir dalgınlığıma gelmiş. Affedersin, suallerini anlamadan ağzımdan budalaca bir cevap kaçırmış olmalıyım. Bugünlerde zihnim pek perişan. Manasız lakırtı söyledığım çok oluyor.

— Yok yok Gülendäm... Ben seninle ciddi konuşuyorum. Böyle ağır bir hususta iki türlü lakırtı söylemeyi ben senin terbiyene, kalfalığına veremem. Ben senden Allah için bir şey sordum. Sen de bana yine Allah için dosdoğru cevap vermeli, bu meselede ne biliyorsan söylemelisin! Hak bir söz bir, lakırtını değiştirme.

Gülendäm, bir işmizâz-ı ıztırâr⁵⁹⁴ ile yüzünü buruşturup bir müddet sustuktan sonra:

— Hangi efendiye kul olacağımızı şaşırdık hanımcığım, darılma. Bu evde biz de emir kuluyuz. Ne derlerse öyle harekete mecburuz. Gizlenmesi emredilen bir şeyden bahsedemeyiz.

— Artık bunun gizlisi, aşikâresi⁵⁹⁵ kaldı mı? “Taşlıkta bana gözüktü.” diyorum.

— Gözüktü ise pekâlâ işte. Benden ne soruyorsun?

— Üstüme yürüdü. Seksen salavat getirerek canımı zor kurtarabildim. Bana yazık değil mi? Bu cadının bir şerrine uğrarsam gençliğime acımaz mısın?

⁵⁹⁴ işmizâz-ı ıztırâr: çaresizlik çizgileri

⁵⁹⁵ aşikâre: açık

— Acırım hanımcığım. Günahınızı sizi buraya getirmeye sebep olanlar çeksinler.

Fazla söylemiş olmaktan ihtirazen⁵⁹⁶ Gülendamlar yine sustu. Derin derin düşünmeye başladı. Cadının bana gözükmüş olduğu hakkındaki saniam⁵⁹⁷ tamamıyla inandı. O kadar inandı ki bu iddiamın derece-i sıhhatini⁵⁹⁸ tetkik için gözüken şeyin eşkâl ve bana olan sûret-i tasallutuna⁵⁹⁹ dair hiçbir şey sormadı. Beni bu hususta isticvaba⁶⁰⁰ kalkışsaydı cevap vermekte düçar⁶⁰¹ olacağım müşkülâtı⁶⁰² ve garabeti görerek hilemi belki anlardı. Ben tazallümümde⁶⁰³ devamla:

— Efendinin zevcelerinden biri bu evde boğulmuş? Öyle değil mi?

Güldamlar, tefekkürât-ı mazlemesinden⁶⁰⁴ baş kaldırmadı. Bu sualım cevapsız kaldı. Ben sözümde ısrar ile:

— Niçin cevap vermiyorsun?

O yine dalgın dalgın:

— Ne cevabı?

— O zavallı kadın nasıl vefat etti?

— Eceli gelmiş, ölmüş hanımcığım. Buna ne denir?

— Eceli mi gelmiş? Bedbaht⁶⁰⁵ hatun odasında, rahat döşeginde mi can vermiş?

— Bilmem!

— Nasıl bilmem? Ölüsünü taşlıkta bulmuşlar.

— Hanım, sana doğruca bir şey söyleyeyim mi?

⁵⁹⁶ ihtirazen: çekinerek

⁵⁹⁷ sania: uydurma

⁵⁹⁸ derece-i sıhhat: doğruluk derecesi

⁵⁹⁹ sûret-i tasallut: saldırma şekli

⁶⁰⁰ isticvap: sorguya çekme

⁶⁰¹ düçar: uğramak

⁶⁰² müşkülât: zorluklar

⁶⁰³ tazallüm: yanıp yakınma

⁶⁰⁴ tefekkürât-ı mazleme: karanlık düşünceler

⁶⁰⁵ bedbaht: talihsiz

— Söyle.

— Sen bu lakırtıları ne kendi ağzına al ne de biri sana söylerse dinle.

— Neden?

— Çünkü bu lakırtıların sana faydasından ziyade zararı dokunur. Kendine acımıyorsan bari bana acı da beni bundan ziyade söyletme.

— Gülendamacığım kolay mı? Can pazarı bu! O zavallı kadını boğan cadı bana da kast ederse...

— Rabb'im göstermesin.

— Yalnız dua ile olmaz. O kara bahtlı kadını niçin boğdu? Kabahati ne imiş? Bunu bileyim de ona göre sakınayım. Gafletle⁶⁰⁶ o suçu ben de işlemeyeyim. İşte senden bunu rica ediyorum. Düşmanım değilsin ya... Sen de vicdan sahibisin. Beni sıyaneten⁶⁰⁷ bu hususta bildiğini söylemek, üzerine âdeta bir farîza-i insaniyyedir⁶⁰⁸.

— Peki. Bu noktada istediğin nasihatı sana vereyim fakat işin öte tarafını eşelemeye kalkar isen ağzımdan başka bir söz alamazsın.

— Nedir o nasihatın?

— Ne türlü densizlik, arsızlık ederlerse etsinler sakın öksüzlere el kaldırma.

— Ölen ortağım, çocukları dövdüğü için mi o suiakibete⁶⁰⁹ uğradı?

— Artık bundan ötesine cevap veremeyeceğimi sana evvelce söyledim.

Filhakika, bundan sonra ne sordum ise Gülendam'ı, girdiği istihkâm-ı sükûtun⁶¹⁰ çıkaramadım. Fakat artık bu sükûtun ne hükmü

⁶⁰⁶ gaflet: dalgınlık

⁶⁰⁷ sıyaneten: korumak için

⁶⁰⁸ farîza-i insaniyye: insanlık görevi

⁶⁰⁹ suiakibet: kötü son

⁶¹⁰ istihkâm-ı sükût: suskunluk siperi

var? Gülendâ, bir şekl-i inkârîdeki⁶¹¹ ifşaatıyla merak ettiğim şeylerin bir kısm-ı mühimmini⁶¹² bana anlatmış, daha doğrusu o natamam⁶¹³ sözleriyle endîşe-i tecessüsümü⁶¹⁴ daha vasi⁶¹⁵ bir sâha-i elîmeye⁶¹⁶ götürmüştü. Ketumiyette⁶¹⁷ gösterdiği gayret, makûs⁶¹⁸ bir netice hasıl etmiş yani benim için bir belâgat-ı müessire⁶¹⁹ yerine geçerek anlatmamak istediklerini daha vuzuhla⁶²⁰ anlatmıştı.

O yemişlerin çocuklara gece sepetle valideleri tarafından getirildiği, vefat eden bigünah bir ortağımın yine o cadının yed-i intikâmıyla⁶²¹ boğulmuş olduğu, öksüzlere her kim dest-i tedîb⁶²² kaldırırsa ise ölümle dūçâr-ı mücâzât⁶²³ olacağı husûsât-ı acîbesi⁶²⁴, hep kalfanın kanaatleri⁶²⁵ cümlesinden idi. Fakat Gülendâ bu zanlarında acaba yanılıyor muydu? Bu kanaatleri hangi hakâyık-ı katiyye⁶²⁶ üzerine müesses⁶²⁷ olabilir? Bir ölü kadın mezarından çıksın, herkes uykuda iken çocuklarına gece sepet dolusu yemiş getirsin. Kolay kolay her zihnin kabul edebileceği bir hadise değil. Dünya kurulalıdan beri bu hortlak, cadı, vampir hikâyeleri var. Pederimin bana verdiği terbiye, ettirdiği tahsil hilafına⁶²⁸ haydi ben de zayıf akıllı birçok insanlar gibi cadının vücuduna kail⁶²⁹ olayım. Fakat

⁶¹¹ şekl-i inkâr: inkâr biçimi

⁶¹² kısm-ı mühimm: önemli kısım

⁶¹³ natamam: bitmemiş

⁶¹⁴ endîşe-i tecessüs: merak kaygısı

⁶¹⁵ vasi: geniş

⁶¹⁶ sâha-i elîme: acıklı alan

⁶¹⁷ ketumiyet: ağzı sıkı olmak

⁶¹⁸ makûs: ters

⁶¹⁹ belâgat-ı müessire: etkili bir anlatış

⁶²⁰ vuzuh: açık

⁶²¹ yed-i intikâm: öç alan el

⁶²² dest-i tedîb: terbiye eli

⁶²³ dūçâr-ı mücâzât: cezaya uğrama

⁶²⁴ husûsât-ı acîbe: tuhaf konular

⁶²⁵ kanaat: kanılar

⁶²⁶ hakâyık-ı katiyye: kesin gerçekler

⁶²⁷ müesses: kurulmuş

⁶²⁸ hilaf: ters

⁶²⁹ kail: inanmış

buna inanmakla meselenin bütün müşkülâtı⁶³⁰ halledilmiş olmuyor ki... Cadı o yemişleri nereden buluyor? Senin, benim gibi çarşı pazara çıkıp para ile mi alıyor? Yahut oradan buradan çalışıyor mu? Yoksa bu yiyecekler, mahsûlât-ı uhreviyyeden midir⁶³¹? Bunları cennet yahut cehennem bahçelerinden mi topluyor? Bu garaibi düşündükçe zihnim karıştı. Meselenin içinden bir türlü çıkamadım. Bir huzûr-ı fikr⁶³² hasıl olamadı vesselam! Pederimin sözlerini, nasihatlerini tahattur⁶³³ ile cadıyı ve buna mümasil⁶³⁴ her şeyi inkâr etmek istedim. Hayır, bu da kabil olmuyordu. Çünkü Gülendam'la olan münakaşamız⁶³⁵ esnasında zavallı safdil⁶³⁶ kadının gözlerinden saçılan âsâr-ı havf u dehşeti⁶³⁷ düşünüyordum. Bu tevahhuşu⁶³⁸, tedehhüşü⁶³⁹ o kadar hakiki ve samimi idi ki onun o hâl-i rüyetten⁶⁴⁰ bana da bir korku arız oluyordu. Hayır bu kadar söz, bu kadar riva-yet, bu kadar havf u ihtirâz⁶⁴¹ asılsız olamazdı... Mutlak bunun, her ne olursa olsun, bir aslı var. Rahat edebilmek için her hâlde ben bu esasa, bu asla ermeliyim. Zira bu, hayalat⁶⁴² da olsa ihmal edilecek bir keyfiyet değil. Bu hurafeler içinde çeşm-i dikkati⁶⁴³ açacak bir hakikat var ki o da yalının taşlığında boğulduğu rivayet edilen bigünah⁶⁴⁴ ortağının mevt-i fecî⁶⁴⁵... Bu işin altını üstünü araştırmaz isem cadı hücumuna atfedilen böyle esrarengiz bir ölüm tehlikesine uğramak benim için de muhtemel...

⁶³⁰ müşkülât: zorluklar

⁶³¹ mahsûlât-ı uhrevî: ahiret ürünleri

⁶³² huzûr-ı fikr: düşünce rahatlığı

⁶³³ tahattur: hatırlamak

⁶³⁴ mümasil: benzer

⁶³⁵ münakaşa: tartışma

⁶³⁶ safdil: temiz kalpli

⁶³⁷ âsâr-ı havf u dehşet: korku belirtileri

⁶³⁸ tevahhuş: korkma, ürkme

⁶³⁹ tedehhüş: dehşete düşme

⁶⁴⁰ hâl-i rüyat: görünen hâl

⁶⁴¹ ihtirâz: çekinme

⁶⁴² hayalat: kuruntular, hayaller

⁶⁴³ çeşm-i dikkat: dikkat gözü

⁶⁴⁴ bigünah: günahsız

⁶⁴⁵ mevt-i fecî: acıklı ölüm

8

Bir Düşman-ı Gâib⁶⁴⁶

Gülendam'dan anlayabileceğimi anladım. Keyfiyetin mâbâd-ı müşkili⁶⁴⁷ için şimdi kime müracaat edeyim? Bu garip meselede en ziyade malumat⁶⁴⁸ sahibi olması lazım gelen bir zata. O da kim? Tabi zevcim Naşit Nefî Efendi.

Can pazarı bu. Bu evde böyle acayip, mahuf⁶⁴⁹ meçhulat⁶⁵⁰ içinde yaşanmaz. Bir akşam zevcime çocuğun ehemmiyyet-i hakîkasını⁶⁵¹ derk etmeksizin⁶⁵² lisân-ı masumiyyetle⁶⁵³ bana söylediği birkaç cümleyi, sonra Gülendam'a müracaatımda Çerkez'in ketm-i hakikat⁶⁵⁴ hususunda kalkıştığı gayret-i marifet⁶⁵⁵ ile beni eskisinden beş beter meraka düşürdüğünü ve bundan mütevellit⁶⁵⁶ bütün endişelerimi, korkularımı anlattım. Derece-i dehşeti⁶⁵⁷ ne kadar büyük olursa olsun, hiç çekinmeden hakikati bana dosdoğru söylemesini rica ettim.

Benim bu telaşlarıma karşı zevcim gülmeye başladı. Fakat çehresine dikkat ettim. Bir beşâset-i cebriyye⁶⁵⁸ göstermeye uğraştığını fark eder gibi oldum. Yahut bana öyle geldi. Yüzümü okşayarak dedi ki

— Böyle çocukça endişelerle beyhude üzülme, yorulma. Bana emniyet et. Rahatına bak. Korkacak hiçbir şey yok. Hepsî yalan, hepsî hezeyan⁶⁵⁹.

⁶⁴⁶ düşman-ı gâib: görünmeyen düşman

⁶⁴⁷ mâbâd-ı müşkil: zor olan son

⁶⁴⁸ malumat: bilgiler

⁶⁴⁹ mahuf: korkunç

⁶⁵⁰ meçhulat: bilinmezlikler

⁶⁵¹ ehemmiyyet-i hakîka: gerçek önem

⁶⁵² derk etmek: kavramak

⁶⁵³ lisan-ı masumiyet: masum bir dil

⁶⁵⁴ ketm-i hakikat: gerçeği gizleme

⁶⁵⁵ gayret-i marifet: aşırı çaba

⁶⁵⁶ mütevellit: doğmuş olan

⁶⁵⁷ derece-i dehşet: korkunun boyutu

⁶⁵⁸ beşâset-i cebriyye: zoraki gülüş

⁶⁵⁹ hezeyan: saçmalık

— Hayır, bu kadar dallı budaklı yalan olamaz. Bu keyfiyetin büyük küçük, yalan sahil her ne ise bir aslı var. Boşu boşuna bu kadar söz çıkmaz.

— Sizi katiyen temin ederim. Bütün bu sözlerin ne aslı vardır ne astarı.

— Sözüne inanayım. Fakat bazı hakikatleri nasıl tevil⁶⁶⁰ veya izah edeceksiniz?

— Hangi hakikatleri hanım? Bu işte zerrece bir hakikat yoktur.

Naşit Efendi, birdenbire peyda eylediği bir heyecanın tesiriyle başından çıkardığı fesini ta karşığı mindere fırlatarak ağzından her nasılsa şu sözleri kaçırdı:

— Hanım, emin ol bunda hiçbir hakikat yok. Yalnız melanet⁶⁶¹, hıyanet⁶⁶², şenaat⁶⁶³ var.

— Hah işte bu küçük ifşanıza teşekkür ederim. İşin içinde mutlak bir şey, bir sır olduğunu ben de hissediyorum.

— Hayır, büyük bir sır da yok.

— Şimdi istimal⁶⁶⁴ ettiğiniz “melanet, hıyanet, şenaat” tabirleri nereye matuftur⁶⁶⁵?

— Bir düşman-ı gâibe⁶⁶⁶.

— İşte pek güzel. Bu “düşman-ı gâib” tabîr-i mühimmi⁶⁶⁷ de bir sırrı, belki de bazı mühim esrarı, meçhulatı mutazammındır⁶⁶⁸. Taht-ı tehdidinde⁶⁶⁹ bulunduğumuz tehlikenin derecesini tayin için bu düşman-ı gâibin mahiyetini anlamak isterim.

⁶⁶⁰ tevil: yorum

⁶⁶¹ melanet: alçaklık

⁶⁶² hıyanet: ihanet etme

⁶⁶³ şenaat: kötülük

⁶⁶⁴ istimal: kullanma

⁶⁶⁵ matuf: yöneltilmiş

⁶⁶⁶ düşman-ı gâib: bilinmeyen düşman

⁶⁶⁷ tabîr-i mühimmi: önemli tabir

⁶⁶⁸ mutazammın: kapsayan

⁶⁶⁹ taht-ı tehdid: korku altı

— Bunun mahiyeti hakkında size kati⁶⁷⁰ bir şey söyleyemem. Çünkü benim de bu emirde malûmât-ı müsbetem⁶⁷¹ yok.

— Bu düşmanın vücudunu ne gibi asar delaletiyle⁶⁷² hissediyorsunuz?

— Aleyhimdeki dedikoduları, bu eracifi⁶⁷³, bu cadı masallarını çıkaran, uyduran, işaa eden hep o. Bana yapabileceği fenalık işte bundan ibaret kalıyor. Elhamdülillah, başka bir tehlike yok, kasd-ı hâinânesini⁶⁷⁴ bundan ileri götüremiyor.

— Aleyhinizde bu suretle hareketten maksadı nedir?

— İşte onu bilemiyorum.

— Bu düşman-ı gâibin hüviyetine dair bir bilginiz yok mu?

— Hayır.

— Dosttan, düşmandan bu hususta kimseden şüpheye düşmüyor musunuz?

— Asla.

— Garip hâl... Bu hasm-ı mechûlün⁶⁷⁵ böyle birtakım bedhahane işaatta bulunmaktan başka bir fenalık yapmadığını, diğer türlü bir tehlike olmadığını söylüyorsunuz. Fakat zevcelerinizden birinin bu cadı tarafından bir gece, yalının taşlığında boğulduğu rivayet ediliyor.

— İşte bu rivayeti icat ve işaa eden yine o.

— Zevcenizin vefatı külliye yalan mı?

— Zevcelerimden biri vefat etti. Fakat boğularak değil, ecel-i mevûduyla⁶⁷⁶ vefat etti.

— Ölüsünün taşlıkta bulunmuş olduğunu söylüyorlar.

— Evet.

⁶⁷⁰ kati: kesin

⁶⁷¹ malûmât-ı müsbete: ispatlanmış, sağlam bilgiler

⁶⁷² delalet: işaret

⁶⁷³ eracif: saçmalıklar

⁶⁷⁴ kasd-ı hâinâne: haince maksat

⁶⁷⁵ hasm-ı mechûl: blinmeyen düşman

⁶⁷⁶ ecel-i mevûd: ecel

— O hâlde buna mevt-i tabîî⁶⁷⁷ mi diyeceğiz?

— Etibba⁶⁷⁸ cesedi bamuayene⁶⁷⁹ maraz-ı kalbden⁶⁸⁰ vefatı hakkında rapor verdiler.

— O kadar genç bir kadının kalp illetinden⁶⁸¹ taşlıkta fecaatden⁶⁸² vefatı, zihinleri biraz tereddüde düşürmez mi?

— Meydanda koskoca resmî bir rapor var. Cesedin hiçbir tarafında cebir⁶⁸³, cerh⁶⁸⁴ ve taarruz⁶⁸⁵ eseri görülemedi.

— Ne dersenez deyiniz, ifadenizin bu noktasında benim için büyük bir şüphe ukdesi⁶⁸⁶ vardır. Bunu izale edemezsiniz⁶⁸⁷.

— Böyle cinai⁶⁸⁸ bir meselede etibba, hakikatin gayriye şahadet edebilirler mi?

— Efendi, ben kadını. Kendi nevime mahsus bazı zaaflarım⁶⁸⁹ vardır. Mazur görünüz. Bu mesele hakkında bana seksen rapor ibraz⁶⁹⁰ etseniz zihnimi şüpheden bütün bütün kurtaramazsınız. Ne ise şimdilik bu noktayı geçelim. Gece çocuklara o yemişleri kim getiriyor? Bu sual mukni⁶⁹¹ bir cevap istemez mi?

— Bilmiyorum.

⁶⁷⁷ mevt-i tabîî: doğal ölüm

⁶⁷⁸ etibba: doktorlar

⁶⁷⁹ bamuayene: muayene ile

⁶⁸⁰ maraz-ı kalb: kalp hastalığı

⁶⁸¹ illet: hastalık

⁶⁸² fecaatden: acıklı olarak

⁶⁸³ cebir: zorlama

⁶⁸⁴ cerh: yaralama

⁶⁸⁵ taarruz: saldırı

⁶⁸⁶ ukde: düğüm

⁶⁸⁷ izale etmek: gidermek

⁶⁸⁸ cinai: cinayete benzer

⁶⁸⁹ zaaf: zayıf nokta

⁶⁹⁰ ibraz: gösterme

⁶⁹¹ mukni: inandırıcı

— Bilmemek olmaz. Bunu düşünmelisiniz! Bu meçhulü keşfe uğraşmak sizin için pek elzemdir⁶⁹². Yoksa herkesle beraber ben de...

— Herkesle beraber siz de bu yemişleri cadı zevcimin gece mezarından çıkarak buraya getirdiğine inanacaksınız değil mi?

— Evet, zaruri⁶⁹³.

— Sizin gibi okuryazar, benat⁶⁹⁴ nevi içinde münevver⁶⁹⁵ fikirli bir hanıma karşı, birkaç sene evvel vefat etmiş, çürümüş bir kadın cesedinin kabrinden ayaklanıp buraya gelemeyeceğine dair edille taharrisine⁶⁹⁶ lüzum göremem. Butlanı⁶⁹⁷ her suretle bahir⁶⁹⁸ böyle acip bir hususta beni üzmetken, yormaktan bir zevk alacağınızı da memul etmem⁶⁹⁹.

— Meydanda birtakım garaip var. Bunları ne suretle izah ve tefsir⁷⁰⁰ edeceksiniz? Cadıya isnat⁷⁰¹ olunan bu harekât-i acîbenin⁷⁰² fâil-i hakîkîsi⁷⁰³ kimdir? Rûz-ı kıyâmetten⁷⁰⁴ evvel bir meyyitin⁷⁰⁵ kabrinden hurucuna⁷⁰⁶ insan inanmamakla beraber bu noktada dûçâr-ı tereddüt⁷⁰⁷ olmaktan men-i nefis edemiyor⁷⁰⁸.

⁶⁹² elzem: lüzumlu

⁶⁹³ zaruri: zorunlu

⁶⁹⁴ benat: kızlar, kadınlar

⁶⁹⁵ münevver: aydın

⁶⁹⁶ taharri: araştırma

⁶⁹⁷ butlan: batıl, yanlış, hükümsüz olma

⁶⁹⁸ bahir: apaçık

⁶⁹⁹ memul etmek: ummak

⁷⁰⁰ tefsir: yorum

⁷⁰¹ isnat: dayandırılan

⁷⁰² harekât-i acîbe: tuhaf hareket

⁷⁰³ fâil-i hakîkî: gerçek özne

⁷⁰⁴ rûz-ı kıyâmet: kıyamet günü

⁷⁰⁵ meyyit: ölü

⁷⁰⁶ huruç: çıkış

⁷⁰⁷ dûçâr-ı tereddüd: tereddüde düşmek

⁷⁰⁸ mâni-i nefis edememek: kendini alamamak

— Daha garibini haber vereyim. Gülendam, size bu bahiste⁷⁰⁹ tafsilat⁷¹⁰ vermekten korkmuş, çekinmiş. Bu saf Çerkez'in kavlince uyku esnasında çocukların yorganları açılır ise cadı valideleri gelir örter, sıkıştırır imiş. Soğuk kış gecelerinde mangallarında kömür bittiği vakit ateşle doldurur imiş, sürahilerine su kor imiş. Ekser⁷¹¹ zaman sabahleyin uykudan kalktığı vakit Gülendam, odanın bütün işini böyle gecedan görülmüş bularak hayrette kalırmış. Evet çocuklarıminin dadısı yemin billah ederek bu garaibi bana kemâl-i safvetle⁷¹² anlatıyor.

Efendinin bu sözlerine karşı dehşetten iki elimle yüzümü kapayarak:

— Eh şimdi buna bir kulp takınız bakalım. Bu havarık⁷¹³ nasıl oluyor? Bunları yapan kim?

— Gülendam, pek safdil bir kadındır. Onun yalan söylemeyeceğinden eminim. Bu sözler büsbütün boşuna değil.

— Pekâlâ. Bu cadı oyununu size bu kadar maharetle⁷¹⁴ oynayan artist kim?

— Mutlak bu evin içinde biri. Yabancı değil.

— Bu evde kaç kişi var efendi? İrfan Kadın, Salime Kadın, Gülendam. Bunlardan hangisi?

— Hiçbiri değil.

— O hâlde valideniz.

— İhtimali yok. O, bu melaneti yapamaz. Görmüyor musunuz, yerinden kımıldayamıyor.

— Selamlıktaki uşaklardan mı?

— Hayır onların işi de değil.

⁷⁰⁹ bahis: konu

⁷¹⁰ tafsilat: ayrıntı

⁷¹¹ ekser: çoğu

⁷¹² kemâl-i safvet: büyük bir saflık

⁷¹³ havarık: akıl dışı hâller

⁷¹⁴ maharet: ustalık

— Affedersiniz ama hane halkından saymadığım sizden ben-
den başka kimse kalmadı. O hâlde ikimizden hangimiz? Bu sözleri-
nizden diğer suretle mana istihracı⁷¹⁵ mümkün mü?

— Hanım, bu husustaki kanaatimi size doğruca söyleyeyim.
Fakat sözlerimdeki tenakuza⁷¹⁶ bakıp da beni çıldırdı zannetmeyi-
niz. Bu cadı rolünü oynayan ev halkından bir fert fakat saydıkları-
nızdan hiçbiri değil.

— Yalının şu mevcuttan başka sekene-i hafiyyesi⁷¹⁷ de var ise
onu bilmem!

— Ben bu yalıda doğdum, büyüdüm. Elhamdülillah burada
öyle cin, peri gibi şeylerden eser yoktur.

— Evin içinde hudusu⁷¹⁸ rivayet edilen garaibin vukuunu inkâr
mı ediyorsunuz?

— Hayır. Bunlar aynen vuku buluyor. Buna da kaniyim⁷¹⁹.

— Kim yapıyor?

— Bunların faili her hâlde cadı değil. Mahir⁷²⁰, cüretkâr, me-
lun bir insan olacak. Mutlak, hem de mutlak böyledir. İddiamdan
dönmem.

— Bu iddialarınızın tuhaflığı, cadının mevcudiyeti garabetin-
den⁷²¹ aşağı kalmıyor.

— Ah Hanım ah. Size bir şey söyleyeceğim ama.

— Söyleyiniz.

— Bunu eski zevcelerime de söyledim fakat dinletemedim.

— Ben dinlemeye gayret ederim.

⁷¹⁵ istihraç: sonuç çıkarma

⁷¹⁶ tenakuz: çelişki

⁷¹⁷ sekene-i hafiyye: gizlice yaşayan

⁷¹⁸ hudus: meydana gelme

⁷¹⁹ kani: inanmış

⁷²⁰ mahir: usta

⁷²¹ garabet: tuhaflık

— Bir teklifte bulunacağım. Fakat bunun icrası⁷²² pek büyük bir metanet⁷²³ ve cesarete muhtaçtır.

— Elimden geldiği kadar metin ve cesur olmaya uğraşırım.

— Bana itimat, binaenaleyh⁷²⁴ fikrime tamamıyla iştirak⁷²⁵ ederseniz size her şeyi açık söyleyeceğim.

— Buyurunuz.

— Bu cadı, hane halkından birkaç kişiye epeyce fasıllı zamanlarda gözüksü. Bu, nâkâbil-i inkâr⁷²⁶ bir keyfiyet.

— O hâlde cadının mevcudiyetine niçin kail⁷²⁷ oluyorsunuz?

— Kerem buyurunuz. Bu gözüken mahluk⁷²⁸ ne cin ne peri ne şeytan ne hayalat ne cadı. Fakat bu son şekilde gözükerek bizi tehlide uğraşan bir insan. Sizin, benim gibi bir insan. Bundan da kat'an⁷²⁹ eminim.

— Binaenaleyh?

— Binaenaleyh siz, benimle fikren, fiilen ittifak⁷³⁰ ederseniz bu cadıyı elimle yakalayıp gözünüzün önünde zabıtaya teslim ederim.

— Nasıl?

— Ben bu işi çoktan bitirirdim ama zevcelerimde, yalnız zevcelerimde değil, sekene-i hânedan⁷³¹ hiçbirinde bu hareketime iştirak edebilecek cesareti göremedim. Siz gösterirseniz pek garip ve müthiş görünen bu dava kemâl-i muvaffakiyyet⁷³² ile faysalpezir⁷³³ olur gider.

⁷²² icra: yapma

⁷²³ metanet: dayanıklılık

⁷²⁴ binaenaleyh: bunun üzerine

⁷²⁵ iştirak: katılma

⁷²⁶ nâkâbil-i inkâr: inkâr edilemez

⁷²⁷ kail: kabul eden

⁷²⁸ mahluk: yaratık

⁷²⁹ kat'an: katiben

⁷³⁰ ittifak: birleşme

⁷³¹ sekene-i hâne: ev halkı

⁷³² kemâl-i muvaffakiyyet: tam bir zafer

⁷³³ faysalpezir: sona eren [Baskıda sehven faslpezir şeklinde yazılmıştır. (haz.)]

— Ne kadar cesur görünmek istesem benim zayıf, âciz bir kadının olduğumu nazar-ı insâftan⁷³⁴ dur⁷³⁵ tutmamalı, benden asabımın⁷³⁶ tahammülü⁷³⁷ fevkinde⁷³⁸ metanet⁷³⁹ talep⁷⁴⁰ etmemelisiniz.

— Yok hanım yok. Bu işi görmek içi Zaloğlu Rüstem derecesinde bir pehlivanlığa lüzum yok.

— Ne yapacağım?

— Cadiya tesadüf edeceğiniz⁷⁴¹ vakit, şiddet-i havftan⁷⁴² bayılmak ayılmak gibi zaafılara düşmeyerek itidalinizi⁷⁴³ son derece muhafazaya⁷⁴⁴ gayret edeceksiniz.

— O, insanın elinde mi?

— Gözüken şeyin cadı değil, o mahiyette⁷⁴⁵ görünmeye uğraşan bir sahtekâr olduğu hususundaki emniyet ve itimadınız tam olur ise korkunuz azalır. Cesaretiniz artar.

— E sonra?

— Sonra onun size saldırmasına meydan bırakmadan siz onun üzerine yürümelisiniz.

— Aman aman.

— Amanı zamanı yok.

— Boğulduğu rivayet edilen zevcenizin kalp illetinden değil, şiddet-i havf ile hafakandan gitmiş olduğunu şimdi anlıyorum.

— İhtimal⁷⁴⁶!

⁷³⁴ nazar-ı insâf: insaf gözü

⁷³⁵ dur: uzak

⁷³⁶ asap: sinirler

⁷³⁷ tahammül: dayanma gücü

⁷³⁸ fevk: üst

⁷³⁹ metanet: dayanıklılık

⁷⁴⁰ talep: istek

⁷⁴¹ tesadüf etmek: rastlamak

⁷⁴² şiddet-i havf: aşırı korku

⁷⁴³ itidal: soğukkanlılık

⁷⁴⁴ muhafaza: koruma

⁷⁴⁵ mahiyet: dış görünüş

⁷⁴⁶ ihtimal: belki

— Diğer kadınlara nispeten ben biraz cesurum ama cinlerin, cadıların üzerlerine saldırabilecek kadar değil. Fecaaten giden hanimınıza da böyle ihtarda⁷⁴⁷ bulunmuş muydunuz?

— Hanımcığım, lütfediniz sözümü bitireyim.

— Dinliyorum.

— Karşınıza çıkacak bu habisin⁷⁴⁸ hakiki bir cadı olmadığını size katiyen temin ediyorum.

— Hakiki olsun, sahte olsun o cadının bu evde insan öldürmekte sabıkası var. Ben korkarım. Üzerine varamam. Mümkün değil efendi. Benim ihtinakımdan⁷⁴⁹ sonra da kalp illetinden vefatım hakkında etibbadan bir rapor alır, meseleyi kapatırsınız. Boğulan haremimize de cadıya karşı bu yolda taarruz hareketi mi emretmişsiniz? Söyleyiniz, pek merak ediyorum.

— Hiç olmazsa ne taraftan savuştuğunu anlamak için cadıyı takip edebilecek kadar olsun itidalinizi muhafaza etmiş olsanız...

— Cadı benden kaçır ise nereden savuştuğunu görmek için haydi arkasından koşayım... Ya kaçmayıp da üzerime saldırır ise “Yetişiniz! Beni boğuyor!” diye feryâd-ı istimdâd⁷⁵⁰ kopardığım zaman beni tahlise⁷⁵¹ koşan olur mu?

— Ne demek! Hane halkı cümleten tembihlidir. O anda hepsi koşarlar.

9

Yaman Avrat

Efendinin ifadesi ne kadar mütenakız⁷⁵² idi. Bana karşı hakiki kati mümkün mertebe örtmeye uğraştı. Evvela bu işâât-ı garîbenin⁷⁵³ hiç aslı faslı olmadığından tutturdu. Benim keskin suallerimden

⁷⁴⁷ ihtar: uyarı

⁷⁴⁸ habis: alçak

⁷⁴⁹ ihtinak: boğulma

⁷⁵⁰ feryâd-ı istimdâd: yardım ılgılığı

⁷⁵¹ tahlis: kurtarma

⁷⁵² mütenakız: çelişkili [Baskıda sehven mütenakıs olarak yazılmış. (haz.)]

⁷⁵³ işâât-ı garîbe: garip söylentiler

mızrağın çuvala giremeyeceğini anlayarak naçar⁷⁵⁴ bazı itirafatta⁷⁵⁵ bulundu. Cadının yalıda ara sıra zuhurunu fakat bunun bir insan olması muhakkakiyetini⁷⁵⁶ öne sürerek tasdik etti⁷⁵⁷. İhtimal ki bu makûs⁷⁵⁸ tasdik, bana cesaret vermek için yalnız ağzından çıkıyor; kalben o da cadının mevcûdiyyet-i hakîkasından⁷⁵⁹ benden ziyade endişenak⁷⁶⁰ ve şüpheli bulunuyordu. Hele Binnaz Hanım'ın hayaline tesadûf edince bana, bu mezar kaçkını hortlaktan daha cüretli davranarak ona hücum etmeyi tavsiye, gülünç olduğu kadar da mecnunaneydi⁷⁶¹.

Bu kadar büyük bir cesaretin benim gibi âciz bir kadında değil, her babayığit erkekte bulunabileceği pek meşkûktu⁷⁶². Belki de nazarımda cadının dehşetini tenkis⁷⁶³ için bu teklîf-i mâlâyutâkı⁷⁶⁴ ediyordu.

Zevcimle aramızda geçen bu acip⁷⁶⁵ muhavereden⁷⁶⁶ sonra zihnim bütün bütün karıştı. Cadının mevcudiyeti ihtimali, hayır hakikatı, âdeta dimağımda⁷⁶⁷ kuvvet buldu. Gece odadan dışarı yalnız çıkamaz oldum. Gittikçe korku bastırıyor, havf⁷⁶⁸ u helecânım⁷⁶⁹ artıyordu.

⁷⁵⁴ naçar: çeresiz

⁷⁵⁵ ifadat: ifadeler

⁷⁵⁶ muhakkakiyet: kesinlik

⁷⁵⁷ tasdik etmek: onamak

⁷⁵⁸ makûs: zıt, ters

⁷⁵⁹ mevcudiyet-i hakîka: gerçek varlık

⁷⁶⁰ endişenak: endişeli

⁷⁶¹ mecnunane: delice

⁷⁶² meşkûk: şüpheli

⁷⁶³ tenkis: azaltma

⁷⁶⁴ teklîf-i mâlâyutâk: yapılması imkânsız

⁷⁶⁵ acip: tuhaf

⁷⁶⁶ muhavere: konuşma

⁷⁶⁷ dimağ: bilinç

⁷⁶⁸ havf: korku

⁷⁶⁹ helecan: çarpıntı

Yalının geniş loş sofaları, karanlık koridorları, hele o vasi bir ayazmaya benzeyen taşlığı, Kurûn-ı Vustâ'nın⁷⁷⁰ kanlı, perili kalelerini andıran arkada yalçın kaya üzerindeki o koru...

Hep bu kasvetli dekor, bu cadı faciasına ne kadar muvafık⁷⁷¹ bir sahne teşkil⁷⁷² ediyordu. Bu çekilmez yürek üzüntüsünden kurtulmak için tebdil-i hâne⁷⁷³ eylemeyi zevcime teklif ettim. Ala-rivayetin⁷⁷⁴ cadı, Rumelihisarı mezarlığından çıkıyormuş. Uzak bir yere, mesela İstanbul'a, Kadıköy'üne taşınır isek aradaki bu buudiyet⁷⁷⁵ karalar, denizler belki mahut⁷⁷⁶ cesed-i sâirin⁷⁷⁷ her gece çocuklarını ziyaretine mâni olur zehabına⁷⁷⁸ düştüm. Fakat teklifimi kabul ettiremedim. Kayınvalidemi ikna kabil olmuyordu. İhtiyar kadın "Kırk yıllık baba yurdunu terk edemem. Vah zavallı akılsızlar... Cadıdan mı kaçmak istiyorsunuz? Bağdat'a savuşsanız yine gelir o sizi bulur. Onlar için yolun yakını, uzağı olur mu? Üsküdar ne ise Mısır da odur. Ben ecdadımın⁷⁷⁹ bucağında ölmek isterim. Vefatımdan sonra neresi hoşunuza gelirse oraya gidiniz..." ısrarıyla ayak diriyordu. Naşit Nefi Efendi'nin validesine karşı bir hürmet-i fevkalâdesi⁷⁸⁰ olduğundan onu yalıda bırakarak bizim diğer bir mahalle⁷⁸¹ nakl-i hâne⁷⁸² etmemize yani ailenin ikiye inkısamına⁷⁸³ imkân yoktu. Kocakarının anlaşılmaz inadı yüzünden bir ev halkı bu cadı havfı belasını⁷⁸⁴ çekip gidiyorduk. Benim o hanedeki hanımlık kıdemim ilerledikçe hizmetçilerle samimiyetimiz artıyordu. Çünkü

⁷⁷⁰ Kurûn-ı Vustâ: Orta Çağ

⁷⁷¹ muvafık: uygun

⁷⁷² teşkil: oluşturma

⁷⁷³ tebdil-i hâne: ev değişikliği

⁷⁷⁴ ala-rivayetin: söylendiğine göre

⁷⁷⁵ buudiyet: uzaklık

⁷⁷⁶ mahut: bilinen, malum, adı geçen

⁷⁷⁷ cesed-i sâir: yürüyen ceset

⁷⁷⁸ zehap: zannetme

⁷⁷⁹ ecdat: dedeler

⁷⁸⁰ hürmet-i fevkalâde: olağanüstü bir saygı

⁷⁸¹ mahal: yer

⁷⁸² nakl-i hâne: ev taşımak

⁷⁸³ inkısam: bölünme

⁷⁸⁴ havf-ı belâ: korku belası

hepsini elimden gelebildiği kadar hoş tutmaya çalışıyordum. Fakat Gülendam ile ne kadar teklifsiz olsak⁷⁸⁵ söz cadıya intikal⁷⁸⁶ edince Dadı Kalfa, bana karşı olanca ihtiyatıyla⁷⁸⁷ idâre-i kelâmı⁷⁸⁸ âdetâ bir vazîfe-i dîniyye⁷⁸⁹ derecesinde mühim⁷⁹⁰ addediyordu⁷⁹¹. Yalnız İrfan Kadın’la dostluğu sairlerine⁷⁹² nispeten ileri götürdüm. Bu kadının hanedekilerin en terbiyelisi ve kayınvalidemin en ziyade mute-mediyyi⁷⁹³.

Bununla bir gün samimi bir hasbihâl⁷⁹⁴ sırasında sözü cadıya getirerek bu husustaki fikir ve kanaatini sordum. Aramızda hemen harfiyen⁷⁹⁵ şu muhavere cereyan etti:

O — Bu meselede bildiğimi ve gördüğümü söyleyebilmek için vicdan ve namusunuz sığırırım... Beni ele vermeyeceğinizden katıyen emin olduktan sonra size hakikati bildirerek büyük bir iyilikte bulunmak isterim... Mademki siz evin hanımı, kadınısınız, aileye taalluk⁷⁹⁶ eden bu fena hakikati mutlaka bilmeli maazallah⁷⁹⁷ boş bulunmamak için bu sırâ vâkıf olmalısınız. Zaten bunu sizden kırk yıl saklasalar siz bu hanede bulundukça muhakkak bu iş kendi kendine bir gün patlak verecektir.

— Hay Allah senden razı olsun İrfan Hanım... Meğerse bu evde en vicdanlısı, benim için en büyük dost senmişsin. Canımı feda ederim, seni ele vermem. Bu unutulmaz büyük iyiliğe karşı

⁷⁸⁵ teklifsiz olmak: senli benli olmak

⁷⁸⁶ intikal: bir durumdan başka bir duruma geçme

⁷⁸⁷ ihtiyat: dikkat

⁷⁸⁸ idâre-i kelâm: geçiştirme

⁷⁸⁹ vazîfe-i dîniyye: dinî görev

⁷⁹⁰ mühim: önemli

⁷⁹¹ addetmek: kabul etmek

⁷⁹² sair: başka

⁷⁹³ mutemet: güvenilir kimse

⁷⁹⁴ hasbihâl: sohbet

⁷⁹⁵ harfiyen: harfî harfine

⁷⁹⁶ taalluk: ilişik

⁷⁹⁷ maazallah: Allah korusun [Baskıda maazah (haz.)]

küfranda⁷⁹⁸ bulunacak kadar beni bedtîynet⁷⁹⁹ bir kadın zannetme. Söyle bakayım bu cadı dedikodusunun, hep bu sözlerin, bu söylen-tilerin aslı var mı, yok mu?.

İrfan Kadın, haifane⁸⁰⁰ ile etrafına bakınıp sedasının⁸⁰¹ intişarını⁸⁰² mâni için ağzını iki avucu arasına alarak yavaşça:

— Var...

— Katiyen emin misin?

— Katiyen...

— Bu kati emniyeti ne suretle peyda ettin?

— Cadıyı... Ay estağfirullah merhumeyi taşlıkta iki defa gördüm...

— Sen mi?

— Evet ben.

— Nasıl gördün?

— Şimdi sizi gören işte bu gözlerimle. Boylu boyunca.

— Hayalet görmüş olmayasın?

— Hayaletle hakikatı fark edemeyecek kadar alık bir kadın değilim.

— Bu aileye husumeti⁸⁰³ olan bir kimse, merhumenin kılığına girerek ara sıra hane halkından birine gözükmekte olmasın?..

— Naşit Nefî Efendi, meseleyi bu suretle tevil etmek istiyor ama zırva tevil götürmez... Başka birisi, bir ölünün ne dereceye kadar şekil ve kıyafetine girip kendini ona benzetebilir?.. Bu gelip gözükten tıpkı tıpkısına Binnaz Hanım'ın kendisi... Ağız, burun, kaş, göz, bütün çehre aynı aynına o... Yalnız sağlığındaki hâline nispeten, yüzünde ölülüğe mahsus bir solgunluk, sarılık var... Fark işte bundan ibaret... Ben eski hanımı bilmez miyim?..

⁷⁹⁸ küfran: nankörlük

⁷⁹⁹ bedtîynet: yaradılışı bozuk

⁸⁰⁰ haifane: korkakça

⁸⁰¹ seda: ses

⁸⁰² intişar: yayılma

⁸⁰³ husumet: düşmanlık

— Binnaz Hanım’la kaç sene beraber bulundun?

— Ragibe elime doğdu... Ben bu kapının eski emektarıyım...

— Ölü hiç mezarından çıkıp evine gelir mi? Bu kadın ölmedi mi?

— Öldü. Rahat döşeğine uzattık... Çenesini bağladık... Bir gece evde yattı. Ertesi günü teneşirde suyunu ben döktüm. Abdest vermek için ölü yıkayıcı, cesedi o tarafa bu tarafa çevirirken yardım ettim. Vücudu donmuş, kazık kesilmişti. Son hizmette bulundum. Helalühoş olsun... Kısa bir hastalıktan öldüğü için eti canını dökmemişti. Onun böyle paluzeler gibi⁸⁰⁴ teneşirde yatışı, bir türlü gözümün önünden gitmiyor. Vecuhatli⁸⁰⁵ enine boyuna, levent gibi boylu boslu, endamı pek güzel bir kadındı. Gül suları, aselbentler sürdük. Pamukladık, kefenledik, tabuta yatırdık. Sırası geldikçe da-ima söylerim. Hanım, o ne vücuttu, ne vücut! Tabutlara sığmadı. Üzerine valide şalları, Kâbe örtüleri, oyalı papaziler⁸⁰⁶ örttük. Orta kapılar açıldı. Cemaat içeri doldu. İmam tezkiye⁸⁰⁷ etti. Güzel bir dua okudu. Gürül gürül aminler dendi. Birkaç mahallenin halkı tabutu omuzlarına alınca kuş gibi uçurdular. Biz evdeki hizmetçiler, konu komşu bastık çığlığı, camlar sarsıldı, dağlar inledi. O aralık dikkat ettim merhumenin zevci Naşit Nefi Efendi ile kaynananın gözlerinden bir damla bile yaş akmadı... Söz aramızda, ölümle oç alınmaz ama onlar Binnaz’ın vefatına memnun oldular. Çünkü hiç geçinemezlerdi. Kedi ile köpek gibi her gün dalaşırlar, didişirlerdi. Merhume de zorlu idi ha! Şöyle on erkeğe karşı koyacak kadar dalacan⁸⁰⁸, cerbezeli⁸⁰⁹ bir kadındı. Efendiyi de, kaynanasını da susa durdurmuş, âdeta titretmişti. Ana oğul aralarında Binnaz’ın adını “Yaman Avrat” koymuşlardı. Âleme karşı bu vefata biraz acınır, gıcınır gibi görünmeye uğraştılar. Kalben ne kadar sevindiklerini ben bilirim. Hep bu sözleri vicdanına sığınıp sırdaşlığına güvenerek

⁸⁰⁴ paluze gibi: beyaz, dolgun ve titreşen

⁸⁰⁵ vecuhatli (vecahetli): güzel, gösterişli

⁸⁰⁶ papazi: ince dokunmuş bir tür ipek kumaş

⁸⁰⁷ tezkiye: soruşturarak hâlinin iyiliğini meydana çıkarma

⁸⁰⁸ dalacan: hırçın

⁸⁰⁹ cerbezeli: tuttuğunu koparan

söylüyorum Şükriye Hanımcığim... Lakin bu sevinçleri çok sürmedi. Daha ilk gece, yukarıda hatm-i haccgân⁸¹⁰ olur, aşağıda helvalar pişirilir iken “Binnaz Hanım cadı olup gelmiş!” diye yalının içini bir gürültü, bir dehşettir aldı. Gasledildiği⁸¹¹ mahalle ışık koymuş-tuk. Evlere şenlik, Rabb’im kimselere vermesin, âdettir, orada üç gece sıra ile kandil yakılır; o akşam kefeniyle gelmiş, yıkandığı yeri dolaşmış... Yalnız bir kişi değil, üç kadın birden görmüş... İşte o geceden beri bu evin tadı kaçtı. Arada sırada gelip ona buna görünür. En ziyade garazı⁸¹² ortaklarıdır. Seneler geçti, o gün bugündür bu sırrın aslına kimse eremedi. Naşit Nefi Efendi hayalat meyalattır diye işi tevile uğraşılıyor ama ben gözümle gördüm. Geceleri peyda olan bu garibenin, Binnaz Hanım’ın kendi olduğuna yemin billah ederek boyumca kalıbımı basarım...

— Naşit Efendi’nin zevcelerinden birinin boğulduğu sahih mi?

— Sahih zahir... Hiç yalan olur mu?

— Bunun sıhhati ne ile sabit?

— Ne ile sabit olacak?.. Zavallı Hayriye Hanım hasta değildi. Bir şeyciği yoktu. Kadın sapasağlam aşağı indi. Biraz sonra taşlıkta ölüsü bulundu...

— Acaba kabahati ne idi?

— Kabahati, o gün üvey oğlu Nesip’i dövmüştü...

— İrfan Hanım, bana öyle büyük bir merak verdin ki...

— Siz ısrar ettiniz. Ben de sizin selametiniz namına doğruyu söyledim.

— Teşekkür ederim. Fakat gayet tuhaf bir hâle düştüm. Bu cadının korkusundan hem titriyorum hem de görmek merakıyla ölüyorum.

— Cesaretiniz varsa sizin için bunu görmek pek kolaydır...

— Nasıl?..

⁸¹⁰ hatm-i haccgân: hocalar tarafından okunan hatim

⁸¹¹ gasledilmek: (ölü) yıkanmak

⁸¹² garaz: nefret

— Çocuklardan birine hafifçe bir tokat vuruveriniz.

— Görür müyüm?

— Mutlak... Hemen belki de o gece...

— Bana gözükecek bu fevka't-tabîa⁸¹³ mahlukun hakikaten Binnaz Hanım'ın kendi olduğunu nereden anlayayım? Ben onu hayatımda görmedim.

— Efendide fotoğrafıesi vardır. Vaktiyle Avusturyalı bir fotoğrafçı kadın yalıya gelip çekmişti.

— Acaba rica etsem bana bu resmi gösterir mi?

— Orasını bilemem...

10

Cadının Fotoğrafıesi

Bu cadı hakkında her kimden tahkîk-i keyfiyyete⁸¹⁴ kalkışsam hall-i şübhe⁸¹⁵ edemedikten maada⁸¹⁶ eski merakım kat kat tezayüt⁸¹⁷ ediyor, dehşetim artıyordu. Hele bu İrfan Kadın'ın maalkasem⁸¹⁸ ifadati⁸¹⁹, bu kati şehadeti, zihnimi bütün bütün durdurdu. Asılsız, fasılsız yere yani hiç yoktan bu uzun macera, bu kadar söz, bu koca masal nasıl uydurulur?

Cadının mevcudiyeti, böyle her gün daha kolay delail⁸²⁰ ile nazarımda vuzuh buldukça pederime müracaatla bu mesmuatımı⁸²¹, endişelerimi hep hikâye ediyor fakat daima aynı itimatsızlık, aynı derin istihza ile mukabele görüyordum.

⁸¹³ fevka't-tabîa: doğaüstü

⁸¹⁴ tahkîk-i keyfiyyet: meseleyi soruşturma

⁸¹⁵ hall-i şübhe: kuşkuları çözme

⁸¹⁶ maada: -den başka

⁸¹⁷ tezayüt: çoğalma

⁸¹⁸ maalkasem: yeminlerle

⁸¹⁹ ifadat: ifadeler

⁸²⁰ delail: deliller

⁸²¹ mesmuat: kulağa gelen haberler, duyulan şeyler

İnsanın hayatı, ân-ı zuhûru⁸²² meşkûk bir tehlikenin taht-ı tehdidinde⁸²³ kalırsa bu hâl vukuu kati bir beliyeden⁸²⁴ daha müthiş-tir⁸²⁵. Çünkü insan ne zaman neye uğrayacağını bilemediğinden bu meçhuliyet içindeki rahatsızlığı daha tahammülfersa⁸²⁶ olur. Gece gündüz cadıyı düşünmekten nihayet öyle bir hâle geldim ki “Bu hortlak mıdır, zırtlak mıdır işte ne bela ise çıksa da beni öldürecek mi, boğacak mı? Ne yapacaksa yapsa...” demeye kadar vardım.

İrfan Kadın, benden hiçbir ciheti gizlemedi. Hepsini dosdoğru haber verdi: “Cadıya meydan okuyacak kadar cesaretin varsa katiyen şüpheden kurtulmak istiyorsan üvey çocuklarına bir tokat indiriver. Hortlağı hemen o akşam gırtlacağına atılmış bulursun! Bu rivayetin hakikat-ı müdhişesi⁸²⁷ yahut kofluğu, asılsızlığı bu tecrübe ile sabit olur. Meraktan kendin de kurtulursun. İhtimal ki bu suretle zevcin Naşit Efendi’ye de büyük bir hizmet görmüş olursun...” dedi.

Bu tecrübe cüreti ihtimal ki bana hayatım pahasına oturacaktı. Fakat bu cesaretimle hem kendimi ebedî bir endişeden kurtarmış hem zevcimin yalanı varsa onu meydana çıkarmış hem de o anut⁸²⁸ pederimden de intikam almış olacaktım. Evet zihnimin layenkati⁸²⁹ cadı ile iştigalinden⁸³⁰ bana da âdeta cinnet-i vâhide⁸³¹ arız⁸³² oldu. Bu düşüncemi icraya⁸³³ karar verdim. Fakat bu fevka’t-tabîa hortlak meselesi acibesinde diğerleri gibi bir sehve⁸³⁴ uğramamak melunca⁸³⁵

⁸²² ân-ı zuhûr: çıkma zamanı

⁸²³ taht-ı tehdîd: tehdit altında

⁸²⁴ beliyeye: bela

⁸²⁵ müthiş: dehşetli

⁸²⁶ tahammülfersa: dayanılmaz

⁸²⁷ hakikat-ı müdhişe: dehşet veren gerçekler

⁸²⁸ anut: inatçı, dikkafalı

⁸²⁹ layenkati: kesintisiz, devamlı

⁸³⁰ iştigal: uğraşma

⁸³¹ cinnet-i vâhide: bir delilik

⁸³² arız: sonradan ortaya çıkan

⁸³³ icra: uygulama

⁸³⁴ sehiv: yanılmaktan doğan yanlış

⁸³⁵ melun: lanetli olan

kurulmuş bir tuzağa düşmemek, iblis-tedbir bir düşmanın kurbân-ı sanâsı⁸³⁶ olmamak için ortağım müteveffa Binnaz Hanım'ın fotoğrafıyesini görmek, o simayı iyiden iyiye tanımak lazımdı.

Zevcimin hoş bir zamanını kolladım. Neşeli bir anında dedim ki:

— Efendi, kayınvalidemin ihtarı⁸³⁷ üzerine her Cuma ve pazartesi geceleri merhume ortağım Binnaz Hanım'ın ruhuna Yasîn-i Şerîf okuyorum. Rabb'im kabul etsin. Şimdi anlıyorum ki zavallı ortakçığım pek iyi bir kadın imiş... Çünkü iyilerin hasmı çok olur... Kadıncağız ölmüş.... Bu dünyadan elini eteğini çekmiş fakat düşmanları hâlâ arkasından dediği koduyu kesmemişler. Bu ne garip talih! Hiç bir insan öldükten sonra vakit vakit mezarından çıkıp da dirileri rahatsız etmeye gelir mi?.. Bu rivâyet-i acîbeye bir aralık ben bile inandım gittiymi. Lakin şimdi katiyen tashîh-i zehâb⁸³⁸ ettim.

Efendi gülerek:

— Hanım, nihayet sözüme geldiniz

— Geldim geldim efendi... Tamamıyla hakkınız varmış. Kahrolsun o dedici koducular. Âlemi rahatsız etmek için fesat düşünmekten başka bir kârları⁸³⁹ yok.

— Hayatın, akılca sabit olmuş bazı nizamları⁸⁴⁰ vardır. Bunlara az çok vukuf⁸⁴¹ kesbetmedikçe⁸⁴² insan bu âlemde rahat yaşayamaz. İşte siz bu hakikatı biraz anlamaya başlamışsınız.

— Belki. Müsaade⁸⁴³ ederseniz sözümü bitireyim.

— Dinliyorum.

⁸³⁶ kurbân-ı sanâ: tuzak kurbanı

⁸³⁷ ihtar: uyarı

⁸³⁸ tashîh-i zehâb: düşüncüyü düzeltme

⁸³⁹ kâr: iş

⁸⁴⁰ nizam: kural

⁸⁴¹ vukuf: anlama

⁸⁴² kesbetmek: kazanmak

⁸⁴³ müsaade: izin

— Merhume ortağım aleyhinde deveran⁸⁴⁴ eden bu türrehata⁸⁴⁵ herkesle beraber hasbe'l-beşeriyye⁸⁴⁶ ben de inanmış bulunduğum için şimdi o kadar mahcup⁸⁴⁷ oluyorum ki tarif edemem. Kabil olsa⁸⁴⁸ bundan dolayı kendisinden af dileyeceğim.

— Bu nedametiniz⁸⁴⁹, ondan manen⁸⁵⁰ af talebi demek olur.

— Fakat?

— Ey... Fakat?

— Taaccüp⁸⁵¹ etmeyeceğinizi bilsem... Bir şey söyleyeceğim.

— Etmemeye gayret gösteririm... Buyurunuz.

— Ortağımı tanımak, onu görmek merakı o kadar şiddetle kalbimde caygir⁸⁵² oldu ki...

— Taaccüp etmemeye söz verdim ama vaadimi⁸⁵³ tutmak kabil olamayacak galiba!

— Niçin?

— Çünkü ölmüş bir kadın nasıl görülüp tanılır? Meğer ki aleyhindeki cadılık isnadı bir hakikat ola.

— Bendeniz de “Mezarından çıkıp da gelsin, bana görünsün.” demiyorum ya?

— Başka türlü nasıl olur?

— Ben fotografiyesini görmeye de razıyım.

Benim bu merakıma efendinin biraz canı sıkılarak dedi ki:

— Hanım bırakınız Allah aşkına... Nesini göreceksiniz? İşte o da sizin gibi bir kadındı. Başka zevcelerin yanında, kendilerinden

⁸⁴⁴ deveran: dönme

⁸⁴⁵ türrehat: boş sözler

⁸⁴⁶ hasbe'l-beşeriyye: insanlık dolayısıyla

⁸⁴⁷ mahcup: utanmış

⁸⁴⁸ kabil olsa: mümkün olsa

⁸⁴⁹ nedamet: pişmanlık

⁸⁵⁰ manen: manevi olarak

⁸⁵¹ taaccüp: hayret etme

⁸⁵² caygir: yer tutan

⁸⁵³ vaat: söz

evvel ayrılmış yahut ölmüş ortakların lakırtısı bile edilmez. Min-el-kadim⁸⁵⁴ âdet-i beldemiz⁸⁵⁵ böyledir. Siz ise onun cadı olmadığı hakkında kanâat-i kâmile⁸⁵⁶ peyda etmiş olduktan sonra bile onunla çok meşgul oluyorsunuz.

— Bu meşguliyetimde beni muhik⁸⁵⁷ göreceklelerin en birincisi siz olmalısınız!

— Neden?

— Neden olacak? Ben artık bu meseleyi katiyen halletmek, bu dedikodulara bir nihayet verdirmek istiyorum.

— Merhumenin fotografiyesini görmekle bu mesele nasıl halledilir? Anlayamıyorum.

— Cadıya tesadüf edecek olursam üzerine yürümek için beni teşçi⁸⁵⁸ eden siz değil misiniz?

— Evet. Fakat bir ölünün, berhayat⁸⁵⁹ bir insanın döşeğinden kalkması kabilinden mezarından çıkarak istediği yerleri dolaşması kabil olmayacağını, binaenaleyh cadının vücuduna katiyen ihtimal veremediğinizi şimdi söyleyen de siz değil miydiniz?

— Bendim. Lakin hortlağın vücuduna ihtimal vermemekle bu mesele halledilmiş olmaz. Her hâlde ortada bir garabet mevcut.

— Nasıl garabet?

— Cadıyı gördüklerini teminen⁸⁶⁰ söyleyenler bir iki kişiden ibaret değil, bunu pek çok kimse söylüyor. Bu hakikatı inkâr edemezsiniz.

Zevcim verecek bir cevap bulamadı. Devam ettim:

⁸⁵⁴ min-el-kadim: eskiden beri

⁸⁵⁵ âdet-i belde: şehir geleneği

⁸⁵⁶ kanâat-i kâmile: tam bir kanı

⁸⁵⁷ muhik: haklı

⁸⁵⁸ teşçi: cesarete getirme

⁸⁵⁹ berhayat: canlı

⁸⁶⁰ teminen: doğruluğuna emniyet vererek

— Binaenaleyh ya cadının mevcudiyetine kail olmak veyahut ki cadı namına bu yalıda bir hayal dolaştığını kabul etmek lazım gelecek. Bu iki şıktan birini tasdik zaruridir⁸⁶¹.

Naşit Nefi Efendi sükût etti. Sözümlü kesmeyerek:

— Akıl ve mantığa muhâlefet-i külliyyesine⁸⁶² mebni⁸⁶³, şıkk-ı evveli⁸⁶⁴ ikimiz de reddediyoruz değil mi?

Zevcim kısaca:

— Evet, dedi.

Ben — O hâlde şıkk-ı sâni⁸⁶⁵ üzerine binâ-yı muhâkeme⁸⁶⁶ edeceğiz.

— Peki, öyle olsun.

Fakat zevcimin gittikçe kaşları çatılıyor ve dalgınlığı artıyordu. Sözün arkasını soğutmadan dedim ki:

— Cadının mevcudiyeti garibesini haydi ikimiz de inkâr edelim. Bu âlâ⁸⁶⁷... Fakat yine söylüyorum ki hortlak namına bu evde gezinen, görünen hayal midir, hayalet midir nedir, öyle bir guguk var. Bunu da katiyen reddedemeyiz. İşte bu gugugu meydana çıkar-malı... Bu sahte cadının nikabını⁸⁶⁸ refetmeliyiz⁸⁶⁹.

— Benim de size evvelce söylediğim bundan başka türlü bir şey miydi ya?

— Fakat beyefendi, serdettiğim⁸⁷⁰ bu iki şıkkı birbirine rapteden⁸⁷¹ gayet sıkı bir ukde var. Onu nasıl çözeceğiz?

— Hangi ukde?..

⁸⁶¹ zaruri: zorunlu

⁸⁶² muhâlefet-i külliyye: bütün aykırılık

⁸⁶³ mebni: dayanarak

⁸⁶⁴ şıkk-ı evvel: ilk seçenek

⁸⁶⁵ şıkk-ı sâni: ikinci seçenek

⁸⁶⁶ binâ-yı muhâkeme: yargı kurmak

⁸⁶⁷ âlâ: iyi

⁸⁶⁸ nikap: peçe

⁸⁶⁹ refetmek: kaldırmak

⁸⁷⁰ serdetmek: ileri sürmek

⁸⁷¹ raptetmek: bağlamak

— Cadıyı gördüklerini teminen söyleyenler, bunun şekil ve kibal⁸⁷² ve simaca⁸⁷³ tamamıyla müteveffa zevceniz Binnaz Hanım’ın aynı olduğunu iddia ediyorlar.

Naşit Nefî Efendi, bu ifademe karşı âdeta şaşaladı. Bir müddet ret veya tasdik edemedi. Nihayet bir söz sarf etmiş⁸⁷⁴ olmak için:

— El-uhdetü ala-er-ravi⁸⁷⁵, dedi.

— Evet. Fakat ravi⁸⁷⁶ de birden ikiden ibaret değil. Hepsî de bu iddiada yani cadının şahsen müteveffanın aynı olduğu hususunda⁸⁷⁷ müttefik⁸⁷⁸.

— Binnaz Hanım’ı âleme karşı cadılıkla temsile⁸⁷⁹ cesaret eden saniakâr⁸⁸⁰, tamamıyla onun şekline giremez mi?

— Esvabını⁸⁸¹, kıyafetini haydi benzetsin. Lakin simasını aynı aynına nasıl benzetebilir?

Zevcim yine sustu. Meseleyi, ne suretle bir şekl-i makûliyyete⁸⁸² sokmaya uğraşsak daima ucundan, köşesinden sırttan bir yeri kalıyordu. Bu cadı keyfiyyet-i acîbesinin⁸⁸³ akıl ve izan⁸⁸⁴ ve mantıkla tamamen telifi⁸⁸⁵ kabil değildi.

Bir zaman ikimiz de sükût ettik, nihayet dedim ki:

⁸⁷² kibal: hâl, huy

⁸⁷³ sima: yüz, çehre

⁸⁷⁴ sarf etmek: kullanmak

⁸⁷⁵ El-uhdetü ala-er-ravi: “Sorumluluk, rivayet edene aittir.”

⁸⁷⁶ ravi: anlatıcı

⁸⁷⁷ Baskıda hususta. (haz.)

⁸⁷⁸ müttefik: birbiriyle aynı fikirde olan kimseler

⁸⁷⁹ temsil: bir kimse adına davranma, oynama

⁸⁸⁰ saniakâr: düzenbaz

⁸⁸¹ esvap: elbiseler

⁸⁸² şekl-i makûliyyet: akla uygun bir biçim

⁸⁸³ keyfiyyet-i acîbe: tuhaf hâl

⁸⁸⁴ izan: anlayış

⁸⁸⁵ telif: uzlaştırma

— Eğer bu hâl, akıl-berendazane tertip⁸⁸⁶ edilmiş bir hileden başka bir şey değilse şimdiye kadar yanılan şühut⁸⁸⁷ gibi, ben de kurbân-ı sehv⁸⁸⁸ olmamak için Binnaz Hanım'ın çehresini iyice tanımak isterim. Bu da ancak fotografiyesini görmekle kabil olabilir. Binaenaleyh, meselenin vehamet⁸⁸⁹ ve nezâket-i fevkalâdesine⁸⁹⁰ mebni, “Ölmüş bir ortaktan berhayat bulunana bahsetmek, âdet-i milliyemizden değilmiş.” falan kabîlinden göreneklerden sarf-ı nazar⁸⁹¹ ile siz bu fotografiyeyi bana göstermelisiniz.

— Bende merhumenin bir fotografiyesi bulunduğunu nereden biliyorsunuz?

— Varmış. Duydum.

— Kimden?

— Bu noktacıktaki ketum kalmama⁸⁹² müsaadenizi rica ederim.

— Validem mi söyledi?

— Her kim ise...

— Ah siz kadınlar!.. En fazıl⁸⁹³, en müdebbir⁸⁹⁴, en ketumunuz⁸⁹⁵ ağzında bakla ıslanmaz.

Böyle bir fotografiyenin kendinde mevcudiyetinden haberdar oluşuma efendinin pek canı sıkıldı. Fakat bunun bana lüzûm-ı irâesi⁸⁹⁶ için serdettiğim⁸⁹⁷ mütalaat⁸⁹⁸ o kadar mantıkiydi ki bu kadar makul⁸⁹⁹ bir talebe karşı çok kıvrandı, ofladı pufladı; edecek bir

⁸⁸⁶ tertip: düzenleme

⁸⁸⁷ şühut: şahitler

⁸⁸⁸ kurbân-ı sehv: yanlış kurbanı

⁸⁸⁹ vehamet: tehlike

⁸⁹⁰ nezâket-i fevkalâde: olağanüstü nezaket

⁸⁹¹ sarf-ı nazar: vazgeçmek

⁸⁹² ketum kalmak: bilgiyi saklı tutmak

⁸⁹³ fazıl: erdemli

⁸⁹⁴ müdebbir: tedbirli, ihtiyatlı

⁸⁹⁵ ketum: ağzı sıkı

⁸⁹⁶ lüzûm-ı irâe: gösterilme gereği

⁸⁹⁷ serdetmek: ileri sürmek

⁸⁹⁸ mütalaat: düşünceler

⁸⁹⁹ makul: akla uygun

itiraz bulamadı. Nihayet mantığının kuvvetine teslimiyetten başka bir çare göremeyerek dedi ki:

— Hanım, bikayıt⁹⁰⁰ bulunmaya uğraşıyorsunuz fakat bu cadı meselesinden dolayı pek asabi⁹⁰¹ bir hâl almış olduğunuzu görüyorum. Asabiyetten halasın⁹⁰² en müessir çaresi, asabi⁹⁰³ tahriş⁹⁰⁴ eden şeylerden kaçınmaktır. Siz bu cadıyı unutsanız ondan ebediyen kurtulmuş olursunuz. Çünkü o, bu ev halkından şunun bunun vehminde yaşamaktan başka bir suretle mevcut değildir. Siz bununla uğraştıkça, bunu düşündükçe o, dimağınızda gide gide bir şekli-katiyyet⁹⁰⁵ alır. İşte nasıl ki öyle oluyor... Şimdi bu fotografiyeyi görmekle ondan hortlağın ademi hakkında değil, mevcudiyetine dair birtakım delail bulup çıkaracaksınız. Bundan eminim. Fakat bu resmi göstermem o zaman da cadı, bence müsbetü'l-vücûdmuş⁹⁰⁶ da bunu sizden gizlemeye uğraşıyormuşum gibi bir vehme düşeceksiniz... Bu fotografiyeyi görmekten sarf-ı nazar etseniz memnuniyet ve teşekkür pek büyük olacaktır. Fakat mutlak görmek için ısrar ederseniz göstermekten başka çare olmadığını da itirafa mecburum. Çünkü o andan itibaren aramızda hasıl olacak zıddiyetle artık hüsn-i imtizâcımıza⁹⁰⁷ bir hatime⁹⁰⁸ çekilmiş olacağını rana⁹⁰⁹ biliyorum.

11

Ahiretten Verilmiş Bir Makbuz⁹¹⁰ Senedi

Zevcim, ölmüş karısının resmini bana göstermekten niçin bu kadar havf ve endişe ediyordu? Ben bu fotografiyeyi görünce ca-

⁹⁰⁰ bikayıt: aldirışsız

⁹⁰¹ asabi: sinirli

⁹⁰² halas: kurtulma

⁹⁰³ asap: sinirler

⁹⁰⁴ tahriş: tırmalama, zedeleme

⁹⁰⁵ şekli-i katiyyet: kesin bir biçim

⁹⁰⁶ müsbetü'l-vücûd: varlığı ispatlanmış, gerçekten var olan

⁹⁰⁷ hüsn-i imtizâc: tatlı geçinme

⁹⁰⁸ hatime: son

⁹⁰⁹ rana: pek iyi

⁹¹⁰ makbuz: alındı

dının mevcudiyetine dair birçok delail bulup çıkarır imişim! Aca-ba neden? Merakım bütün bütün arttı. Daha bir hayli devam eden mücadeleden sonra Naşit Nefi Efendi en son silâh-ı müdâfaasını⁹¹¹ istimal⁹¹² kadar gayret gösterdi. İtyana⁹¹³ uğraştığı her türlü delâil-i mantıkiyyesinde nihayet külliye istinatsız kalarak fotografiyeyi getirmeye gitti.

Anahtarı daima kendinde duran bir odayı açıp girdi. Belki kendini takip ederim ihtirazıyla⁹¹⁴ hemen kapıyı içeriden sürmeledi. Resmin pek gizli, pek derin bir yerde hıfzedildiğini⁹¹⁵ anladım. Birkaç dakikaya kadar hakikaten cadıya mülaki⁹¹⁶ olacaktım gibi yüreğimi hafif bir çarpıntı aldı. Efendi hayli gecikti. Fotografiyesini bana gösterebilmek için acaba merhumenin ruhaniyetinden müsaa-de talebine mi uğraşıyordu?

Nihayet büyükçe bir ceviz çekmecenin iki yan kulplarından tutmuş olduğu hâlde geldi. Çekmeceyi koyacak yüksek bir mevki-i ihtirâm⁹¹⁷ arıyordu. Konsolun üzerini gösterdim. Bir huşû-i din-dârâne⁹¹⁸ ile oraya koydu. Yeleğinin cebinden baş tarafı dantela gibi işlenmiş ufak bir anahtar çıkardı.

Efendinin benzi benimkinden daha ziyade uçmuş olduğuna konsolun üzerindeki aynadan dikkat ettim. Elleri de hafifçe titri-yordu. Anahtarı kilidin içerisinde fasıla⁹¹⁹ ile iki defa çevirdi. Her çevrilişinde kilit çınlayarak çalar saat gibi ses verdi. Kapağı arkaya yatırdı. En üstte duran ufak, yeşil canfes bohçanın katlarını, mukad-desattan bir şeye el uzatır gibi, sanki bir hürmet-i hâifâne⁹²⁰ ile açtı. Fes rengi kadife çerçeve içinde bir kabine fotoğrafı çıktı. Eliyle çer-çeveyi bana uzatarak:

⁹¹¹ silâh-ı müdâfaa: savunma silahı

⁹¹² istimal: kullanma

⁹¹³ ityan: ispat etme, ileri sürme

⁹¹⁴ ihtiraz: çekinme

⁹¹⁵ hıfz: koruma

⁹¹⁶ mülaki: buluşan, görüşen

⁹¹⁷ mevki-i ihtirâm: saygı yeri

⁹¹⁸ huşu: tevazu; boyun eğme

⁹¹⁹ fasıla: aralık

⁹²⁰ hürmet-i hâifâne: korkulu bir saygı

— Çok merak ettiğiniz Binnaz Hanım, işte! dedi.

Derece-i tahassüsünü⁹²¹ ihtizâz-ı sadâsından⁹²² anladım. Bu fart-ı teessürü⁹²³ neden ileri geliyordu? Zamân-ı hayâtında⁹²⁴ perestîş edilen⁹²⁵ bir kadının rüyet-i tasvîriyle⁹²⁶ tazelenecek hatîrât-ı müessireye⁹²⁷ yürek dayanmadığından mı? Yoksa adem olmuş bu safha-i mâziyyenin⁹²⁸ birtakım nefretler, dehşetler uyandırmasından dolayı mıydı? Her ne suretle olursa olsun, ölmüş karısı hakkındaki bu tesirâtını⁹²⁹ benden gizlemeyede uğraşıyordu.

Fotografiyi bana uzatırken kendisinin bakmaya cesaret edemediğine de dikkatten hali kalmadım. Çerçeveyi aldım. Hayli zamandır beni yiyip bitiren o büyük merakın biaman⁹³⁰ sevkîyle⁹³¹ uzun uzun tetkike giriştim.

Bu, renkli bir fotoğrafı idi. Ortağım haşin bakışlı, çatık kaşlı, orta yaşlı, iri yarı bir kadın... Azâ-yı vechiyyesi⁹³² ayrı ayrı alınırca bir çirkinlik yok. Fakat simanın heyet-i umûmiyyesinde⁹³³ bir dürüşti⁹³⁴ vardı. Hele müheyyâ-yi tekellüm⁹³⁵, az aralık duran kalınca dudakların teressümünde⁹³⁶ gözlerin huşunetiyle⁹³⁷ görülen ahenk, bu kadının acı ve hem de çok söylediğini anlatıyordu.

⁹²¹ derece-i tahassüs: duygulanma derecesi

⁹²² ihtizâz-ı sadâ: ses titremesi

⁹²³ fart-ı teessür: aşırı üzüntü

⁹²⁴ zamân-ı hayât: yaşanan zaman, hayatta iken

⁹²⁵ perestîş etmek: tapmak

⁹²⁶ rüyet-i tasvîr: resmini görmek

⁹²⁷ hâtîrât-ı müessire: dokunaklı anılar

⁹²⁸ safha-i mâziyye: geçmiş dönem

⁹²⁹ tesirat: etkilenme

⁹³⁰ biaman: amansız

⁹³¹ sevk: itiş

⁹³² azâ-yı vechiyye: yüz organları

⁹³³ heyet-i umûmiyye: bütünlük

⁹³⁴ dürüşti: sertlik, haşinlik

⁹³⁵ müheyyâ-yi tekellüm: konuşmaya hazır

⁹³⁶ teressüm: şekilleniş

⁹³⁷ huşunet: huşunet

Başında samani⁹³⁸ oyalı, mor krepten⁹³⁹ bir hotoz⁹⁴⁰, yan tarafında mektebe başlatılan çocuklara takıldığı gibi koca bir broş, kulağında sallantılı uzun küpeler, gerdanında bir demet inci... Arkasında, önü çaprast⁹⁴¹ düğmeli, beli ince redingotvari⁹⁴² mor kadife bir hırka vardı.

Bunun, nasiye⁹⁴³ ve tarz-ı telebbüsçe⁹⁴⁴ zarif, ince bir kadın olmadığı görülüyordu. Fakat bade'l-vefât⁹⁴⁵ cadılaşacağına dair bir emare⁹⁴⁶ keşfetmek de müşküldü⁹⁴⁷. Hortlak namzedi⁹⁴⁸ bir kadın olmak noktainazarından⁹⁴⁹ tetkike uğraştığım hâlde, bu resmin deheset ihsas edecek⁹⁵⁰ bir tarafını bulamadım. Yalnız çehrede, bakanları azarlayacakmış gibi bir sertlik ve hemen bir ubuset⁹⁵¹ vardı. İşte o kadar. Bundan da cadılık manası çıkarmak, böyle bir suifikirden⁹⁵² ari⁹⁵³ bir nazarla tedkîk-i keyfiyyet⁹⁵⁴ edecekler için müstebattı⁹⁵⁵.

Naşit Nefi Efendi niçin bana “Sen bu fotoğrafıyı görüncü onun cadılığına emare addolunacak birçok alaim⁹⁵⁶ keşfedersin.” demişti? Acaba resimde bu nişaneler hakikaten mevcut da ben mi keşfedemiyorum?..

⁹³⁸ samani: saman rengi

⁹³⁹ krepten: çok bükümlü iplikle dokunmuş bir tür ince kumaş

⁹⁴⁰ hotoz: eskiden kadınların kullandığı bir tür başlık

⁹⁴¹ çaprast: çapraz

⁹⁴² redingotvari: redingotu andıran

⁹⁴³ nasiye: alın

⁹⁴⁴ tarz-ı telebbüs: giyiniş tarzı

⁹⁴⁵ bade'l-vefât: ölümden sonra

⁹⁴⁶ emare: iz

⁹⁴⁷ müşkül: zor

⁹⁴⁸ namzet: aday

⁹⁴⁹ noktainazar: görüş açısı

⁹⁵⁰ ihsas etmek: hissettirmek

⁹⁵¹ ubuset: asıklık, çatıklık, somurtkanlık

⁹⁵² suifikir: kötü fikir

⁹⁵³ ari: arınmış, uzak

⁹⁵⁴ tedkîk-i keyfiyyet: durumu inceleme

⁹⁵⁵ müstebat: ihtimalden uzak

⁹⁵⁶ alaim: izler

Ben bu tetkikatta iken biraz ötede çekmeceyi karıştırmakla meşgul bulunan zevcim birdenbire haykırdı:

— O ne?.. Gözlerime inanamayacağım geliyor!

Hemen döndüm baktım. Biçare adam bu defa bir ölü kadar sararmış, gözler büyümüş, raşe⁹⁵⁷ içinde tekrar ediyordu:

— Hayır, mutlak yanlış görüyorum. Bu olamaz.

Efendinin bu telaşından ben de şaşırarak sordum:

— Ne var efendim? Ne olmuş?

— Ne olacak, mücevher mahfazaları⁹⁵⁸ bomboş...

— Evvelce bu mahfazaların içinde takım var mıydı?

— Hepsi doluydu. Merhumenin fotoğrafisinde başında, kulaklarında, gerdanında gördüğünüz broş, küpeler, inciler, bilezikler, yüzükler kâmil⁹⁵⁹ mahfazaları içinde mevcut duruyordu.

— Demek ki mühimce bir sirkat⁹⁶⁰ vuku bulmuş.

— Sirkat mi? Bu mevkide o tabiri istimal de pek muvafık⁹⁶¹ düşmüyor.

— Niçin?.. Mahfazaları içinden mücevherler aşırılsa buna sirkat denmez mi?

— Pederimden kalma gayet kıymetli⁹⁶² mücevherli antika Prior saatler, murassa⁹⁶³ enfiye⁹⁶⁴ kutuları, yakut, zümrüt hatemler⁹⁶⁵, bir torba atik⁹⁶⁶ meskûkat⁹⁶⁷ var. Bunların hiçbirine dokunulmamış,

⁹⁵⁷ raşe: titreme

⁹⁵⁸ mahfaza: saklama amaçlı kullanılan kutu

⁹⁵⁹ kâmil: hepsi

⁹⁶⁰ sirkat: hırsızlık

⁹⁶¹ muvafık: uygun

⁹⁶² kıymetli: kıymetli

⁹⁶³ murassa: değerli taşlarla süslenmiş

⁹⁶⁴ enfiye: keyif vermek için burna çekilen çürütülmüş tütün tozu

⁹⁶⁵ hatem: mühür

⁹⁶⁶ atik: antika

⁹⁶⁷ meskûkat: sikkeler, bozuk paralar

hepsi duruyor. Yalnız merhumeye ait huliyat⁹⁶⁸ tamamıyla nabedid⁹⁶⁹ olmuş.

— Evet, tuhaf bir sirkat...

— Daha tuhafı çekmecede katiyen zorlanma eseri yok. Sanki bunu açan kendi anahtarıyla açmış. Bunun tek anahtarı vardır. Hiç yanımdan ayırmam. Bu anahtar birinin eline de geçmiş olsa sûret-i istimâli⁹⁷⁰ bilinmedikçe bununla çekmeceyi açmak mümkün olmaz. Çünkü deminden anahtarı çevirdiğim zaman fasıla ile iki çınlama oldu. İşittiniz değil mi?

— Evet işittim.

— İşte o iki çınlama fasılası esnasında yapılacak bir hesap vardır. O bilinmezse anahtarı çevirmek boşunadı, kabil değil kilit açılmaz.

— Çekmecenin sûret-i küşâdını⁹⁷¹ bu hanede sizden başka bir bilen yok mu?

— Hayır. Yalnız ben bilirim. Bir de merhume bilirdi.

İkimizin birden zihnimize savlet eden⁹⁷² korkunç şüpheyi bir-birimize anlatmaktan ihtiraz ediyor imiş gibi enzarımızı⁹⁷³ başka taraflarda dolaştırarak bir müddet sükût ettik.

Efendi, yolarcasına bir şiddetle saçlarını karıştırarak iri iri adımlar ile gezinmeye başladı. Enzâr-ı garâbetimiz⁹⁷⁴ önüne açılan bu yeni muammanın miftahını⁹⁷⁵ arıyordu. Vehleten⁹⁷⁶ aklına mühim bir şey gelmiş gibi odadan fırladı. Dışarıda birtakım yerleri dolaşmaya, muayeneye gitti. Odada yalnız kalınca tılsımlı, sihirli bir

⁹⁶⁸ huliyat: süsler, ziynetler, takılar

⁹⁶⁹ nabedid: görünmez

⁹⁷⁰ sûret-i istimâl: kullanım şekli

⁹⁷¹ sûret-i küşâd: açılma şekli

⁹⁷² savlet etmek: saldırmak

⁹⁷³ enzar: bakışlar

⁹⁷⁴ enzâr-ı garâbet: garipseyen bakışlar

⁹⁷⁵ miftah: anahtar

⁹⁷⁶ vehleten: birdenbire

şeye benzeyen mahut⁹⁷⁷, kapağı açık çekmeceye takarrüp ettim⁹⁷⁸. “Naşit Nefi Efendi, merhumenin muhâceme-i hâtîrâtıyla⁹⁷⁹ belki ani bir teşevvüş-i zihnîye⁹⁸⁰ uğrayarak mahfazaları iyi muayene edememiştir, bir de ben bakayım.” dedim. En üstte kapakları açık, içleri boş, dört beş mahfaza vardı. Onları itip çekmecenin alt tarafını karıştırırken gözüme kapalı beyaz bir mahfaza ilişti. Bunu aldım. Vidasına bastım. Kapak açıldı. İçinden dörde katlanmış ufak bir kâğıt çıktı. Parlak siyah bir mürekkeple şu satırlar muharrerdi⁹⁸¹:

“Öksüzlerimin mirasına ait bu mücevheratı hasbe’l-lüzûm⁹⁸² alıyorum. Bir müddet sonra iade edeceğim. Tecessüd-i ervâha⁹⁸³ inanmayanları bu ders ikaza⁹⁸⁴ kâfi⁹⁸⁵ değil midir?”

Naşit Nefi Efendi Zevcesi Merhume

Emine Binnaz

Rumelihisarı Kabristanı

fi 18 Şubat 13..

12

Esrarın⁹⁸⁶ Büyüğü

Bu satırları okuyup alttaki imzayı da görünce ne hâle geldiğimi tarif edemem. Kâğıdı elimden atarak hakikaten sihirli, mutalsam⁹⁸⁷ olduğuna şüphe kalmayan bu çekmecenin yanından kaçmak istedim. O aralık nazarım, konsolun üzerindeki aynanın kenarına dayanmış olduğum fotografiye ilişti. Ortağımın tasviri, şimdi bana deminden tetkik ettiğimden büsbütün başka bir suret ve heybette

⁹⁷⁷ mahut: adı geçen, malum

⁹⁷⁸ takarrüp etmek: yaklaşmak

⁹⁷⁹ muhâceme-i hâtîrât: hatıraların saldırısı

⁹⁸⁰ teşevvüş-i zihnî: zihin karışıklığı

⁹⁸¹ muharrir: yazılmış

⁹⁸² hasbe’l-lüzûm: gerektiği için

⁹⁸³ tecessüd-i ervâh: ruhların beden bulması

⁹⁸⁴ ikaz: uyarı

⁹⁸⁵ kâfi: yeterli

⁹⁸⁶ esrar: sırlar

⁹⁸⁷ mutalsam: tılsımlı

gözüktü. Çehrenin ubuseti artmış, gözler sanki birer meâl-i tehdîd⁹⁸⁸ ile büyümüş, dudaklara düşnam⁹⁸⁹ için hemen kıpırdayacak sahirane⁹⁹⁰ bir zindegi⁹⁹¹ gelmişti.

Şimdi bu tasviri, rüyet-i memnû⁹⁹² olan bir şeye bakar gibi, hemen hırsızlama, korkak bir nazar ile tetkik ediyordum. Biraz daha dikkat etsem bu karşımdaki fotoğrafının, bir mucize-i tekellüme⁹⁹³ kadar tezyîd-i garâbet⁹⁹⁴ eylemesinden cidden endişeye düştüm.

Vakanın fevka't-tabîa bir devre-i esrâra⁹⁹⁵ giren bu hayretaver⁹⁹⁶ garabeti nispetinde merakım artıyordu. Gözlerimi fotografin-den ayırdım. Yine elimdeki satırlara diktim. Merhume Emine Binnaz Hanım'ın bade'l-vefât⁹⁹⁷ ahzylediği⁹⁹⁸ mücevherata mukabil⁹⁹⁹ verdiği bu makbuz senedi nesih kırmasına benzer bir hat ile yazılmıştı. Bu bir kadın yazısıydı. Çünkü bunda da umum¹⁰⁰⁰ hutût-ı nisvâna¹⁰⁰¹ mahsus olan hüsünsüzlük¹⁰⁰², çiğlik ve tersîm-i hurûftaki¹⁰⁰³ zaaf¹⁰⁰⁴ meşhuttu¹⁰⁰⁵. Fakat Binnaz Hanım'ın yazısını tanımadığım için bu hattın onun olup olmadığı hakkında bir şey diyemezdım. Yazının tarz-ı tahrîrinde¹⁰⁰⁶ kavâid-i umûmiyyeden¹⁰⁰⁷ hemen kül-

⁹⁸⁸ meal-i tehdîd: korkutma anlamı

⁹⁸⁹ düşnam: sövme

⁹⁹⁰ sahirane: büyüleyici

⁹⁹¹ zindegi: canlılık, dirilik

⁹⁹² rüyet-i memnû: görülmesi yasak

⁹⁹³ mucize-i tekellüme: konuşan bir mucize

⁹⁹⁴ tezyîd-i garâbet: tuhaflığın artması

⁹⁹⁵ devre-i esrâr: sırlar evresi

⁹⁹⁶ hayretaver: şaşkınlık veren

⁹⁹⁷ bade'l-vefât: öldükten sonra

⁹⁹⁸ ahzylemek: almak

⁹⁹⁹ mukabil: karşılık

¹⁰⁰⁰ umum: bütün

¹⁰⁰¹ hutût-ı nisvân: kadınların yazıları

¹⁰⁰² hüsünsüz: güzellikten uzak

¹⁰⁰³ tersîm-i hurûf: harflerin çizilişi

¹⁰⁰⁴ zaaf: zayıflık

¹⁰⁰⁵ meşhut: gözle görülen

¹⁰⁰⁶ tarz-ı tahrîr: yazılış tarzı

¹⁰⁰⁷ kavâid-i umûmiyye: tüm kurallar

liyen hariç bir tavr-ı mahsûs görüldüğünden, yüz nev yazı içinden bunu ayırmak kabildi. Binaenaleyh merhumenin yazısını tanıyanlar için bunun ona nispetini tayin pek kolay olacaktı.

Sofadan zevcimin ayak seslerini işittim. Bu makbûz-ı acîbi¹⁰⁰⁸ hemen eskisi gibi dörde katlayarak beyaz mahfazanın içine koydum. Kapağını kapadım. Yine çekmeceye bıraktım. Geriye çekildim. Naşit Nefi Efendi biraz evvelki solgunluğuna bedel bu defa mosmor ve telaşlı bir çehre ile içeri girerek:

— Hanım, bu çekmecenin nerede durduğunu biliyor muydunuz?

— Hayır.

— Bu çekmece, kilitli ve gayet sağlam bir ceviz sandık derununda¹⁰⁰⁹ duruyor. Sandık da keza¹⁰¹⁰ kilitli, muhkem¹⁰¹¹ bir dolap dâhilinde. Dolap da yine kapısı kilitli bir oda içinde bulunuyordu. Bakınız kaç kilit! Bu kilitlerin hiçbiri ufacık bir zor görmemiş ve gayrı¹⁰¹² bir anahtar ile de açılmamış! Bu anahtarlar öyle emin bir yerde mahfuzdur¹⁰¹³ ki bu da işte yalnız bana ait mühim bir sırdır. Çıldıracığım. Âdeta beynim kızışıyor. Bu ne cadı ne cin ne peri işi. Bunda şeytanları hayrete düşürecek bir orostopoğluluk¹⁰¹⁴ var. İşte buna akıl erdiremiyorum. Fakat elbette bir gün erdireceğim.

Efendi böyle söylenirken ben de gözlerimi Binnaz Hanım'ın fotoğrafına dikmiş, hayret ve dehşetinden titriyordum. Şimdi karşımda bir tehdîd-i mahz¹⁰¹⁵ kesilen bu resim, enzâr-ı tekdîr¹⁰¹⁶ ile bana “Kocana söyle. Kimsenin günahına girmesin. O kilitleri açan, mahfazalarından mücevheratı alan benim. Katiyyen başkası değil. Bu ne itikatsız herif. Bu kadar bedahetlere karşı hâlâ inâd-ı câhilâ-

¹⁰⁰⁸ makbûz-ı acîb: tuhaf makbuz

¹⁰⁰⁹ derun: derinlik

¹⁰¹⁰ keza: yine

¹⁰¹¹ muhkem: dayanıklı

¹⁰¹² gayrı: başka

¹⁰¹³ mahfuz: korunan

¹⁰¹⁴ orostopoğluluk: kurnazlık, dalavere

¹⁰¹⁵ tehdîd-i mahz: salt gözdağı

¹⁰¹⁶ enzâr-ı tekdîr: azarlayıcı bakış

nesinden¹⁰¹⁷ ayrılmıyor. Bu adam, ruhumun tecessüdüne¹⁰¹⁸ galiba onu boğmak için gırtlığına yapıştığım zaman inanacak. Zavallı kadın, sen aramızdan çekil. Naşit Nefî Efendi benim kocamdı. Hâlâ öyledir. Ve ebediyen de zevcim kalacaktır. Ben onu başka kadına mal ettirmem. Hayır ettirmem. Sen onun ısrâr-ı gâfilânesine¹⁰¹⁹ iştirak¹⁰²⁰ edersen seni de boğduğum ortağımın yanına gönderirim. İşte iyi düşün. Kendin bilirsin?” diyor gibiydi...

Zevcim, bir aralık dikkatle beni süzdü. Korkumu, irtiaşımı¹⁰²¹ fark ederek sordu:

— Hanım, ne oluyorsunuz öyle?

Parmağımla fotografiyi göstererek:

— Bu resmin o abus çehresiyle bana ihsas ettiği¹⁰²² dehşetleri bilseniz...

— O malum. Ben onu size evvelce söyledim. Bu fotografiden iyi bir meal istihraç¹⁰²³ etmeyeceğinizi zaten keşfetmiştim. Ölmüş, çürümüş, toprak olmuş bir kadının mukavva üzerinde kalan suretinden dehşetler istinbatla¹⁰²⁴ böyle sizin gibi tiril tiril titremek için bir insan, ne derece mağlûb-ı evhâm u hayâlât olmalıdır¹⁰²⁵!..

— İnsaf ediniz... Niçin yalnız beni vehme mağlubiyetle¹⁰²⁶ itham ediyorsunuz? Siz, şu mahfazaları boşaltmış olan dest-i mechûlü¹⁰²⁷ keşfedememekten mütevellit¹⁰²⁸ bir yeis¹⁰²⁹ ve hayretle daha

¹⁰¹⁷ inâd-ı câhilâne: cehilce bir inat

¹⁰¹⁸ tecessüt: cisimlenme

¹⁰¹⁹ ısrâr-ı gâfilâne: gafilce direnme

¹⁰²⁰ iştirak: ortak olma

¹⁰²¹ irtiaş: titreme

¹⁰²² ihsas etmek: hissettirmek

¹⁰²³ istihraç: çıkarma

¹⁰²⁴ istinbat: bir şeyden bir anlam çıkarma

¹⁰²⁵ mağlûb-ı evhâm u hayâlât olmak: kuruntulara yenik düşmek

¹⁰²⁶ mağlubiyet: yenik düşme

¹⁰²⁷ dest-i mechûl: bilinmeyen el

¹⁰²⁸ mütevellit: doğan

¹⁰²⁹ yeis: umutsuzluk

deminden çırpınıp durmuyor muydunuz? Seksen kilit altındaki şu kutuların nasıl açıldıklarına akıl erdirebildiniz mi?

— Erdiremedim. Fakat ben bu garabetleri, sizin gibi meçhul ve fevka't-tabîa kuvvetlere isnat etmiyorum. Bunların hiçbirinde cadı eli görmüyorum.

— Bunların hepsinde cadı eli pek bahir¹⁰³⁰, pek celi¹⁰³¹ görünüyor ama siz görmek istemiyorsunuz...

— Belki! İçini biraz daha karıştırırsam zihnimizi ucu bucağı bulunmaz teşevvüslere¹⁰³² düşürecek yeni garabetlere tesadüf etmekten ihtirazen bu menhus¹⁰³³ çekmeceyi işte kapıyorum, dedi.

Aynanın kenarından fotografiyi alıp çekmeceye tıkarak tırank diye kapağı indirdi. İşte o zaman telaşla bağırarak:

— Kapamayınız. Kapamayınız.

— Niçin?

— İçinde daha görülecek şey var.

— Nedir?

— Esrarın büyüğü. En müthişi. En akıl ermezi!

— Ne imiş o?

— Bir makbuz.

— Nasıl makbuz?

— Pek usulünde bir makbuz!

— Tuhaf şey.

— Daha anlayamadınız mı?

— Hayır.

— Mücevheratı alan yabancı değilmiş.

— Kimmiş?

— Çekmecenin sûret-i küşâdını sizden başka bilen zat.

¹⁰³⁰ bahir: açık

¹⁰³¹ celi: aşikâr

¹⁰³² teşevvüş: karışıklık

¹⁰³³ menhus: uğursuz

- Merhume?
— Ta kendisi!
— Ölü, mücevheri ne yapacaktı?
— Öteki dünyada düğün mü varmış ne imiş? Besbelli takınacaktı.
— Hanım, böyle vahim¹⁰³⁴ bir meselede istihza iyi değildir.
— Vallahi istihza etmiyorum. “Hasbe’l-lüzûm aldım.” diyor. Makbuzunda öyle yazıyor.
— Hanımcığım, eğleniyorsunuz eğleniyorsunuz...
— Efendiciğim asla, asla!
— Bu garabetler içinde zaten kem-şuur oldum¹⁰³⁵. Siz de zihni-mi büsbütün altüst etmeyiniz.
— Çekmecenin içindeki beyaz mahfazayı açarsanız iddiamın itiraz götürmez delilini orada bulursunuz.

13

Binnaz’ın Yazısı

Efendi, kapağı tekrar kaldırdı. Beyaz mahfazayı buldu, çıkardı. Vidaya dokundu. Kutu açıldı. İçinden kâğıdı aldı. Katlarını açtı. O birkaç satır yazıyı görür görmez zavallı adamın kesbettiği¹⁰³⁶ hâli, bin sene ömrüm olsa yine unutamam. Mahuf bir facianın en müheyyiç¹⁰³⁷ noktasında, bütün mahâret-i sanatını¹⁰³⁸ ibraz eden¹⁰³⁹ bir aktörün dehşet-i teessürünü¹⁰⁴⁰ bir sûret-i tabîyyede¹⁰⁴¹ göstererek şırrrak diye elini alnına vurduktan sonra gittikçe perdesi yükselen boğuk bir seda ile “Binnaz’ın yazısı... Binnaz’ın yazısı... Bin-

¹⁰³⁴ vahim: çok tehlikeli; ağır

¹⁰³⁵ kem-şuur olmak: bilinci, idraki azalmak

¹⁰³⁶ kesbetmek: kazanmak

¹⁰³⁷ müheyyiç: coşkulu

¹⁰³⁸ mahâret-i sanat: sanat ustalığı

¹⁰³⁹ ibraz etmek: göstermek

¹⁰⁴⁰ dehşet-i teessür: üzüntü dehşeti

¹⁰⁴¹ sûret-i tabîyye: doğal bir şekilde

naz’ın yazısı...” cümel-i ayniyyesini¹⁰⁴² tekrar etti. Elinde kâğıt ve âdeta evzâ-i mütecenninâne¹⁰⁴³ ile odanın ortasında dolaşmaya başladı. Hâlimden korktum.

Gözlerini satırlardan ayırmayarak hâlâ tekrar ediyordu:

— Binnaz’ın yazısı... İşte bu hiç şüphe götürmez. Binnaz’ın yazısı... Evet buna akan sular durur. Binnaz’ın yazısı... Vallah onun yazısı! Billah onun yazısı!

Baktım ki biçare adamın bu “Binnaz’ın yazısı...” cümlesini, bu hakikat-ı müheyyiceyi¹⁰⁴⁴ her defa-i tekrârında¹⁰⁴⁵ gözleri daha ziyade büyüyor, sedası¹⁰⁴⁶ daha gürüyor. Biraz teselli etmek isteyerek:

— Efendi, beyhude¹⁰⁴⁷ üzülmeiniz. Bu yazı Binnaz Hanım’ın. Bu hakikate itiraza kimse cesaret edemez. Bunu uzun uzadıya tek-rara hacet¹⁰⁴⁸ yok. Ben şahsen ne Binnaz Hanım’ı ne de yazısını tanımadığım hâlde bu hattın bişek¹⁰⁴⁹ onun olduğuna yemin ederim...

Bu derece katiyetle beyân-ı fıkır¹⁰⁵⁰ edişime karşı Naşit Nefi Efendi bir durdu. Beni garip bir tetkikle hadde-i nazardan¹⁰⁵¹ geçir-meye uğraşarak sordu:

— Hattı ve sahibini tanımadığınız hâlde bu kanaati nasıl peyda ettiniz?

— Makbuzun altında imza, merhum hareminiz Binnaz Hanım’ın imzası. Buna ben de iman ettim. Katiyen başkasının değil.

— Deliliniz nedir?

¹⁰⁴² cümel-i ayniyye: aynı cümleler

¹⁰⁴³ evzâ-i mütecenninâne: delilere özel hâller

¹⁰⁴⁴ hakikat-ı müheyyice: heyecanlandıran gerçek

¹⁰⁴⁵ defa-i tekrâr: tekrar ediş

¹⁰⁴⁶ seda: ses

¹⁰⁴⁷ beyhude: boşuna

¹⁰⁴⁸ hacet: gerek

¹⁰⁴⁹ bişek: şüphesiz

¹⁰⁵⁰ beyân-ı fıkır: düşünceleri söyleme

¹⁰⁵¹ hadde-i nazar: göz merdanesi

— İmzada katiyetle tayîn-i hüviyyet¹⁰⁵² edilmiş.

— Nasıl?

— Bu İstanbul’da Naşit Nefi Efendi isminde sizden başka bir zat da bulunabilir.

— Evet bulunabilir.

— Bu zatın tesâdüf-i fevkalâde¹⁰⁵³ olarak Binnaz isminde vefat etmiş bir de zevcesi olabilir.

— Olabilir.

— Fakat bu ikinci Binnaz Hanım’ın, Rumelihisarı’nda metfun¹⁰⁵⁴ bulunmasına yani bu üçüncü tesadüfe pek zor ihtimal verilir.

— Ne demek istiyorsunuz?

— Şunu demek istiyorum ki zevceniz makbuzu eliyle yazdıktan, imza ve tarih attıktan sonra, fevkalade bir iş gördüğüne kail olan üdebâ-yı zamâne¹⁰⁵⁵ gibi, mahall-i tahrîr ü ikâmet¹⁰⁵⁶ de tayin etmiş: Rumelihisarı Kabristanı. Artık katiyen hüviyyette¹⁰⁵⁷ iştibah caiz değildir. Evet bendeniz de bu yazının onun olduğunu bütün samimiyet ve vicdaniyemle tasdik ediyorum. Bunu bir düzine tekrar ile nafiye¹⁰⁵⁸ üzülmeyiniz.

— Ah hanımcığım ah! Mahall-i tahrîr ü ikâmeti tayin etmek şöyle dursun, hiç imza da atmamış olaydı, bu yazı Binnaz’ın olduğunu derhâl tanırdım. Muvâfık-ı kâide¹⁰⁵⁹ ve güzel yazıları bir dereceye kadar taklit, erbabınca kabildir. Fakat bunun gibi külliyyen usulsüz, kaidesiz çarpık çurpuk hatlara bu merteye ayniyetle benzetmek, fikrimce yalnız müşkül¹⁰⁶⁰ değil, âdeta muhaldır¹⁰⁶¹.

¹⁰⁵² tayîn-i hüviyyet: kimlik belirtme

¹⁰⁵³ tesâdüf-i fevkalâde: olağanüstü bir gerçeklik

¹⁰⁵⁴ metfun: gömülü

¹⁰⁵⁵ üdebâ-yı zamâne: günün edebiyatçıları

¹⁰⁵⁶ mahall-i tahrîr: yazılan yer

¹⁰⁵⁷ hüviyyet: kimlik

¹⁰⁵⁸ nafiye: boş yere

¹⁰⁵⁹ muvâfık-ı kâide: kurallara uygun

¹⁰⁶⁰ müşkül: zor

¹⁰⁶¹ muhal: olanaksız

— Efendi, farz ediniz ki yazı taklidinde bu derece mahir biri bulunsun. Enzâr-ı hayretimiz¹⁰⁶² önüne açılan bu fevka't-tabîa macerada yalnız taklit ile iş bitmiyor ki... Bu makbuz şu çekmecenin içine nasıl girdi?

— Evet.

— Dahası var. Zevceniz Binnaz Hanım “ Bu mücevheratı hasbe'l-lüzûm aldım. Bir müddet sonra iade edeceğim.” diyor. Demek elmaslar, bu yedi sekiz kilit altındaki çekmeceye tekrar girecek.

— Bu takımları oradan alan yine getirip mahfazaları içine bırakabilir. Amenna. Fakat o “hasbe'l-lüzûm” tabirinden bir şey anlayamadım. Ahirette mücevherin ne lüzumu olur?

— Bu cadı meselesinin hangi noktasına aklımız erdi ki buna ersin?

— Öteki dünyada düğün dernek olmaz, değil mi?

— Acaba paraca sıkıldı da emniyet sandığına koymak için mi aldı?

— Bütün ahvâl-i dünyâ¹⁰⁶³, bütün muâmelât-ı câriye-i âlem¹⁰⁶⁴ ve esrâr-ı müessesât¹⁰⁶⁵, hasılı, her şeyin içyüzü onlara münkeşif¹⁰⁶⁶ ise emniyet sandığına koymaz. Daha sağlam bir yer arar. Lakin ahirette parayı ne yapacak?

— Efendi. Bunda o kadar büyük bir garabet var ki buna bizim aklımız bir türlü ermiyor ve ermeyecek.

— Hanım, aklıma bir şey geliyor.

— Nedir?

¹⁰⁶² enzâr-ı hayret: şaşkın bakışlar

¹⁰⁶³ ahvâl-i dünyâ: dünya hâlleri

¹⁰⁶⁴ muamelât-ı câriye-i âlem: dünyada olup bitenler

¹⁰⁶⁵ esrâr-ı müessesât: kuruluşların sırları

¹⁰⁶⁶ münkeşif: açık

— Gayet sağlam bir zincir yaptırıp tekmi¹⁰⁶⁷ anahtarları buna rapt¹⁰⁶⁸ ile boynuma takacağım ve hiç çıkarmayağım. Bakalım bu kadar kilitler nasıl açılarak mücevherat tekrar mahfazalarına girecek?

— Beyhude külfet.

— Niçin?

— Mücevheratı alan dest-i manevî¹⁰⁶⁹, çekmeceyi anahtar istimaliyle mi açıyor zannediyorsunuz?

— Bizim eski “cadı”, şimdi “dest-i manevî” tabîr-i muhteremine¹⁰⁷⁰ mi tebdîl-i nâm¹⁰⁷¹ eyledi?

— Makbuzudikkatle okumadınız mı? Orada tecessüd-i ervâha¹⁰⁷² ait bir cümle var.

— Evet var.

Binnaz Hanım’ın mahâkim-i dünyeviyye¹⁰⁷³ de muteber¹⁰⁷⁴ olabilecek bu makbuzunu ikimiz birden dikkatle birkaç defa daha okuduk. O son cümle şu idi:

“Tecessüd-i ervâha inanmayanları bu ders, ikaza kâfi değil midir?”

Karı koca, içinde boğulduğumuz bu esrâr-ı garîbenin kalplerimize verdiği hiras¹⁰⁷⁵ ile birbirimizin yüzüne bakiştık. Cadının -estağfirullah- merhumenin mâverâ-yı kabrinden¹⁰⁷⁶ vaki olan bu istifhamı bizi ikaz etmekten ziyade, bipayan¹⁰⁷⁷ havf u tereddüde¹⁰⁷⁸ düşürmüştü. Nihayet sordum:

¹⁰⁶⁷ tekmi: bütün

¹⁰⁶⁸ rapt: bağlamak

¹⁰⁶⁹ dest-i manevî: manevi el

¹⁰⁷⁰ tabîr-i muhterem: saygılı deyim

¹⁰⁷¹ tebdîl-i nâm: isim değişikliği

¹⁰⁷² tecessüd-i ervâh: ruhların cisimlenmesi

¹⁰⁷³ muhâkeme-i dünyeviyye: dünya mahkemeleri

¹⁰⁷⁴ muteber: geçerli

¹⁰⁷⁵ hiras: korku

¹⁰⁷⁶ mâverâ-yı kabr: mezar ötesi

¹⁰⁷⁷ bipayan: sonsuz, sınırsız

¹⁰⁷⁸ havf u tereddüd: korku ve kararsızlık

— Tecessüd-i ervâh hakkındaki fikriniz nedir?

— Bu bahiste derin bir tettebbum¹⁰⁷⁹ yok.

— Benim hiç!.. Bu “tecessüd-i ervâh” tabîr-i mâ-fevka’l-ilm-i ni¹⁰⁸⁰ ilk defa olarak bu makbuzda gördüm fakat...

— Ey, fakat?

— Mademki biz bu mübahasede¹⁰⁸¹ sâhib-i vukûf¹⁰⁸² değiliz, mademki gözümüzün önünde cereyan eden bu garaibi hiçbir suretle izaha yol bulamıyoruz, mademki bu da emirde acz-i küllî¹⁰⁸³ içindeyiz, o hâlde ne kadar her türlü ihtimal, hakikat ve tabiat fevkinde olursa olsun ortağım merhume, bize Rumelihisarı Kabristanı’ndaki ikametgâhından her ne tebligatta¹⁰⁸⁴ bulunursa iman götürüp mucibince¹⁰⁸⁵ amel etmek mecburiyetinde olduğumuzu bilmeliyiz.

— Öyle akideme¹⁰⁸⁶ uymayan garaibe inanıp da dinden, imandan çıkmaya vaktim yok. İnsan bir defa doğar, bir defa ölür. Yevmü’l-haşrde¹⁰⁸⁷ dirilir. İşte bu kadar. Bundan ötesine aklım ermez.

— Sizin aklınız ermiyor ise erenlerden sorunuz. Ne olduğumuzu anlayamadan, bilmem kaçınıcı zevceniz boğulan yahut tasdikiniz vechile kalp illetinden giden Hayriye Hanım gibi biz de muhakkak birer kazaya uğrayacağız.

Efendi gitti, bu “tecessüd-i ervâh” tabiri hakkında bilenlerden tahkikat¹⁰⁸⁸ icra etti. Avrupa’da, Amerika’da, daha bilmem nerelerde medyum namında birtakım adamlar varmış. Bunlar davet ettikleri ruhları bazen cesetlendirirlermiş, bu suretle tecessüt eden ervahın cismaniyetini lems¹⁰⁸⁹ ile tahkik meraklılarca kabil olabilirmiş.

¹⁰⁷⁹ tettebbu: irdeleme, araştırma

¹⁰⁸⁰ tabîr-i mâ-fevka’l-ilm: bilim üstü tabir

¹⁰⁸¹ mübahese: konu

¹⁰⁸² sâhib-i vukûf: bilgi sahibi

¹⁰⁸³ acz-i küllî: tam bir güçsüzlük

¹⁰⁸⁴ tebligat: bildirme

¹⁰⁸⁵ mucibince: gereğince

¹⁰⁸⁶ akide: inanç

¹⁰⁸⁷ yevmü’l-haşr: kıyamet günü

¹⁰⁸⁸ tahkikat: soruşturma

¹⁰⁸⁹ lems: dokunarak hissetme

Bu garip bahse dair efendinin alıp alacağı malumat¹⁰⁹⁰ işte bundan ibaret kaldı. Bedbaht adam, başını iki eli arasında sıkıp sıkıp da diyordu ki:

— Zevcem Binnaz Hanım pek cerbezeli, becerikli, yaman bir kadındı fakat hayatında, bade'l-vefât kendini tecessüt ettirmek için bir medyum bulabilecek kadar faaliyet ve kârşınaslık¹⁰⁹¹ gösterebilmiş olmasına şaşıyorum. Bu kimin aklına gelir? Herkes ölmek ister. Eğer hakikaten, böyle vefatın ilk gecesinde tekrar dirilmenin çaresi bulunduyorsa bu dünya birbirine girer. Ölüm pek müellim¹⁰⁹² ve acı bir hadise olmakla beraber çok fenalıklara bittabia¹⁰⁹³ netice verdiği için elzemdir. Gelen; yoluyla, sırasıyla gitmeli. Ve giden, aynı hüviyette, birkaç gün sonra tekrar gelmemeli, gelememeli. Sonra hâlimiz ne olur? Mesela farz ediniz ki benim sekiz on batından¹⁰⁹⁴ beri olan büyükvalidelerim tekrar dünyayı özleyerek hayata avdet etmişler. Onların şimdi bu âlemde benden başka kimseleri yok. Elbette bana gelecekler. Ben bir validemi bile hoşnut edemiyorum. Mazallah, öyle bir düzine çenesi düşük kocakarı ile sonra ne yaparım? Ervah böyle tecessüde kalkarsa bütün ehl-i dünyânın¹⁰⁹⁵ işi biter. En evvel bizim tekaüt¹⁰⁹⁶ sandıkları iflas eder. Bankalar kapanır. “Miras” kelimesi manasız bir söz olur. Daha öyle karışıklıklar, garabetler vuku bulur ki saymakla bitmez. Ölü, mezarında gerek. Oradan çıkmaları ne kendileri ne de bizim için iyi değildir. Sonra intihabata¹⁰⁹⁷ karışırlar, parlamentoya girerler. Dünyadan namusuyla, şerefiyle gitmiş olan üdebayı¹⁰⁹⁸, hükemayı¹⁰⁹⁹ bura-ya mebus¹¹⁰⁰ gönderirler. O biçarelerin de, emsali vechile iftiraya

¹⁰⁹⁰ malumat: bilgiler

¹⁰⁹¹ kârşınaslık: işten anlama

¹⁰⁹² müellim: acı veren

¹⁰⁹³ bittabia: elbette

¹⁰⁹⁴ batın: göbek

¹⁰⁹⁵ ehl-i dünyâ: dünyada yaşayanlar

¹⁰⁹⁶ teaküt: emekli

¹⁰⁹⁷ intihabat: seçimler

¹⁰⁹⁸ üdeba: edipler

¹⁰⁹⁹ hükema: filozoflar

¹¹⁰⁰ mebus: vekil

uğrayarak namları kirlenir. Müstesna¹¹⁰¹ zamanlarda nasılsa kazanmış oldukları sıytları¹¹⁰² bozulur. Yol üzerlerinde çiğnenmekte olan sekene-i makâbir¹¹⁰³ davaya kalkar, evkâf-ı münderise¹¹⁰⁴ banileri¹¹⁰⁵ nezaretten hesap sorar ise bu işin içinden nasıl çıkılır? Bizim Binnaz'ın açtığı bu çığır, iyi bir şey olmaz. Ah hanımcığım ah, hangi birini söyleyeyim? Binnaz pek huysuz, pek hırçın, pek şirret bir kadındı. Devâm-ı zevciyyetimce¹¹⁰⁶ ondan çektiğimi ben bilirim. Öldü, kurtuldum zannettim. Şimdi hayale akla sığmaz bu hâl nedir? İddiası vechile ruhu tecessüt etmiş veya etmemiş olsun fakat bakınız ahiretten de beni tazibe¹¹⁰⁷ nasıl bir yol buldu? Binnaz öteki dünyadan benim bu âlemdeki işlerime müdahaleye başlarsa ben sıfırı tükettim gitti demektir. “Şu işi böyle etsin, ötekini şöyle yapsın...” diye artık buraya emirler gönderecek... Beni yine tamamıyla taht-ı istibdâdına¹¹⁰⁸ alacak. Eski mazlumiyetinden daha müthiş bir devre-i hayâta¹¹⁰⁹ gireceğim. Bari gelsin o, buraya otursun ben gidip onun yerine mezara gireyim.

— Aman beyefendi, böyle her ağzınıza geleni söylemeyiniz. Merhumeyi gücendirirsiniz. Onun şimdi burada bulunup da bizi dinlemediği ne malum?

— İşte bakınız. Artık bu hayat çekilir mi? Bundan sonra her sözümü onu tatyip¹¹¹⁰ edecek bir suretle söylemeye, her hareketimi onun keyfine uydurmaya mı mecbur olacağım?

Yeni dâhil olduğumuz bu tarz-ı hayâtın garabetlerini, dehşetlerini uzun uzadıya tadat¹¹¹¹ ettikten sonra o günü zevcim çekmeceyi kilitledi. Bana dedi ki:

¹¹⁰¹ müstesna: genel dışı

¹¹⁰² sıyt: iyi ün

¹¹⁰³ sekene-i makâbir: mezar sakinleri

¹¹⁰⁴ evkâf-ı münderise: yok olmuş vakıflar

¹¹⁰⁵ bani: inşa eden

¹¹⁰⁶ devâm-ı zevciyyet: evlilik süreci

¹¹⁰⁷ tazip: eziyet verme

¹¹⁰⁸ taht-ı istibdâd: baskı altı

¹¹⁰⁹ devre-i hayât: hayat evresi

¹¹¹⁰ tatyip: birinin gönlünü hoş etme

¹¹¹¹ tadat: sayma

— Kayıp mücevherat şu çekmeceye nasıl girecek? Bunu pek merak ediyorum. Takımların sûret-i avdetlerini¹¹¹² kontrol için aklıma bir çare geliyor.

— Nedir?

— Çekmeceyi hiç göz önünden ayırmamak.

— Yumurtalarının üzerinden kalkmayan bir kuluçka gibi bu çekmeceyi mütemadi¹¹¹³ bir nazarıdkkat¹¹¹⁴ altında bulundurmak nasıl kabil olur?

— Niçin olmasın?

— Bu çekmeceye nighbanlık¹¹¹⁵ etmek için memuriyetinizden istifa mı edeceksiniz? Yoksa bunu da birlikte mahall-i vazîfenize¹¹¹⁶ getirip götürecek misiniz?

— Bu dediğinizin ikisini de yapmayacağım.

— Hükûmete ihbâr-ı keyfiyyetle¹¹¹⁷ çekmecenin başına silahlı bir nöbetçi mi diktirteceksiniz?

— Öyle de değil.

— Ya ne olacak?

— Bazı bankalarda kira ile kasalar yahut kasa gözleri veriyorlar. Bu çekmeceyi öyle muhkem bir mahalde hıfzettireceğim.

— Efendi, çok yanlış düşünüyorsun. Bu suretle hareket pek belalı, mazallah pek tehlikeli olur.

— Neden?

— Ruh mudur, cadı mıdır, cin midir? Bu gayr-i merî¹¹¹⁸ eşrarı¹¹¹⁹ banka kasalarına sevke vasıta olmak iyi değildir. Bir kere oralara

¹¹¹² sûret-i avdet: geri dönüş şekli

¹¹¹³ mütemadi: sürekli

¹¹¹⁴ nazarıdkkat: dikkatli bakış, yoğun ilgi

¹¹¹⁵ nighbanlık: bekçilik, gözcülük

¹¹¹⁶ mahall-i vazîfe: iş yeri

¹¹¹⁷ ihbâr-ı keyfiyyet: durumu haber verme

¹¹¹⁸ gayr-i merî: görülmeyen

¹¹¹⁹ eşrar: kötü kimseler

dadandılar mı akıl ermez surette sirkatlerin vukuu melhuzdur¹¹²⁰. Sonra bu garaibin imaratını sizin üzerinizde göstermek latifesine kalkıştırlarsa mahvolduğunuz gündür. Bu husus, gayet ehemmiyetle mülahazaya¹¹²¹ şayandır¹¹²².

Efendiyi uzun bir düşünme aldı. Bu mülahazatım pek yabana atılacak gibi değildi. Kasa keyfiyetinden vazgeçti. Bana dedi ki:

— Çekmeceyi evde bulunduğum müddetçe ben bekleyeyim. Ben yokken bu vazife-yi nighbânîyi¹¹²³ siz ifa ediniz¹¹²⁴.

— Rabb'im esirgesin. Böyle muhataralı¹¹²⁵ bir vazifeyi deruhte edemem¹¹²⁶. Hiç ötekilerle zıtlasmaya gelir mi? Onlar çekmece başındaki bekçiyi isterlerse muvakkaten¹¹²⁷ yahut müebbeden¹¹²⁸ uyutamazlar mı?

14

Rûh-ı Azîz¹¹²⁹, Hayâl-i Muhterem¹¹³⁰

Mücevheratın çekmecedan bu esrarengiz gaybubetini müteakiben¹¹³¹ bizim için garip, müellim, takatfersa¹¹³² bir hayat başladı. Bu kadar kilit altındaki mücevheratı böyle suhuletle¹¹³³ alabildikten sonra, her lahza taarruzlarına açık duran canlarımızı istedikleri anda almakta güçlük çekmeyecekleri derkârı¹¹³⁴. Bir kere gücünmeye görsünler... Zevcim Naşit Nefi Efendi, benim maneviyatımı

¹¹²⁰ melhuz: olabileceği düşünülen

¹¹²¹ mülahaza: düşünce

¹¹²² şayan: layık

¹¹²³ vazîfe-yi nighbânî: bekçilik görevi

¹¹²⁴ ifa etmek: yerine getirmek

¹¹²⁵ muhataralı: tehlikeli

¹¹²⁶ deruhte etmek: üstlenmek

¹¹²⁷ muvakkaten: geçici olarak

¹¹²⁸ müebbeden: sonsuza kadar

¹¹²⁹ Rûh-ı Aziz: Aziz Ruh

¹¹³⁰ Hayâl-i Muhterem: Saygıdeğer Hayal

¹¹³¹ müteakiben: takip eden günlerde, sonrasında, ardından

¹¹³² takatfersa: dayanılmaz

¹¹³³ suhulet: kolaylık

¹¹³⁴ derkâr: belli, açık

takviye için zahiren bu garaibi cadının gayrı şeylere atıfla beni o suretle iknaya çalışıyor fakat hakikatte ise hortlaktan onun benden ziyade korktuğunu, bu vukûât-ı acîbeye¹¹³⁵ bir mana verebilmek-te daha çok dûçâr-ı dehşet¹¹³⁶ olduğunu anlıyordum. Yavaş yavaş zihinlerimizin üzerine çöken bu kâbûs-ı mechûlât¹¹³⁷, bu zulmet-i havf¹¹³⁸ içinde artık bunalıyorduk. Bu hâl, günden güne marizini¹¹³⁹ kuvvetten düşüren bir hastalık gibi cesaretimizi, metanetimizi kırıyor, bizi dermansız bırakıyordu.

Cadı, hortlak, insan, her ne ise bizi esrâr-ı müdhîşesiyle¹¹⁴⁰ ihata¹¹⁴¹ eden bu muzlim¹¹⁴² elin hüviyyet-i hakîkasına¹¹⁴³ dair bir emare, bir vesika yakalamadıkça artık bizim için istirâhat-ı beytiyye¹¹⁴⁴ kabil değildi.

Her türlü ihtimali düşünüp derpîş-i mülâhaza ederek¹¹⁴⁵ biz ca-diya karşı itilaf¹¹⁴⁶ politikası gütmeye karar verdik. Şerrine lanet!

Huyunca suyunca gitmek eslem¹¹⁴⁷ hareket olacaktı.

Artık bizim hayât-ı zevciyyetimiz¹¹⁴⁸ ikilikten çıktı, üçleşti. Bir zevcim, bir ben, bir de o: cadı. Gece güdüz her musahabe¹¹⁴⁹, her muamelemizde onu da hazır addederek ona göre idâre-i kelâm ve maslahata uğraşıyorduk.

¹¹³⁵ vukûât-ı acîbe: şaşılacak olaylar

¹¹³⁶ dûçâr-ı dehşet: dehşete uğramak

¹¹³⁷ kâbûs-ı mechûlât: bilinmeyen kabus

¹¹³⁸ zulmet-i havf: korku karanlığı

¹¹³⁹ mariz: hasta

¹¹⁴⁰ esrâr-ı müdhîşe: korkunç sırlar

¹¹⁴¹ ihata: kuşatma

¹¹⁴² muzlim: karanlık

¹¹⁴³ hüviyyet-i hakîka: gerçek kimlik

¹¹⁴⁴ istirâhat-ı beytiyye: ev istirahati

¹¹⁴⁵ derpîş-i mülâhaza etmek: göz önüne almak

¹¹⁴⁶ itilaf: uzlaşma

¹¹⁴⁷ eslem: en sağlam, en emin

¹¹⁴⁸ hayât-ı zevciyyet: evlilik hayatı

¹¹⁴⁹ musahabe: konuşma

Karı, koca bizim, birbirimize karşı gizli tuttuğumuz bazı hissiyatımız¹¹⁵⁰, hususatımız¹¹⁵¹ olabilir. Fakat ona karşı esrarımız olabilmek kabil miydi? Kilitler altındaki mücevherat mahfazalarına nüfuz eden bu kuvve-i mechûlenin¹¹⁵², amâk-ı vicdân u rûhumuzu¹¹⁵³ tarassut için en rakik¹¹⁵⁴ damar ve asabımıza kadar hulul¹¹⁵⁵ etmeyeceği ne malumdu?..

Artık cadı tabirini kaldırdık. Onun adı “Rûh-ı Azîz, Hayâl-i Muhterem” oldu. Evet istediği vakit tecessüt etmek iktidarına malik¹¹⁵⁶ bu kuvvet, her garabetine zamimeten¹¹⁵⁷ bize kendini kahren¹¹⁵⁸ perestiş ettirmek harikasını da gösteriyordu.

Böyle, emeli gayr-i insânî¹¹⁵⁹ ve gâye-i maksûdu¹¹⁶⁰ pek hayra yorulmayan bir Rûh-ı Azîz’in her saat, her an fermânber-i garâibi¹¹⁶¹ olmaktan ise her ne kadar bedhuy¹¹⁶² olursa olsun berhayat bir ortağa malik bulunmak nispeten pek büyük bir bahtıyarlık sayılırdı.

Bu kadar esirane¹¹⁶³ itaat göstermekle Hayâl-i Muhterem’e yarınabildik mi? Ne gezer! Biz onun irâdât-ı acîbesi¹¹⁶⁴ önünde serfûru¹¹⁶⁵ ettikçe o, metâlibât-ı¹¹⁶⁶ müstebidânesinde¹¹⁶⁷ tezyîd-i garâbetle, izacatını¹¹⁶⁸ tahammülfersa¹¹⁶⁹ bir raddeye vardiroyordu.

¹¹⁵⁰ hissiyat: hisler

¹¹⁵¹ hususat: konular

¹¹⁵² kuvve-i mechûle: bilinmeyen kuvvet

¹¹⁵³ amâk-ı vicdân: vicdanın derinlikleri

¹¹⁵⁴ rakik: ince

¹¹⁵⁵ hulul: girme

¹¹⁵⁶ malik: sahip

¹¹⁵⁷ zamimeten: ek olarak

¹¹⁵⁸ kahren: zorla

¹¹⁵⁹ gayr-i insânî: insanlık dışı

¹¹⁶⁰ gâye-i maksûd: amaç

¹¹⁶¹ fermânber-i garâib: tuhafılıklara boyun eğen

¹¹⁶² bedhuy: kötü huylu

¹¹⁶³ esirane: esir gibi

¹¹⁶⁴ irâdât-ı acîbe: şaşılacak istekler

¹¹⁶⁵ serfûru: baş eğme

¹¹⁶⁶ metalibat: istekler

¹¹⁶⁷ müstebit: zorba

¹¹⁶⁸ izacat: rahatsız etme

¹¹⁶⁹ tahammülfersa: dayanılmaz

Bir aralık zevcimın yüzünde yeis durgunlukları, elem hatları arttı. Anlıyordum. Bu adama bir hâl oluyordu. Fakat bana ifşâ-yı râz¹¹⁷⁰ etmekten çekiniyordu. O, ölü olduğu hâlde zevcime benden yani diri karısından daha yakındı. Aralarında daha büyük, lazeval¹¹⁷¹ bir samimiyet hükümfermaydı¹¹⁷². Besbelli bu karı koca benim anlayamayacağım esrar ile ebediyen birbirine merbuttular¹¹⁷³. Zevceyn¹¹⁷⁴ birinin vefatı bu râbıta-i ma-fevka'l-hayâtı¹¹⁷⁵ kıramamıştı, kıramıyordu.

Bir akşam efendi, yalının kafesini sürdü. Denize karşı birkaç tane parlattı. Çehresinden o daimî hutût-ı fütûr¹¹⁷⁶ muvakkaten silindi. Biraz neşelendi. Müddet-i zevciyyetimizce¹¹⁷⁷ bana ilk defa senli benli hitap ederek işret¹¹⁷⁸ tesiriyle¹¹⁷⁹ ağzından şu sözleri kacırdı:

— Şükriye, sana bir şey söyleyeceğim. Pek garip bulacaksın.

— Söyleyiniz efendim, birkaç zamandır garabetle o kadar ünsiyet¹¹⁸⁰ ettik ki en acip şeyler bize pek tabi gelmeye başladı.

Naşit Nefi Efendi, o keyif hâlinde bile “Hayâl-i Muhterem”e karşı affolunmaz bir pot kırmış olmaktan ihtirazen odanın gölgele-ri içinde doğru mütevahhişane¹¹⁸¹ nazarlar gezdire gezdire sesinin perdesini alçaltarak:

— Hristiyanların tasavvur etiikleri mesihlik gibi biz de artık teslis üzere yaşıyoruz. Şimdi mutlak o da aramızdadır.

— Mutlak.

¹¹⁷⁰ ifşâ-yı râz: sır vermek

¹¹⁷¹ lazeval: bozulamaz

¹¹⁷² hükümferma: hükmetmek

¹¹⁷³ merbut: bağlanmış

¹¹⁷⁴ zevceyn: her iki eş

¹¹⁷⁵ râbıta-i ma-fevka'l-hayât: yaşam üstü bağ

¹¹⁷⁶ hutût-ı fütûr: bitkinlik çizgileri

¹¹⁷⁷ müddet-i zevciyyet: evlilik süresi

¹¹⁷⁸ işret: içki

¹¹⁷⁹ tesir: etki

¹¹⁸⁰ ünsiyet: alışkanlık

¹¹⁸¹ mütevahhişane: korkak

— Sen, ben, o değil mi?

— Evet.

Bir an için adamcağızın yine vechi gögelendi. Odanın en loş cihetine doğru nüfûz-ı nazara¹¹⁸² uğraşarak:

— Tuhaf değil mi? Rûh-ı Azîz beni senden fena hâlde kıskanıyor.

Bu tebliğ benim için, zevcimin zannettiği kadar tuhaf değil, bilakis pek müthişti. Çünkü Rûh-ı Azîz'in kıskançlığını celbetmiş¹¹⁸³ bulunmak, hitâm-ı ömrüme¹¹⁸⁴ bir işaret demekti.

Ben hemen acı bir tebessümle dedim ki:

— Kalp illetinden taşlıkta vefat eden bedbaht ortağımı da böyle kıskanmışlar mıydı?

Zevcim cevap vermedi. Gözleri, peyda napeyda¹¹⁸⁵, ma-fevka'l-hayât bir cismin, yalnız meczuplarca meri¹¹⁸⁶ izlerini kovalıyor gibi, odanın vuzûh-ı ziyâdan¹¹⁸⁷ mahrum kuytu köşelerini fırıl fırıl dolaşıyordu. Yüreğime korku geldi. Acaba Naşit Nefî Efendi çıldırmış mıydı? Kendine, bence meri olmayan bazı garaip mi görünüyor, esrar mı münkeşif oluyordu? Acaba ortağım Hayâl-i Muhterem, kocamın şuurunu alarak beni ona mı boğdurtacaktı?

Dünyada her şeyin bir haddi olduğu gibi garaibin de bir derecesi vardır. Bizim uğradığımız, bu hâl bütün acaip mutasavverin¹¹⁸⁸ fevkine¹¹⁸⁹ çıkmış; her türlü haddi, ölçüyü, mikyası¹¹⁹⁰ geçmişti.

Artık dayanamayarak dedim ki:

— Ölü, diriye nasıl kıskanır?

¹¹⁸² nüfûz-ı nazara: bakmak

¹¹⁸³ celbetmek: çekmek

¹¹⁸⁴ hitâm-ı ömr: hayatın sonu

¹¹⁸⁵ peyda napeyda: belli belirsiz

¹¹⁸⁶ meri: görünen

¹¹⁸⁷ vuzûh-ı ziyâ: ışık giren

¹¹⁸⁸ mutasavver: zihinde hazırlanan, tasarlanan

¹¹⁸⁹ fevk: üst

¹¹⁹⁰ mikyas: ölçü aleti

Zevcim gözlerini banadikerektüyleylerimi ürpertecek bir merkûz¹¹⁹¹ ile:

— Yemin ederim ki kıskanıyor.

Naşit Nefî Efendi'nin onlarla karışık olmasından şimdi cidden şüpheye başladım. Rûh-ı Azîz, beni zevcinden kıskansa da acaba bu hissini kocasına ne vasıta ile tefhim¹¹⁹², tebliğ ediyordu? Demek bu ikisinin arasında benim anlayamadığım bir sûret-i ifhâm¹¹⁹³ var. Kendime buyuramayarak hemen bağırdım:

— Hayâl-i Muhterem ile münâsebet-i zevciyyede¹¹⁹⁴ hâlâ berdevam mısınız¹¹⁹⁵ efendim?

— Bu nasıl söz?

— Rûh-ı Azîz'in sizi benden kıskanmak salâhiyetini¹¹⁹⁶ nefsinde görmesi için hakikat-i hâlin¹¹⁹⁷ bu merkezde olması icap eder.

— O, bana hiç insaf göstermiyor Şükriye, bari sen merhamet et!

— Efendi, mademki sizin böyle gizli, dehşetli bir derdiniz varmış niçin evlendiniz? Hiç olmazsa evlenmenizden evvel onun müsaadesini istihsale¹¹⁹⁸, kıskanmayacağını temine uğraşmalıydınız. Günah değil mi? Zevcelerinizden birisi işte bu tedbirsizliklere kurban gitmiş. Beni de mahvediyorsunuz. Çünkü akşamdan sabaha ne felakete uğrayacağım malum değil. O, sizi benden kıskanıyor-muş! Benim bunda ne taksiratım var? Ben merhumeye Yasin okudum, yaranamadım. Herkes onu cadı, hortlak gibi müthiş namlarla yâd ederken biz “Rûh-ı Azîz, Hayâl-i Muhterem” payelerini verdik. Yine hoşnut edemedik. Daha ne yapalım?

— Haklısın Şükriye. Yerden göğe kadar haklısın.

¹¹⁹¹ merkûz: saplama, dikme

¹¹⁹² tefhüm: bildirme

¹¹⁹³ sûret-i ifhâm: anlaşma yolu

¹¹⁹⁴ münâsebet-i zevciyye: karı koca ilişkisi

¹¹⁹⁵ berdevam: devamlı, daimî, sürekli

¹¹⁹⁶ salâhiyet: yetki

¹¹⁹⁷ hakikat-i hâl: durumun aslı

¹¹⁹⁸ istihsal: ele geçirme, sağlama

— Yalnız haklı olduğumu teslim ile iş bitmez. Beni uğrattığınız gibi, bu beladan kurtarmalısınız. Bu meselede en bigünah bir fert varsa o da benim. Zevceniz cadı olmuş. Bunda benim ne saniam var? Sizi aldığınız kadınlardan kıskanıyormuş. Buna karşı ittihaz¹¹⁹⁹ olunabilecek tedbirleri ben ne bileyim?

— Haklısın diyorum ya. Şükriye haklısın!

— Yalnız haklısın demek para etmez efendi! Bu hakkım neyi icap ediyorsa onu icrada dakika fevt¹²⁰⁰ etmemelisiniz. Rûh-ı Azîz sizi benden kıskanıyor imiş... İşte hayatım için bu bir tehlikedir.

— Bu kadar telaş etme Şükriyecğim. Bana ne olur ise sana da o olur.

— Hayır... Hayır... Hükümünüzü kabul etmem. Hayâl-i Muhterem zevciniz Hayriye Hanım'ı taşlıkta boğduğu zaman sizi cezadan istisna¹²⁰¹ etmiş. Hem size doğru, doğru dosdoğru bir şey söyleyeyim mi?

— Söyle.

— Hayâl-i Muhterem'den tevahhuş ettiğim kadar sizden de korkmaya başladım.

— Niçin?

— Çünkü o, sizi benden kıskandığını size ne vasıta ile tebliğ etti? Artık siz, nazarıma ervâh-ı muhtereme¹²⁰² ile karışık gibi görünüyorsunuz.

Naşit Nefi Efendi, bu sualime karşı parmaklarıyla birkaç defa sakalını taraklayarak bir teemmül-i medîdeden¹²⁰³ sonra cevap verdi:

— Rüyamda.

¹¹⁹⁹ ittihaz: kabul etme

¹²⁰⁰ fevt: kaybetme

¹²⁰¹ istisna: ayrı tutma

¹²⁰² ervah-ı muhtereme: sayın ruh

¹²⁰³ teemmül-i medîde: uzun bir düşünme

— Demek ki siz âlem-i manâ¹²⁰⁴ ve hakîkîde, berhayat¹²⁰⁵ zevcelerinizden ziyade O'nunsunuz.

— Neden?

— Neden olacak. İsteddiği zaman âlem-i hakîkîde mahud makbuz senedi gibi meramını size tahriren¹²⁰⁶ bildiriyor. Arzu ederse rüyanıza giriyor. İşin içyüzü böyle olduğu hâlde siz, zahiren cadının vücudundan hâlâ iştibah eder gibi bulunuyorsunuz.

— Evet. İtiraf ederim hanım. İzmâr-ı izhârı¹²⁰⁷ güç bir mevki-deyim. Fakat cadı... ay... Hayâl-i Muhterem'in vücudu hakkındaki kanaatim evvelden neydiyse hep yine odur. Her bedahete karşı ben bu fikr-i evvelimi¹²⁰⁸ muhafazaya uğraşacağım.

— Hayır. Hayır. Artık bu fikrinize zerrece iştirak edemem. Çünkü bedahete karşı ısrar, bimana¹²⁰⁹ olduğu kadar da tehlikelidir Bu cihetin münakaşasını bırakalım. Meselenin içinden çıkamayacağımızı katiyen anlıyorum. Bu müzlim¹²¹⁰ maceranın miftahını¹²¹¹ yine bir gün bize Hayâl-i Muhterem'in kendisi verecektir zannederim. Biz kendi ferasetimizle bu zulmetten çıkamayacağız. Size rüyada vuku bulan tebliğ, bu kıskançlık keyfiyetinden ibaret mi oldu? Daha ne söyledi?

— Bazı serzenişlerde bulundu.

— Ne gibi?

— Çoktandır kabrini ziyaret etmediğimizden şikâyet etti.

— Kabrini ziyaretimiz onu memnun edecekse bu bizim için ifası müşkül bir hizmet değildir. Sıkça ziyarette kusur etmeyiz. Büyük hanımı, çocukları da beraber alarak bu ziyarete ailece gideriz.

— Zaten işte ben de size böyle bir teklifte bulunacaktım.

¹²⁰⁴ âlem-i manâ: mana âlemi

¹²⁰⁵ berhayat: hayat sahibi

¹²⁰⁶ tahriren: yazarak

¹²⁰⁷ izmâr-ı izhâr: gönülde saklı tutulanın dışarı vurulması

¹²⁰⁸ fikr-i evvel: ilk fikir

¹²⁰⁹ bimana: anlamsız

¹²¹⁰ muzlim: karanlık, meçhul, şüpheli

¹²¹¹ miftah: anahtar

15

Ziyâret-i Kabr¹²¹²

Eylül sonuna doğru güneşli, berrak, güzel bir perşembe günüydü. Naşit Nefi Efendi o günü vazifesinden erkence avdet etti. Çocukları giydirdik. Biz büyükler hep abdest aldık.

İrfan Kadın “Merhumeye -helalühoş olsun- hayli müddet hizmetim var. Bunca senelik emektarım. Ben de aileden sayılırım.” sözleriyle bu ziyarete iştirak etti. Hazırlandık. İhtiyar Lala Hurşit Ağa, kızı kucağına. aldı. Oğlanın elinden tuttu. Önümüze düştü.

Yalıların arkasındaki eğri büğrü, inişli çıkışlı sıçan yolundan gitmeye başladık. Bakkal dükkânından atlasan karşıkı sebzecinin küfesine düşecek kadar dar olan çarşuyu yürüdük. Orası Hisar’ın yegâne¹²¹³ caddesi olduğuna vaktiyle ehemmiyet verilmeyerek havaları yalı sahiplerine satılmış bu kuru köprü altlarından geçtik. Kahvelerin önüne geldik. Burası evvelce Hisar’ın pek muteber bir tenezzüh¹²¹⁴ mahalli olduğu, kahvehanelerin âdetiyle, eskiden garsına¹²¹⁵ himmet¹²¹⁶ edilmiş büyük ağaçlardan anlaşılıyordu. Fakat şimdi sahil bulunmasına rağmen âdeti mezbele¹²¹⁷ hâline gelmiş ve kaldırımı o kadar bozulmuştu ki bu taşlar Hazret-i Fatih’in Hisar’ı inşası tarihinde ferş¹²¹⁸ edilmiş zannolunuyordu.

Buranın mütenezzihîni¹²¹⁹ hamallar, manavcılar, bekçiler küçük iskemlelerin üzerinde kahve, nargile ile keyif çatıyorlar; arkasını ağaca vererek eylül güneşinin mutedil¹²²⁰ hararetiyle, salhurde¹²²¹ vücudunu ısıtmaya uğraşan ihtiyar bir hamal, avucunda tuttuğu ye-

¹²¹² ziyâret-i kabr: mezar ziyareti

¹²¹³ yegâne: tek

¹²¹⁴ tenezzüh: gezinti

¹²¹⁵ gars: ağaç dikme

¹²¹⁶ himmet: yardım

¹²¹⁷ mezbele: çöplük

¹²¹⁸ ferş: döşeme

¹²¹⁹ mütenezzihîn: gezenler

¹²²⁰ mutedil: orta hâlli

¹²²¹ salhurde: yıllar görmüş, yaşlı

meni sarılı eski fesinin içinde parmaklarının ucunu örümcek ayağı gibi gezdirerek bir şeyler avlıyordu.

Kahvelerden birinin camlı dar bir dolap gibi uzanmış ucunda, oraya nasıl sığdığına taaccüp olunan mor kürklü şişman bir efendi, okumaktan yorulmuş olduğu elindeki gazeteyi sineklerin tarruzuna karşı yüzüne siper ederek kahvenin gürültüsüne, yedekçilerin şamatasına körlük ağır bir uykuya varmıştı.

Umumi helaların yamacındaki harap muvakkithanenin tel gerili penceresinden içeri baktık. En evvel görülen şey, ot minder üzerine serilmiş bir koyun pöstekisi ile Şam alacası yüzlü iki eski yastıktan ibaret muvakkit efendinin firâş-ı dervîşânesi¹²²² oldu.

Evvela, burasını küçük bir limonluk zannettim. İçerisi sakı doluydu. Sardunya, limon yaprakları arasından akrep, yelkovan aradık. Nihayet buranın bir muvakkithane olduğuna delalet eden, cephe duvarlarına birer şâhid-i zûr¹²²³ gibi ikame edilmiş iki yerli saat gördük.

Uçkurlar meydanda, bir el sigarada, diğeri istibrada¹²²⁴ helalardan uğrayan bazı zevat, bu berg ü nihâl¹²²⁵ arasından saati seçebilmek için pencere önündekilere göğüs vuruyorlardı.

Biz çoluk çocuk, takuş tokuş yolumuza devam ettik. Biraz gittik. Baruların önüne geldik. Kısa bir yokuştan indik. Sahile çıktık. Kablonun arkasında, yalak taşı tâ-be-zemîn¹²²⁶ aşınmış çeşmeyi geçtikten sonra Hisar bedeninde, sokağa açılmış nısıf¹²²⁷ daire şeklinde geniş bir delik gördüm. Büyük küçük insanlar fare gibi büzülerek bu delikten girip çıkıyorlardı. Meğerse bu tarihî menfez¹²²⁸, yukarıki mahallenin memeriymiş¹²²⁹. İçerisine baktım. Kale duvarları arasında kademe kademe kaldırımlı bir sokak.

¹²²² firâş-ı dervîşâne: dervîşçe yatak

¹²²³ şâhid-i zûr: yalancı tanık

¹²²⁴ istibra: tuvaletten sonra temizlenme

¹²²⁵ berg ü nihâl: yaprak ve dal

¹²²⁶ tâ-be-zemîn: yere kadar

¹²²⁷ nısıf: yarım

¹²²⁸ menfez: delik

¹²²⁹ memeri: geçit

Tezyinen¹²³⁰ karakolun önüne muhtelif mesafelerde dizilmiş otuz kırk santim kutrunda¹²³¹ yuvarlak taşlar vardı. Bunlar Hazret-i Fatih'e aittarihî güllerleymiş. Üzerlerine mâhiyyet-i târîhiyyelerine¹²³² dair birer kayıt yerine kaba bir yed-i tersîm¹²³³ ve kırmızı boya ile, mütekabil¹²³⁴ iki hilal ortasına birer yıldız resmedilmiş. Yağmurdan boyalar akmış, eşkâli birbirine karışmış, güller kıp kıp kesilmiş.

Posta Telgraf binasıyla Fener Kulesi'nin arasındaki bu tarihî mevkiin ufak bir sahası, ehemmiyyet-i mahalliyye¹²³⁵ ile mütenasiben¹²³⁶ tathir¹²³⁷ ve tanzim¹²³⁸ olunmak lazım gelir iken, hırdavat yeri ittihaz edilmiş, telgrafhanenin çürümek için güneşin, havanın tesiratına terk ettiği yığın yığın enkâz-ı edevâtı¹²³⁹ yetmiyormuş gibi, öteki beriki istimalden sakat sandal kayıklarının mantar kesilmiş iskeletlerini bu çürüklüğe teberru¹²⁴⁰ etmişler. Hele duvar dibindeki muzahrafat¹²⁴¹, paçavracıların bile almaya tenezzül etmedikleri kokmuş, lime lime amele şalvarları, çamaşırları ahalimizin, belediyemizin tabiatsızlığına, tekasülüne¹²⁴² pek belîğ¹²⁴³ bir numune¹²⁴⁴ gösteriyordu.

Zevcim Naşit Nefi Efendi dedi ki:

¹²³⁰ tezyinen: süslemek için

¹²³¹ kutur: çap

¹²³² mâhiyyet-i târîh: tarihsel nitelik

¹²³³ yed-i tersîm: resim yapan, çizen el

¹²³⁴ mütekabil: karşılıklı

¹²³⁵ ehemmiyyet-i mahalliyye: yerin önemi

¹²³⁶ mütenasiben: uygun, orantılı olarak

¹²³⁷ tathir: temizleme

¹²³⁸ tanzim: düzenleme

¹²³⁹ enkâz-ı edevât: aletlerin döküntüsü

¹²⁴⁰ teberru: bağışlama

¹²⁴¹ muzahrafat: çerçöp, süprüntü

¹²⁴² tekasül: kayıtsızlık

¹²⁴³ belîğ: güzel

¹²⁴⁴ numune: örnek

— Burası leb-i deryâ¹²⁴⁵. Bu kerih¹²⁴⁶ şeyleri buralara saçan bikayıt¹²⁴⁷ eller, biraz daha öteye fırlatsalar acaba bileklerinden koparmı? Bu duvarların her bir taşı bizim için birer cümle-i hikmet¹²⁴⁸, belîğ birer yâdigâr-ı târîhtir¹²⁴⁹. Gönül ister ki şu burç ve baruların etrafını, azamet-i mâziyyemizi¹²⁵⁰ düşünmeye, buraya gelecek züvvarın¹²⁵¹ müfekkerlerine¹²⁵² inkişâf-ı sünûhât¹²⁵³ verecek, bûy-ı şî'r ihsas eyleyecek birer ravza-i dilârâ¹²⁵⁴ hâlinde görsün. İşte Avrupalı gelir, Türk'ün ruhunu bu mezbeleden arar ve hakkımızdaki hükm-i müdhîşini¹²⁵⁵ verir. Çünkü Avrupa'da bir demir yolu makasçısının bahçesi, bir Fatih'in maneviyyât-ı mehîbesi¹²⁵⁶ uyuyan bu yerlerden pek nazif ve dilnişindir¹²⁵⁷.

Bu teseyyüp¹²⁵⁸ ve hürmetsizliğimize karşı, Hisar'ın mazgallarından tarihin enzâr-ı hışm u takbîhini¹²⁵⁹ üzerimize dikilmiş zannederek yürüdük.

Durmuş Dede Tekkesi'nin önüne gedik. İrfan Kadın, binanın bodrum katındaki küçücük murabba¹²⁶⁰ pencereleri göstererek:

— A Hanım, bak bu ayineyi¹²⁶¹ yapan kalfa şimdiye kadar hiçbir mimarın aklına gelmeyen bir icatta bulmuş.

— Neymiş o?

¹²⁴⁵ leb-i deryâ: deniz kıyısı

¹²⁴⁶ kerih: iğrenç

¹²⁴⁷ bikayıt: aldırıışsız

¹²⁴⁸ cümle-i hikmet: bilgelik cümlesi

¹²⁴⁹ yâdigâr-ı târîh: tarih armağanı

¹²⁵⁰ azamet-i mâziyye: geçmişin ululuğu

¹²⁵¹ züvvar: ziyaretçiler

¹²⁵² müfekker: düşünülen şey, düşünce

¹²⁵³ inkişâf-ı sünûhât: esin verme

¹²⁵⁴ ravza-i dilârâ: gönül süsleyen bahçeler

¹²⁵⁵ hükm-i müdhîş: korkunç karar

¹²⁵⁶ maneviyyât-ı mehîbe: heybetli maneviyat

¹²⁵⁷ dilnişin: çok beğenilen

¹²⁵⁸ teseyyüp: ihmalkârlık, kayıtsızlık

¹²⁵⁹ enzâr-ı hışm u takbîh: kınayan ve öfkeli bakışlar

¹²⁶⁰ murabba: kare

¹²⁶¹ ayine: ayna

— Ne olacak. Bazı esnafın gazetelerle ilan ettirdikleri gibi, hem zarafet hem metanet hem ehveniyet¹²⁶²...

— Nasıl şeymiş o?

— Nasıl olacak. Ufak ufak maltız¹²⁶³ ocaklarını pencerelelere geçirmişler, demir parmaklık yapmışlar.

— Aa sahih¹²⁶⁴... Ne tuhaf olmuş! dedim.

Efendi gülerek:

— İnşaatta bu galâ-i fiyât¹²⁶⁵ devam ederse taarruz-ı hâricîden¹²⁶⁶ masuniyet¹²⁶⁷ için artık yavaş yavaş külbastı ızgaraları parmaklık diye pencerelelere mihlanacak...

Hep gülüşerek yolumuza devam ettik. Durmuş Dede Türbesi'nden sonra mezarlık başladı. Hemen insan boyu irtifaında¹²⁶⁸ bir sedd-i dîvâr¹²⁶⁹ üzerinde boyalı, yaldızlı, sade, pehleli pehlesiz¹²⁷⁰, şebekeli şebekesiz¹²⁷¹ mezarlar, denize nazır saflar teşkil ile birbiri arkasına yığılarak gelene geçene, Boğaz'ın mavi sularına ve karşı sahilin ivicaçlarına¹²⁷², korularına sanki samitane¹²⁷³ bakıyorlardı.

Arkaya doğru birbirinden yükselen bu makabirin¹²⁷⁴ son zemini yalçın kayadan tabii bir duvar, bir de bir dekor teşkil ediyordu. Bağrırları oyulmuş taş ocaklarındaki cidarlara¹²⁷⁵ müşabih¹²⁷⁶ ta-

¹²⁶² ehveniyet: ucuzluk

¹²⁶³ maltız: taşınabilir ocak

¹²⁶⁴ sahih: gerçek

¹²⁶⁵ galâ-i fiyât: fiyatların pahalılığı

¹²⁶⁶ taarruz-ı hâricî: dış saldırı

¹²⁶⁷ masuniyet: korunma

¹²⁶⁸ irtifa: yükseklik

¹²⁶⁹ sedd-i dîvâr: duvar engeli

¹²⁷⁰ pehle: sandukanın yan taşı

¹²⁷¹ şebeke: kafes, parmaklık

¹²⁷² ivicaç: girinti çıkıntı, kıvrım

¹²⁷³ samitane: sessizce

¹²⁷⁴ makabir: mezarlar

¹²⁷⁵ cidar: yan duvar

¹²⁷⁶ müşabih: benzer

bakât-ı haceriyyenin¹²⁷⁷ sanki maktaları¹²⁷⁸ alınmış gibi bütün damarları görünüyor, bu yamru yumru amudi¹²⁷⁹ kaya sathı üzerinde ağaç kökleri, cesim¹²⁸⁰ yılanlara andırır dolanmalar, burkuntular ile uzanmıştı.

Bu mezar taşlarına, altlarında yatanların hüviyetlerini natık¹²⁸¹ yazılar hakketmişler¹²⁸². Fakat bu âdet, ölenlerin, fenayab olmuş¹²⁸³ mevcudiyetlerinden daima bir şey kaldığını dirilere göstermek için bir teselli usulünden başka bir şey değil. Bu mermer kitlelerin rekzlerindeki¹²⁸⁴ her türlü itinalara rağmen altındaki çukurlar, âgûş-ı siyâhlarına¹²⁸⁵ tevdi edilen vücutları hüviyet değil, bir nişâne-i mevcudiyet¹²⁸⁶ bırakmayıncaya kadar karanlık ve ebedî faal¹²⁸⁷ dişle-riyle yiyip hazmediyorlar.

Ortağım Binnaz Hanım, üzerleri mermer kaplı bu kovuklardan birinde ebediyet-güzindi¹²⁸⁸. Fakat nasıl olup da ölümün umuma mahsus ve layetageyyer¹²⁸⁹ kâide-i müebbedesinden¹²⁹⁰ nefsi için istisnaya yol bulabilerek bu hacerpareleri devirip beyt-i zevcine¹²⁹¹ kadar geliyor, dirileri beht ü havf-ı azîm¹²⁹² içinde bırakıyordu?

Biraz daha yürüdük. Kabristan duvarlarına bitişik dolap kadar dar bir kulübecik önünde bir tahta pike üzerinde kuru yüzü, tahminen ellilik bir adam oturuyordu. Yanındaki ağzı kırık testi ile tene-

¹²⁷⁷ tabakât-ı haceriyye: taş tabakaları

¹²⁷⁸ makta: kesit

¹²⁷⁹ amudi: dik

¹²⁸⁰ cesim: büyük, iri

¹²⁸¹ natık: söyleyen

¹²⁸² hak: taş, maden veya tahta üstüne yazı veya bir şekil oyma

¹²⁸³ fenayab olmak: yok olup gitmek

¹²⁸⁴ rekz: dikme, saplama

¹²⁸⁵ aguş: kucak

¹²⁸⁶ nişâne-i mevcûdiyyet: varlık izi

¹²⁸⁷ faal: işleyen, aktif

¹²⁸⁸ ebediyet-güzin: sonsuzluğu seçen

¹²⁸⁹ layetageyyer: değişmez

¹²⁹⁰ kâide-i müebbede: daimî kurallar

¹²⁹¹ beyt-i zevc: koca evi

¹²⁹² beht ü havf-ı azîm: büyük bir şaşkınlık ve korku

ke maşrapayı görerek çocuklar bunu sebilci zannıyla su istemeye başladılar.

Babaları şöyle cevap verdi:

— Evladım o sebilci değil, şirket vapurlarının bayraktardır.

Nesip — Ne yapar beybaba o?

Efendi — Burası burundur. İki taraftan gelen vapurlar birbirini göremezler. Bu baba elindeki bayrakla onlara işaret verir.

Nesip — Nasıl işaret verir Beybaba?

— Eğer iki taraftan da vapur geliyor ise elindeki bayrağı kapalı tutarak yolun açık olmadığını anlatır. Vapur yalnız bir cihetten geldiği zaman bayrağı açık tutar.

Hakikaten işaret bayrağı, sapına sarılı olarak kulübenin yanında duvara asılmış, duruyordu. Ama ne bayrak. Ucu lime lime olmuş, ensice¹²⁹³ murabbaları bir kanaviçe bezi kadar seyrelmiş, düz kırmızı, son derece pejmürde bir şey.

Merak ederek efendiden sordum:

— Acaba Şirket-i Hayriyye¹²⁹⁴, bu kırmızı işaret bezini kaç senede bir tecdit¹²⁹⁵ eder?

Efendi — Nasrettin Hoca'nın hesabı olacak...

Ben — Nasıl?

Efendi — Bu işaret bezi eskidikçe yenisinin ita¹²⁹⁶ buyurulması hususunda besbelli bayraktar baba, Şirket'e ale'l-us'ûl¹²⁹⁷ bir istida¹²⁹⁸ takdim eder. İdare, vapurlarca istimalden sakıt¹²⁹⁹ eski bayrakların ay ve yıldızlarını söktürerek yalnız kırmızı zeminlerini bunlara ih-san eyler.

¹²⁹³ ensice: dokumalar

¹²⁹⁴ Şirket-i Hayriyye: Boğaziçi'nde yolcu ve yük taşımacılığı yapan gemicilik anonim şirketi

¹²⁹⁵ tecdit: yenileme

¹²⁹⁶ ita: verilme

¹²⁹⁷ ale'l-usûl: uygun

¹²⁹⁸ istida: dilekçe

¹²⁹⁹ sakıt: düşmüş

Zavallı işaretçi baba, hayât-ı sâde¹³⁰⁰ ve fakîrânesi için lazım olan gaz tenekesi dibinden yapma mangal, testi, pösteği kabîlinden eşyâ-yı ibtidâiyyesi¹³⁰¹ ile mezardan pek farkı olmayan o tengnâ-yı ârâmına¹³⁰² sokularak ölümler kurbîyetinde¹³⁰³ bir dirinin nim uhrevi¹³⁰⁴ bir maişetle yaşayabileceğine bir numune gösteriyordu. Yolumuza devam ettik. Mezarlık seddi alçaldı. Makabirin ardındaki kayadan mehip¹³⁰⁵ duvar bitti. Oradan buradan ağaçlar fışkırmış sırtlar başladı. Eşyaya sanki başka dilfirib¹³⁰⁶ bir manzara-i sanat ü letâfet¹³⁰⁷ veren Şark güneşinin nurları iltimaları¹³⁰⁸ altındaki bu kırlar, mezarlar, rıhtımı harap, kaldırımı bozuk, korkulukları yıkık sahil, bir kısım sema yerlere serilmiş gibi uzanan kebudi¹³⁰⁹ deniz, karşıdan periler sarayı güzelliği ile görünen beyaz Göksu Kasrı ve uzaklarda bu levha-i garrânın¹³¹⁰ son planlarında kalan yeşil tepeler, ufuklar, resamlara, kartpostallara bitmez tükenmez mevzular¹³¹¹ teşkil eden bu pür-şi'r ü mahâsin¹³¹² menazır¹³¹³ içinden gidiyorduk.

Bu letâfet-i bedîâyı¹³¹⁴, sanki ölümlerden kıskanarak diriler de bu sırtlara, hemen makabir aralarına sokulmuşlar, köşkleri yaptırmışlardı. Bütün bu bayırların en fevkinden İngilizliğin, memleketi-

¹³⁰⁰ hayât-ı sâde: sade hayat

¹³⁰¹ iptidai: ilkel

¹³⁰² tengnâ-yı ârâm: dar yuva

¹³⁰³ kurbîyet: yakınlık

¹³⁰⁴ nim uhrevi: yarı ahiret

¹³⁰⁵ mehip: heybetli

¹³⁰⁶ dilfirib: gönül aldatan

¹³⁰⁷ manzara-yı sanat ü letâfet: sanat ve hoşluk manzarası

¹³⁰⁸ iltima: parıldama

¹³⁰⁹ kebudi: mavi renkli

¹³¹⁰ levha-i garrâ: parlak, güzel levha

¹³¹¹ mevzu: konu

¹³¹² pür-şi'r ü mahâsin: şiir ve güzelliklerle dolu

¹³¹³ menazır: manzaralar

¹³¹⁴ letâfet-i bedîa: eşsiz güzellik

mizdeki galebe-i tadrîsine¹³¹⁵ bir şâhid-i zafer¹³¹⁶ gibi Robert Kolej binası bir nazar-ı hâkimâne¹³¹⁷ ile bakıyordu.

Mezarlık arasından çıkan yokuşun önüne geldik. Sahile, kabristandan hemen birkaç arşın açıkta üstü kapalı ve bölmelere ayrılmış gayet çirkin manzaralı kârgir büyük bir hela ile yakınına bir iskele inşa edilmiş, vinçler vazolunmuştu¹³¹⁸.

Bu iskeleye derunları cesim taşlar, putreller¹³¹⁹ ve sair levâzım-ı inşâiyye¹³²⁰ dolu büyük mavnalar¹³²¹ yanaşmış; eşya, vinçlerle merâkib-i bahriyyeden¹³²² çıkarılıp karada bekleyen manda arabalarına büyük bir¹³²³ gürültü ile yükletiliyordu.

Zevcim, sokağın maden kömürü, sair döküntülerden ve orada nöbet bekleyen mandaların, beygirlerin hemen mütemadi¹³²⁴ ifrâzât-ı müteaffin¹³²⁵ mütehasıl pislîğini irae ile dedi ki:

— Bu kadar ruhani, şairane ve bilhusus¹³²⁶ kabristan olmak itibarıyla vâcibü't-tevkîr¹³²⁷ bir mahallin, böyle basıra¹³²⁸ ve şammeyi¹³²⁹ tâkat-i histen¹³³⁰ düşürecek mertebedeki şu mülevvesiye-ti¹³³¹ nedir? Bu sahilin iki başında, yani Hisar ile Bebek'te umumi helalar var iken makabir önüne bu lağam¹³³² inşası hangi sâhib-i

¹³¹⁵ galebe-i tadrîs: öğretim üstünlüğü

¹³¹⁶ şâhid-i zafer: utku tanığı

¹³¹⁷ nazar-ı hâkimâne: egemen bir göz

¹³¹⁸ vazolunmak: konulmak

¹³¹⁹ putrel: inşaat ve demir yollarında taşıyıcı malzeme olarak kullanılan, demir ya da çelikten direk veya giriş

¹³²⁰ levâzım-ı inşâiyye: inşaat malzemesi

¹³²¹ mavna: limanlarda kıyı ile gemi arasında yük taşımakta kullanılan büyük kayık

¹³²² merâkib-i bahriyye: deniz taşıtları

¹³²³ Baskıda bu. (haz.)

¹³²⁴ mütemadi: aralıksız

¹³²⁵ ifrâzât-ı müteaffin: pis kokulu dışkı

¹³²⁶ bilhusus: özellikle

¹³²⁷ vâcibü't-tevkîr: ululunması gereken

¹³²⁸ basıra: görme duyusu

¹³²⁹ şamme: koku alma duyusu

¹³³⁰ tâkat-i hiss: duygu gücü

¹³³¹ mülevves: iğrenç

¹³³² lağam: lağım

hayrın¹³³³ eser-i lütfudur¹³³⁴? Ben bu itirazı Amerikan Mektebine mensup bazı zevata¹³³⁵ ettim. Bana “Nefs-i kabristânı¹³³⁶ tebevvlülden¹³³⁷ kurtarmak için oraya hela inşa olundu. Bundan dolayı tariz¹³³⁸ değil, teşekkür etmelisiniz.” cevabını verdiler. Bu cevap vehle-i ûlâda¹³³⁹ makul görünüyor. Fakat biraz tedkîk-i mâdde¹³⁴⁰ edelim. Bu hayrat, marrîn ü âbirîn¹³⁴¹ için mi yapılmıştır? Hayır. Yakında umumi helalar varken Müslim ve Gayrimüslim hiçbir terbiyeli insan böyle menfur¹³⁴² bir küstahlıkta bulunmaz. Bu helanın vech-i binâsı orada her gün müçtemi¹³⁴³ bulunan amele içindir. Mektebin inşâat-ı munzamesine¹³⁴⁴ ne vakit hitam verilerek yapılar paydos edilecek, ameleler dağılacak? Bu nokta-i mühimmeyi¹³⁴⁵ tayin, Cenabıhakk’a mahsustur. Çünkü Robert Kolej Mektebi o tepeye kondurulduğu günden beri orada inşaatın eksik olduğunu Hisar’da gençten, ihtiyardan bilen kimse yok. İngilizliğin mülkümüzde bir sâha-i nüfûzu¹³⁴⁶ demek olan o mevki-i hâkimde¹³⁴⁷ mektep binaları taaddüt¹³⁴⁸ ettikçe ediyor. Mektep idaresi zirve-i hisârda¹³⁴⁹ Hazret-i Fatih’in menkûlât-ı¹³⁵⁰ târihiyesinden olan öküz gönü¹³⁵¹ lejandını¹³⁵²

¹³³³ sâhib-i hayr: hayır sahibi

¹³³⁴ eser-i lutf: iyilik severlik sonucu

¹³³⁵ zevat: kimseler

¹³³⁶ nefis-i kabristân: mezarlığın kendisi

¹³³⁷ tebevvlül: idrar yapma

¹³³⁸ tariz: söz dokundurma

¹³³⁹ vehle-i ûlâda: ilk bakışta, ilk anda

¹³⁴⁰ tedkîk-i mâdde: derin inceleme

¹³⁴¹ marrîn ü âbirîn: gelip geçenler

¹³⁴² menfur: iğrenç

¹³⁴³ müçtemi: toplu

¹³⁴⁴ inşâat-ı munzame: ek yapılar

¹³⁴⁵ nokta-i mühimme: önemli nokta

¹³⁴⁶ sâha-i nüfûz: nüfuz alanı

¹³⁴⁷ mevki-i hâkim: egemen yer; yüksek bir açı ile gören, yüksekteki yer

¹³⁴⁸ taaddüt: artma

¹³⁴⁹ zirve-i hisâr: hisar zirvesi

¹³⁵⁰ menkulat: haberler, aktarılan bilgiler

¹³⁵¹ gön: deri

¹³⁵² lejant: zamanla şekil değiştirmiş, içine hayalî unsurlar karışmış tarihî olay

taklit ediyor galiba. Hikâye malum ya... Sultan Mehmed-i Sâni¹³⁵³, kable'l-feth¹³⁵⁴, Rum İmparatoru Kostantin'den bir öküz gönünün örtbileceği kadar bir yer talep etmiş. İstihsâl-i müsâadeye¹³⁵⁵ muvaffak¹³⁵⁶ olunca, gönü soğan zarı inceliğinde tabakata ayırarak elan¹³⁵⁷ Hisar'ın mebni¹³⁵⁸ bulunduğu sahayı kapsayacak vüsatte¹³⁵⁹ bir mahal zaptetmiş.

Robert Kolej idaresi de mevkiin bu mazhariyyet-i târîhiyye-sinden¹³⁶⁰ istifade eder surette bir mektep mahalli ele geçirdikten sonra ilk tasarrufunun zirâ-i murabbâlarını¹³⁶¹ senelerin adetlerine darp ile¹³⁶² tepeye yayıldıkça yayılıyor. Bugün o sahada vücuda getirilen inşaat, kıymet ve keyfiyeten çürük, kararmış tahta evlerden müteşekkil olan birkaç Rumelihisarı karyesi¹³⁶³ kıymetine tefevvuk edecek bir hâle gelmiştir. İşte buna “conquest pacific” yani “feth-i muslihâne¹³⁶⁴” derler. Bu müddet zarfında bize yani bu memleketin sahiplerine mensup rüştiyelerin, sultaniyelerin, hemen umum mekteplerin -Meşrutiyetzade bazı maarif nazırlarımızın maa'l-şükrân¹³⁶⁵ himmet-i teceddüd-perverâneleriyle¹³⁶⁶ isimleri değiştirilmekten başka binaların bir karış tevessu¹³⁶⁷ edemediğine hayret mi edelim, teessüf mü?

¹³⁵³ Sultan Mehmet-i Sâni: İkinci Sultan Mehmet

¹³⁵⁴ kable'l-feth: fetihten önce

¹³⁵⁵ istihsâl-i müsâade: izin çıkması

¹³⁵⁶ muvaffak: başarmış

¹³⁵⁷ elan: şimdi

¹³⁵⁸ mebni: kurulmuş

¹³⁵⁹ vüsat: genişlik

¹³⁶⁰ mazhariyet-i târîhiyye: tarihsel başarı

¹³⁶¹ zirâ-i murabbâ: metre-kare

¹³⁶² darp ile: çarparak

¹³⁶³ karye: köy

¹³⁶⁴ feth-i muslihâne: barışçı yollarla fetih

¹³⁶⁵ maa'l-şükrân: şükranla, teşekkürle

¹³⁶⁶ himmet-i teceddüd-perverâne: yenilikçi çaba

¹³⁶⁷ tevessu: genişleme

Bu tepedeki mektep, bir Türk dâr'üt-tedrîsi¹³⁶⁸ olaydı mezarlığın önüne iskele inşasına evkaf¹³⁶⁹ itiraz eder, belediye müsaade vermezdi. Mezarlık kurbuna yapılan bu hela için acaba neler söylenmez, ne lanetler yağdırılmazdı? Bu memlekette muazzez ve muvaffak yaşamak için Türk'ten gayrı bir şey olmak lazım geliyor. Mülkümüzde Alman, İngiliz, Fransız, Rus nüfuzu her gün bizi biraz daha kaplayarak boğuyor. Her birimiz, pek sebebini bilmeyerek, bu mil-i ecnebiyyeden¹³⁷⁰ birinin taraftarı, gafilane¹³⁷¹ meddahı¹³⁷², mürevvic-i matlabıyız¹³⁷³. Onların ise meşkûk¹³⁷⁴ hayırhahlıkları, maksutları¹³⁷⁵ gayeten¹³⁷⁶ hemen birbirinin aynıdır.

Naşit Nefî Efendi böyle söylenerek gidiyor, biz de arkasından yürüyorduk. Yokuşun sol tarafında bir ayak kahvecisi, kabristanın içine iskemlelerini atmış, yüksek pehleli bir mezarın üzerini destgâh¹³⁷⁷ ittihaziyla¹³⁷⁸ fincanlarını, cezvelerini, mangalını, maşasını dizmiş: “Buyurrrrun efendim!” nidâ-yı medîdiyle¹³⁷⁹ geleni geçeni o metfunlar arasında, o makbere-zarda¹³⁸⁰ şürb-i kahveye¹³⁸¹ davet ediyordu.

Zevcim eliyle kahveciyi işaret ederek:

— Herifin biraz daha sermayesi olsa mezarın üstünde kazan kaynatacak ve buna da kimse bir şey demeyecek.

İrfan Kadın şöyle cevap verdi:

¹³⁶⁸ dârü't-tedrîs: öğretim yuvası

¹³⁶⁹ evkaf: vakıflar idaresi

¹³⁷⁰ mil-i ecnebiyye: yabancı devletler

¹³⁷¹ gafilane: bilmeyerek

¹³⁷² meddah: övgücü

¹³⁷³ mürevvic-i matlab: isteklerin destekleyicisi, taraftarı

¹³⁷⁴ meşkûk: şüpheli

¹³⁷⁵ maksut: kastedilen

¹³⁷⁶ gayeten: hedef olarak

¹³⁷⁷ destgâh: tezgâh

¹³⁷⁸ itti haz: varsayma

¹³⁷⁹ nidâ-yı medîd: uzun süren seslenme

¹³⁸⁰ makbere-zar: mezarlık, mezar yeri

¹³⁸¹ şürb-i kahve: kahve içme

— Merhume Binnaz Hanım, geceleri yalıya gelip bizi korkutacağına bu heriflere biraz görünerek mektep direktörlerinden bir ikisini çarparak kabristanı musallatlardan kurtarsa ya?

Efendi:

— Hürmet-i makâbir¹³⁸² ne olduğunu bilmeyen bu zavallı ceheleyi¹³⁸³, Türklerin ölülerine değil, dirilerine bile itibar etmeyen Frenkleri neye çarpsın? Gitsin de o evkafta, şehremanetinde¹³⁸⁴ bu hususatın alaka-daranını¹³⁸⁵ çarpsın...

16

Mutasavvıfane¹³⁸⁶ Bir Şiir

Bu sözlerle hep zihinler, maksad-ı ziyâretimiz¹³⁸⁷ olan Binnaz Hanım'a döndü. Yokuşu hayli çıktık. Efendi sağ tarafa, kabristanın içine saptı. Sonbahar yağmurlarıyla tazelenmiş çimenlerden müteşekkil yeşil kaliçeyi¹³⁸⁸ çiğneyerek kurumuş dikenlere, dökülmüş kozalaklara basarak, çalılardan eteklerimizi sakınarak mezarlar arasından gidiyorduk. Zirvesindeki servi ile bir ufak tabya şeklini almış bir tepeciğin etrafını döndükten sonra biraz şimale¹³⁸⁹ doğru yürüdük. Efendi, çubukları sık, geniş, şebekesi yeşil boyalı, muntazam pehleli bir mezarın önünde durdu. Metfunun kadın olduğuna alamet, re'si¹³⁹⁰ yelpaze şeklinde açılmış, yeşil zemin üzerine müzehhep¹³⁹¹ yazıları kibleye müteveccih¹³⁹² bir taşın satırlarına göz gezdirerek “*Naşit Nefi Efendi'nin Zevcesi Merhume Emine Binaz Hanım'ın*” ibaresini okudum. Şebekenin demir kapısı kilitliydi. Bu koca kilidi, bu sık parmaklıkları pek manidar buldum. Naşit Nefi

¹³⁸² hürmet-i makâbir: mezarlara saygı

¹³⁸³ cehele: cahiller

¹³⁸⁴ şehremaneti: belediye

¹³⁸⁵ alaka-daran: ilgililer

¹³⁸⁶ mutasavvıfane: mutasavvıfça

¹³⁸⁷ maksad-ı ziyâret: ziyaret amacı

¹³⁸⁸ kaliçe: halı

¹³⁸⁹ şimal: kuzey

¹³⁹⁰ re's: baş

¹³⁹¹ müzehhep: yaldızlı

¹³⁹² müteveccih: dönük

Efendi, zavallı adam, ölülerin seyr fi'l-mevt¹³⁹³ illet-i zihn-berendâzına¹³⁹⁴ müptela zevce-i medfûnesini¹³⁹⁵ belki bu suretle zapt edebilirim hülyâ-yı hâmıyla¹³⁹⁶ kabrin her tarafını sımsıkı demir bir kafes içine aldırılmış. Fakat bu masraflı tedbirin maksada kifayet etmediğini Rûh-ı Azîz, gösterdiği leyli huruçlar¹³⁹⁷, etrafa taarruzlar ile ispat ediyor. Şehzadebaşı Karakolu kurbunda yatan mübarek Bukağılı Dede gibi kabre bukağılar ördürüp bir de açıkgoz türbedar tayin ederse galiba yine Binnaz'ı esrar-alud¹³⁹⁸ gece cvelanlarından¹³⁹⁹ mâni kabil olmayacak...

Bütün dikkatimle mezarı muayeneye başladım. Bunun içindeki ölü, bu mermer kitlelerin, bu kadar sıkletlerin¹⁴⁰⁰ altından, dōşeğinden çıkar gibi nasıl kalkabiliyordu? Tetkikte devam ettikçe hayret ve istiğrabım¹⁴⁰¹ son dereceyi buldu. Çünkü pek imtizaçlı¹⁴⁰² kapanmış olan pehle kapağı derzinden pul kadar bir şey dökülmemişti.

Yüzümü şebekenin parmaklıklarına yapııştırarak görmeye uğraşır iken Naşit Nefi Efendi cebinden bir anahtar çıkardı. Şebekenin kapısını açmak için uğraşmaya başladı. Kilit rutubetten paslanmış, içinde anahtar zor dönüyordu. Hayli çalıştı, nihayet kapı açıldı. Bu zorluk, kilidin epey zamandan beri işlememiş olduğunu ispata kâfiydi. Şebekeden içeri girdik. Ayaklarımızın altındaki zümrüdi kaba kadifeye benzeyen çimen hiç çiğnenmemişti. Kabrin üstünde kuşların su içmeleri için oyulmuş havuzcukta son yağmurdan biriken su, baş ucumuzdaki serviyi, yeşil kametiyle bir fotoğraf-ı adese¹⁴⁰³ gibi derununa celbetmiş öyle duruyordu. Kapağın irtibatını ve taşların

¹³⁹³ seyr fi'l-mevt: öldükten sonra gezme, dolaşma

¹³⁹⁴ illet-i zihn-berendâz: akıl almaz hastalık

¹³⁹⁵ zevce-i medfûne: gömülü olan eş

¹³⁹⁶ hülyâ-yı hâm: boş, abes hayal

¹³⁹⁷ leyli huruçlar: gece çıkışları

¹³⁹⁸ esrar-alud: esrarlı

¹³⁹⁹ cvelan: gezinti

¹⁴⁰⁰ sıklet: ağırlık

¹⁴⁰¹ istiğrap: şaşkınlık

¹⁴⁰² imtizaç: kaynaştırma

¹⁴⁰³ fotoğraf-ı adese: mercek fotoğrafı

bütün ek mahallerini inceden inceye muayene ettikten sonra zevci-me dedim ki:

— Bu sene zarfında şu çimeni bizimkilerden başka bir ayağın çiğnemediğine, bu pehlenin hiçbir taş kıpırdamadığına, şebekenin kilidi açılmadığına, bir güne¹⁴⁰⁴ ukûbet-i maneviyyeden¹⁴⁰⁵ çekinmeksizin bütün itminanıyla¹⁴⁰⁶ yemin edebilirim. Bakınız, kapağın üstündeki kuş yalakçığının suyu dökülmemiş duruyor. Yağmur yağalı üç gün oldu. Hâlbuki Rûh-ı Azîz yine dün gece çocuklarına yemiş getirmiş. Bu kapağı açıp da mezardan çıksa üstündeki su dökülmez mi?

Efendi:

— Hanım, bu hâdise-i acîbeyi¹⁴⁰⁷ insan, dünyevi mantığa, bu âlemdeki bedihiyatla¹⁴⁰⁸ mukayeseye tatbîke uğraşırsa akıllı çileden çıkar. Bilmem ki... Ne diyeceğimi şaşırdım. Bu meselede hemen müberhen¹⁴⁰⁹ gibi görünen şeyleri hakikat olarak kabul eden adam, aklını -maazaha- halası¹⁴¹⁰ gayr-i mümkün¹⁴¹¹ bir kapana kaptırmış demektir. Bunun ötesi düpedüz tımarhanedir. Enzâr-ı dehşetimiz¹⁴¹² önündeki bu garaip ne kadar büyük bir vüzuha cereyan ederse etsin, tehlike-i tecennünden¹⁴¹³ sıyânet-i nefis¹⁴¹⁴ için biz bunlara mümkün mertebe inanmamakta ısrar etmeliyiz. Hatta beyhude tetkikatla da uğraşmamalıyız. Başka çare yok. Akıl ile cinnetin arası zannolunduğu kadar uzun bir mesafe değildir. “Rûh-ı Azîz geldi, Hayâl-i Muhterem gitti.” derken zihin oynatmak muhtemeldir. Daha doğrusu bizi bugün bir tabîb-i mütehassıs¹⁴¹⁵ muayene etse, içinde bu-

¹⁴⁰⁴ bir güne: herhangi bir şekilde

¹⁴⁰⁵ ukûbet-i maneviyye: manevi ceza

¹⁴⁰⁶ itminan: emniyet

¹⁴⁰⁷ hâdise-i acîbe: tuhaf olay

¹⁴⁰⁸ bedihiyat: ispata muhtaç olmaksızın aşikâr, açık olma durumları

¹⁴⁰⁹ müberhen: delille ispatlanmış

¹⁴¹⁰ halas: kurtulma

¹⁴¹¹ gayr-i mümkün: olanaksız

¹⁴¹² enzâr-ı dehşet: korkulu balıklar

¹⁴¹³ tehlike-i tecennün: delirme tehlikesi

¹⁴¹⁴ sıyânet-i nefis: kendini koruma

¹⁴¹⁵ tabîb-i mütehassıs: uzman doktor

lunduğumuz şu hâl-i garîbi ona bütün heyecanaver¹⁴¹⁶ tafsilatıyla¹⁴¹⁷ anlatsak ikimizi de bazı mertebe muhtâc-ı tedâvî¹⁴¹⁸ bulur zannediyorum. Aman hanımcığım dikkat... Cinnetin ilk kademelerine kendimizi bile bile adım atmayalım.

Ben:

— Evet hakkınız var. Bir doktorun eline geçsek bizde şâyân-ı tedkîk¹⁴¹⁹ bazı emraz¹⁴²⁰ bulacağından ben de eminim. Lakin efendi, biz buraya niçin geldik? Rûh-ı Azîz'in hatırını hoş etmek için değil mi? Binnaz Hanım'ın sizi benden kıskandığını söyleyen siz değil misiniz? Onun bu hissine ne suretle vâkıf oldunuz? Yalnız rüyada demekle bana mukni¹⁴²¹ bir cevap vermiş olamazsınız. Söyleyiniz.

Efendi:

— ...

Ben:

— Rica ederim cevap veriniz. Hayâl-i Aziz ile aranızda benden gizlediğiniz daha pek çok şeyler olduğunu biliyorum. Birbirinize tefelhüm-i hissiyyât¹⁴²² için elbette bir nev usûl-i muhâbereniz¹⁴²³ var. Siz o kadının gayr-i dünyevî görünen esrâr-ı muzlimesine¹⁴²⁴ herkesten ziyade karışmışsınız. Cinnetin serhaddinde dolaşıyorsunuz demektir. Hakikati bana da açık söyleyiniz de çıldıracak isek beraber çıldıralım. Bana ifşada mahsur tasavvur ettiğiniz noktalara gelince... Bu meselenin uzun boylu tetkiki muvafık olamayacağını ifhamla taharriyat¹⁴²⁵ önüne set çekmek istiyorsunuz. İşte ben anlamak için şimdi meraktan çıldırıyorum. Bu ölü kadın şu mezardan çıkıp da mı yalıya geliyor?

¹⁴¹⁶ heyecanaver: heyecan verici

¹⁴¹⁷ tafsilat: ayrıntı

¹⁴¹⁸ muhtac-ı tedâvî: tedaviye muhtaç

¹⁴¹⁹ şâyân-ı tedkîk: incelemeye değer

¹⁴²⁰ emraz: hastalıklar

¹⁴²¹ mukni: doyurucu, inandırıcı

¹⁴²² tefelhüm-i hissiyyât: duyguları anlatmak

¹⁴²³ usûl-ı muhâbere: haberleşme yolu

¹⁴²⁴ esrâr-ı muzlime: karanlık sırlar

¹⁴²⁵ taharriyat: araştırmalar

— Ne bileyim ben?

— Elbette bilirsiniz... Elbette zihnen bunu keşfe uğraşmış, katiyen hakikate erememiş olsanız bile bu bapta birçok ihtimalat¹⁴²⁶ tasavvur etmiş, faraziyelerde¹⁴²⁷ bulunmuşsunuzdur. Ne olur zannınızı ale't-takrîb¹⁴²⁸ peyda etmiş olduğunuz kanaatinizi bana da söyleyiniz...

— Hanım emin olunuz. Bu meselede sizden ziyade bildiğim bir şey yoktur. Çünkü deminden söyledim ya, bu garibeyi tetkike uğrayım derken aklımı kaybetmekten korkuyorum...

— Öyle ise aklıma gelen ihtimalatı ben söyleyeyim.

— Söyleyiniz.

— Ruhlar için gayr-i maddîdir¹⁴²⁹ deniyor. Hâl-i hayâtta¹⁴³⁰ ruh, vücut ile nasıl zarflanıyorsa besbelli Binnaz Hanım'ın ruhu da vefatından sonra bu kabrin taştan mahfaza-yı sengine¹⁴³¹ sığınmış. Fakat istediği zaman oradan çıkıyor. Bade'l-hurûc¹⁴³² tecessüt ediyor. Bu hususta zihne gelebilecek faraziyelerin en makulü işte bu olabilir.

— Bu faraziyenize karşı la veya neam¹⁴³³ diyemem.

— Niçin?

— Bu o kadar akıl ermez bir meseledir ki buna benim gibi cahil bir adam değil, en benam¹⁴³⁴ allame, hükema¹⁴³⁵, felâsife-i zamân¹⁴³⁶ bile kati bir cevap verebilmekten âciz kalır, zannederim.

¹⁴²⁶ ihtimalat: ihtimaller

¹⁴²⁷ faraziye: varsayım

¹⁴²⁸ ale't-takrîb: yaklaşık olarak

¹⁴²⁹ gayr-i maddî: maddi değil

¹⁴³⁰ hâl-i hayât: hayatta olma, yaşama durumu

¹⁴³¹ mahfaza-yı seng: taş koruma

¹⁴³² ba'del huruç: çıktıktan sonra

¹⁴³³ la veya neam: hayır ya da evet

¹⁴³⁴ benam: ünlü

¹⁴³⁵ hikema: bilgiler

¹⁴³⁶ felâsife-i zaman: zamanın filozofları

— Ben tahsili nakıs¹⁴³⁷, zihnî muhakemesi mahdut¹⁴³⁸ bir kadını... Aklıma geleni söylüyorum. Söylerken günaha girmiş olmaktan da korkuyorum. Merak ettiğim bir cihet var.

— Nedir?

— Ruhlar layemut¹⁴³⁹, ecsat¹⁴⁴⁰ yemutmuş¹⁴⁴¹. Bir ruh, bir kalıp eskittikten sonra başka cesetlere hulul ediyor mu? Etmiyor ise Binnaz Hanım'ın cesedi şu mezarda çürür iken ruhu diğer bir kalıba nasıl girebiliyor? Hem bir ruhun bir cesedi kâide-i hilkat¹⁴⁴² üzere ihyası¹⁴⁴³, rahm-i mâderdeki¹⁴⁴⁴ usûl-i telkîh¹⁴⁴⁵ ile başlar. Mezraa-i beşeriyyenin¹⁴⁴⁶ fide mahalli ana rahmi değil midir? Usûl-i hilkat¹⁴⁴⁷ böyle iken Binnaz Hanım'ın ruhu, vefatının ikinci gecesinde kâlib-ı evveline¹⁴⁴⁸ müşabih¹⁴⁴⁹ diğer bir cesede nasıl hulul edebiliyor?

Bu muhâvere-yi acîbemizden¹⁴⁵⁰ hiçbir şey anlamayarak biraz geriden bizi dinlemekte olan İrfan Kadın söze atıldı:

— Hanımcığım, söyleştüğünüz bu okumuşça lakırtılara aklım ermez ama Binnaz Hanım başka cesede girmiyor. O, yalıya bizim bildiğimiz eski cesediyle geliyor. Kıyafeti bile tamamıyla eski kıyafeti.

Naşit Nefi Efendi, İrfan Kadın'ın böyle anlar anlamaz söze karşışmasına hiddet ederek:

— Sen sus kadın... Binnaz'ı cadı eden sizin işte bu cahilane bilgisizce çaçaronluklarınızdır. Benden başka hep ev halkı ona taşlıkta bir iki defa tesadüf ettiniz. Hatta uzun uzadıya konuşunuz.

¹⁴³⁷ nakıs: eksik

¹⁴³⁸ mahdut: sınırlı

¹⁴³⁹ layemut: ölümsüz

¹⁴⁴⁰ ecsat: bedenler

¹⁴⁴¹ yemut: ölümlü

¹⁴⁴² kâide-i hilkat: yaradılış kuralı

¹⁴⁴³ ihyâ: canlandırma

¹⁴⁴⁴ rahm-i mâder: ana rahmi

¹⁴⁴⁵ usûl-i telkîh: aşılama

¹⁴⁴⁶ mezraa-i beşeriyye: insanlık arazisi

¹⁴⁴⁷ usûl-i hilkat: yaradılış yolu

¹⁴⁴⁸ kâlib-ı evvel: ilk kalıp

¹⁴⁴⁹ müşabih: benzer

¹⁴⁵⁰ muhâvere-yi acîbe: tuhaf konuşma

Binnaz size ahiretteki hâlden bahsetti, siz ona dünyadan malumat verdiniz. Bu şayiatla¹⁴⁵¹ mesele en cesur fikirlieleri bile durduracak, acabaya düşürecek bir vehamet¹⁴⁵² aldı. Kadın dırıltılarını, bu sizin dünyaları karıştıran dedikodunuzu ölüm bile durduramıyor. İllallah elinizden yahu...

Kadıncağız, efendinin hiddetini görerek sustu. Merhumenin kurb-ı lahdı¹⁴⁵³ adamda bir tesîr-i şedîd¹⁴⁵⁴ husule getirdi. Gözlerinin akına kadar çehresine kan hücum etti. Bilatekellüm¹⁴⁵⁵ durduğu zamanda bile dudaklarının garip bir asabiyetle titrediği görülüyor, gözleri vakit vakit kabristanın boşluklarına dikilerek dakikalar ile sabit kalıyordu. Rûh-ı Azîz ile beynlerinde¹⁴⁵⁶ bizce gayr-i meri¹⁴⁵⁷ bir münâsebet-i maneviyye¹⁴⁵⁸ mi başladı? Ervah ile temasa giriştikleri, vecde, cezbeye düştükleri anlarda ruhiyyun¹⁴⁵⁹ medyumlar ne hâl kesbederler? Böyle bizim efendi gibi mi olurlar? Bilmiyorum. Hiç görmemişim.

Aramızda ağır bir sükût başladı. Teneffüs ettiğimiz havanın sanki her zerresinde tahammülfersa bir zucret-i mütezâyide¹⁴⁶⁰ varmış gibi hepimize tıkanmalar geliyordu. Bu sükût esnasında, önümüzde bir muammâ-yı mütehaccir¹⁴⁶¹ gibi duran mezarın etrafında dönüyorduk. İçinde yatanın maneviyatından, müzic-i bâr-ı esrârıy-la¹⁴⁶² dimağlarımızı ezen bu müellim¹⁴⁶³ lugazın¹⁴⁶⁴ miftâh-ı hallini¹⁴⁶⁵

¹⁴⁵¹ şayiat: söylentiler, yayılan sözler

¹⁴⁵² vehamet: tehlike

¹⁴⁵³ kurb-ı lahd: mezar yakınlığı

¹⁴⁵⁴ tesîr-i şedîd: şiddetli bir etki

¹⁴⁵⁵ bilatekellüm: konuşmadan

¹⁴⁵⁶ beyn: ara

¹⁴⁵⁷ gayr-i meri: görülemeyen

¹⁴⁵⁸ münâsebet-i maneviyye: manevi ilişki

¹⁴⁵⁹ ruhiyyun: ruhçu, spiritüalist

¹⁴⁶⁰ zucret-i mütezâyide: artan bir iç sıkıntısı

¹⁴⁶¹ muammâ-yı mütehaccir: taşlaşmış bir bilmece

¹⁴⁶² müzic-i bâr-ı esrâr: sırların ağırlığının verdiği rahatsızlık

¹⁴⁶³ müellim: acılı

¹⁴⁶⁴ lugaz: bilmece

¹⁴⁶⁵ miftâh-ı hall: çözme anahtarı

istirham eden bir tevekkül-i dindârâneyle¹⁴⁶⁶ mermerin sath-ı ebyazına¹⁴⁶⁷ göz gezdirdiyordum. Kabrin ayak cihetinin sağ köşesinde kapak kornişine yakın yazıya benzer siyah çizgiler gördüm. Eğilip dikkat ettim. Evet kurşun kalem ile yazılmış küçük küçük satırlar. İlk satırı okudum. Kendimi zapt edemeyerek bağırımsım.

Zevcim gazup¹⁴⁶⁸ bir nazar atarak:

— Ne oluyorsun? dedi.

Bir kelime telaffuzuna kudretyab olamadım¹⁴⁶⁹. Bu defa teessürden¹⁴⁷⁰ cidden tıkanıyordum. Yalnız parmağımın yazıları işaret ettim.

Naşit Nefî Efendi gözlüğünü düzelterek eğildi. O da gördü. Mısraları takti ederek¹⁴⁷¹ zaten mahfuzu¹⁴⁷² bir şiirmiş zannolunacak bir suhulet¹⁴⁷³ ve revan¹⁴⁷⁴ bir ahenkle okumaya başladı:

“Vücut elfaz

Adem mana

Bekle dana

Ölüm rana

Eder ikaz”

Metfeni ân-ı tedkîkimizden beri bu yazılar orada mevcut muydu? Yoksa sözlerimize cevap olarak bizi icap¹⁴⁷⁵ için vehleten mi belirdi?

¹⁴⁶⁶ tevekkül-i dindârâne: dindarca bir tevekkül

¹⁴⁶⁷ sath-ı ebyaz: beyaz yüzey

¹⁴⁶⁸ gazup: kızgın

¹⁴⁶⁹ kudretyab olmak: güç bulmak

¹⁴⁷⁰ teessür: etkilenme

¹⁴⁷¹ takti etmek: parçalara bölmek

¹⁴⁷² mahfuz: ezberlenmiş

¹⁴⁷³ suhulet: kolaylık

¹⁴⁷⁴ revan: akıcı

¹⁴⁷⁵ icap: şaşırtma, hayrete düşürme

Bu suali nazarlarımızla birbirimize irat¹⁴⁷⁶ ettik. Fakat hall-i müşkil¹⁴⁷⁷ kabil değildi. Bir müddet mebhut¹⁴⁷⁸ ve ebkem¹⁴⁷⁹ kaldıktan sonra zevcimden sordum:

— Bu mısralar ne vakit yazılmış?

— Bilmem!

— Yazıyı tanıdınız mı?

— Onun hatt-ı destine¹⁴⁸⁰ benziyor.

— Hayatında Rûh-ı Azîz, böyle mutasavvıfane eşar¹⁴⁸¹ söyler miydi?

— Hayır.

— Demek bade'l-vefât şair olmuş!

İkimiz de eğilerek bütün dikkatimizle hattı tetkike uğraştık. Mısralar ince kurşun kalemi fakat irice huruf¹⁴⁸² ve titrek bir el ile yazılmış, elifler âdetâ hatt-ı münkesir¹⁴⁸³ denecek bir ihtizâz-ı tahrîr¹⁴⁸⁴ ile uzatılmıştı.

Binnaz Hanım'ın garîbe-i vefâtını¹⁴⁸⁵ hangi cihetten tetkike girişsek cüzi¹⁴⁸⁶ hall-i müşkil¹⁴⁸⁷ edebilmek şöyle dursun, enzâr-ı endişemiz¹⁴⁸⁸ önünde bu muamma, diğer katmerler peyda ediyordu.

Epeyce bir müddet tetkikten sonra zevcim tekrar etti:

— Evet evet... Binnaz'ın yazısına pek benziyor.

¹⁴⁷⁶ irad: sorma

¹⁴⁷⁷ hall-i müşkil: sorun çözme

¹⁴⁷⁸ mebhut: şaşkın

¹⁴⁷⁹ ebkem: dilsiz

¹⁴⁸⁰ hatt-ı dest: el yazısı

¹⁴⁸¹ eşar: şiirler

¹⁴⁸² huruf: harfler

¹⁴⁸³ hatt-ı münkesir: kırık çizgi

¹⁴⁸⁴ ihtizâz-ı tahrîr: titrek yazı

¹⁴⁸⁵ garîbe-i vefât: ölüm tuhaflıkları

¹⁴⁸⁶ cüzi: birazcık

¹⁴⁸⁷ hall-i müşkil: güçlüğü çözme

¹⁴⁸⁸ enzâr-ı endişe: kaygılı bakışlar

— Zaten uzun uzadıya tetkik ve muayenede lüzum yok. Bu yazının Binnaz Hanım'ın olduğuna ben katiyen hükmettim gitti.

— Bu katiyetteki delilin nedir?

— Ne olacak. Bu şebekenin sizden başkasında bir anahtarı daha var mı?

— Hayır yok.

— O hâlde bu mısraların kaili¹⁴⁸⁹, ya kuş kadar küçülerek bu demir parmaklıkların arasından içeri girmiş veyahut ki efsun¹⁴⁹⁰ kuvvetiyle şu paslı kilidi açmış olacak. Başka türlü bu yazıları nasıl yazabilir?

Naşit Nefi Efendi verecek bir cevap bulamadı. Enzâr-ı istiğ-râbımız mısralara matuf olarak bir müddet daha yine mebhut durduk. Nihayet dedim ki:

— Şu muzlim¹⁴⁹¹ meseleyi tenvire¹⁴⁹² bizim aklımız kifayet etmiyor. Bu emirde bari Rûh-ı Azîz'in himmet-i irşâdiyyesine¹⁴⁹³ mü-racaat edelim.

— Nasıl?

— O mısralar ile Hayâl-i Muhterem, bize arifane bazı hakayık¹⁴⁹⁴ anlatmak istemiş.

— Öyle olacak.

— Mezâyâ-yı şî're¹⁴⁹⁵ intikal¹⁴⁹⁶ edebildiniz mi?

— Henüz vazîhen¹⁴⁹⁷ değil.

— Tasavvufta behrem¹⁴⁹⁸ yoktur. Bu mısralardan hemen bir şey anlamadım.

¹⁴⁸⁹ kail: söyleyen

¹⁴⁹⁰ efsun: büyü

¹⁴⁹¹ muzlim: karanlık

¹⁴⁹² tenvir: aydınlatma

¹⁴⁹³ himmet-i irşâdiyye: doğru yoru gösterme

¹⁴⁹⁴ hakayık: gerçekler

¹⁴⁹⁵ mezâyâ-yı şî'r: şiirin nitelikleri

¹⁴⁹⁶ intikal: geçme

¹⁴⁹⁷ vazîh: açık

¹⁴⁹⁸ behre: pay

“*Vücut elfaz*

Adem mana”

Ne demektir? Bence adem¹⁴⁹⁹, varlığın zıddıdır. Yokluktan mana çıkar mı? Vücudun zamân-ı mevcûdiyyetinde¹⁵⁰⁰ manâ-yı hakîkîsi¹⁵⁰¹ anlaşılamıyor da ademe intikalinden sonra mı esrâr-ı hilkatî¹⁵⁰² bilinecek?

Zevcim dirseğini mezara dayayarak içinde yatanın manevi-yatından istiâne-i vüzûh¹⁵⁰³ edercesine âdetâ bir müddet istiğraka¹⁵⁰⁴ vardıktan sonra:

— Bu mısraların maanî-i sathîyesi¹⁵⁰⁵, zahir-binanı¹⁵⁰⁶ oyalamak, aldatmak, taammuktan¹⁵⁰⁷ menetmek üzere bir defineyi setr¹⁵⁰⁸ için üzerine yığılan münasebetli münasebetsiz şeylere benzer. Büyük ve derin kelimeleri anlamak hakkı, yalnız müstahakkına¹⁵⁰⁹ bahşolunmuş bir imtiyâz-ı mahsûstur¹⁵¹⁰. Zahir aldarak bir şey anladım diye sevinip durmamalı, bâtına hulule uğraşmalı.

— Efendi, işte ben bu dediğiniz imtiyâz-ı mahsûstan¹⁵¹¹ mahrumum. Bu masariin¹⁵¹² maanî-i bâtinelerini¹⁵¹³ bana anlatınız. Rica ederim. Çünkü ortağım şakaya gelir bir ölû değil. Maksadını anlayalım da ona göre davranalım.

¹⁴⁹⁹ adem: yokluk

¹⁵⁰⁰ zamân-ı mevcûdiyyet: varlık zamanı

¹⁵⁰¹ manâ-yı hakîkî: gerçek mana

¹⁵⁰² esrâr-ı hilkat: yaradılış sırları

¹⁵⁰³ istiâne-i vüzûh: açıklama yardımı

¹⁵⁰⁴ istiğrak: dalgınlık

¹⁵⁰⁵ maanî-i sathîye: yüzeysel anlamlar

¹⁵⁰⁶ zahir-binan: dıştan görünen, apaçık olan şeyleri görenler

¹⁵⁰⁷ taammuk: derinleşmek

¹⁵⁰⁸ setr: örtme

¹⁵⁰⁹ müstahak: layık, hak eden

¹⁵¹⁰ imtiyaz: ayrıcalık

¹⁵¹¹ imtiyâz-ı mahsûs: özel ayrıcalık

¹⁵¹² masari: mısralar

¹⁵¹³ maanî-i bâtine: içerideki, gizli, görünmeyen anlamlar

Zevcimin yüzünde bir teessür-i acîb¹⁵¹⁴ peyda oldu. Ne söyleyeceğini şaşırdı müziç bir tereddüt ile dudaklarını ısırarak:

— Bu mısralardan kendimce münfehim¹⁵¹⁵ olan manayı sana anlatmak işime gelmez, dedi.

Biraz durduktan sonra, ağzından kaçırdığı bu söze nadim¹⁵¹⁶ olmuş gibi ilave etti:

— Mısraların henüz ben de manâ-yı bâtınelerine pek intikal edemedim.

— Demek ki siz de büyük kelimeleri anlamak müstahakkîninden¹⁵¹⁷ değilsiniz. Bu imtiyâz-ı mahsûstan çok hisseniz yok. Bu hususta beyân-ı fikre salahiyetdar¹⁵¹⁸ değilim ama böyle “büyük kelime” kisvesi altında pek çok saçma da bulunabilceğine kaniyim¹⁵¹⁹. Benim için en büyük kelime, manası en kolay anlaşılandır.

— Öyle deme hanım. Mevhubat da¹⁵²⁰, meksubat da¹⁵²¹, basitten mürekkebe¹⁵²² doğru derecât-ı muhtelif¹⁵²³ üzeredir. Bir insân-ı kâmilin¹⁵²⁴ mahsûl-i tecrübe ve tettebbuu¹⁵²⁵ olan hikemî¹⁵²⁶ bir mazmununu¹⁵²⁷ tabi herkes anlayamaz.

¹⁵¹⁴ teessür-i acîb: tuhaf üzüntü

¹⁵¹⁵ münfehim: kavranmış, anlaşılmış

¹⁵¹⁶ nadim: pişman

¹⁵¹⁷ müstahakkîn: hak edenler

¹⁵¹⁸ salahiyettar: yetkili, izinli

¹⁵¹⁹ kani: inanmış

¹⁵²⁰ mevhubat: verilenler; hibeler, bağışlanmış olan şeyler

¹⁵²¹ meksubat: kazanılanlar; bir çalışma sonucu elde edilen şeyler

¹⁵²² mürekkep: karışık

¹⁵²³ derecat-ı muhtelif: çeşitli dereceler

¹⁵²⁴ insân-ı kâmil: yetişkin bir insan

¹⁵²⁵ mahsûl-i tecrübe ve tettebbu: deneme ve etraflıca araştırma sonucunda ortaya çıkan ürün

¹⁵²⁶ hikemî: felsefî, bilgece

¹⁵²⁷ mazmun: kastedilen asıl mana

— Bir insân-ı kâmil, bir feylesof mazmûn-ı hikmetini¹⁵²⁸ herkesin anlayabileceği bir lisanla ifade edemez mi? Elsine-i mevcûdiyyeden¹⁵²⁹ hiçbirini buna müsait değil midir?

— Büyük bir hekim, insanların cümlesi tarafından değilse de kısım-ı azamınca¹⁵³⁰ münfehim olabilecek surette maksudunu ifade edebilir. Lakin bazı hakikatler vardır ki insan kitlelerinin cümlelerinden bunlara vukufu, cemiyyât-ı medeniyyenin¹⁵³¹ tarz-ı hâzır-ı idâresine¹⁵³² nazaran bu dünyanın altını üstüne getirir. Bu hakikatler, şimdilik onlara vâkıf olup da ledünniyatını¹⁵³³ hazmedebileceklerinin arasında hemen sırren tedavül¹⁵³⁴ ediliyor. Umumen henüz pek malum değildir. İşte bu sebeple bazı hakayık, bir nevi lisân-ı havâss¹⁵³⁵ ile yazılıp söyleniyor.

— Aman efendim, pederim de bir iki ecnebi lisanına vâkıf. Hâline göre feylesof¹⁵³⁶ bir adamdır. Ondan işittiğime göre bu asırda artık hiçbir hakikatın havas¹⁵³⁷ beyinde sırren muhafazasına imkân kalmamış, nûr-ı medeniyyet¹⁵³⁸ edvâr-ı selefenin¹⁵³⁹ zulmetlerini¹⁵⁴⁰ hep enzâr-ı intibâha¹⁵⁴¹ çıkarmış imiş.

— Hanım, ulûm-ı ictimâiye¹⁵⁴² namına ortada henüz pek kazip¹⁵⁴³ nazariyeler¹⁵⁴⁴ dolaşıp duruyor. Şaşaa-i medeniyyelerle¹⁵⁴⁵

¹⁵²⁸ mazmûn-ı hikmet: felsefi anlam, kavram

¹⁵²⁹ elsine-i mevcûdiyye: var olan diller

¹⁵³⁰ kısım-ı azam: büyük bölüm

¹⁵³¹ cemiyyât-ı medeniyye: uygar toplumlar

¹⁵³² tarz-ı hâzır-ı idâre: bugünkü yönetim şekli

¹⁵³³ ledünniyat: gizli yönler

¹⁵³⁴ tedavül: elden ele dolaşma

¹⁵³⁵ lisân-ı havâss: seçkinler dili

¹⁵³⁶ feylesof: filosof

¹⁵³⁷ havas: seçkin sınıf

¹⁵³⁸ nûr-ı medeniyyet: uygarlık ışığı

¹⁵³⁹ edvâr-ı selef: önceki zamanlar

¹⁵⁴⁰ zulmet: karanlık

¹⁵⁴¹ enzâr-ı intibâh: uyanış bakışları

¹⁵⁴² ulûm-ı ictimâiye: toplum bilimi

¹⁵⁴³ kazip: aldatıcı

¹⁵⁴⁴ nazariye: kuram

¹⁵⁴⁵ şaşaa-i medeniyye: uygarlığın parıltısı

gözlerimizi kamaştıran, en büyük zannettiğimiz milletler nezdinde bile müsavat¹⁵⁴⁶, adalet, uhuvvet¹⁵⁴⁷ sehpaı üzerine kurulmuş görülen hukûk-ı beşeriyye¹⁵⁴⁸ zırhının pek yufka¹⁵⁴⁹, âdeta açık kalmış yerleri, çâre-i iltiyâm¹⁵⁵⁰ keşfolunamamış müellim yaraları vardır.

— Gizlenen illetin çaresi bulunmaz. Bu dertler her ne ise meydana dökülmelidir.

— Asırlardan beri bu yaralar hep gizli gizli işlemiş, bunları ifşaya cesaret gösteren eâzım-ı beşeriyye¹⁵⁵¹ zindanlarda inlemiş veya maktellere¹⁵⁵² sürüklenmiştir.

— Aman, bu söyledikleriniz geçmiş zamanlara mahsustur. Şimdi öyle mi? Bugün bir Galile zuhur etse meydana koyduğu büyük hakikatten dolayı engizisyon mahkemesi huzurunda sözü geri aldırılmaya bedel, belki en büyük encümen-i ilmîye¹⁵⁵³ reis intihap edilir¹⁵⁵⁴, bütün medenî milletlerin mazhar-ı tebcîl ü takdîsi¹⁵⁵⁵ olurdu. Bugün en küçük bir hakikat-ı fenniyye¹⁵⁵⁶ keşfeden adam büyük şabaş¹⁵⁵⁷, mükâfatlara nail¹⁵⁵⁸ olmuyor mu?

— Hanım, bugünün hakiki Galileleri de elan beninevlerden¹⁵⁵⁹ eza ve hakaret görüyorlar...

— Bu dediklerinizi hiç anlamıyorum efendi...

¹⁵⁴⁶ müsavat: eşitlik

¹⁵⁴⁷ uhuvvet: kardeşlik

¹⁵⁴⁸ hukûk-ı beşeriyye: insan hakları

¹⁵⁴⁹ yufka: ince, dayanıksız

¹⁵⁵⁰ çâre-i iltiyâm: iyileşme yolu

¹⁵⁵¹ eâzım-ı beşeriyye: insanlık uluları

¹⁵⁵² maktel: öldürölme yeri

¹⁵⁵³ encümen-i ilmî: bilim kurulu

¹⁵⁵⁴ intihap etmek: seçmek

¹⁵⁵⁵ mazhar-ı tebcîl ü takdîs: saygı görmeye ve kutsanmaya erişen

¹⁵⁵⁶ hakikat-i fenniyye: fen gerçeği

¹⁵⁵⁷ şabaş: takdir, aferin

¹⁵⁵⁸ nail: elde etmek

¹⁵⁵⁹ beninev: kendi soyu

— Bugün en medeni ve meşrut¹⁵⁶⁰ milletlerin râyet-i idâreleri¹⁵⁶¹ altına toplanmış insanlar hâlâ iki kısımdır: Hâkim ve mahkûm kısımları. İşte kanunlar da bu esasa göre yapılır. Ahlak kitapları da bu maksat gözetilerek yazılır. Ve böyle olmak da insan kitlelerinin hâlihazır vukuf ve terbiyelerine nazaran zaruri gibidir.

— Niçin?

— Çünkü bugün insanlar kendilerine bahşedilmiş gibi görünen müsavat, adalet, uhuvvet haklarından tamamıyla istifade edebilecek bir seviyye-i irfân ü terbiye¹⁵⁶² yükselememişlerdir.

— Efendi, ne söylüyorsunuz? Kendi hukukunu tanır, aharı¹⁵⁶³ ne riayet eder bu kadar âlim, fazıl¹⁵⁶⁴ insanlar var...

— Bunlar daima akl-ı kalîl¹⁵⁶⁵ kısımdır ki mütégallip¹⁵⁶⁶ sınıfıyla cühela¹⁵⁶⁷ arasında ezilen, rahatsız yaşayan biçarelerdir. Ekalliyet¹⁵⁶⁸ten bir şey çıkmaz. Ekseriyet¹⁵⁶⁹ ıslah etmeli.

— Medeniyet-i hâzireyi¹⁵⁷⁰ öyle tavsif ediyorsunuz¹⁵⁷¹ ki bana Kurûn-ı Vustâ'ya avdet etmişiz zannı geliyor.

— Bence iki zaman beyninde esasen büyük bir fark yok gibidir

— Aman ne diyorsunuz!..

— Hanım, bu zamanın prangaları, kelepçeleri, zincirleri, giyotinleri, darağaçları bir müzeyeye vazolunduğu vakit, Kurûn-ı Vustâ işkence aletleriyle bunları mukayese edecek başka bir karnın¹⁵⁷² ev-

¹⁵⁶⁰ meşrut: şartlı monarşiyle yönetilen

¹⁵⁶¹ râyet-i idâre: yönetim sancağı

¹⁵⁶² seviyye-i irfân ü terbiye: kültür ve görgü seviyesi

¹⁵⁶³ ahar: başka, diğer

¹⁵⁶⁴ fazıl: erdemli kimse

¹⁵⁶⁵ akl-ı kalîl: akli az

¹⁵⁶⁶ mütégallip: zorba

¹⁵⁶⁷ cühela: cahiller

¹⁵⁶⁸ ekalliyet: azınlık

¹⁵⁶⁹ ekseriyet: çoğunluk

¹⁵⁷⁰ medeniyet-i hâzire: şu anki uygarlık

¹⁵⁷¹ tavsif etmek: nitelendirmek

¹⁵⁷² karn: çağ; yüzyıl

lâd-ı beşeri¹⁵⁷³, aralarında pek büyük bir fark bulamayacaktır zannedirim. Şimdiki en medenî şehirlerde darülacezelerden, fukara melcelerinden¹⁵⁷⁴ ziyade mahbeslere¹⁵⁷⁵ tesadüf olunuyor.

— Efendi, hep bu müthiş şeyler ne vakit dünyadan büsbütün kalkacak?

— Alelumum¹⁵⁷⁶ insanların terbiye-i hakîkiyyeye¹⁵⁷⁷ tamamıyla edikleri vakit.

— Bu ne ile anlaşılır? Ve ne zaman olacak?

— Bu derece-i terakkîye¹⁵⁷⁸ taali edebilmiş¹⁵⁷⁹ henüz yeryüzünde bir memleket, millet yok ki onu numune gösterebileyim. Söyleyeceğim faraziye, beşeriyet-i müstakbeleye¹⁵⁸⁰ ait belki bir hayal, belki bir temennî-i muhâldir¹⁵⁸¹... Maahaza mütefekkirinin¹⁵⁸² hedef-i enzârı¹⁵⁸³ işte bu noktadır. Fakat bilmem ki kusvâ-yı terakkî¹⁵⁸⁴ denilen gayeye vusul¹⁵⁸⁵ ile tıynet-i insâniyyedeki¹⁵⁸⁶ vahşet ü hayvâniyyet-i elîmeyi¹⁵⁸⁷ izale kabil olabilecek midir?

— Sözlerinizden bir şey anlayamadım.

— Hanım, bugün en mütemeddin zannettiğimiz milletler, bir terbiye-i cebriyye¹⁵⁸⁸ ile yaşıyorlar çünkü hürriyet, müsavat, uhuvvet-i kâmile¹⁵⁸⁹ ile mesut bildiğimiz memleketlerde hükûmet, ka-

¹⁵⁷³ evlâd-ı beşer: insan evladı

¹⁵⁷⁴ melce: sığınak

¹⁵⁷⁵ mahbes: cezaevi

¹⁵⁷⁶ alelumum: genel olarak

¹⁵⁷⁷ terbiye-i hakîkî: gerçek terbiye

¹⁵⁷⁸ derece-i terakkî: ilerleme derecesi

¹⁵⁷⁹ taali etmek: yükselmek

¹⁵⁸⁰ beşeriyet-i müstakbele: geleceğin insanlığı

¹⁵⁸¹ temennî-i muhâl: hiç olmayacak bir dilek

¹⁵⁸² mütefekkirin: düşünürler

¹⁵⁸³ hedef-i enzâr: bakışların hedefi

¹⁵⁸⁴ kusvâ-yı terakkî: ilerlemenin sonu, ulaşılacak en son noktası

¹⁵⁸⁵ vusul: erişme ulaşma

¹⁵⁸⁶ tıynet-i insâniyye: insanoğlunun mayası

¹⁵⁸⁷ vahşet ü hayvâniyyet-i elîme: acıklı hayvanlık ve vahşilik

¹⁵⁸⁸ terbiye-i cebriyye: zoraki eğitim

¹⁵⁸⁹ uhuvvet-i kâmile: eksiksiz bir kardeşlik

nun, mahkeme, mahbes, mücazat¹⁵⁹⁰, idam var. Bunlar niçin var? Çünkü kaldırılrsa insanlar birbirini yer. Her yerde “*El-hükmü limen galebe.*”¹⁵⁹¹ kânûn-ı tabîîsi¹⁵⁹² açıktan açığa hüküm sürer. Londra şehri derhâl bir vahşetzara¹⁵⁹³ döner. Şimdiki mütemeddin insanlarn terbiyeleri, sahibinin elindeki koca sopadan korkak muti¹⁵⁹⁴ görünen fakat fırsat düşürdükçe, dişleri sökülmiş ağzıyla mürebbsinin¹⁵⁹⁵ elini ısırmaya atılan ayının hâline benziyor. Mütefekkirinin idealleri olan beşeriyet için temenni edilen terbiye-i hakîka¹⁵⁹⁶ ise bu değildir. Mücazat havfiyle ictinap¹⁵⁹⁷ edilen fenalıklar, mükâfat ümidiyle yapılan iyilikler, tıynet-i beşeriyyedeki hayvânât-el ilîmeyi izale etmiş sayılmaz. Hüsn-i ahlâk¹⁵⁹⁸, bizde tesîrât-ı hâriciyye¹⁵⁹⁹ ile mecburi değil, âdeta mecbuli¹⁶⁰⁰ bir şekilde kökleşerek tekâmül etmeli, meydanda hâkim mahkûm kalmamalı yani artık muhtâc-ı tedîb¹⁶⁰¹ bir fert görülmemelî, cehl¹⁶⁰² bütün zulmetiyle ortadan refedilmelidir¹⁶⁰³. Bu tekâmül-i ahlâkiyyeyi¹⁶⁰⁴ muhal addetmesek bile buna vüsul için daha çok vakit olduğunu görüyoruz. O zamana ne kadar beşeriyet pek ıstıraplı devirler, nöbetler geçirecek, daha sayısız kurbanlar verecektir.

¹⁵⁹⁰ mücazat: çeşitli cezalar

¹⁵⁹¹ *El-hükmü limen galebe*: “Egemenlik üstün gelenindir / Hak güçlü olanındır.”

¹⁵⁹² kânûn-ı tabîî: doğal kanun

¹⁵⁹³ vahşetzar: ıssız, korkutucu yer [Baskıda sehven vahşetzah (haz.)]

¹⁵⁹⁴ muti: boyun eğen

¹⁵⁹⁵ mürebbsi: terbiyeci

¹⁵⁹⁶ terbiye-i hakîka: gerçek terbiye

¹⁵⁹⁷ ictinap: çekinme

¹⁵⁹⁸ hüsn-i ahlâk: güzel huy

¹⁵⁹⁹ tesîrât-ı hâriciyye: dış etkiler

¹⁶⁰⁰ mecbuli: yaradılıştan bunan

¹⁶⁰¹ muhtâc-ı tedîb: terbiye edilmesi gereken

¹⁶⁰² cehl: bilgisizlik

¹⁶⁰³ refetmek: kaldırmak

¹⁶⁰⁴ tekâmül-i ahlâkiyye: ahlak olgunluğu

— Affedersiniz, bütün bu sözlerinizin sath-ı mezârda¹⁶⁰⁵ gördüğümüz şu yazılar ile ne münasebeti olduğunu anlayamıyorum. Bu tafsilatınız¹⁶⁰⁶ mısraların bir kelimesini bile bana izah edemedi...

— İşte o mısralardan biraz anladığım hakikatı sana izah etmek için bu sözlere giriştim.

— Niçin efendi? Niçin?

— Bu “niçin”leri izah için deminden beri olan temhidatımı¹⁶⁰⁷ birkaç söz ile neticelendirmek lazım geliyor.

— Buyurunuz.

— İnsanların henüz lazımı derecesinde tekemmül-i ahlâkiyyeye¹⁶⁰⁸ erememiş olduklarını söyledim.

— Evet.

— Bu tekemmül¹⁶⁰⁹ hasıl oluncaya kadar bir millet müsavat, hürriyet, uhuvvet kelimelerinin şaşaa-i müeddâsı¹⁶¹⁰ altında ne kadar mucizât-ı terakkî¹⁶¹¹ gösterse beyhudedir. İnsanlar, yine hâkim, mahkûm olarak iki sınıf üzere yaşayacaklardır.

— Bundan bana ne efendi?

— Bundan sana çok şey var.

— Nedir?

— Evvela; sen kadınsın, ben erkek. Saniyen; sen karısın, ben koca.

— Ey, salisen?

— Salisen, ben hâkimim. Sen mahkûm.

— Tuhaf şey!

— Darılma. Kânûn-ı hâzır¹⁶¹² icabı bu.

¹⁶⁰⁵ sath-ı mezâr: mezar yüzeyi

¹⁶⁰⁶ tafsilat: uzun uzun anlatma

¹⁶⁰⁷ temhidat: mukaddimeler, girişler

¹⁶⁰⁸ tekâmül-i ahlâkiyye: ahlaki olgunluk

¹⁶⁰⁹ tekemmül: olgunluk

¹⁶¹⁰ şaşaa-i müeddâ: kavramların parıltısı

¹⁶¹¹ mucizât-ı terakkî: yükseliş mucizeleri

¹⁶¹² kânûn-ı hâzır: çağın kanunları

— Kânûn-ı hâzır, kadınlara hukûk-ı zevciyyeden¹⁶¹³ hiçbir şey temin etmiyor mu?

— Ediyor. Bazı göz boyayacak şeyler. Tabirimi affedersin: Yularınız daima erkeklerin elindedir.

— İstesem sizin bu mahkûmiyetinizden kurtulamaz mıyım?

— Kurtulursun fakat seni ben bıraksam pederinin idaresine girersin. Pederin olmasa biraderinin tabiiyetinde¹⁶¹⁴ kalırsın. Kucağında büyüttüğün oğlunun bile mahkûm-ı idâresisin¹⁶¹⁵.

— Bizim de şeriatça birçok haklarımız olduğunu söylüyorlar.

— Söylesinler. Size karşı erkeklerin haiz oldukları¹⁶¹⁶ hakları söyleyeyim. Artık öte tarafı mukayese et.

— Nedir?

— Sen taht-ı nikâhımda¹⁶¹⁷ iken üzerine istediğim kadar evlenebilirim. Fakat aramızdaki râbita-i şeriyye¹⁶¹⁸ mevcut iken sen başka bir erkeğe varabilir misin?

— Peki. Peki. Anladım ki biz kadınlar erkeklere karşı mahkûmuz. Sözüünüzün sonu nereye çıkacak?

— İşte bu hâkimiyet mahkûmiyet icabı bizim size her hakikati söyleyebilmemize mânidir. Kadınlar birçok şeylere vâkıf olmamalıdır. Sonra erkeklerle geçinemezler. Şiirden anladığımı bundan dolayı sana izah edemem.

— Pek garip fikir... Pek acip felsefe... Bu bahis çok söz götürür. Fakat şu bulunduğumuz mezarlık, bhusus esrar-alud bu şebeke derunu, bu mesele için münasip bir mahall-i mücâdele¹⁶¹⁹ değildir. Yalnız birkaç şey söylemekten kendimi alamayacağım. Mesruda-

¹⁶¹³ hukûk-ı zevciyye: evlilik hakları

¹⁶¹⁴ tabiiyet: buyruğu altında olma

¹⁶¹⁵ mahkûm-ı idâre: yönetimi altında kalma

¹⁶¹⁶ haiz olmak: elinde bulundurmak, sahip olmak

¹⁶¹⁷ taht-ı nikâh: nikâh altında, nikâhlı

¹⁶¹⁸ rabita-i şeriyye: şeri bağ

¹⁶¹⁹ mahall-i mücâdele: mücadele yeri

tınızı¹⁶²⁰ şöyle hülâsa¹⁶²¹ edebilirim: İnsanlar umumen terbiye-i matlûbeye¹⁶²² henüz erememiş oldukları için cehele kitlelerinden gizlenmesi icap eden bazı hakikatler varmış. Bunlar, o hakayıkı anladıkları zaman dünyanın altı üstüne gelirmiş. Şimdilik benibeşeri¹⁶²³ mehma-emken¹⁶²⁴ bu şîrâze-i intizâmda¹⁶²⁵ tutan hâkimiyet mahkûmiyet usulü bozulur imiş. Binaenaleyh kadınlar mahkûm, erkekler hâkim kısım-ı beşerîsinden¹⁶²⁶ bulundukları için efendi o mısralardan istihraç¹⁶²⁷ eylediği hakayıkı bana bildiremezmiş. Sizi bu mühim noktada sükûta mecbur eden derin felsefeniz bu değil mi?

— Evet. İşte tamamıyla bu.

— Fakat rica ederim efendi, şu mezar taşına kurşun kalemiyle yazılmış mısraların manâ-yı tasavvufîlerini¹⁶²⁸ anlarsam beynimizdeki zevciyet¹⁶²⁹ imtizacına¹⁶³⁰ daha doğrusu, tabiriniz vechile hâkimiyet mahkûmiyete neden dolayı hâlel¹⁶³¹ arız¹⁶³² oluyor?

— Deminden beri verdiğim tafsilat bunu sana henüz izah edemedi mi?

— Hiç.

— Her mahkûmiyeti cehil tevellüt ettiği gibi, her hâkimiyeti de ilim temin eder.

— Bu sözünüz, efradını cami ağıyarını mâni¹⁶³³ bir nazariye olmaz.

¹⁶²⁰ mesrudat: söylenmiş sözler

¹⁶²¹ hülâsa: özet

¹⁶²² terbiye-i matlûbe: istenen eğitim

¹⁶²³ benibeşer: insanoğlu

¹⁶²⁴ mehma-emken: mümkün olabildiğince

¹⁶²⁵ şîrâze-i intizâm: düzen içinde tutan

¹⁶²⁶ kısım-ı beşerî: insan kısmı

¹⁶²⁷ istihraç: çıkarılan

¹⁶²⁸ manâ-yı tasavvuf: tasavvufî anlam

¹⁶²⁹ zevciyet: evlilik

¹⁶³⁰ imtizac: uyuşma, iyi geçinme

¹⁶³¹ hâlel: bozukluk

¹⁶³² arız olmak: ortaya çıkmak

¹⁶³³ efradını cami ağıyarını mâni: tam kapsayıcı olma; gerekli her şeyi içerip gereksizleri konu dışı bırakma

— Niçin?

— Bu dünyada ne âlim mahkûmlar, ne cahil hâkimler görül-müşdür. İlim kuvveti her şeyden büyük olabilir. Fakat vech-i istimâl ü tatbîki¹⁶³⁴ nazariitibara alınmak¹⁶³⁵ şartıyla. Çünkü kara cahil bir haydut, bir Newton'u, bir Spencer'i تنها bir kırdaki yakalayınca birer yumrukta işlerini bitirebilir.

— O başka bahis...

— Bence hiç başka değil. İlmin cehle galebesi¹⁶³⁶ katidir, ulvidir¹⁶³⁷. Fakat temîn-i zaferlerin¹⁶³⁸ ne derece bati¹⁶³⁹ ve müşkül¹⁶⁴⁰ olduğuna dikkat buyurulmuyor mu? Binlerce seneler evveli yaşamış âlimler, hakimler¹⁶⁴¹ bulunduğunu isimleriyle tarih bize haber veriyor. Bunların şule-i fikrleri¹⁶⁴² asırlardan beri niçin bütün beni-beşere bir hidâyet-i sarîha¹⁶⁴³ olmamış?

Efendi bu son sözlerime cevap vermedi. Yüzüne baktım benzi atmış, dudakları titriyor; mutattan¹⁶⁴⁴ ziyade açılmış gözlerini, kendine kim bilir nasıl bir dehşet veren mısralara dikmiş duruyor; artık söylediklerimi dinlemiyor, anlamıyordu. Zavallı adama şu püresrar¹⁶⁴⁵ mezardan acaba neler ilham oluyordu?

Ben de büyük bir haşyetle¹⁶⁴⁶ yazılara nasb-ı enzâr eyledim¹⁶⁴⁷.

“Vücut elfaz

Adem mana”

¹⁶³⁴ vech-i istimâl ü tatbîk: kullanma ve uygulama şekli

¹⁶³⁵ nazariitibara almak: göz önüne almak

¹⁶³⁶ galabe: üstünlük

¹⁶³⁷ ulvi: yüce

¹⁶³⁸ temîn-i zafer: zafer kazanma

¹⁶³⁹ bati: yavaş

¹⁶⁴⁰ müşkül: zor

¹⁶⁴¹ hakim: filozof, bilge

¹⁶⁴² şule-i fikr: düşünce ışını

¹⁶⁴³ hidâyet-i sarîha: apaçık bir doğru yol

¹⁶⁴⁴ mutat: her zamanki, alışılmış

¹⁶⁴⁵ püresrar: sırlarla dolu

¹⁶⁴⁶ haşyet: ürperme

¹⁶⁴⁷ nasb-ı enzâr eylemek: gözlerini dikmek

Hep bu satırları mükerreren¹⁶⁴⁸ okudum. Ezberledim.

Fakat eski anladığımdan fazla mühim, derin bir meal keşfedemedim. Naşit Nefi Efendi, parmağının ucunu yazılara dikti. Eb-cet sayısıyla erkâm-ı hurûfu¹⁶⁴⁹ hesaplar gibi gözlerini büzüştürüp dudaklarını kıpırdatarak ve âdeta ervâh-ı gâibe¹⁶⁵⁰ ile münasebette bulunduğunu zannettirecek hâller gösterdikten sonra bana mı, yoksa yalnız kendince meri¹⁶⁵¹ bir hayale mi muhatap edildiği bilinmez bir tarzda bir şeyler mırıldanmaya başladı. Vakit gündüz ve etrafta birkaç kişi bulunduğu hâlde, biçarenin bu vaziyetinden kalbime büyük bir korku geldi.

Off... Bu adam ne diyor ve kime hitap ediyordu?

Artık tekmil cesaretimi toplayarak ne olursa olsun dedim, rüyada sayıklayan bir adamı uyandırır gibi zevcimi omzundan silkip “Efendi ne diyorsunuz? Ne oluyorsunuz?..” sualini irat ettim. Birdenbire şaşaladı. Deminden beri beraber değilmişiz de beni o anda görmüş gibi bir nevi hayretle afal afal yüzüme bakarak ağır ağır:

— Bu yazıları yazanın kendi olmadığını Rûh-ı Azîz, şu mısralar ile bize anlatmak istiyor.

Aman ya Rabbi bu ne kadar mütenakız¹⁶⁵² ve manasız bir sözdü. Rûh-ı Azîz, kendi yazmadığı bir şiir ile bize nasıl ifhâm-ı merâm¹⁶⁵³ edebiliyor?

O kadar küçük bir cümleki bu kadar büyük bir tenakuzun¹⁶⁵⁴ farkına varmamış gibi bulunarak sükût ettim. Zevcim aynı esraramiz¹⁶⁵⁵ tarzıyla:

— Bizi hayat uyutuyor, ölüm uyandırıyormuş. Vücutla adem, lazım-melzum¹⁶⁵⁶ kabîlindendir. Vücut olmasa adem nasıl tebey-

¹⁶⁴⁸ mükerreren: tekrar ederek

¹⁶⁴⁹ erkâm-ı hurûf: harflerin rakamları

¹⁶⁵⁰ ervâh-ı gâibe: görünmez ruhlar

¹⁶⁵¹ meri: görünen

¹⁶⁵² mütenakız: çelişkili

¹⁶⁵³ ifhâm-ı merâm: düşünce anlatımı

¹⁶⁵⁴ tenakuz: çelişme

¹⁶⁵⁵ esraramiz: sır dolu

¹⁶⁵⁶ lazım-melzum: gereken, gerektiren; birbirini gerektiren

yün edebilir¹⁶⁵⁷? Hayatla mevt¹⁶⁵⁸ de bu kıyasa dâhildir. Biz insanlar bir varmış bir yokmuş oluyoruz. Mizân-ı kâinatta¹⁶⁵⁹ varlık keffe-i müsbeti¹⁶⁶⁰, yokluk keffe-i menfiyi¹⁶⁶¹ irae ediyor. Mevcutla ademin bu muvâzene-i ezeliyyesi¹⁶⁶² ezhana veleh¹⁶⁶³ veriyor. Çünkü bütün mevcudat muvâzene-i umûmiyye¹⁶⁶⁴ ile istikrar eder. Bu kaideden hariç bir zerre yoktur. Ademin vücuda tekabülünü düşün. Sonra vücut elfaz, adem mana olursa. Bundan ne anlarsın?

Bedbaht Naşid Nefî Efendice bu bir felsefe midir, tasavvuf mudur, nedir? Doğrusunu söylemek lazım gelirse bundan hiçbir şey anlayamamıştım. Benden başka birinin de vazih bir meal çıkara-bileceğinde şüpheliydim. Fakat zavallı adamcağız bu sözleri kadar garip bir tesirin taht-ı azâbında¹⁶⁶⁵ o mertebe raşedar¹⁶⁶⁶ ve sararmıştı ki hâline acıdım. Anlamış görünerek:

— Hakkınız var efendi. Kâinatta müspet¹⁶⁶⁷, menfi¹⁶⁶⁸ iki keffe-i muvâzenette¹⁶⁶⁹ duran vücutla ademe, doğrusu benim de zihnim duruyor, dedim.

Bu cevabımdan pek hazzetti. Solgun cihetinde bir tebessüm-i memnûniyyet¹⁶⁷⁰ gezinerek:

— Demek sözlerimi biraz anladın?

— Kadınlığıma göre... Yani hâlimce intikal edebildiğim¹⁶⁷¹ kadar.

¹⁶⁵⁷ tebeyyün etmek: belli olmak, meydana çıkmak

¹⁶⁵⁸ mevt: ölüm

¹⁶⁵⁹ mizân-ı kâinât: evrenin terazisi

¹⁶⁶⁰ keffe-i müsbet: olumlu kefe

¹⁶⁶¹ keffe-i menfi: olumsuz kefe

¹⁶⁶² muvâzene-i ezeliyye: ezeli denge

¹⁶⁶³ veleh: şaşkınlık

¹⁶⁶⁴ muvâzene-i umûmiyye: genel denge

¹⁶⁶⁵ taht-ı azâb: azap altında

¹⁶⁶⁶ raşedar: titreyen

¹⁶⁶⁷ müspet: olumlu

¹⁶⁶⁸ menfi: olumsuz

¹⁶⁶⁹ keffe-i muvâzenet: denge kefesi

¹⁶⁷⁰ tebessüm-i memnûniyyet: mutluluk gülümsemesi

¹⁶⁷¹ intikal etmek: anlamak, kavramak

O, yine gözlerini mısıralara dikerek tekrar etti:

— Vücut elfaz, adem mana olunca?

— Öyle olunca bütün akıllar çilelerinden çıkar. Rabb'im hemen bizinkileri saklasın.

— Sen, tasavvuftan bu kadar nasibedar¹⁶⁷² değildin. Fakat Rûh-ı Azîz, seni ikaz etti. Onun maneviyatı ile zihnine küşayış¹⁶⁷³ geldi. Bir varmış, bir yokmuş... Malum ya?

— Evet... Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde...

— Hayır, o değil. Dünya efsane... Hep masal... Fakat efsane, hakikata mı inkılap¹⁶⁷⁴ ediyor; hakikat, efsaneye mi? Mesele bu devr-i dâimin¹⁶⁷⁵ ukdesini bulmakta... Yoksa hakikat namını verdiğimiz her şey hayalden ibaret midir? Bakınız bugün biz varız lakin yokları göremiyoruz, yoklar bizi görüyorlar. Demek ki hayat bizi uyutmuş, ölüm Binnaz'ı ikaz etmiş¹⁶⁷⁶.

Naşit Nefi Efendi, elini alnına götürdü, derisini buruştura buruştura ovuşturarak bir müddet derin derin düşündükten sonra:

— Hanım, ölümle hayatı birer cisim farz ile birleştiresek bu ikisinin imtizâc-ı kimyevîsinden¹⁶⁷⁷ ne hasıl olur, bilir misin?

— Hayır.

— Hele düşün.

— Bulamıyorum.

— “Adem” gibi ismi var cismi yok bir kelime bul.

— Hiç...

¹⁶⁷² nasibedar: pay almış

¹⁶⁷³ küşayış: açıklık, ferahlık

¹⁶⁷⁴ inkılap: dönüşme

¹⁶⁷⁵ devr-i dâim: aralıksız dönüş

¹⁶⁷⁶ ikaz etmek: uyandırmak

¹⁶⁷⁷ imtizâc-ı kimyevî: kimyaca karışım

— Bravo, hiç... Bir varlığa ademin taallukundan dolayı bütün elbine-i beşeriyyedeki¹⁶⁷⁸ kelimatin¹⁶⁷⁹ en manidar ve beliği¹⁶⁸⁰ olan “hiç” hasıl olur. Zihnime fenalık geliyor. Bu meselede taammuka¹⁶⁸¹ uğraşmak iyi değildir. Binnaz’ın ruhuna okuyalım da buradan gidelim.

Hitâm-ı Cild-i Evvel¹⁶⁸²

¹⁶⁷⁸ elbine-i beşeriyye: insan dilleri

¹⁶⁷⁹ kelimat: kelimeler

¹⁶⁸⁰ beliğ: güzel

¹⁶⁸¹ taaammuk: derinleşme

¹⁶⁸² hitâm-ı cild-i evvel: birinci bölümün sonu

İKİNCİ KISIM

17

Irgatbaşı

İrfan Kadın, Lala Hurşit Ağa, çocuklar şebeke dâhiline doldular. Efendi'nin “okuyalım” ihtarı üzerine hep ellerimizi ref ile bildiğimiz sureleri mırıl mırıl tilavete¹⁶⁸³ başladık.

Çocuklar da bizi takliden¹⁶⁸⁴ dest-i niyâzlarını¹⁶⁸⁵ kaldırdılar. Lalasının talîm-i mükerrerleriyle¹⁶⁸⁶ Nesip bir iki Kulhuvallahu okuduktan sonra yavaş yavaş duanın şeklini değiştirdi. Cadı annesinin o gece yalıya vuku bulacak ziyaretinde karpuz, incir, ayva getirmesini rica ediyordu. Yanı başlarında duran Ragîbe ağabeysinin bu tatlı istirhamını¹⁶⁸⁷ duyunca bu duâ-yı ekûlâneye¹⁶⁸⁸ o da taze ceviz içiyle akide şekeri ilave etti. Gülmemek için kanatacak derecede dudaklarımı ısıırıyordum.

Naşit Nefi Efendi, gözlerini yummuş, vücut ile ademin iki keffe-yi muvâzenetini remzen irae eder surette ellerini havaya kaldırmış derin, samimi yalvarıyordu.

O aralık şebeke haricinde poturlu¹⁶⁸⁹, saltalı¹⁶⁹⁰, yedekçiye, bekçiye benzer biri peyda oldu. O da dest-i niyâzını açarak duaya karıştı.

Kulağımindibindeyanayanaçıkardığı“amin”temenniyatıyla¹⁶⁹¹ “Allah şefaatine nail eylesin!” cümle-i mutazarriânesini¹⁶⁹² pek sık tekrar ediyordu.

¹⁶⁸³ tilavet: okumak

¹⁶⁸⁴ takliten: taklit ederek

¹⁶⁸⁵ dest-i niyâz: istek, dua eli

¹⁶⁸⁶ talîm-i mükerrer: tekrarlayarak öğretme

¹⁶⁸⁷ istirham: istek

¹⁶⁸⁸ duâ-yı ekûlâne: oburluk duası

¹⁶⁸⁹ potur: arka tarafında kırmaları çok, bacakları dar bir tür pantolon

¹⁶⁹⁰ salta: yakasız, iliksiz, kolları bol bir tür kısa ceket

¹⁶⁹¹ temenniyat: dilekler

¹⁶⁹² cümle-i mutazarriâne: yakarış cümlesi

Bu derece hararet ve samimiyetle aile ayinine iştirakı cümleten merakımızı celbetti.

Hitâm-ı duâda¹⁶⁹³ Naşit Nefî Efendi bu yabancıya yaklaşıarak sordu:

— Hemşehri, sen bu mezarda yatana tanıyor muydun?

— Onu tanımamalı olur mu hiç?

— Acayip!

— Asıl acayıplık nerede olduğunu sana deyivereceğim. Ama korkudan (yumruğunu kalbi üzere götürüp üç defa titreterek) üç buçuk atıyorum.

— Neden korkuyorsun?

— İki türlü korkuyum: (mezarı işaretle) biri bundan, biri de polis komiserinden.

— Ölüden korkulur mu hiç?

— Hey babam şuna bah! Ölü var, ölüçük var.

— Ölüçük nedir?

— Bağa boşboğazlık ettirme. Ölüçük işte bu mezarda yatan gibi.

— Bu mezarda yatana ne olmuş?

— Ne olacak yerin hortlakçı damarına rast gelmiş, dirilmiş.

— Dirilmiş mi?

— Ha ya, dıpduru. Bu, öteki ölümler gibi kabrinin içinde rahat yatmayı. Geceleri direk gibi dikiliyi.

— Ne biliyorsun?

— Kaç defa gozümle gordüm. Parlah nurdan bir cara¹⁶⁹⁴ bürüniyi. Elinde sepetle mezardan çıhiyi. O sepetin içinde yemiş varmış, yavrularına gotürürmüş.

— Sen necisin?

¹⁶⁹³ hitâm-ı duâ: duanın sonu

¹⁶⁹⁴ car: kadınların baştan aşağı örtünecek şekilde büründükleri çarşaf, büyük şal

— Ben şurada yapıda ırgatbaşayım. Kereste çalmasımlar diye gece buraları dolanırlm. Bir gece dolanırlkana bu cadı hanımın mezarıdan çıkışına rastlandıml, ödüm kopayazdı. Şışman, boyly bosly, vardakosta¹⁶⁹⁵ bir karı. Beni gormesün diye bir mezarın arkasına sindim. Carına büründü, sepetini aldı, Hisar’a dorgu yollandı. Birkaç ahşam sonra yine gordüm. “Bu gordüğümü bir başkasına diyem mi, dimeyem mi? Dirsem acaba bana divane mi derler?” diye korthum. Sonra dayanamadıml. Bizim Mustafa’ya “Geceleri bağa bir karı görüniyi.” dedim. O da “Düşünde mi görüniyi? Hamama gittin mi?” diye sordu. “Azdığım yoh, bir şey yoh. Ne diyem de hamama gidem?” dedim. Mustafa merak etti. Birlikte birkaç gece mezarlıkta dolandıh durduh. O, yanımda varkene gozukmedi. Hikmet-i ilâhî bana gozukiy de oğa gozukmiyi. Sonra bu laf ağızdan ağıza bizim uşahlara yayıldı. Komiser duydu. Beni çağırđı, istinkat etti. Gordüğümü söyledim. Lafıma inanmadı: “Bu herifin akidesi, midesi bozulmuş istifra ettirmeli¹⁶⁹⁶.” dedi. Vay babam isteğim yoh, ne diyem de istifra edem? Ben akide yimedim, gönlümde yumuşahlık yoh, midem demir gibi. Bu iş zorla olur mu?.. Komiserin yanından çıktım. Hep uşahlar “Lafını geri al, sonra işin fena olur.” dediler. Birkaç gün sonra komiser beni yine çağırđı: “Söyle bahalıml geceleri gozüne bir şey gozukiy mi?” diye sordu. “Elhamdülillah bir şey goruhtuğu yoh.” dedim. “Ha bahalıml şöyle akıllan, yohsa divanedir deyi gotüne laportayı bastıklayın seni Toptaşı’nda devletin kademhanesine bağlatırlm.” dedi. Merak koymadı... Geceleri yine buralarda dolandıml. Birkaç defa cadı karıyı yine gordüm fakat kimseye bir şey dimedim. Ne zorum ki gordüm diyem de bu akıllı hâlimde divanelerin arasına bağlanam? Sonra bir kese paramı yitirdim. Beş Osmanlı, iki İngiliz, üç Fransız, sekiz mecrediye, çeyrek... İkilik kuruşun, onluğun artık hesabını sorma. Kül oldum. Ocağım battı. Ağlamaya bulaştım. Mustafa “Ne oldun ki?” deyi sordu. Derdimi ağnatıml. “Haydi beraber komiserin yanına varah. İş i ona diyeh. Paralarının nirede olduğunu o bulur.” dedi. Komisere vardıh,

¹⁶⁹⁵ vardakosta: gösterişli, çalımlı, iri yarı kadın [Baskıda varda koska olarak geçmektedir. (haz.)]

¹⁶⁹⁶ istifra ettirmek: kusturmak

derdimizi yandıh. “Kesende ne vardı?” diye sordu. Osmanlı’yı, İngiliz’i, Fransız’ı saydım. “Behey eşşşşek oğlu, bu kadar cins millet bir torbaya konur mu? Elbette tepişirler.” dedi. Ben ne bileyim? Sarrafın camında gozel gozel geçiniyorlar da benim kesede neden hır çıkardılar? Anlaşılmaz ki... Sonra komiser “Keseni nerene korsun?” deyî sival etti. Kuşağımı açtım, şalvarımı çözdüm. Donumun uçkurluğuna el attıklayın komiser “Edepsiz herif bana nireni göstürteceğin?” deyî sıfatıma bağırđı. “Paranın durduğı yeri...” dedim. Beni dışarı attılar. Uçkurlarım elimde kendimi sokahta buldum. Çoh ağladım, sızladım, faydası yoh. Mustafa dedi ki: “Bir bahıcıya varah da derdimizi anlatah. Yitirdiğimiz parayı belki o bulur. Çoh bahıcılara gittih. Ceplerimde kalan beş, on guruşu da onlara verdih. Bu paralar da üste gitti. Bizim kese gelmedi. Ne idi o türkü? “Zırlasan da hırlasan da hayrı yoh.” İşte böyle oldu. Aylar geçiyi, paranın acısını bir türlü unutamıyım. Fransız, güdük sakalıyle; İngiliz, atıyle, kargısıyle, kokonasıyle üryama giriye. Mustafa’ya dedim ki: “Bu derdimin bir çaresini bul, yohsa sarıların aşkından ben divane olacağım, kademhanede zincire vurulacağım.” Mustafa çok düşündü: “Bir gece mezarlıkta yat. Cadı karı kabrinden çıhınca eteğine yapış. Balsa balsa paralarını işte o bulur.” dedi. Allah’a tövbeler ola. Cadı ile şaha olur mu? Şeytana uydum. Birkaç geceyi mezarların arasında geçirdim. Bir şey gözuhmedi. Nihayet bir ahşam mezar, işte bu oğumuzde duran mezar, gozümün dibinde depreşmeğe başladı. Kapah açıldı. İçinden bir aydınlık gozühtü. Atıldım ki eteğinden yapışam. Tepme miydi, yumruh mıydı? Suratıma işte öyle layıhlı bir şey yedim. Sekiz, on adım öteye cansız düşmüşüm. Daha kendimi bilmiyim. Sabah olmuş, daha ben canlanmamışım. Uşahlar beni oradan kaldırıp odama gotürmüşler. Bir de gozlerimi açtım ki sarıgı büyük bir hoca önüme diz çohmüş beni nefesliyi. Cebimde kalan yüzlüğü de ona nefes parası verdih. İş bitti. Komiser değışmiş, daha bir irisi gelmiş. Onun oğune beni yine istingata gotürdüler. “Paranı nirene sahlıyon?” deyî bu da sordu. Hem soriler hem de yerini göstürdukleyin kıziler. Többe daha kimsenin oğunde uçkuruma el atmam. Herkesin gizlisi kendine. “Niçin söyleyem de elimde uçhurlarımla yine sokaha atılam?” dedim. Bu yeni komiser

de bu cevabıma kızdı. O günden sonra cadı lafı etmeği yasah etti. Lafa yasah olur mu? Ağız nizam dinler mi? Ben ona söyledim, öteki öbürüne dedi. Bu laf dünyayı dolandı...

18

Ahiretten Mektup

Irgatbaşı pek aşk ve şevk ile anlatıyor. Dinlesek sözü yarına kadar bitmeyeceğe benziyordu. Bu kadar saf, bu kadar hödük bir adamın ifadatında¹⁶⁹⁷ mürettep¹⁶⁹⁸ bir cümle, muğfel¹⁶⁹⁹ bir kelime, musanna¹⁷⁰⁰ bir söz bulunabilmesi her nev ihtimalden baitti¹⁷⁰¹. Mezarıda yatanın bizim nemiz olduğunu ve oraya ne fikirle geldiğimizi bilmeyen bu cahil adam, sureten para kaybetmek keyfiyetinden ibaret görünen hikâyesinde bizi endişeden, meraktan korkudan öldüren müellim bir hakikatin şahidi olduğunu gayet safderunane¹⁷⁰² anlatıyor, mezarın kapağı açılarak içinden bir aydınlık zuhur ettiğini, cadının eteğine yapışacağı esnada suratına bir şey indiğini, komiserin bu husustaki memnûiyyet-i şedîdesine¹⁷⁰³ rağmen bize anlatmaktan men-i nefis¹⁷⁰⁴ edemiyordu.

Zevcim kulağıma eğilerek:

— Haydi artık gidelim. Bu herifi biraz daha dinlesek şimdi uçkura el atarak kasanın anahtarını bize gösterecek.

Biz bu meselenin butlanına¹⁷⁰⁵ ermeye uğraştıkça Cenabıhak bize hakikati daha vazıhen ayan¹⁷⁰⁶ ediyor. Binnaz'ın cadı olduğu hakkında bugün seksen şahit dinlemiş olaydım beni bu adamın saf sözleri kadar kandıramaz, ikna edemezdi.

¹⁶⁹⁷ ifadat: ifadeler

¹⁶⁹⁸ mürettep: düzenlenmiş

¹⁶⁹⁹ muğfel: aldatıcı

¹⁷⁰⁰ musanna: uydurulmuş, süslenmiş

¹⁷⁰¹ bait: uzak

¹⁷⁰² safderunane: safça

¹⁷⁰³ memnûiyyet-i şedîde: şiddetli yasak

¹⁷⁰⁴ men-i nefis: kendini engelleme

¹⁷⁰⁵ butlan: boşluk

¹⁷⁰⁶ ayan: apaçık görünmek

Yalıya avdet ettik. Bu cadı meselesi bize şedit buhranlar, nöbetler geçirten vahim bir maraz¹⁷⁰⁷ hükmünü aldı. Nâkâbil-i redd¹⁷⁰⁸, şuur-berendaz¹⁷⁰⁹ bedahetler ile karşı karşıya geldiğimiz vakit Binnaz Hanım'ın yevmü'l-ba'sden¹⁷¹⁰ evvelki bu dirilişine inanıyor, bazen de vicdanlarımıza isyan ettiren, hazmı müşkül ahvale tesadüf ettikçe bu hakikat-ı müdhişeyi bütün vuzûh-ı elîmesine¹⁷¹¹ rağmen inkâr ediyorduk.

Bu merâret-i zevciyye¹⁷¹² içinde beni en ziyade meyyus eden¹⁷¹³ şey, efendinin gittikçe peyda eylediği garâbet-i hâl oluyordu. Bu felâket-i malûmenin¹⁷¹⁴ benden gizli tutulan daha birtakım nokta-i elîmesi¹⁷¹⁵ olduğunu anlıyordum. Zevcimin en takat-şiken¹⁷¹⁶ rahat-sızlığı da işte bundan ileri geliyordu. Acaba bu esrar ne idi?

Naşit Nefî Efendi, bunları bana ifşada ne mahzur tasavvur ediyordu? Bu cadılık sırr-ı acîbi¹⁷¹⁷, aramızda havsala-suz¹⁷¹⁸ bütün katmerleriyle açıldıktan sonra bundan daha müthiş benden gizlenebilecek ne olabilirdi?

İşte bunu çok düşündüm nihayet aklıma şunlar geldi:

Galiba cadının beni boğmak zamanı takarrüp ediyor¹⁷¹⁹. Zevcim tehlikeyi anladı, ne yapacağını şaşırdı. Beni boşasa bir kaba-hatim yok... Boşamasa vukuunu muhakkak gördüğü zıyaımdan¹⁷²⁰ dolayı bilahare¹⁷²¹ pek müteessir olacak¹⁷²²...

¹⁷⁰⁷ maraz: hastalık

¹⁷⁰⁸ nâkâbil-i redd: reddedilemez

¹⁷⁰⁹ şuur-berendaz: bilinci bir yana iten

¹⁷¹⁰ yevmü'l-ba's: diriliş günü

¹⁷¹¹ vuzûh-ı elîme: acıklı açıklık

¹⁷¹² merâret-i zevciyye: evlilik acıları

¹⁷¹³ meyyus etmek: üzmek

¹⁷¹⁴ felâket-i malûme: bilinen felaket

¹⁷¹⁵ nokta-i elîme: acıklı nokta

¹⁷¹⁶ takat-şiken: güç tüketen

¹⁷¹⁷ sırr-ı acîb: tuhaf sır

¹⁷¹⁸ havsala-suz: tahammülü zor, dayanılmaz

¹⁷¹⁹ takarrüp etmek: yaklaşmak

¹⁷²⁰ zıya: kayıp, yitim

¹⁷²¹ bilahare: sonradan

¹⁷²² müteessir olmak: üzülmek, etkilenmek

Kadınlığının bütün rikkat ü kudret-i tahlîliyesiyle¹⁷²³ bu ciheti tetkike giriştim. Evet her hatve-i tedkîkimde¹⁷²⁴ bu zanlarımı kuvvetlendirecek araza¹⁷²⁵ tesadûf ediyordum. Zevcimin beni sevdiğini, hem de perestîş derecesinde sevdiğini kadınlığım bana ihsas¹⁷²⁶ ediyor fakat bedbaht adam, bu muhabbetini o şiddetiyle izhar etmemeye, kalbinde yenmeye, boğmaya uğraşıyordu. Rûh-ı Azîz'in beni kendinden çok kıskandığını birkaç defa açıktan açığa söyledi. Bu kıskançlığın neticesi ikimiz için de pek müthiş olacağına şüphe yoktu.

Bir sabah yalının penceresi önünde zevç zevce karşı karşıya kahve içiyorduk. Zevcim bir aralık fincanı sigara iskemlesinin üzerine bırakarak besbelli mendil çıkarmak için elini hırkasının cebine soktu. Fakat parmaklarının ucu fena bir şeye tesadûf etmiş gibi bir müddet öyle eli cebinde dondu kaldı.

Ne elini dışarı çekmek ne de bir kelime telaffuz etmek kudretini gösterebiliyor, gözlerinin bir nokta üzerindeki sabit dalgınlığı gittikçe artıyordu. Zavallı adamın yine Rûh-ı Azîz'in bir cilvesine uğradığını derhâl anladım. Bazı hastalık nöbetleri vardır ki taht-ı kahrlarına aldıkları¹⁷²⁷ kimselerde baş gösterdikleri anlar, marazın birtakım alâim-i hâriciyesiyle¹⁷²⁸ çarçabuk belli olur. İşte bu kabilden olarak Naşit Nefî Efendi'nin yüzünde cadıya ait peyda olan tesirâtı¹⁷²⁹ anlamakta bana da bir nevi meleke gelmişti.

Efendinin bu sükût ve dalgınlığını ihlal etmeksizin bir müddet bekledim. Fakat biçarenin¹⁷³⁰ cesaretsizliği uzayınca artık dayanmayıp sordum:

— Ne oluyorsunuz?

— Hiç.

¹⁷²³ rikkat ü kudret-i tahlîliyye: çözümleme inceliği ve gücü

¹⁷²⁴ hatve-i tedkîk: araştırma adımı

¹⁷²⁵ araz: belirti, işaret

¹⁷²⁶ ihsas: sezme

¹⁷²⁷ taht-ı kahra almak: perişan etmek, mahvetmek

¹⁷²⁸ alâim-i hâriciyye: dış belirtiler

¹⁷²⁹ tesirât: etkiler

¹⁷³⁰ biçare: zavallı

— Nasıl hiç? Eliniz cebinizde akrebe, yılana tesadüf etmiş kadar çehrenizde bir havf u tevahhuş¹⁷³¹ durgunluğu peyda oldu. Yine Rûh-ı Azîz'in gayr-i muntazır¹⁷³² bir ilhamına mı uğradınız?

Zevcim, bu سوالimi lisanen redde cesaret gösteremeyerek yalnız gözlerini kapamak işaretiyle bir cevâb-ı tasdîk¹⁷³³ verdi. Bana da bir korku durgunluğu geldi.

Aman ya Rabbi! İki mütebayin¹⁷³⁴ âlemde yaşayan bu karı koca beyninde fevka't-tabîa nasıl bir usûl-i muhâbere¹⁷³⁵, ne yolda gaibane bir tarîk-i ihsâs¹⁷³⁶ vardı. Bu ikisi, ahiretten dünyaya, dünyadan ahirete bu kadar seri nasıl anlaşıyorlar? Vâsıta-i tefhîm ü tefehhûmleri¹⁷³⁷ ne idi? Parmaklarının ucuyla ufak bir temas, zevcime ne b yük, belki de ne müthiş manalar anlatıyordu?

Gittikçe artan bir helecanla dedim ki:

— Meraktan fena oluyorum. Ne var? Çabuk söyleyiniz.

— Hiçbir şey.

— Yok yok... İnkâr etmeyiniz. Bu kadar bedahete karşı inkâr, meydanda hiçbir şey olmadığına değil, mevcut hakikatin söylene-meyecek mertebedeki dehşetine alamettir. Bu meselede ben de sizin kadar alakadarım. İyi, kötü ne ise her şeyi benim de bilmem lazımdır. Can pazarlığı bu... Şakaya gelmez. Ne kadar büyük tehlikelere maruz olursak olalım birbirimize karşı merdane hareketten zerrece inhiraf etmemeliyiz¹⁷³⁸... Diğer suretle hareketi sizin şân-ı recüliyyetinize¹⁷³⁹ yakıştıramam.

Zevcim, bu sözlerimden pek mütessir oldu. Bana bir nazar-ı şefkat ü istirhâm¹⁷⁴⁰ atfiyla:

¹⁷³¹ tevahhuş: ürkme

¹⁷³² gayr-i muntazır: beklenmedik

¹⁷³³ cevâb-ı tasdîk: doğrulama cevabı

¹⁷³⁴ mütebayin: zıt, aykırı, karşıt

¹⁷³⁵ usûl-i muhâbere: haberleşme yolu

¹⁷³⁶ tarîk-i ihsâs: duyurma, hissettirme yolu

¹⁷³⁷ vâsıta-i tefhîm ü tefehhûm: anlama ve anlatma aracı; anlaşma aracı

¹⁷³⁸ inhiraf etmek: sapmak, dönmek

¹⁷³⁹ şân-ı recüliyyet: erkeklik şanı

¹⁷⁴⁰ nazar-ı şefkat ü istirhâm: yalvaran şefkatli bakış

— Hakkın var Şükriyecğim. Ben ne yapacağımı şaşırılmış bir bedbahtım. Senden ketm-i hakîkate¹⁷⁴¹ çabalayışım, rahatsızlığımı mehma-emken¹⁷⁴² tahfif¹⁷⁴³ içindir. Şu anda zihnimi tarumar eden hakikate vâkîf olduğun anda bütün bütün bihuzur¹⁷⁴⁴ kalacaksın.

— Zararı yok söyleyiniz. Bu gibi vahim hususatta gafil bulunmadan ise her rahatsızlığa, her dehşete katlanarak müteyakkız¹⁷⁴⁵ olmak evladır¹⁷⁴⁶.

— Mademki böyle arzu ediyorsun... peki... söyleyeyim...

— Buyurunuz.

— Parmaklarımın ucu cebimde bir kâğıda temas etti.

— Bir kâğıda temastan bu derece tevahhuşun manasını anlayamadım. Bu kâğıdı cebinize kim koymuş?

Bu sualime karşı zevcim, boğazı kurumuş gibi yutkunmaya başladı. Bir kelime telaffuzuna muktedir olamayarak hâl-i tabîîsinden¹⁷⁴⁷ ziyade açılmış gözleriyle mezarlığı işaret etti.

Helecanla sordum:

— Rûh-ı Azîz mi?

Bir baş işaretiyle cevâb-ı tasdîk verdi. Onun böyle muamma-gune¹⁷⁴⁸ hâllerinden merakım daha ziyade artarak dedim ki:

— Henüz açık okumadan meâl-i varakı¹⁷⁴⁹ nasıl anlayıp da böyle havf-ı telâşa düçar oluyorsunuz? Belki muhteviyatında¹⁷⁵⁰ mûcib-i endîşe bir şey yoktur.

— Anlıyorum! Muhteviyatı bizim için mûcib-i telâştır¹⁷⁵¹...

¹⁷⁴¹ ketm-i hakîkat: gerçeği gizleme

¹⁷⁴² mehma-emken: olabildiğince

¹⁷⁴³ tahfif: hafifletmek

¹⁷⁴⁴ bihuzur: huzursuz

¹⁷⁴⁵ müteyakkız: uyanık

¹⁷⁴⁶ evla: daha iyi

¹⁷⁴⁷ hâl-i tabîî: doğal hâl

¹⁷⁴⁸ muamma-gune: bilmeceli

¹⁷⁴⁹ meâl-i varak: kâğıtta yazanlar

¹⁷⁵⁰ muhteviyat: içerik

¹⁷⁵¹ mûcib-i telâş: telaş gerektirmek

— Nasıl? Rica ederim...

— Onun bana ahiretten mektup gönderişi ilk defa vuku bulmuyor. Şu son zamanlarda bu garip hâl birkaç kere vaki oldu. Geçen günü nezarete birine para vermek üzere cebimden çantamı çıkardım. Karıştırırken içinden dörde bükülmüş bir kâğıtçık zuhur etti. Açtım, baktım onun yazı ve imzasıyla bir tezkere.

— Ne yazmış?

— Tehdit-amiz¹⁷⁵² bazı şeyler!.

— Acayip...

— Evet pek acayip.

— Hakkında hürmet ve itaatten başka bir şey gösterdiğimiz yok. Bizden daha ne istiyor?

— Biz itaat ettikçe o şımarıyor. Birtakım garip ve müstebidane¹⁷⁵³ tekliflerle bizi büsbütün taht-ı esâretine¹⁷⁵⁴ almak istiyor. Parmağına doladığı meseleyi biliyorum. Mektuplarında hep o madde hakkında sert tehdidat ediyor. Bu mektubunda yine o keyfiyetten bahis ile bizi korkutmaya kalkışmış olmasında şüphem yok. Mektubu açmadan mealini keşfedişim işte bu tecrübem delaletiyledir¹⁷⁵⁵, başka bir suretle değil.

— Bu mektupları çantanın içine, hırkanın cebine kim koyuyor?

— Kilitli sandıktaki çekmecenin içine makbuzu bırakan yed-i manevî mi¹⁷⁵⁶, dest-i gâib mi¹⁷⁵⁷, cadı eli mi, işte besbelli o kuvvet olacak.

— Ölüler dirilerle münasebette bulunmak, berhayat¹⁷⁵⁸ ailelerinin harekâtını kontrol etmek, tehdiden bazı tekliflerini onlara ka-

¹⁷⁵² tehdid-amiz: gözdağı veren

¹⁷⁵³ müstebidane: zorbaca

¹⁷⁵⁴ taht-ı esâret: esirlik

¹⁷⁵⁵ delalet: işaret

¹⁷⁵⁶ yed-i manevî: manevi el

¹⁷⁵⁷ dest-i gâib: görünmeyen el

¹⁷⁵⁸ berhayat: hayat sahibi

bul ettirmek, kuvvet-i fevka't-tabîasına¹⁷⁵⁹ malik¹⁷⁶⁰ bulunsalar bile bu kudret ve nüfuzlarını böyle suiistimal derecesine vardırarak, ne dünyada ne de ahirette hoş görülür bir hâl değildir. Emine Binnaz Hanım artık pek ileri varıyor.

— Ben de tamamıyla senin fikrindeyim karıcığım.

— Şu arkanızdaki hırkayı akşam ben kendi elimle devşirip kanepenin üzerine koydum. Siz sabahleyin oradan alıp giydiniz. Bu kâğıt onun cebine ne vakit girdi?

— Of bilmem ki? En harim¹⁷⁶¹ köşe bucağımız, en mahremane¹⁷⁶² muamelatımız¹⁷⁶³ arasında böyle küstah bir el dolaşıyor.

— Bu küstah, daha doğrusu bu canı el, istediği zaman boğazımıza kadar uzanıp nefesimizi kat'¹⁷⁶⁴ ile bizi öbür dünyaya gönderbilir.

— Böyle bir şeye kastederse bu onun için zor bir iş olmayacağı benziyor.

— Sizi tehdit edip durduğu mesele nedir?

— Ne olacak. Kıskançlık. Beni senden şiddetle kıskanıyor. Öldü gitti, kadınlığın bu fena ihtirasından vazgeçemedi.

— Çıkarınız şu kâğıdı. Bakalım ne yazmış?

Naşit Nefi Efendi, sevgili karısından mersul¹⁷⁶⁵ bu ahiret mektubunun yine aramıza saçacağı dehşetleri düşünmekten mütevellit bir raşe¹⁷⁶⁶ ile elini cebine soktu. İç içe katlanmış, kenarı yaldızlı, en âlâ nevinden beş tabaka İngiliz takrirliği¹⁷⁶⁷ çıkardı. Cadı madı ama

¹⁷⁵⁹ kuvvet-i fevka't-tabîa: doğaüstü bir güç

¹⁷⁶⁰ malik: sahip

¹⁷⁶¹ harim: girilmemesi gereken

¹⁷⁶² mahremane: gizli

¹⁷⁶³ muamelat: işler

¹⁷⁶⁴ kat': kesme

¹⁷⁶⁵ mersul: gönderilmiş

¹⁷⁶⁶ raşe: titreme

¹⁷⁶⁷ takrirlik: üzerine takrir yazılan iyi cins, büyük, uzun kâğıt

kadının etikete bu riayeti¹⁷⁶⁸ doğrusu hayretimi mucip oldu¹⁷⁶⁹. Bu aliyyülâlâ¹⁷⁷⁰ kâğıtları nereden bulmuş? Öbür dünyada da kırtasiye mağazaları mı var? İngiliz ticareti orada da mı revacyab olmuş¹⁷⁷¹?

Zevcim, elinde patlayacak bir bomba varmış ürkekliği ve hemen o ihtimamla¹⁷⁷² kâğıtların katlarını açtı. Ben de omuzundan sarkarak kalbimi, bütün mevcudiyetimi kemiren bir merakla gözlerimi diktim. O katların arasından çıkacak satırları arıyordum. Nihayet muhteviyyât-ı mektûb¹⁷⁷³ gözüktü. Hayâl-i Muhterem'in çarpık çurpuk, bikaide¹⁷⁷⁴ hattını derhâl tanıdık.

Hüsünsüzlüğüne rağmen yazı pek okunaklıydı. Biz âdeta tatîl-i teneffüs edercesine¹⁷⁷⁵ bir dikkatle sutûr-ı âtiyeyi¹⁷⁷⁶ okumaya başladık:

19

Zevç Zevceye¹⁷⁷⁷ Sevişmek Memnu¹⁷⁷⁸

“Sevgili zevcim efendim hazretleri,

Hayât-ı zevciyyetimizin inkişâf-ı tâm-ı saâdetinde¹⁷⁷⁹ bâd-ı serd-i mevt¹⁷⁸⁰, beni o âşîyâne-i mesûdiyyetinden¹⁷⁸¹ bu ecel-zara¹⁷⁸² savurdu. Öksüz kalan iki nihâl-i ömrümün¹⁷⁸³ boyunları büküldü.

¹⁷⁶⁸ riayet: saygı gösterme

¹⁷⁶⁹ mucip olmak: gerektirmek

¹⁷⁷⁰ aliyyülâlâ: en iyi

¹⁷⁷¹ revacyab olmak: değer bulmak

¹⁷⁷² ihtimam: özen

¹⁷⁷³ muhteviyyât-ı mektûb: mektubun içeriği

¹⁷⁷⁴ bikaide: kuralı

¹⁷⁷⁵ tatîl-i teneffüs edercesine: soluk almaya ara verircesine

¹⁷⁷⁶ sutûr-ı âtiye: gelecek satırlar

¹⁷⁷⁷ zevç zevce: karı koca

¹⁷⁷⁸ memnu: yasak

¹⁷⁷⁹ inkişâf-ı tâm-ı saâdet: tam mutluluk içinde gelişme

¹⁷⁸⁰ bâd-ı serd-i mevt: soğuk ölüm yeli

¹⁷⁸¹ âşîyâne-i mesûdiyyet: mutlu yuva

¹⁷⁸² ecel-zar: ecel yeri

¹⁷⁸³ nihâl-i ömr: ömür filizi

“Ölen ile ölünmez” meseli meşhurdur. Siz basefa¹⁷⁸⁴ muammer olunuz¹⁷⁸⁵. Benim gaybubetimle¹⁷⁸⁶ feleğin yıktığı gûşe-i beytinizi¹⁷⁸⁷ diğer bir kadını hayatınıza teşrikle¹⁷⁸⁸ tamir, güç bir keyfiyet değil. Fakat tehhülde bu kadar istical de reva mıdır? Kefenim solmadan, firâş-ı zevciyyetinizde¹⁷⁸⁹ boş bıraktığım mahal henüz tamamıyla soğumadan ağışunuzu diğer kadınlara tahsiste hemen gün fevt etmediniz¹⁷⁹⁰.

Leyle-i zifâfımızda¹⁷⁹¹ hayatımızın cân-ber-leb-i ezvâk olduğumuz¹⁷⁹² o ilk mesut gecesinden itibaren bana döktüğünüz diller, ettiğiniz sadakat yeminleri hep kizb ve riya mıydı? Dirilerin kolları arasından daha dün ayrılmış sevgili ölüleri için varlıklarından tefrik edebilecekleri son hisse-i şefkat¹⁷⁹³ ve olanca nişâne-i muhabbetleri¹⁷⁹⁴, çürüyen o muazzez vücutların üzerine birer mermer kabir inşa ettirmekten ibaret midir? Yalnız bununla hayatın mevte karşı deyn-i lâzımı¹⁷⁹⁵ ifa edilmiş oluyor mu? Hayır efendiciğim, hayır... Ölünün, diri akrabasından istediği mezarlarda değil, elem-i iftirâkı¹⁷⁹⁶ lazeval¹⁷⁹⁷ bir samimiyetle, hişanınun¹⁷⁹⁸ kulûb-ı teessür ü ihtirâmında metfun kalmaktır. Hâdise-i mevtimden¹⁷⁹⁹ sonra insanların kirli vicdanlarını ölümün maddiyet-şikâf¹⁸⁰⁰ kuvveti, sermedi-

¹⁷⁸⁴ basefa: sefalar içinde

¹⁷⁸⁵ muammer olmak: yaşamak

¹⁷⁸⁶ gaybubet: yokluk

¹⁷⁸⁷ gûşe-i beyt: ev köşesi

¹⁷⁸⁸ teşrikle: katarak

¹⁷⁸⁹ firâş-ı zevciyyet: evlilik yatağı

¹⁷⁹⁰ fevt etmek: kaçırmak, kaybetmek

¹⁷⁹¹ leyle-i zifâf: gerdek gecesi

¹⁷⁹² cân-ber-leb-i ezvâk olmak: (canı ağızına gelecek) neredeyse ölecek kadar zevk duymak

¹⁷⁹³ hisse-i şefkat: şefkat payı

¹⁷⁹⁴ nişâne-i muhabbet: sevgi izleri, belirtileri

¹⁷⁹⁵ deyn-i lâzım: gereken borç

¹⁷⁹⁶ elem-i iftirâk: ayrılık acısı

¹⁷⁹⁷ lazeval: sönmeyen

¹⁷⁹⁸ hişan: akrabalar

¹⁷⁹⁹ hâdise-i mevt: ölüm olayı

¹⁸⁰⁰ maddiyet-şikâf: maddiyeti yaran, yırtan

yetin¹⁸⁰¹ nafiz¹⁸⁰² nazarıyla görmeye başladım. Yevm-i tedfinimde¹⁸⁰³ üzerime kürek kürek topraklar atılıp cemâat-i Müslime istimâ-i Kur'ân¹⁸⁰⁴ için etrâf-ı kabrimde¹⁸⁰⁵ hep çömeldikleri anda siz de bükük, melul¹⁸⁰⁶ bir çehre ile bir servinin sakına¹⁸⁰⁷ dayanmış, dün var iken bugün yok olan refika-i hayâtınızın¹⁸⁰⁸ sizden ebediyen tebaüdünü¹⁸⁰⁹, adem kapısından meçhuliyete ufulünü¹⁸¹⁰ seyrediyordunuz. Fakat bu hüznün, halkı aldatmak için yüzünüzde bir maske gibiydi. Bütün dirilerin cebhe-i redâetlerini¹⁸¹¹ setreden bu riya¹⁸¹² yüzlüğü altındaki asıl çehreniz, görüyordum, gülüyordu.

Siz sureten nüfûz-ı nazara¹⁸¹³ mâni bir cismaniyete malik idiniz fakat benim için vücudunuz güya röntgen şuaıyla¹⁸¹⁴ şefâfet-i tâmmeye¹⁸¹⁵ kesbetmiş bir şekl-i gayr-i maddiyyetteydi¹⁸¹⁶. Hariç ve dâhilinizi aynı vuzuhla seçebiliyordum. Hücerât-ı dimâğiyyenizin¹⁸¹⁷ bütün cünbüş-i tahassüsâtını¹⁸¹⁸ fosfor ile yazılmış bir levha-i münevvere¹⁸¹⁹ gibi okuyordum. O riya-yı hüzn¹⁸²⁰ maskesi altındaki hissiyyât-ı hakikiyyenizi¹⁸²¹ görünce duyduğum acıyı ân-ı irtihâlim-

¹⁸⁰¹ sermediyet: sonsasızlık

¹⁸⁰² nafiz: delip geçen

¹⁸⁰³ yevm-i tedfin: gömülme günü

¹⁸⁰⁴ istimâ-i Kur'ân: Kur'an dinlemek

¹⁸⁰⁵ etrâf-ı kabir: mezarın etrafı

¹⁸⁰⁶ melul: üzüntülü

¹⁸⁰⁷ sak: gövde

¹⁸⁰⁸ refika-i hayât: hayat arkadaşı

¹⁸⁰⁹ tebaüt: uzaklaşma

¹⁸¹⁰ uful: batma, gözden kaybolma

¹⁸¹¹ cebhe-i redâet: kötülük alınları

¹⁸¹² riya: ikiyüzlülük

¹⁸¹³ nüfûz-ı nazar: bakışın delip geçmesi

¹⁸¹⁴ şua: ışın

¹⁸¹⁵ şefâfet-i tâmmeye: tam saydamlık

¹⁸¹⁶ şekl-i gayr-i maddiyyet: madde dışı bir şekil

¹⁸¹⁷ hücerât-ı dimâğiyye: beyin hücreleri

¹⁸¹⁸ cünbüş-i tahassüsât: duygu cümbüşleri

¹⁸¹⁹ levha-i münevvere: aydınlık levha

¹⁸²⁰ riya-yı hüzn: üzülmüş gibi yapma

¹⁸²¹ hissiyyât-ı hakikiyye: gerçek duygular

*de*¹⁸²² *Azrail aleyhisselamın ruhumu bütün zerrât-ı hayâtiyyemden*¹⁸²³ *ayırarak kabzylediği o nâkâbil-i mukâyese*¹⁸²⁴ *veca-ı azîm*¹⁸²⁵ *esnasında hisseylemedim.*

Zihninizden şunlar geçiyordu:

‘Narin, balık etinde, sarı, ela gözlü, açık kumral kadın severdim. Merhume Binnaz ise mülehhama¹⁸²⁶ karip bir vücutta, âdeta abanoz gibi kara gözlü, kara saçlıydı. Nasılsa kısmet olmuş almışım ama hiç zevkime göre bir kadın değildi. Bu defa tamamıyla meşrebime muvafık bir güzelini arayıp bulayım. Bir erkek için her yeni teehhül, cedit¹⁸²⁷ bir devre-i hayât¹⁸²⁸. Külli cedidin lezzatün¹⁸²⁹. Bu dünyadaki tecditlerin¹⁸³⁰ en mesut ve lezizi de zevce değiştirmek olduğuna şüphe yok. Ben ölüp de arkamdan o kalaydı tahsis edecekleri eramil maaşını¹⁸³¹ beğenmemek bahanesiyle bir başkasına varmayacak mıydı? Bu ikinci zevcine karşı Binnaz’ın ağzından maazallah ale’l-gaflet¹⁸³² benim ismimin kaçması bile kendi için büyük bir terbiyesizlik ve âdeta günah sayılacaktı. Ben onlar için tahatturu¹⁸³³ gayr-i câiz¹⁸³⁴ soğuk bir hayal olup kalacaktım. Zevcesinin vefatından sonra ağlayan her zevcin samîmiyyet-i dümûuna¹⁸³⁵ inanmamalı. Ben de biraz ağlar görüneyim de âdet yerini bulsun.’ kabîlinden birçok tefekkürattan sonra definden avdetle ilk tesadüf edeceğiniz kadına şirin görünmek için fesinizi, bıyığınızı tanzime başladınız. Sizden sonra kenâr-ı medfenimde¹⁸³⁶ telkin için bekle-

¹⁸²² ân-ı irtihâl: ölüm anı

¹⁸²³ zerrât-ı hayâtiyye: hayat zerrelere

¹⁸²⁴ nâkâbil-i mukâyese: kıyaslanamaz

¹⁸²⁵ veca-ı azîm: büyük acı

¹⁸²⁶ mülehhama: şişman

¹⁸²⁷ cedit: yeni

¹⁸²⁸ devre-i hayât: hayat dönemi

¹⁸²⁹ Külli cedidin lezzatün: “Her yeni lezzetlidir.”

¹⁸³⁰ tecdit: yenileme

¹⁸³¹ eramil maaşı: dul maaşı

¹⁸³² ale’l-gaflet: yanlışlıkla

¹⁸³³ tahattur: hatırlamak

¹⁸³⁴ gayr-i câiz: uygun olmayan

¹⁸³⁵ samîmiyyet-i dümû: gözyaşlarının içtenliği

¹⁸³⁶ kenâr-ı medfen: mezar kenarı

yen imam efendinin vicdanını tarassut¹⁸³⁷ etmek istedim. O, sarığı altında kırptırdığı gözlerinin her hareketiyle, bu cenaze hizmetinde gündüz der-ceyb edeceği¹⁸³⁸ paranın miktarını tahminden sonra gece devir hatminden alacağı meblağı¹⁸³⁹ buna ilave ile türlü he-saplar yapıp duruyordu.

Cemaatten diğer zevatın vicdanlarına indim. İnsanların son menzili olan o siyah çukurun başında, cümlesi suri¹⁸⁴⁰ birer huşu ile boyun eğmiş oldukları hâlde, bu fâni hayatlarında, o hufreye¹⁸⁴¹ girmek için âdeta birer istisnaiyet derecesinde hemen layetenahi uzun bir müddet tasavvur ediyor; ölümden uzak şeyler düşünüyorlardı. Bazılarının nev-i tefekkürlerini¹⁸⁴² söylesem hayattan nefret edersiniz.

Vakt-i hayâtımda bana gösterdiğiniz caliyet¹⁸⁴³ ile bade'l-vefât vicdân-ı hakîkanıza¹⁸⁴⁴ vâkıf olunca ruhum râşe-i ıstırâbla¹⁸⁴⁵ çırpınırken zevçlerinin aynı vefasızlığına uğramış kabristanın bütün genç kadın ruhları etrafıma toplandı. Hep bu mazlum, firkatzede¹⁸⁴⁶ ervâh-ı zâr¹⁸⁴⁷, mateme başladı. Henüz hayât-ı hucrîsi¹⁸⁴⁸ tamamıyla muntafi olmamış¹⁸⁴⁹ bulunan cesedimde, bu tesîr-i şedîd¹⁸⁵⁰ ile ih-tilacat¹⁸⁵¹ peyda oldu. Etrafımdaki ervâh-ı mazlûmenin¹⁸⁵² icâbet-i ediyesiyle¹⁸⁵³ kalıbım ruhumu celbetti, dirildim. Şimdi arzuma te-

¹⁸³⁷ tarassut: yoklama

¹⁸³⁸ der-ceyb etmek: cebe indirmek

¹⁸³⁹ meblağ: miktar

¹⁸⁴⁰ suri: yapmacık, görünüşte

¹⁸⁴¹ hufre: çukur

¹⁸⁴² nev-i tefekkür: düşünce çeşiti

¹⁸⁴³ caliyet: yapmacıklık

¹⁸⁴⁴ vicdân-ı hakîka: gerçek vicdan

¹⁸⁴⁵ râşe-i ıstırâb: acılı titreme

¹⁸⁴⁶ firkatzede: ayrılık vurgunu

¹⁸⁴⁷ ervâh-ı zâr: inleyen ruhlar

¹⁸⁴⁸ hayât-ı hucrî: hücrelerdeki hayat

¹⁸⁴⁹ muntafi olmak: sönmek, canlılığını yitirip etkisiz hâle gelmek

¹⁸⁵⁰ tesîr-i şedîd: şiddetli etki

¹⁸⁵¹ ihtilacat: çırpınmalar

¹⁸⁵² ervâh-ı mazlûme: mazlum ruhlar

¹⁸⁵³ icâbet-i ediye: duaların kabulü

*baan*¹⁸⁵⁴ ruhum hulul ile cesedimi canlandırıyor yahut onu istediği müddet terk ederek meyyit¹⁸⁵⁵ hâlinde dinlendiriyor. *Ba-lutf-i Hüda*¹⁸⁵⁶ böyle mevt-i ihtiyâriyye¹⁸⁵⁷ zarfında dirilip ölmek mazhariyyet-i fevka't-tabâsından¹⁸⁵⁸ sonra, zevçlerinin vefasızlığından müşteki zevcât-ı mağdüre secde-i şükrâna¹⁸⁵⁹ vararak dediler ki:

— *Cenabıhakk'abinhamdüsena olsun, sen bu mucize-i hayâta*¹⁸⁶⁰ *bizim yanık bağrılarımızdan feveran eden ateşli dualarımız bereketiyle nail oldun. Ara sıra bize rahmet okumayı bile akıllarına getirmeyerek aldıkları bizden genç kadınlar ile hemaguş*¹⁸⁶¹ *olmayı yegâne zevk-i hayât*¹⁸⁶² *bilen zevçlerimizden intikam almak için seni tarafımızdan mebus tayin ettik. Dünya yüzüne çık. Hep o vefasızlara hadlerini bildir.*

Şimdi ben böyle mühim bir sıfat-ı mebûsiyyeti¹⁸⁶³ haizim. *İs-lah ve terbiyeye kendi kocamdan yani sizden başlayacağım. Salah kabul etmezseniz şebekemin dâhilinde bir mezarlık boş bir mahal var. Sizi çekip oraya alacağım. Çünkü size olan muhabbetim hakkımdaki vefasızlığınız nispetinde büyüyor. Şiddet-i tahassürüm*¹⁸⁶⁴ *nâkâbil-i tahammül bir raddeye geldi.*

*Sizi kariben*¹⁸⁶⁵ *âgûş-ı mezârıma*¹⁸⁶⁶ *alacağımı, kabrimi esnâ-yı ziyâretinizde*¹⁸⁶⁷ *lahdimin sath-ı hârâsında*¹⁸⁶⁸ *beliren mutasavvıfane şiir ile anlattım. Fakat siz maksadımı pek anlamamazlıktan*

¹⁸⁵⁴ tebaan: uyarak

¹⁸⁵⁵ meyyit: ölü

¹⁸⁵⁶ ba-lutf-i Hüda: Allah'ın lütfi ile

¹⁸⁵⁷ mevt-i ihtiyâriyye: isteğe bağlı ölüm

¹⁸⁵⁸ mazhariyyet-i fevka't-tabâ: doğaüstü yetenek

¹⁸⁵⁹ secde-i şükrâne: şükür secdesi

¹⁸⁶⁰ mucize-i hayât: hayat mucizesi

¹⁸⁶¹ hemaguş: kucaklaşmak

¹⁸⁶² zevk-i hayât: hayat zevki

¹⁸⁶³ sıfat-ı mebûsiyyet: vekillik sıfatı

¹⁸⁶⁴ şiddet-i tahassür: özlem şiddeti

¹⁸⁶⁵ kariben: yakında

¹⁸⁶⁶ âgûş-ı mezâr: mezar kucağı

¹⁸⁶⁷ esnâ-yı ziyâret: ziyaret sırası

¹⁸⁶⁸ sath-ı hârâ: mermer yüzey

gelerek kalben sûret-i âhar¹⁸⁶⁹ ile telakkiye¹⁸⁷⁰ yol aradınız. Efendi-
ciğim, dünya fâni, ahiret baki... Münhemik-i seyyiât¹⁸⁷¹ olanlar için
cihân-ı hayâtta¹⁸⁷² uzun müddet ikamet, tezyîd-i maâsîden¹⁸⁷³ baş-
ka bir netice vermez. Dün geçirdiğiniz ömür, bugünkü varlığınıza
nazaran bir hiç değil midir? Hep böyle hiçliğe munsap¹⁸⁷⁴ eyyâ-
mın¹⁸⁷⁵ teakubundan¹⁸⁷⁶ müterakim¹⁸⁷⁷ bir ömr-i külliyyenin¹⁸⁷⁸ he-
yet-i mecmûası¹⁸⁷⁹ da hiçten başka ne olabilir? Hayatı böyle be-
nim gibi, ahiretten muzaaf¹⁸⁸⁰ bir nazar-ı nâfizle görseniz onun şen,
hazin, bütün ebleh-firibane¹⁸⁸¹ varlığının mahz-ı abes¹⁸⁸² olduğunu
anladınız. Bunu bazı feylesoflar da tasdik etmişlerdir. Fakat abesi
tasdik, abesten iba¹⁸⁸³ ile müessir olur. Daima işretin¹⁸⁸⁴ mazarrat-
ından¹⁸⁸⁵ bahsedip de her günkü gıdasına bir, iki kadeh daha ilave
eden ayyaşın bu tasdikinden ne fayda umulur?

Benim yaşadığım şu hususi hayât-ı garîbemce¹⁸⁸⁶ olan sûret-i
telakkîme¹⁸⁸⁷ nazaran her hay¹⁸⁸⁸ eblehtir¹⁸⁸⁹. Çünkü ebleh olmasa
yaşayamaz. Çünkü hayatın bütün kavânîn ü kavâid-i meriyyesi¹⁸⁹⁰

¹⁸⁶⁹ sûret-i âhar: farklı şekilde

¹⁸⁷⁰ telakki: anlama

¹⁸⁷¹ münhemik-i seyyiât: kötülöklere düşkün

¹⁸⁷² cihân-ı hayât: yaşam evreni

¹⁸⁷³ tezyîd-i maâsî: günahları artırmak

¹⁸⁷⁴ munsap: akıp giden

¹⁸⁷⁵ eyyam: günler

¹⁸⁷⁶ teakup: birbiri ardınca gelme

¹⁸⁷⁷ müterakim: birikmiş

¹⁸⁷⁸ ömr-i külliyye: bütün bir ömür

¹⁸⁷⁹ heyet-i mecmûa: dergi heyeti

¹⁸⁸⁰ muzaaf: kat kat

¹⁸⁸¹ ebleh-firibane: ahmak aldatırcasına

¹⁸⁸² mahz-ı abes: saçmalığın ta kendisi

¹⁸⁸³ iba: kaçınma

¹⁸⁸⁴ işret: içki

¹⁸⁸⁵ mazarrat: zararlar

¹⁸⁸⁶ hayât-ı garîbe: garip hayat

¹⁸⁸⁷ sûret-i telakkî: anlayış edinme

¹⁸⁸⁸ hay: canlı

¹⁸⁸⁹ ebleh: alık

¹⁸⁹⁰ kavânîn ü kavâid-i meriyye: geçerli kanun ve kurallar

eblehiyet esası üzerine tanzim edilmiştir. İnsanların kendilerini eblehiyet fevkinde görerek bu vasfı içlerinden bazıları aleyhinde sarf etmeleri eblehiyetin birinci nişanesidir. Sırmalı urbaya malik bir çocuğun, pejmürde kıyafet diğer bir çocuğa kurulması¹⁸⁹¹ gibi. Hakiki zekâ, mâni-i gurûrdur¹⁸⁹². En akıllı olanın bu mazhariyeti, en akılsızları kendinden küçük ve şâyân-ı istihzâ¹⁸⁹³ görmek için bir sebep olamaz. Bütün hükûmetlerin sûret-i teşekküllerine¹⁸⁹⁴ dikkat ediniz bu ebleh-firiblik esası üzerine kurulmuştur.

Henüz en mütemeddin addolunan hükûmetler, mensûbîn-i hâdimesini¹⁸⁹⁵ gittikçe yükselen birtakım meratibe takdim etmiştir. En akil, en diplomatik hükûmet adamı, zirve-i merâtibde¹⁸⁹⁶ bulunur. Bu zatın eyyâm-ı resmîyyede¹⁸⁹⁷ giymek için sırmalı esvabı¹⁸⁹⁸, mücevherli nişanları, kordonları, altın zincirleri kurdeleleri vardır. Bu pürşaa müzeyyenatın her biri büyük bir yararlık ve hizmet mukabilinde ihraz¹⁸⁹⁹ olunmuştur.

Efradı¹⁹⁰⁰ milyonları geçen bir millet içinde en zekisi, en fatîni¹⁹⁰¹, en hamiyetlisi işte bu adam olduğuna bu sırmaların, pırlantaların, zümrütlerin, yakutların delaletiyle herkes inanmaya mecburdur. Bu bir hakikat midir? İşte bu sual çok su götürür. Çünkü mütefenninin biri, bir mikyâs-ı zekâ¹⁹⁰² aleti icat edip de bununla bi'l-müşamaha¹⁹⁰³ her şahsın derece-i akliyyesi¹⁹⁰⁴ nüfus tezkere-

¹⁸⁹¹ kurulmak: övünmek, kasılmak, kurum satmak

¹⁸⁹² mâni-i gurûr: gurura engel

¹⁸⁹³ şâyân-ı istihzâ: alaya alma

¹⁸⁹⁴ sûret-i teşekkül: kuruluş şekli

¹⁸⁹⁵ mensûbîn-i hâdime: hizmet eden mensuplar

¹⁸⁹⁶ zirve-i merâtib: rütbelerin en üstü

¹⁸⁹⁷ eyyâm-ı resmîyye: resmi günler

¹⁸⁹⁸ esvap: giysi

¹⁸⁹⁹ ihraz: kazanma

¹⁹⁰⁰ efrat: nüfus

¹⁹⁰¹ fatin: uyanık

¹⁹⁰² mikyâs-ı zekâ: zekâ kıyaslaması

¹⁹⁰³ bi'l-müşamaha: hoş görerek

¹⁹⁰⁴ derece-i akliyye: akıl derecesi

sine¹⁹⁰⁵ diğer evsafı miyanına¹⁹⁰⁶ kaydedilmek âdet olsa hükûmetin evc-i umûrunda bulunan¹⁹⁰⁷ zatın mâhiyyet-i dimâğice hadd-i azamîyi¹⁹⁰⁸ irae edemediği¹⁹⁰⁹ görülür. Ve mikyâs-ı aklın¹⁹¹⁰ en cevherli gösterdiği kafaların hemen memnûü'l-amel¹⁹¹¹ birer mevkide kalmış oldukları da kemâl-i hayretle¹⁹¹² meşhut olur.¹⁹¹³

Sırma ve mücevher gibi şeylerin, vefret-i akl u irfâna¹⁹¹⁴ alamet addedilmesinde isabet olup olmadığı büyük bir feylesoftan sorulsa hakimin bir tebessüm-i ârifâne¹⁹¹⁵ ile vereceği cevap şundan farklı olmaz:

— Yetmişinden sonra aksakallı bir adamın cicili bicili tıfl-firib¹⁹¹⁶ bir kıyafetle sokağa çıkması ve bu hamûle-i zer ü cevheri¹⁹¹⁷ şeref-i âdemoiyyetine¹⁹¹⁸ bir delil addedilmesi, aklen şiddete¹⁹¹⁹ mi hiffete¹⁹²⁰ mi delalet edeceği erbabınca cây-ı tereddüd¹⁹²¹ değildir. Yirminci asrın insanları, intibâh-ı terakkileri¹⁹²² ile ne kadar övünseler henüz medeniyetlerinin karnaval devrini geçirememiş oldukları görünüyor. Âhâd-ı nâstan¹⁹²³ birisi serpuşunun üzerine gerçek, yalancı çelenk gibi bir şey taksa sokakta bir hiffetine gülmedik adam kalmaz. Ötekine gülünmez. Çünkü o resmîyeti haizdir. Resmî şeyle-

¹⁹⁰⁵ nüfûz-ı tezkere: nüfus kâğıdı

¹⁹⁰⁶ miyan: ara

¹⁹⁰⁷ evc-i umûrunda bulunmak: işlerin başında olmak

¹⁹⁰⁸ hadd-i azamî: en yüksek derece

¹⁹⁰⁹ irae etmek: göstermek

¹⁹¹⁰ mikyâs-ı akl: akıl ölççeği

¹⁹¹¹ memnûü'l-amel: işten menedilmiş

¹⁹¹² kemâl-i hayret: hayret olgunluğu

¹⁹¹³ meşhut olmak: şahit olmak

¹⁹¹⁴ vefret-i akl u irfân: akıl ve bilginin çokluğu

¹⁹¹⁵ tebessüm-i ârifâne: arifçe bir gülümseme

¹⁹¹⁶ tıfl-firib: çocuk kandıran

¹⁹¹⁷ hamûle-i zer ü cevher: altın ve cevher yükü

¹⁹¹⁸ şeref-i âdemoiyyet: insanlık şerefi

¹⁹¹⁹ şiddet: sertlik, aşırılık

¹⁹²⁰ hiffet: hafiflik, hoppalık

¹⁹²¹ cây-ı tereddüd: kararsızlık yeri

¹⁹²² intibâh-ı terakkî: ilerleme uyanışı

¹⁹²³ âhâd-ı nâs: avam tabakası, sıradan kimseler

rin tuhaflığı ne dereceye varsa bunlardaki garabete tamîk-i nazar¹⁹²⁴ edilmemek âdet olmuştur. Hayvanların dişini, tırnağını, boynuzunu sökerek bunlarla tezyin eden Afrika vahşilerine medeni Avrupalılar gülerler. Fakat generallerin şapkalarındaki hayvan tüylerinin gülünç olmak itibarıyla ötekilerden ne farkı vardır?

Her fert, kendinin diğer insanlardan daha akıllı olduğunu iddia ve iraeeye yol arar. Bazıları dehalarını ispata suver-i makûle¹⁹²⁵ ile muvaffak olamayınca enzâr-ı dikkati¹⁹²⁶ celp için artistvari saç bırakırlar, tırnak uzatırlar. Bir satırını anlayamadıkları kitaplara aforozlu tenkidat yazarlar.

Hükûmetler, kendi büyük adamlarını halka heybetli göstermek için onların yalnız saç ve sakalıyla iktifa etmezler. Çünkü sokakta ak olsun, siyah olsun saçlı sakallı adam çoktur. Enzâr-ı nâs¹⁹²⁷ bunları kesret-i rüyetle¹⁹²⁸ artık işbaa¹⁹²⁹ gelmiştir. Hem saçın sakalın mutlak alâmet-i fazl u hamîyyet¹⁹³⁰ olamadığı da halkça mücerreptir¹⁹³¹. Binaenaleyh hükûmetler, huddâm-ı hâssasını¹⁹³² sırmalayıp telleyerek, tarsi¹⁹³³ ve tezyin ile bir şekl-i mehibe¹⁹³⁴ sokarak meydana çıkarmak mecburiyetindedir. Saç ve sakaldan, erbabının ilim ve fetanete pek kail olamayan ahalinin bu sırmaları, pırlantaları görünce hayretten ağzı sulanıyor, gözleri kamaşıyor. O parıltıların ve mücevherlerin hamallarını büyük adam tanımak zarureti artık hasıl oluyor. Böyle bir millet İngiliz olsun, Alman olsun, Fransız olsun hâl-i tufûliyyette¹⁹³⁵ demektir.

¹⁹²⁴ tamîk-i nazar: derinleştirmek

¹⁹²⁵ suver-i makûle: uygun şekiller

¹⁹²⁶ enzâr-ı dikkat: dikkat bakışları

¹⁹²⁷ enzâr-ı nâs: insan bakışları

¹⁹²⁸ kesret-i rüyet: çokça görme

¹⁹²⁹ işba: doyunluluk

¹⁹³⁰ alâmet-i fazl u hamîyyet: erdem ve şeref belirtisi

¹⁹³¹ mücerrep: denenmiş

¹⁹³² huddâm-ı hâssa: özel hizmetliler

¹⁹³³ tarsi: kıymetli taşlarla süsleme

¹⁹³⁴ şekl-i mehib: heybetli bir biçim

¹⁹³⁵ hâl-i tufûliyyet: çocukluk hâli

Sevgili efendim, bu mudhike¹⁹³⁶ dünyasından çık. Hayât-ı hakikiyyeye gel. Milyarlarla insan sürüleri içinden birkaç feylesof yetişip de hakikati, cehele-i nâsın¹⁹³⁷ cebhe-i bâmağzına¹⁹³⁸ ne kadar bağırsalar beyhudedir. Bu âlem, yalan dolanla kaim bir riya dünyasıdır. Hayat sahte şaşaalarından tecrit edilse bilezzet kalır; söner. Aldanmayınca kimsede yaşamak arzu ve cesareti kalmaz. Hakikati bilmek kalbe ferah değil, kasvet ve nevmidî¹⁹³⁹ verir. Nim nivî¹⁹⁴⁰ şu garip hayatımla henüz istirâhat-i mutlakaya¹⁹⁴¹ eremedim. Sen beraber olsan dünya ile bir alakam kalmaz. İkimiz birlikte mevtin huzûr-ı tâmmından¹⁹⁴² müstefit¹⁹⁴³ oluruz.

Naşit Nefî, seni biaman¹⁹⁴⁴ bir muhabbetle, dehşetle kısıkanıyorum. İstedğim anda sana büyük bir fenalık edebilmek kuvvetine malikim. Bu kudretimi suiistimal etmemek için son gayretimi elden bırakmıyorum. Lakin kıskançlıkla sine sine yanan kadın hissiyatının vehleten alevlenerek bir Bürkân-ı gayz¹⁹⁴⁵ kesilmeyeceği de bilinemez. Hakikati söylüyorum. Benden günah gidiyor: Zevcen Şükriye Hanım'la döşeğinizi ayırınız. Sizi firâş-ı safânızda¹⁹⁴⁶ hemaguş gördükçe seng-i medfenimin¹⁹⁴⁷ zulmetleri içinde bütün bütün sıkılıp boğuluyorum. Hiçbir muameleniz, hiçbir cilveniz, sevişmeniz, yok ki enzâr-ı ye's ü infîlîmden¹⁹⁴⁸ mestur¹⁹⁴⁹ kalabilsin. Zevcenle mûlatafe¹⁹⁵⁰, mûlaabe¹⁹⁵¹ edeceğin zamanlarda beni aranızda hazır

¹⁹³⁶ mudhike: güldürü

¹⁹³⁷ cehele-i nâs: bilgisiz halk

¹⁹³⁸ cebhe-i bâmağz: beyinsiz surat

¹⁹³⁹ nevmidî: ümitsizlik

¹⁹⁴⁰ nim niv: yarı yarıya

¹⁹⁴¹ istirâhat-ı mutlak: salt dinlenme

¹⁹⁴² huzûr-ı tâmm: rahatlık

¹⁹⁴³ müstefit: yararlanmak

¹⁹⁴⁴ biaman: amansız

¹⁹⁴⁵ Bürkân-ı gayz: hınç yanardağı

¹⁹⁴⁶ firâş-ı safâ: sefalı yatak

¹⁹⁴⁷ seng-i medfen: mezar taşı

¹⁹⁴⁸ enzâr-ı ye's ü infîlî: güvenmiş ve üzgün bakışlar

¹⁹⁴⁹ mestur: örtünmüş

¹⁹⁵⁰ mûlatafe: şakalaşma

¹⁹⁵¹ mûlaabe: oynama

biliniz. Ne kadar gizli odalara kaçıp üzerinize kapıları kilitleseniz, lambaları söndürüp karanlıklara çekilseniz en kalın yorganlar altındaki en ufak bir hareketinize yine mahrem oluyorum. Zevcine muhabbeti benimki kadar taşkın bir kadının bu basıra-suz¹⁹⁵² ahvâl-i samîmiyyeniz¹⁹⁵³ karşısında düşeceği yeisin derecesini insafla bir tasavvur ediniz.

Şimdiki zevcenle, benim zamanımda hiç yapmadığın mülaabele icat ediyorsun. Benimle beş, on dakikada usandığın sevişmelerin onunla saatlerce devam ediyor, yine bıkmak bilmiyorsun. Bazen refakatimde yalıtı ziyarette diğer ervâh-ı latîfe de geliyor. Hayâsızlığınızdan arlanıyorum. Mahrem sandığınız her bir muamelenizin badema¹⁹⁵⁴ melaik-siret¹⁹⁵⁵ enzâr-ı masûme¹⁹⁵⁶ önünde cereyan ettiğini bilerek artık utanınız. Hiçbir an odanızda yalnız bulunmadığınızı biliniz.

Dirilere karşı bu kadar samimi, medit¹⁹⁵⁷ beyân-ı mütâlaata¹⁹⁵⁸ şu bulunduğum âlem-i esrârdan¹⁹⁵⁹ bazı hakayık sezdirmeye mezun değilim. Bu gösterdiğiniz cüretin akıbeti benim için pek vahim olabilir. Patlayacak vehametın serpintileri sizi de sûret-i müellimede¹⁹⁶⁰ zahmdar edecektir¹⁹⁶¹.

Birader ve hemşire gibi edebinizle yaşayınız. Beni mecbûr-ı tevbîh etmeyiniz¹⁹⁶². Yalının taşlığında hayatı sönen ortağım, sözlerimin ciddiyeti için başka delile lüzum göstermez zannederim.

Hisar Mezarlığı, 2 Teşrinievvel¹⁹⁶³ 13..

Emine Binnaz”

¹⁹⁵² basra-suz: göz yakan

¹⁹⁵³ ahvâl-i samîmiyyet: samimi hâller

¹⁹⁵⁴ badema: bundan sonra

¹⁹⁵⁵ melaik-siret: melek yaradılışlı

¹⁹⁵⁶ enzâr-ı masûme: masum bakışlar

¹⁹⁵⁷ medit: uzun

¹⁹⁵⁸ beyân-ı mütâlaat: düşünce ileri sürme

¹⁹⁵⁹ âlem-i esrâr: sırlar âlemi

¹⁹⁶⁰ sûret-i müellime: üzücü bir şekilde

¹⁹⁶¹ zahmdar etmek: yaralamak

¹⁹⁶² mecbûr-ı tevbîh etmek: azarlamak zorunda bırakmak

¹⁹⁶³ teşrinievvel: ekim ayı

20

Havadan İnen Mektup

Garabeti dehşetinden¹⁹⁶⁴ efzun¹⁹⁶⁵ bu tehditnamenin hitâm-ı kırâatinde¹⁹⁶⁶ zevç zevce ikimizi de derin bir düşünme aldı. Bu hâl ne ciddiye benziyordu ne de latifeye. Bu kadar dedikodunun, ahiret nazarıyla dünya hakkında yürütülen bu acip felsefenin bir ruh tarafından suduruna iman edelim mi, etmeyelim mi? Çünkü levs-i cihândan¹⁹⁶⁷ el çekmiş bir ruh, bu derece adi ihtirasla nefsanîyetle alude kalamaz. Bu ahiret mektubunu efendinin cebine hangi hain el koydu? Bu komedyayı bize oynayan kimdir? Nâkâbil-i redd ü cerh¹⁹⁶⁸ birçok hakayık karşısında yine içimize kurt düştü. Yine kalbimizde binihaye¹⁹⁶⁹ şüpheler, tereddütler uyandı.

Zevcim dedi ki:

— Tuhaf hâl... Bir kadın ölse, dirilse, cadı olsa, melek olsa, her ne olsa yine tıynet-i nisviyyesi¹⁹⁷⁰ değişmiyor; bütün ihtirasatı, kıskançlıkları, densizlikleri, huysuzluklarıyla kadın kalıyor. Bak şu ahiret mektubunda Binnaz, bana ve evlatlarına hayrı dokunacak makulattan bahsetmiş mi? Nesip'i, Ragıbe'yi hiç kale bile almamış. Çocuklarını unutmuş. O yalnız seni benden, beni senden kıskanmakla meşgul. Gözü başka şey görmüyor.

— Bir nev-i ihtirâm¹⁹⁷¹ ve itidâl-i hikemâne¹⁹⁷² ile başladığı mektubunu müthiş bir ültimatome suretinde bitirmiş. En mahrem muamelatımıza kadar îsâl-i nazardan¹⁹⁷³ bir an hali kalmadığını söyleyerek bizi el ele temastan mene uğraşılıyor. Rezaletin, kepazeliğin de bundan ötesi olamaz. Daima bizimle beraber, daima aramız-

¹⁹⁶⁴ garâbet-i dehşet: tuhaflığın korkusu

¹⁹⁶⁵ efzun: fazla, çok

¹⁹⁶⁶ hitâm-ı kırâat: okumanın bitmesi

¹⁹⁶⁷ levs-i cihân: evrenin kirleri

¹⁹⁶⁸ nâkâbil-i redd ü cerh: ret ve inkâr edilemez

¹⁹⁶⁹ binihaye: sonsuz

¹⁹⁷⁰ tıynet-i nisviyye: kadınlık mayası

¹⁹⁷¹ nev-i ihtirâm: bir çeşit saygı

¹⁹⁷² itidâl-i hikemâne: bilgece soğukkanlılık

¹⁹⁷³ îsâl-i nazar: göz atmak

da mevcutmuş. Kendisi güya ölü olacak fakat en bedhuy diri kadınların suiahvalıyla¹⁹⁷⁴ mütehassis¹⁹⁷⁵ bulunuyor. Mademki mezarını boş bırakarak her lahza aramızdan eksik olmuyormuş, diğer türlü külfetlere ne hacet efendim? Cadılık nikabını¹⁹⁷⁶ bütün bütün çak ile¹⁹⁷⁷ “Evin hanımı benim!” diye gelsin şuraya, köşeye kurulsun. Elhamdülillah efendi, siz bedenlen, nakden her ikimize de kocalık etmeye muktedirsınız. Rabb’imin emri dörde kadar. Bir kadın, cadı olmakla küstahlığını ahkâm-ı şeriiyenin¹⁹⁷⁸ tagayyürünü¹⁹⁷⁹ talep mertebesine vardiıramaz ya... Herkes diri karılarının üstüne çifte çifte evleniyor, bir şey olmuyor da siz, ölmüş zevcinizin üzerine teehhül ederseniz ne lazım gelirmiş? Ahvâl-i mahremânemizi¹⁹⁸⁰ temaşaya melek-siret ervâh-ı latîfe refikalarını de beraber getiriyormuş. Burada tiyatro mu oynuyor? Bu hanımlar eğlenmek için mezarlarından çıkıp seyredecek mudhik¹⁹⁸¹, feci¹⁹⁸² sahneler arıyorlarsa bizim firâş-ı husûsiyyetimizden¹⁹⁸³ başka ibret alacak câlib-i nazar¹⁹⁸⁴ manzalar bulamıyorlar mı? Ölümle kocalarından ayrılmış fırkatzedede ervâh-ı mağdüre vefasız zevçlerinden intikam almak için Binnaz Hanım’ı taraflarından mebus intihap etmişler. Allah Allah! Ölüm Rabb’imden değil mi? Bu hanımları kocaları mı öldürmüş? Emr-i Hakk¹⁹⁸⁵ vaki olunca ölülerin dirilere karşı adaveti mi lazım gelir? Karısı ölen bir erkeğin tekrar teehhülü memnu olduğu hangi dinde, hangi şeriatte, hangi kitapta görülmüş? Zevçleri vefat eden hanımlar başka kocaya varmıyorlar mı? Felâket-i mevt¹⁹⁸⁶ ile karı-

¹⁹⁷⁴ suiahval: kötü hâller

¹⁹⁷⁵ mütehassis: hislenmiş

¹⁹⁷⁶ nikap: örtü

¹⁹⁷⁷ çak ile: yırtarak

¹⁹⁷⁸ ahkâm-ı şeriiye: şeriat kuralları

¹⁹⁷⁹ tagayyür: değiştirmek

¹⁹⁸⁰ ahval-i mahremane: gizli durumlar

¹⁹⁸¹ mudhik: komik

¹⁹⁸² feci: trajik

¹⁹⁸³ firâş-ı hususiye: özel yatak

¹⁹⁸⁴ celb-i nazar: dikkat çekici

¹⁹⁸⁵ emr-i Hak: Allah’ın emri

¹⁹⁸⁶ felâket-i mevt: ölüm felaketi

larından ayrılan ricalin¹⁹⁸⁷ ervâh-ı mağdûresi, bivefa¹⁹⁸⁸ refikalarından ahz-ı sâr¹⁹⁸⁹ için neye bir hortlak erkek bulup da mebusen dünyaya göndermiyorlar? Dâire-i mebûsânede¹⁹⁹⁰ bir de ölüler fırkası mı görülecek?

Dünyanın en medeni memleketi olan Londra'da bile henüz kadınların intihapçılığı¹⁹⁹¹, mebusluğu¹⁹⁹² kabul olunmuyor da bu ervah nasıl bu kadar ileri varıyorlar? Hangi birini söyleyeyim efendi? Bu mektubu okuyan, her satırında, her kelimesinde hiddetten kudurur. Çünkü her cümlesi akla, mantığa muhalif. Biri hakka¹⁹⁹³ makrun¹⁹⁹⁴ değil. İçinde savab¹⁹⁹⁵, salim bir harf yok. Efendi, ervah ile münasebette bulunduklarını iddia eden bir nev tarikat¹⁹⁹⁶ erbabı var. Bunlara isprit mi deniyor, ne deniyor? Git, bunların ileri gelenlerinden birkaçını ara, bul. Bu mektubu göster, okut. Onlar bu mesleğe târîh-i duhûletlerinden¹⁹⁹⁷ beri ruhların bu kadar azılısına tesadûf etmişler mi? Sor, anla. Ahiretten bu mealde¹⁹⁹⁸ bir mektup gelebilir mi? Bu zevattan hiçbir, irtihal etmiş akraba ve hısımlarından böyle şedîdü'l-meâl¹⁹⁹⁹ evamiri havi²⁰⁰⁰ tehditnameler²⁰⁰¹ almışlar mı? Başımıza gelen bu garip hâlin emsali mesbuk mu²⁰⁰²? Tahkik et. Diğer ervah vasıtasıyla Binnaz Hanım'ın ruhunu biraz inân-ı idâreye²⁰⁰³ almak hususunda bize va'd-i himmet edebilirler

¹⁹⁸⁷ rical: erkekler

¹⁹⁸⁸ bi vefa: vefasız

¹⁹⁸⁹ ahz-ı sar: öç alma

¹⁹⁹⁰ daire-i mebusane: saylav dairesi

¹⁹⁹¹ intihapçılık: seçmenlik

¹⁹⁹² mebusluk: vekillik

¹⁹⁹³ hak: doğru

¹⁹⁹⁴ makrun: yakın

¹⁹⁹⁵ savab: doğru

¹⁹⁹⁶ nev-i tarikat: bir çeşit tarikat

¹⁹⁹⁷ târîh-i duhûlet: giriş, başlama tarihi

¹⁹⁹⁸ mail: çeşit

¹⁹⁹⁹ şedîdü'l-meâl: çeşitli şiddette

²⁰⁰⁰ evamir: emirler

²⁰⁰¹ tehditname: gözdağı mektupları

²⁰⁰² mesbuk: geçmiş olan

²⁰⁰³ inan-ı idare: dizginleme

mi²⁰⁰⁴? Bizi ihata eden şu esrar-alud ahvale rağmen böyle acip bir mektubun ervah namına diriler tarafından tertip edilmiş olması ihtimali de var mıdır? Derdini söylemeyen derman bulamaz. Haydi kocacığım paçaları sıva. Lazım gelen yerlere başur. Böyle akıldan hariç esrar içinde yaşanmaz.

Zevcim, bütün bu sözlerimin isabetini tasdik etti. Aynı fikirde olduğunu söyledi. O günden itibaren amik²⁰⁰⁵ tahkikata girişti.

Gece oldu. Zalamın²⁰⁰⁶ ortalığa istilasıyla bizim de kalbimize bir kâbûs-ı havf u dehşet çöktü. Gündüz her şeyden şüphe etmiş, Rûh-ı Azîz aleyhinde bol bol atıp tutmuştuk. Fakat şimdi, gece, korkuyor, titriyorduk. Çünkü Hayâl-i Muhterem bizim en hafi²⁰⁰⁷ harekâtımızın gayr-i meri bir şahidi, seyircisi olduğunu bize anlatmıştı. O anda kendisi bizimle beraberdi. Gündüzki cesaretimiz ile geceki bu cebanet²⁰⁰⁸ ve raşelerimizi görüyor, ihtimal bizimle eğleniyor, belki de ikimizi birden çarpmak için ân-ı mahsûsunu bekliyordu.

Uyku zamanı geldi. Karı koca bir döşekte mi yatacağız? Ne mümkün! Bu cesaret ikimizde de yoktu. Binnaz Hanım o mutavvel²⁰⁰⁹, o müdellel²⁰¹⁰ ultimatomunda bu memnuiyeti sarahaten²⁰¹¹ bildiriyor; sözlerinde şemme-i latîfe²⁰¹² bulunmadığına taşlıkta mevt-i ânîye²⁰¹³ uğrayan ortağımı delil getiriyordu. Biz artık karı-koca gibi değil, birader-hemşire nezâhet-i hissiyye²⁰¹⁴ ve muhabbet-i sâfiyyesiyle²⁰¹⁵ yaşayacaktık. Emir böyleydi.

²⁰⁰⁴ va'd-i himmet etmek: yardım sözü vermek

²⁰⁰⁵ amik: derin

²⁰⁰⁶ zalam: karanlık

²⁰⁰⁷ hafi: gizli

²⁰⁰⁸ cebanet: korkaklık

²⁰⁰⁹ mutavvel: upuzun

²⁰¹⁰ müdellel: kanıtlı

²⁰¹¹ sarahaten: açıkça

²⁰¹² şemme-i latîfe: şaka kokusu

²⁰¹³ mevt-i ânî: ani ölüm

²⁰¹⁴ nezâhet-i hissiyye: temiz duygu

²⁰¹⁵ muhabbet-i sâfiye: berrak sevgi

Zevcim o gece karyolayı bana terk etti. Kendi için odanın bir köşesine ayrı yatak serdirdi. Bu tefrîk-i firâş²⁰¹⁶ keyfiyeti evin içinde epey kılûkalî²⁰¹⁷ mucip oldu. İhtiyari²⁰¹⁸ görünen bu iftirak karı koca beyninde ilk bürudet²⁰¹⁹ husulüne atfolunuyordu. Kaynanam buna çok sevindi. Hizmetçiler sebeb-i bürûdeti²⁰²⁰ taharri²⁰²¹ ile hayli yoruludular.

Döşeklerimize başlarımızı koyacağımız esnada zevcim dedi ki:

— Memnu olan şeyin lezzeti, insanın nazar-ı tahassürü²⁰²² önünde beş on misli artar. Şükriye, seni aldım alalı bana bu geceki kadar iştihaaver²⁰²³ göründüğünü bilmiyorum...

Efendi bu sözünü henüz bitirmeden tavan arasında bir gürültü oldu. Fareler miydi yoksa Rûh-ı Azîz, kocasının bu ihtiyatsız mü-talaasından dolayı onu ikazen patırtı mı ediyordu? Hemen zevcime cevap verdim:

— Birader efendi, bu gece odanızda yatan kadının aynı sulp ve batından gelme halis hemşireniz olduğunu, ikimizin de selâmet-i hayâtî²⁰²⁴ namına unutmamalısınız.

Naşit Nefî içini çekerek:

— Mesele, Rûh-ı Muazzez'in²⁰²⁵ keyfine kalırsa ben dünyadaki bütün genç kadınların kardeşi, yalnız kendine yani Binnaz Hanım'a karşı meşruiyet daha müsâade-i izdivâca²⁰²⁶ malik bir erkeğim.

Böyle söylene söylene türlü kuruntular, korkular içinde dalmışız. Bu tefrîk-i firâşî takip eden sekiz on geceyi karı koca bir oda dâhilinde, karşıdan karşıya, kedi ciğere bakar gibi, birbirimize

²⁰¹⁶ tefrîk-i firâş: yatak ayırma

²⁰¹⁷ kılûkal: dedikodu

²⁰¹⁸ ihtiyari: isteyerek

²⁰¹⁹ bürudet: soğukluk

²⁰²⁰ sebeb-i bürûdet: soğukluk sebebi

²⁰²¹ taharri: araştırma

²⁰²² nazar-ı tahassür: özleyen bakışlar

²⁰²³ iştihaaver: iştah verici

²⁰²⁴ selâmet-i hayât: hayatın selameti

²⁰²⁵ rûh-ı muazzez: aziz ruh

²⁰²⁶ müsâade-i izdivâc: evlilik izni

enzâr-ı tahassür atfıyla geçirdik. Yekdiğerimize pek yakın ve pek uzak idik. Biraz uzansak el ele temas edebilecek bir karibette fakat adîmü'l-muvâsala²⁰²⁷ iki muhtelif âlemdeymişiz gibi bir hayât-ı iş-tiyâk²⁰²⁸ geçiriyorduk. Korkudan, Rûh-ı Muazzez hakkında zahiri²⁰²⁹ rûy-i ihtirâm²⁰³⁰ göstermeye uğraşmakla beraber, hakikatte bu melun cadı aleyhindeki gayız ve infialimiz büyüdükçe büyüyordu. Her gece dōşekten dōşeğe konuşuyor, bu müddet-i iştiyâk²⁰³¹ uzadıkça Hayâl-i Muhterem'e dair yürüttüğümüz muahezat²⁰³² şiddeti de artıyor, artık nefsimize buyurmadığımız anlarımız, ihtiyarımızdan daha kuvvetli feveran zamanlarımız oluyordu.

Bir gece yine Hayâl-i Gayr-i Muhterem²⁰³³ (Evet bu tabiri bazen ağzımızdan kaçırıyorduk.) aleyhinde epeyce atıp tuttuk. Netîce-i infîâlâtımız²⁰³⁴ olarak zevcim dedi ki:

— Şükriye, her vebali boynuma olsun...

— Ne var?

— Ne olacak? Artık dayanamıyorum. Koynuna geleceğim.

— Aman efendi!

— Amanı zamanı yok.

— Bu kadar zamandır dişimizi sıktık. Birdenbire ihtiyatsızlık göstermeyelim. Yine gayret edelim.

— Ne vakte kadar?

— Bilmem.

— Bilmezsin ya! Bu gayretin sonu nereye varacak?

— Efendiciğim onu kim tayin edebilir?

— Hiç kimse... Bu meçhul netice karşısında nasıl yaşanır?

²⁰²⁷ adîmü'l-muvâsala: birbirine kavuşamaz

²⁰²⁸ hayât-ı iştiyâk: özlem hayatı

²⁰²⁹ zahiri: görünüşte

²⁰³⁰ rûy-i ihtirâm: saygı yüzü

²⁰³¹ müddet-i iştiyâk: özlem süresi

²⁰³² muahezat: çekiştirmeler

²⁰³³ Hayâl-i Gayr-i Muhterem: Saygı Değmez Hayal

²⁰³⁴ netîce-i infîâlât: kırılganlık sonucu

— Zihin, akıl alır bir şey değil ki cevap vereyim.

— Bu keyfiyetin mizân-ı akla²⁰³⁵ vurulması lazım gelirse şu netice çıkar.

— Hangi netice?

— Biz şeran, nizamen, kanunen zevç zevce değil miyiz? Bunda şek²⁰³⁶ var mı?

— Hayır.

— Zevcim Binnaz Hanım, Allah'ın emriyle doğduğu gibi yine irâde-i Yezdân'la²⁰³⁷ ölüp gömülmedi mi?

— Evet.

— O hâlde bu cadının zevciyetimize müdahaleten vaki olan memnuiyetleri, tecavüzleri, sırf istibdat²⁰³⁸ fesat, zulüm eseridir.

— Doğru...

— Gayr-i hakk²⁰³⁹ hiçbir şeye serfüru²⁰⁴⁰ etmemelidir. Fazilet ve lâzime-i âdemiyyet²⁰⁴¹ budur. Bir zalimin icrâ-yı istibdâdına²⁰⁴² yol açanlar, taaddiye²⁰⁴³ tahammül gösterenlerdir. İmkân-ı müdâfaa²⁰⁴⁴ var iken meskenetle bâr-ı zulmü²⁰⁴⁵ nefsinde kabul, insanlığa yaraşır bir hareket değildir.

— Ne yapalım?

²⁰³⁵ mizân-ı akl: akıl terazisi

²⁰³⁶ şek: şüphe

²⁰³⁷ irâde-i Yezdân: Allah'ın emri

²⁰³⁸ istibdat: zorbalık, despotluk

²⁰³⁹ gayr-i hakk: doğru, gerçek olmayan

²⁰⁴⁰ serfüru: boyun eğme

²⁰⁴¹ lâzime-i âdemiyyet: insanlığın gereği

²⁰⁴² icrâ-yı istibdâd: zorbalık

²⁰⁴³ taaddi: saldırı, zulüm

²⁰⁴⁴ imkân-ı müdâfaa: savunma olanağı

²⁰⁴⁵ bâr-ı zulm: zulüm yükü

— Gayr-i muhikk²⁰⁴⁶ olan her şeye isyan farzdır. Allah müdâfaa-i hakkı²⁰⁴⁷ insanlara emir ve en muazzez, en büyük kullarını bu hususa memur etmiştir.

— Amenna, hepsi doğru. Ben de başka türlü düşünmüyorum. Fakat efendi, biz karı koca vakit vakit birer nevbet-i galeyân²⁰⁴⁸ geçiriyoruz. Sade kurusıkı söylenip duruyoruz. Elimizden başka bir şey gelmiyor ve gelmeyecek de...

— Niçin gelmesin?

— O cadı, biz insan. O bizi her suretle tehdit, tedhiş ediyor. Ona karşı bizim ellerimiz daima bağlı bulunuyor.

— Neye bağlı bulunsun?

— Bağlı değilse buyurunuz bakalım ne yapabiliriz?..

— Bundan sonraki emirlerine hiç kulak asmayız. Katiyen ehemmiyet vermeyiz.

— Efendi, bunlar sözden ibaret cesarettir. Fiiliyata gelince ikimizde de yürek terelelli...

— Karıcığım, beni o kadar da cebin²⁰⁴⁹ zannetme. Kavlimin fiilime mutâbakat-ı tâtmmesini şimdi sana ispat ederim...

— Nasıl?

— Döşegine girip seni mütehassirane²⁰⁵⁰ deraguş etmekle.

— Ne haddine!

— Valla Şükriye, haftalardan beri mis gibi burnumda tütüyor-sun.

— Kandil çöreği gibi mi?

— Çöreğin, böreğin çok fevkinde.

— Korku dağları bekler.

²⁰⁴⁶ gayr-i muhikk: haksız, adil olmayan

²⁰⁴⁷ müdâfaa-i hakk: hak savunma

²⁰⁴⁸ nevbet-i galeyân: taşkınlık nöbeti

²⁰⁴⁹ cebin: korkak

²⁰⁵⁰ mütehassirane: özlemle

— Sana olan şiddet-i arzum billah cadı korkusundan aşkın bir mertebeye geldi. Galeâyân-ı sevdâdan²⁰⁵¹ yüreğim gümbür gümbür atıyor.

— Korkudandır, korkudan...

— “Aşkımın korkuya galibiyetini sana ispat edeceğim.” diyorum.

— Canım ne vakit?

— İşte şimdi...

Kocam, hakikaten pürateş bir savlet-i âşıkâne²⁰⁵² ile yatağından fırladı. İlk dildâr-ı şebâbetine²⁰⁵³ karşı birinci hamle-i muvaffakiyyete²⁰⁵⁴ atılan çılgın bir genç feveranıyla döşeğime gireceği esnada, vehleten havf ve hayretten büyüyen gözlerimin dehşetinden o da şaşırarak sordu:

— Ne var?

— Yukarı bakınız.

Başımı kaldırdı. Beyaz iri bir kelebek gibi havada titreyerek çalkanarak dolaşan bir kâğıt parçasını gördü. O anda peyda olan bu sihirli, bu esrarengiz varakpare²⁰⁵⁵ şüphesiz, Rûh-ı Azîz'den gelen uhrevi bir mektup, bir tehditnameydi.

Bu hakikat, ikimizin birden kalbimize doğdu. Evet Hayâl-i Muhterem, cadılıktaki fevka't-tabîa, fevka't-tasvîr²⁰⁵⁶ kuvvet ve dehşetini birçok hadisatla bize ispat etmiş ve zavallı ortağımı taşlıкта zemîn-i helâke sererek bir numûne-i intibâh u intikâm²⁰⁵⁷ göstermiş iken biz onun bu infial ve emirlerini hiçe saymak istedik. Karı koca, hilâf-ı tenbîhe²⁰⁵⁸, yine firâş-ı muhabbetimizde birleşmek arzusuna düştük. Sabırsızlık gösterdik.

²⁰⁵¹ galeyân-ı sevdâ: sevda kaynaması

²⁰⁵² savlet-i âşıkâne: âşıkça saldırış

²⁰⁵³ dildâr-ı şebâbet: gençlik sevgilisi

²⁰⁵⁴ hamle-i muvaffakiyyet: başarı hamlesi

²⁰⁵⁵ varakpare: kâğıt parçası

²⁰⁵⁶ fevka't-tasvîr: tariflerin üstünde

²⁰⁵⁷ numûne-i intibâh u intikâm: uyarma ve öğ alma örneği

²⁰⁵⁸ hilâf-ı tenbîh: uyarının tersi

Kâğıt, havada birtakım zikzaklar takip ettikten sonra çırpına çırpına sükût eden yaralı bir kuş gibi, odanın ortasında duran masanın kenarına indi. Oradan kayarak yere düştü.

Hayâl-i Muhterem'den ayrı döşekte yatmak emrini aldığımız vakitten beri etrafımızı iyice seçebilmek için odamızda gece kandili yerine sabaha dek kuvvetli bir lamba yakıyorduk. İkimizin birden gözlerimiz yerde hâlâ çırpınır gibi duran kâğıda dikildi. Bu mektup semadan mı, ahiretten mi, mezardan mı? İşte öyle bir semt-i mechûlden²⁰⁵⁹ geliyordu. Fakat hanenin sakfından nasıl geçip de oraya düştü?

Cadının o ana kadar bize gösterdiği harikalar gibi bu son işine de akıl erdirmek bizim kârımız²⁰⁶⁰ değildi. Biz şimdi ahiret hava postasının bu kâğıdı bize sûret-i îsâlindeki²⁰⁶¹ garabetten ziyade, eğer bu hakikaten bir mektupsa muhteviyyât-ı tehdîd-âmizi²⁰⁶² ne idi? Onu meraka başladık.

Zevcimin ârzû-yı derâgûşla²⁰⁶³ açılan iki kolu yanlarına sarktı. İştîha yangınıylaparıldayan gözlerinin ateşi söndü. Zevk-i bûseyle²⁰⁶⁴ ihtizaz eden dudakları şimdi korkudan, hayretten, helecân-ı tehlike-den²⁰⁶⁵ titriyordu.

Gözlerimiz kâğıttaydı. Fakat döşekten döşeğe geçen mahremane muhaveremiz üzerine nazil olan bu garibeye el uzatmaya korkuyorduk. Ân-ı temâsımızda²⁰⁶⁶ çarpılacak mıydık? Ne türlü bir muâmele-i müntakimâneye²⁰⁶⁷ uğrayacaktık?

Feverân-ı aşk²⁰⁶⁸ ile deminden kocaların en kahramanı kesilen Naşit Nefî Efendi'nin bu tereddüt ve helecânını görünce dedim ki:

²⁰⁵⁹ semt-i mechûl: bilinmeyen bir yer

²⁰⁶⁰ kâr: iş

²⁰⁶¹ sûret-i îsâl: ulaştırma yolu

²⁰⁶² muhteviyyât-ı tehdîd-âmiz: göz korkutan içerik

²⁰⁶³ ârzû-yı derâgûş: kucaklama arzusu

²⁰⁶⁴ zevk-i bûse: öpme zevki

²⁰⁶⁵ helecân-ı tehlike: tehlike heyecanı

²⁰⁶⁶ ân-ı temâs: dokunma anı

²⁰⁶⁷ muâmele-i müntakimâne: ölç alma işlemi

²⁰⁶⁸ feverân-ı aşk: aşk taşkınlığı

— Efendi, korkmayınız. Kâğıdı alınız. Bakalım ne yazılı? Rûh-ı Azîz’in muradı bizi şediden²⁰⁶⁹ tedip²⁰⁷⁰ olaydı bu varakparaye bedel yukarıdan başlarımıza cesim taşlar²⁰⁷¹ düşürerek ikimizi de ezerdi. Yine bize karşı bir maksûd-ı teblîğ²⁰⁷² var. Neymiş anlayalım?

— Böyle olduğunu nereden anladın?

— Canım, bu kadın aramızdan hiç ayrılmadığını bize kaç defa anlattı. En gizli müşafehelerimizi²⁰⁷³ bile işittiğine artık şüphe kalmadı. Bu bedahetlere karşı biz göz yumduk, hilâf-ı rızâsı²⁰⁷⁴ hareketlere kalkıştık. Tamam döşeğime gireceğiniz esnada bu kâğıt havada gözüktü. Efendi, siz bir ruhun yed-i sevdâ ve zabtında²⁰⁷⁵ bir erkeksiniz. Âdeta tekin değilsiniz. Dünya ve ahirette siz onunsunuz. Evet onun memlûk-i müebbedisiniz²⁰⁷⁶. Bu hâlinizi bilip başka bir kadına arz-ı muhabbet²⁰⁷⁷ ve takrip²⁰⁷⁸ tehlikesinden katiyen içtinap ediniz. Hem kendinize hem bigünaha²⁰⁷⁹ büyük bir fenalık vuku bulacak.

Bu sözlerimden bütün bütün şaşırın efendi, gözleri kâğıda merkûz²⁰⁸⁰ olarak daldı kaldı. Ne yapacağını kestiremiyordu. Onun bu tahayyür²⁰⁸¹ ve kararsızlığını görünce hemen döşekten fırlayıp kâğıdı aldım. Lambanın yanına götürdüm.

Bu, kopya kâğıdı gibi inceydi. Üzerinde mor kurşun kalemiyle muharrer şu satırlar gözüktü:

“Efendi!

²⁰⁶⁹ şediden: şiddetle

²⁰⁷⁰ tedip: uslandırma

²⁰⁷¹ cesim: büyük, iri

²⁰⁷² maksûd-ı teblîğ: bildiri niyeti

²⁰⁷³ müşafehe: konuşmalar

²⁰⁷⁴ hilâf-ı rızâ: isteğe aykırı

²⁰⁷⁵ yed-i sevdâ ve zabt: sevda ve hâkimiyet eli

²⁰⁷⁶ memlûk-ı müebbed: daimî köle

²⁰⁷⁷ arz-ı muhabbet: sevgi göstermek

²⁰⁷⁸ takrip: yaklaşma

²⁰⁷⁹ bigünah: günahsız

²⁰⁸⁰ merkûz: dikili

²⁰⁸¹ tahayyür: şaşkınlık

Maneviyatın bahşeylediği suhulet ve adem-i meriyyet²⁰⁸² hasbiyle her lahza sizinle beraberim. Nefs-i emmâreye²⁰⁸³ tabi her fert, şeytanın mürididir. Seni iblistentebit²⁰⁸⁴, Rahman'a takarrübe²⁰⁸⁵ uğraşıyorum. Dünyevi zevcenden muhabbeti kes. Uhrevi zevcenin aşkı, maddiyet ve maneviyetini muhittir²⁰⁸⁶.

Nikâh-ı dünyâ²⁰⁸⁷ seni benden başka bir kadına meşru kılamaz.

Bu gece aranızda zelle²⁰⁸⁸ suduruna ramak kaldı. Âkıbet-i vahîmeyi²⁰⁸⁹ niçin derpîş-i mülâhaza²⁰⁹⁰ etmiyorsun? Böyle bir ân-ı zaaf²⁰⁹¹ tehlikesine bir daha düşmemek için zevcenle odanızı ayırınız. Emrim katidir.

Nâ-kâbil-i infikâk²⁰⁹² zevcen

Emine Binnaz''

Ben bu satırları cehren²⁰⁹³ okur iken zevcimi raşe aldı. Artık işin şakası kalmamıştı. Bazı tasavvufî ve manevî cümlelerin manalarını pek anlayamadık: "Uhrevi zevcenin aşkı, bütün maddiyet ve maneviyetini muhittir." ifadesi bazı cinci hocaların ağızlarından işitilen mübhemü'l-meâl²⁰⁹⁴ sözlere benziyordu. Hele "Nikâh-ı dünyâsını benden başka bir kadına meşru kılamaz." kavî-i hod²⁰⁹⁵ hiçbir suretle şâyân-ı kabûl²⁰⁹⁶ değildi. Fakat itirazımızı hangi müd-

²⁰⁸² adem-i meriyyet: görünmezlik

²⁰⁸³ nefis-i emmâre: nefsin yedi mertebesinden en alt derecesi

²⁰⁸⁴ tebit: uzaklaştırma

²⁰⁸⁵ takarrüp: yakınlaştırma

²⁰⁸⁶ muhit: kuşatmış

²⁰⁸⁷ nikâh-ı dünyâ: dünya nikâhı

²⁰⁸⁸ zelle: küçük günah

²⁰⁸⁹ âkıbet-i vahîme: tehlikeli son

²⁰⁹⁰ derpîş-i mülâhaza: göz önünde bulundurma, düşünme

²⁰⁹¹ ân-ı zaaf: zayıflık anı

²⁰⁹² nâ-kâbil-i infikâk: ayrılmaz

²⁰⁹³ cehren: yüksek sesle

²⁰⁹⁴ mübhemü'l-meâl: anlamı anlaşılmayan

²⁰⁹⁵ kavî-i hod: kendi sözü

²⁰⁹⁶ şâyân-ı kabûl: kabul edilebilir

deiy²⁰⁹⁷ karşı edecektik? Muvacehemizde²⁰⁹⁸ ruh namına kendini türlü suver-i acîbede²⁰⁹⁹ ihsas eden bir hayalden başka bir şey yoktu. O hayal ki söylüyor fakat dinlemiyordu.

21

İsprit Reisiyle Münakaşa

Naçar²¹⁰⁰, o geceden itibaren zevcimle odalarımızı da ayırdık. Her emrine böyle suhuletle tabiyet gösterdikçe Rûh-ı Azîz'in bütün şımararak kariben Naşit Nefi Efendi'den talakımı²¹⁰¹ da talep edeceğini biliyordum.

Gece odamda yatmak için İrfan Kadın'ı yanıma verdiler. Ben korkumdan bir can yoldaşıyla da iktifa etmeyerek pederimin hanesinden bir hizmetçi daha celbettim.

Naşit Nefi Efendi, o odasında tek başına, evet yapayalnız yatıyordu. Cadı karı, kocamı elimden aldı. Zavallı adamı böyle tefridi²¹⁰², geceleri gidip o bedbahtın koynuna kendisi girmek için miydi? Bende âdeta şedit bir kıskanç²¹⁰³ başladı.

Sabahları zevcim kaleme gidinceye kadar ancak bir lahza görüşebiliyorduk. Çehresi, derin bir mağmumiyet²¹⁰⁴ ile günden güne zayıflıyor, soluyor, saçında sakalında aklar peyda oluyordu. Her günün müruruyla²¹⁰⁵ artık anlıyordum. Benim odadan defimden sonra efendi için yeni, naşenide²¹⁰⁶, müthiş bir sûret-i zevciyyet²¹⁰⁷ başlamıştı. Onu odasında artık yalnız bulunca cadı, sade koynuna değil, biçarenin kalbine, ruhuna, bütün damarlarına hulul ile tek-

²⁰⁹⁷ müddei: savcı

²⁰⁹⁸ muvacehe: karşı taraf

²⁰⁹⁹ suver-i acîbe: tuhaf biçimler

²¹⁰⁰ naçar: çaresiz

²¹⁰¹ talak: boşanma

²¹⁰² tefrid: ayırma, yalnız bırakma

²¹⁰³ kıskanç: kıskançlık

²¹⁰⁴ mağmumiyet: tasa

²¹⁰⁵ mürur: geçmek

²¹⁰⁶ naşenide: işitilmemiş

²¹⁰⁷ sûret-i zevciyyet: evlilik şekli

mil vücudunu serapa²¹⁰⁸ kaplayarak bu talihsizi her an benden biraz daha tebit; ahirete, mezara, kendine takrip ediyor, dünyadan çekip götürüyordu.

Bu işitilmemiş felaketten adamcağızın halası²¹⁰⁹ kabil olmayacak mıydı? Bunun hiç çaresi yok muydu? Kendisiyle görüştüm kısa anlarda, huddamlı hocalara, ervah ile iddiâ-yı münâsebet²¹¹⁰ eden kimselere müracaat tavsiyesinden geri durmuyordum. Denize düşen yılanı sarılır. Nâkâbil-i îzâh²¹¹¹ fakat gözümün önünde cereyan eden bu garip, elim ahvalden sonra ben de âdeta aptallaşmış, eskiden inanmadığım birçok vahi şeylere vücut vermeye başlamıştım.

Bu tavsiyelerim nihayet müsmir oldu²¹¹². Bir gün efendi bana dedi ki:

— Şükriye, ibramların²¹¹³ üzerine birçok yere müracaat ettim. Nihayet şehrimizde bir isprizm cemiyeti keşfettim. İleri gelen azalarından biriyle dost oldum. Vukuatı²¹¹⁴ bertafsil²¹¹⁵ anlattım. Bu zat çok şaşı. Böyle hırçın, akur²¹¹⁶ ruhları büyük ervâh-ı hâkime²¹¹⁷ nüfuzuyla zabt u tedib²¹¹⁸ mümkün olacağını söyledi. Beni reisleriyle görüştürecekt.

Zevcim birkaç gün sonra “Cemiyetin reisiyle görüştüm. Muhterem bir zat. Binnaz’ın cadılığı hadisesini pek garip buldu. Bu mesele ile meşgul olmayı vadetti.” tebşirinde²¹¹⁹ bulundu. Nihayet bir akşam bizim yalıda akd-i cemiyet²¹²⁰ edileceğini haber verdi.

²¹⁰⁸ serapa: baştan ayağa

²¹⁰⁹ halas: kurtulma

²¹¹⁰ iddiâ-yı münâsebet: ilişki kurma iddiası

²¹¹¹ nâkâbil-i îzâh: açıklanamaz

²¹¹² müsmir olmak: meyvesini vermek, sonuca ulaştırmak

²¹¹³ ibram: üsteleme

²¹¹⁴ vukuat: olanlar

²¹¹⁵ bertafsil: ayrıntılı

²¹¹⁶ akur: kudurmuş, yırtıcı, saldırgan

²¹¹⁷ ervâh-ı hâkime: egemen ruhlar

²¹¹⁸ zabt u tedib: kontrol ve terbiye etme

²¹¹⁹ tebşir: müjdeleme

²¹²⁰ akd-i cemiyet: dernek toplantısı

Gerçekten üç gece sonra bizde toplandılar. Yarısı Frenk yarısı Türk yedi, sekiz kişi geldi. Misafirleri en geniş mahallemiz olan mabeyn odasına aldık. Beyefendinin müsaadesiyle iki hizmetçimi beraber alarak çubukluğa saklandım. Çünkü içeride edilecek sözleri hep işitmek istiyordum. Çubukluğa tahtaboşun penceresinden girilebiliyor, kapısına kulak verilince mabeyn odasında edilen lakırtıları tamamıyla işitmek mümkün oluyor ve azıcık baş uzatılırsa içerisi de görülebiliyordu.

O geceki cemiyete pederimi de davet ettik. Pederim pek muannit²¹²¹ ve Frenklerin septik²¹²² tabir ettikleri hilkatte²¹²³ bir adamdı.

Bu kadar bedahetlere rağmen o, hâlâ bu cadı meselesini Bin-naz Hanım'ın mezardan hurucu sureti²¹²⁴ haricinde ihtimalat ile iza-ha uğraşıp duruyordu.

Hakikat her ne ise bir dereceye kadar bu gece anlaşılacak. Bin-naz Hanım'ın ruhu davet olunarak kendinden istizâh-ı keyfiyyet²¹²⁵ edilecekti. Ben çubuklukta serapa kulak kesildim. Meraktan çatlı-yordum.

Nihayet meclis başladı. Fakat pederimin muteriz²¹²⁶ ve gürültülü sedası bütün seslerin fevkine çıkıyordu. Reîs-i cemiiyyete²¹²⁷ hitaben diyordu ki:

— Reis efendi hazretleri, ölüm, istisna kabul etmeyen bir kânûn-ı umûmîdir²¹²⁸. Hatta her lisanda bu hakikati müeyyet²¹²⁹ “Ölen dirilmez.”, “Giden geleydi babam gelirdi.” gibi durûb-ı em-sâl²¹³⁰ vardır. Bunun Fransızcası da “Il n’ ya que les morts qui ne reviennent pas.” *proverbe*’i olacak zannederim. Hakikat böyleyken

²¹²¹ muannit: inatçı

²¹²² septik: şüpheli

²¹²³ hilkat: yaradılış

²¹²⁴ hurûc-ı sûret: çıkış yolu

²¹²⁵ istizâh-ı keyfiyyet: durum açıklaması

²¹²⁶ muteriz: itiraz eden

²¹²⁷ reîs-i cemiiyyet: topluluk başkanı

²¹²⁸ kânûn-ı umûmî: genel kanun

²¹²⁹ müeyyet: pekiştiren

²¹³⁰ durûb-ı emsâl: atasözleri

nasıl olup da bizim Binnaz Hanım, ale'r-rivâyeten²¹³¹ mezarından çıkarak böyle âlemi birbirine katıyor?

Reis — Efendim, biz buraya meselenin bu cihetini halletmek için gelmedik. Bu münakaşada asr-ı hâzır²¹³² mütefekkîrini henüz bir vuzuha eremedi. Bu, çok uzun sürer bir keyfiyettir. Bizim bu geceki içtimamız²¹³³, kendinden istizahta²¹³⁴ bulunmak üzere bir ruhu davet içindir.

Pederim gülerek:

— “Davet” tabiri hoş.

Reis — Neden?

— Efendim bu dünyanın hâli bir devridaimden ibarettir. Teceddüt²¹³⁵ diye insanlar kendilerini aldatıp duruyorlar. Yok eskimiş, unutulmuş fikirleri, başka birer isim takarak, yeni namıyla meydana çıkarıyorlar. İşte teceddüt bu. Siyaset de öyle, moda da öyle, tarih de öyle, her şey öyle. İskender-i Kebîr²¹³⁶ zamanı ne ise Napolyon da o, şimdiki vakit de o.

— Acayip şey. İskender zamanında buhar kuvvvetini makinele-re tatbik²¹³⁷ var mıydı? Elektrik. Radyum. X şuaı ve ilahirihî²¹³⁸ hep bunlar tanınmış mıydı?

— Aman efendim, ağız kapalı, ateşte kaynayan bir tencerenin kapağının kımıldadığını gören insanlar, kızgın buhâr-ı mâda²¹³⁹ bir kuvvet olduğunu, asırlardan sonra keşfederek bunu makinelere tatbik kalkışmışlar. Pek geç istifade edilmiş bir ferâset-i beşeriye²¹⁴⁰... Hâlbuki buhar, tabiattaki rolünü hilkatle beraber oynayıp

²¹³¹ ale'r-rivâyeten: denildiğine göre

²¹³² asr-ı hâzır: şimdiki yüzyıl

²¹³³ içtima: toplanma

²¹³⁴ istizah: açıklama

²¹³⁵ teceddüt: yenilenme

²¹³⁶ İskender-i Kebîr: Büyük İskender

²¹³⁷ tatbik: uygulama

²¹³⁸ velahire: ve benzeri

²¹³⁹ buhâr-ı mâ: su buharı

²¹⁴⁰ ferâset-i beşeriye: insan anlayışı

duruyordu. Bu yeni bir şey değil. Cüretimi affedersiniz. İşte sizin “davet” tabiri de öyle.

Reis — Bir şey anlayamadım.

Pederim — Efendim, memleketimizde cinci hocalar, mine’l-kadîm²¹⁴¹ bu “davet” tabîr-i mahsûsunu²¹⁴² istimal²¹⁴³ ederlerdi. Birtakım sadedil²¹⁴⁴ hacet erbabı, ellerinde avuçlarındakini bu davetlere sarf ettikleri hâlde içlerinden nâil-i maksad²¹⁴⁵ olanı hemen görülmemiştir. Eski cincilerin yerine şimdi ispritizma, manyetizma, hipnotizmacılar çıktı. Evvelkiler cinleri, perileri çağırırlardı. Bu şimdikiler ruhları celbediyorlar. Yine o külfet, yine o davet... Fakat lütfen teşrifleri²¹⁴⁶ haber verilen meduvvîn-i kirâmı²¹⁴⁷ meydanda gören yok. Hep laflar o laf, iddialar o iddia... Yalnız kisve-i kelâm²¹⁴⁸ tebdil edilmiş. İsimler değiştirilmiş.

Reis — Ervaha inanmıyor musunuz?

Pederim — İnanacağım bir şeyin mahiyetini tanımak isterim.

Reis — İsbât-ı mâhiyyeti²¹⁴⁹ kabil olmayan şeylere ne diyeceksiniz?

Pederim — Bunlar için düşünürüm, çok düşünürüm...

Reis — Mahiyetleri bilinmediği için harareti, ziyayı²¹⁵⁰, elektrigi ve saireyi inkâr mı edeceksiniz?

Pederim — Eserleri delaletiyle bu kuvvetleri anlıyoruz yani bunlar havâss-ı hamsemize²¹⁵¹ temas ediyorlar. Dinî, felsefî ruhu bir tarafa bırakalım. O, bahsimizden hariçtir. Şu sizin davetle gelip bazen kovmakla gitmeyen ruhlarınızı aklım almıyor.

²¹⁴¹ mine’l-kadîm: eskiden beri

²¹⁴² tabîr-i mahsûs: özel deyim

²¹⁴³ istimal: kullanmak

²¹⁴⁴ sadedil: saf, temiz kalpli; bön

²¹⁴⁵ nâil-i maksad: amaca erişmek

²¹⁴⁶ teşrif: şereflendirme

²¹⁴⁷ meduvvîn-i kirâm: sayın davetliler

²¹⁴⁸ kisve-i kelâm: sözün kılığı

²¹⁴⁹ isbât-ı mâhiyyet: niteliğin ispatı

²¹⁵⁰ ziya: ışık

²¹⁵¹ havâss-ı hamse: beş duyu

Reis — Bu âlem-i imkânda²¹⁵² sizin aklınızın alamadığı daha birçok şey olabilir. Fakat sizin inkâr veya adem-i idrakiniz²¹⁵³ ile onların mevcudiyetlerine hâlel gelmez. Sâhib-i hâne, damadınız Naşit Nefî Efendi, ölmüş zevcesinin azgın, şerir ruhundan şikâyet ediyor. Bu müziç²¹⁵⁴ ruhun yaramazlığından bir hane halkı, bir mahalle ahalisi ve hatta bütün sekene-i karye²¹⁵⁵ müşteki²¹⁵⁶. Buna ne diyeceksiniz? Meydanda hiçbir sebep-i iştikâ²¹⁵⁷ yok mu? Hep bu rivayetler sizi aldatmak için ihtira²¹⁵⁸ ediliyor zannında mısınız?

Pederim — Fâil-i mechûl²¹⁵⁹ birtakım şeyler vuku buluyor. Bu cihet nâkâbil-i inkâr... Fakat bakalım bu garaip efalin²¹⁶⁰ bir ruha isnadı doğru mudur?

Reis — Fâil-i hakîkî²¹⁶¹ ruh değil de ya nedir? Sizin bu hususta yeni bir keşfiniz var ise söyleyiniz. Biz de hatamızı anlayarak zehabımızı²¹⁶² tashih²¹⁶³, cehlimizi itiraf edelim.

Pederim — Estağfurullah reis efendi hazretleri. Sizin ruh namına birtakım efal isnat ettiğiniz kuvvet hakkında hiç malumatım yok.

Bu baptaki vukuf ve ihtisasınızdan²¹⁶⁴ istifade etmek isterim.

²¹⁵² âlem-i imkân: olasılıklar evreni

²¹⁵³ adem-i idrâk: anlayış eksikliği, kavrayamama

²¹⁵⁴ müziç: rahatsız eden

²¹⁵⁵ sekene-i karye: köyde oturanlar

²¹⁵⁶ müşteki: şikayetçi

²¹⁵⁷ sebep-i iştikâ: yakınma nedeni

²¹⁵⁸ ihtira: uydurma

²¹⁵⁹ fâil-i mechûl: yapını belirsiz

²¹⁶⁰ efal: işler

²¹⁶¹ fâil-i hakîkî: yapını gerçek

²¹⁶² zehap: yanlış

²¹⁶³ tashih: düzeltme

²¹⁶⁴ ihtisas: uzmanlık

Reis — Şimdi Binnaz Hanım'ın ruhunu davet edeceğiz. Kendisinin davetimize icabet ve suallerimize ecvibe-i lâzime²¹⁶⁵ ita²¹⁶⁶ suretiyle vuku bulacak tezahürlerini²¹⁶⁷ göreceksiniz.

Pederim — Ruhun tezahürlerinden evvel ispritlerce mefruz²¹⁶⁸ havassını²¹⁶⁹ anlamak isterim.

Reis — Ecsat²¹⁷⁰ fâni, ervah bakidir. Bizim için bu, asla şüphe götürmez bir hakikattir.

Pederim — Sözleriniz fikirlerime tamamıyla muhalif de olsa hiçbirine itiraz etmeyeceğim. Yalnız bu meslekteki kanaatinizi öğrenmek merakındayım. Ceset, fena²¹⁷¹ bulduktan sonra ruhun bekası²¹⁷² sizce ne ile sabittir? Usûl-i tecrübeye²¹⁷³ buna tatbik edebiliyor musunuz?

Reis — Hayır edemeyiz. Etsek de sûret-i mutlakada²¹⁷⁴ bir sübut²¹⁷⁵ kabil değildir.

Pederim — Ruhlar nereden gelip nereye giderler? Ve vücuttan infikaklarından²¹⁷⁶ sonraki tabiatları nedir?

Reis — Bunlar derin ve meçhul mesailirdir. İspit görünen bazı şarlatanlar bu mesele cevap vermeye uğraşarak büsbütün iğlak-ı ezhân²¹⁷⁷ etmişlerdir. Ruhlar, cesetlerden kurtulduktan sonra câzibe-i arza²¹⁷⁸ tabi kalıyorlar mı? Küre-i arz²¹⁷⁹ dem-i hilkatinden²¹⁸⁰

²¹⁶⁵ ecvibe-i lâzime: gereken cevaplar

²¹⁶⁶ ita: verme

²¹⁶⁷ tezahür: belirti

²¹⁶⁸ mefruz: varsayılan

²¹⁶⁹ havas: özellikler, nitelikler

²¹⁷⁰ ecsat: bedenler

²¹⁷¹ fena: geçici

²¹⁷² beka: kalıcılık

²¹⁷³ usûl-i tecrübe: deneysel yöntem

²¹⁷⁴ sûret-i mutlaka: kesinlikle

²¹⁷⁵ sübut: ispat

²¹⁷⁶ infikak: ayrılış

²¹⁷⁷ iğlâk-ı ezhân: zihinleri bulandırma

²¹⁷⁸ câzibe-i arz: yer çekimi

²¹⁷⁹ küre-i arz: dünya

²¹⁸⁰ dem-i hilkat: yaratılış anı

beri mürur²¹⁸¹ ettiği bir noktadan bir daha geçmemek üzere fena dâhilinde bir top mermisinden yetmiş üç defa daha seri bir seyr-i müdhîş²¹⁸² ile uçup gitmektedir. Hâdise-i mevt²¹⁸³ ile cesetlerinden ayrılan ervah, câzibe-i umûmiyye²¹⁸⁴ esaretinden de masun kalıyorlarsa²¹⁸⁵ küremiz bu ruhları fezaya saçarak baş döndürücü meşyet-i ebedîsinde²¹⁸⁶ devam ediyor demektir.

Pederim — Bu fezaya saçılan ervah sonra ne oluyor?

Reis — Besbelli bu'd-ı mücerredin²¹⁸⁷ o noktasından diğer bir seyyarenin²¹⁸⁸ hîn-i mürûrunda²¹⁸⁹ o âleme geçerek başka cesetlere hulul ediyorlar.

Pederim — Esâret-i umûmiyye²¹⁹⁰ namını verdiğiniz cazibe²¹⁹¹ kânûn-ı şâmilinden²¹⁹² hür kalacak mertebe gayr-i cismânî²¹⁹³ olan ruhlar, nasıl olup da diğer bir âleme meczup²¹⁹⁴ oluyorlar? Hem gayr-i cismâniyeti biz hangi hissimiz ile duyabiliriz? Yahut ki o gayr-i cismânîler, mevcudiyetini bize ne vasıta ile ihsas edebiliyorlar?

²¹⁸¹ mürur: geçmek

²¹⁸² seyr-i müdhîş: dehşetli yolculuk

²¹⁸³ hadise-i mevt: ölüm hadisesi

²¹⁸⁴ câzibe-i umûmiyye: genel çekim

²¹⁸⁵ masun kalmak: korunmak

²¹⁸⁶ meşyet-i ebedî: sonsuz yürüyüş

²¹⁸⁷ bu'd-ı mücerred: uzay, feza

²¹⁸⁸ seyyare: gezegen

²¹⁸⁹ hîn-i mürûr: geçiş

²¹⁹⁰ esâret-i umûmiyye: genel tutsaklık

²¹⁹¹ cazibe: çekim

²¹⁹² kânûn-ı şâmil: kapsayıcı kanun

²¹⁹³ gayr-i cismânî: gövdesiz

²¹⁹⁴ meczup: çekilmiş

Reis — Efendi, her tarikatta iptida²¹⁹⁵, vasat²¹⁹⁶, intiha²¹⁹⁷ yahut kemal²¹⁹⁸ vardır. Bir müntesip²¹⁹⁹, mebadi²²⁰⁰ için zihin yormadan, vasata yükselecek kadar istidâd-ı hizmet²²⁰¹ göstermeden esrâr-ı kemâlî²²⁰² istiknaha²²⁰³ kalkarsa tabii bir şey anlayamaz. Ve bu hâli aynen alfabe görmeden bedî²²⁰⁴ ve beyandan²²⁰⁵ hall-i nikâta²²⁰⁶ uğraşan bir gafilin cehd-i beyhûdesine²²⁰⁷ benzer. Bu gafleti gösterir ki böyle bir adam için kemal yolu müebbeden kapalıdır.

Pederim — Ruhu, ulûm-ı tecrübiyyeden²²⁰⁸ hiçbirinin erişemeyeceği surette cismaniyetten tecrit ettikten sonra onu meclis-i müşâverenize²²⁰⁹ davet ediyorsunuz. Gayr-i cismânî bir şey, mefruz esir²²¹⁰ dâhilinde bile bir ihtizaz husule getiremez. Bununla teâtî-i hissiyyâtınız²²¹¹ nasıl kabil oluyor? Anlaşılamaz. Câzibe-i arzdan kurtularak fezada kalan bir ruh, kendinden her lahza bir top mermisinden yetmiş üç defa daha seri bir seyir ile ayrılan küre-i arza elli sene, yüz sene sonra nasıl zihinleri durduracak bir buudiyette²²¹² kalıyor? Ve siz onu çağırır çağırılmaz bu mesafeyi gayr-i mutasavvereden nasıl koşup gelebiliyor? Hem faraziyeniz veçhiyle bu rûh-ı meduvv²²¹³, kurbîyetinden geçen bir seyyareye atılıp bir cesed-i

²¹⁹⁵ iptida: başlangıç

²¹⁹⁶ vasat: orta

²¹⁹⁷ intiha: son

²¹⁹⁸ kemal: olgunluk

²¹⁹⁹ müntesip: bir yola, tarikata giren

²²⁰⁰ mebadi: başlangıç

²²⁰¹ istidâd-ı hizmet: hizmete yatkınlık

²²⁰² esrâr-ı kemâl: olgunluğun sırları

²²⁰³ istiknah: derinlemesine anlama

²²⁰⁴ bedî: belagat ilminin söz ve mana sanatlarından bahseden dalı

²²⁰⁵ beyan: belagat ilminin anlamın ifade yollarından bahseden dalı

²²⁰⁶ hall-i nikât: ince anlamları çözme

²²⁰⁷ cehd-i beyhûde: boşa gayret

²²⁰⁸ ulûm-ı tecrübiyye: deneysel bilimler

²²⁰⁹ meclis-i müşâvere: danışma toplantısı

²²¹⁰ esir: kâinattaki bütün boşlukları doldurduğu farz edilen, görülemeyen ve ağırlığı olmayan cevher

²²¹¹ teâtî-i hissiyyât: duygu ve düşünce alışverişi

²²¹² buudiyet: uzaklık

²²¹³ rûh-ı meduvv: çağrılan ruh

sânîye²²¹⁴ hulul etmişse bu vücudu uykuda yahut camit²²¹⁵ bırakarak mı bu davetinize icabet ediyor? Arzımız²²¹⁶, ervâh-ı emvâtı²²¹⁷ bu seyâhat-i fezâisinde²²¹⁸ yoluna saçarak gidiyorsa hiç şüphe yok ki diğer seyyarattan bırakılmış serpinti, ecnebi ruhların bir kısmını da topluyor, bir mübâdele-i dâimede²²¹⁹ bulunuyor. Küre-i arzdan infikakı yüz seneyi tecavüz²²²⁰ ile seyyâre-i dîgerde²²²¹ tecessüt etmiş bir ruhu çağırduğunuz anda bu ikinci cesedini her ne suretle ise terk ederek buraya geliyor. Küre-i arz üzerinde yüz sene evvelki ecdâd u akâribi²²²² hakkında sorduğunuz suallere cevaplar veriyor. Demek ki hayât-ı arziyyesini²²²³ tamamıyla tahattur ediyor. Bu faraziyeğe göre meyanımızda²²²⁴ seyyârât-ı sâireden²²²⁵ gelme ervâh-ı muhâcîre²²²⁶ erbabı bulunmak lazım gelir. Niçin hiçbirimiz diğer âlemdeki hayatımızı tahattur edemiyoruz? Bu faraziyelerinizin kabulü takdirinde ucu bucağı gelmez birçok suallere yol açılır. Meselenin içinden çıkılmaz. Gayr-i cismânî bir şey-i mefrûz²²²⁷, mevki-i tedkîke²²²⁸ vazedilemez. Biz ruhun varlığını ancak bir ceset dâhilindeki teza-hüratıyla anlıyoruz. Mâhiyyet-i rûh²²²⁹ tettebbu²²³⁰ edilecek ise ancak ittihadıyla²²³¹ kâbil-i tezâhür²²³² olduğu vücut dâhilinde iken tetkik edilmelidir. Ceset berhayat iken ruhun ne olduğunu anlayamazsak

²²¹⁴ cesed-i sâni: ikinci gövde

²²¹⁵ camit: cansız

²²¹⁶ arz: dünya

²²¹⁷ ervâh-ı emvât: ölümlerin ruhları

²²¹⁸ seyâhat-i fezâ: uzay gezisi

²²¹⁹ mübâdele-i dâime: sonsuz değiş tokuş

²²²⁰ tecavüz: aşma, geçme

²²²¹ seyyâre-i dîger: başka gezegen

²²²² ecdâd u akârib: atalar ve akrabalar

²²²³ hayât-ı arziyye: dünya hayatı

²²²⁴ meyan: ara

²²²⁵ seyyârât-ı sâire: öbür gezegenler

²²²⁶ ervâh-ı muhâcîre: göçmen ruhlar

²²²⁷ şey-i mefrûz: varsayılan bir nesne

²²²⁸ mevki-i tedkîk: inceleme alanı

²²²⁹ mâhiyyet-i rûh: ruhun niteliği

²²³⁰ tettebbu: araştırma

²²³¹ ittihat: birleşme

²²³² kâbil-i tezâhür: görünür

bu lâne-i dünyeviyyesinden²²³³ âlem-i âhire²²³⁴ pervazından²²³⁵ sonra keşf-i hakikat²²³⁶ için arkasından sevk-i zihn²²³⁷ etmek pek abes olur.

Ruhsuz ceset nasıl inhilal²²³⁸ ediyorsa cesetsiz ruh da bizim gibi havâss-ı hamseleri ianetten²²³⁹ diğer suretle düşünemeyenler için manasız bir kelime hükmünü alır.

Reis — Ervahın fezaaya saçılmayıp da küre-i arzda istikrarları farz edilse mesele bir şekl-i imkân u makûliyyet²²⁴⁰ bulmuş olur mu zannediyorsunuz?

Pederim — Bilmem. Bu sadette²²⁴¹ sâhib-i malûmât ü salâhiyyet²²⁴² değilim.

Reis — Rûy-ı arzda²²⁴³ yevmî²²⁴⁴ yüz bini mütecaviz²²⁴⁵ vefat vukua geliyor. Bu miktar, senede 36 milyona, bir asırda 3 milyar 620 milyona ve on asırda 36 milyara ve keza ve kezaya²²⁴⁶ balığ olur²²⁴⁷. Bu gayr-i meri sekene-i arz²²⁴⁸ nereye dolar? Bu teksir²²⁴⁹ karşısında zihinler bunalıp da bu kadro hariçlerine bir mahreç bul-

²²³³ lâne-i dünyeviyye: dünya yuvası

²²³⁴ âlem-i âhir: öbür dünya

²²³⁵ pervaz: uçuş

²²³⁶ keşf-i hakikat: gerçeği bulmak

²²³⁷ sevk-i zihn: zihin göndermek

²²³⁸ inhilal: erimek

²²³⁹ ianet: yardım

²²⁴⁰ şekl-i imkân u makûliyyet: olası ve akla yatkın biçim

²²⁴¹ sadet: konu

²²⁴² sâhib-i malûmât ü salâhiyyet: bilgi ve yetki sahibi

²²⁴³ rûy-ı arz: yeryüzü

²²⁴⁴ yevmî: günlük

²²⁴⁵ mütecaviz: aşkın

²²⁴⁶ ve keza ve keza: ve bunun, bunun gibi

²²⁴⁷ balığ olmak: ulaşmak

²²⁴⁸ sekene-i arz: dünya sakinleri

²²⁴⁹ teksir: çoğalma

mak icap ederse ervâh-ı müterâkimenin²²⁵⁰ arz üzerinde ecsâd-ı sâireye²²⁵¹ hulullerini kabul, nevumma²²⁵² zaruret hükmünü alır.

Pederim — Reis efendi hazretleri, affedersiniz bu biriken şeyler ne tabiattadır? Onu anlamak isterim.

Reis — Söyleyeceğim. Asıldan sonra itizal²²⁵³ de vardır. Avrupa mutezile-i rûhiyyûn derler ki emvât-ı beşeriyyenin cümlesinden bade'l-mevt bir hayât-ı müteâkibe²²⁵⁴ yani zindegî-i rûh²²⁵⁵ kalmaz. Bunlar, hayvanat misillü cesetlerle beraber müebbeden sönerler. Bu nevlerin cevher-i rûhîleri o derece gayr-i mukâvim²²⁵⁶ ve hiçtir ki kendilerinden hisse, fikre temas edecek bir eser kalmaz. Bunlar için bi'l-kimya²²⁵⁷, bi'l-hendese²²⁵⁸ bir tarif bulmak da gayr-i kâbildir. Nasıl anlatayım? Bunlara nispeten bir müvellidü'l-mâ zerresi²²⁵⁹ bir kaya derecesinde mukavim²²⁶⁰ ve sert kalır. Bu nev ervâh-ı zaîfe²²⁶¹ esir²²⁶² dâhilinde âdeta inhilal ederek ervahlara mâdde-i ibtidâiyye²²⁶³ teşkil için hazîne-i umûmiyyeye²²⁶⁴ geçerler.

Pederim — Affedersiniz Reis efendi, şu buyurduklarınız bende keza gayr-i fennî²²⁶⁵ birtakım indi²²⁶⁶ sözler gibi geliyor. Cismani olmayan bir şey için mâdde-i ibtidâiyye tabirini nasıl kullanıyor-sunuz?

²²⁵⁰ ervâh-ı müterâkime: birikmiş ruhlar

²²⁵¹ ecsâd-ı sâire: diğer cesetler

²²⁵² nevumma: bir bakıma

²²⁵³ itizal: topluluktan, genelden ayrılma

²²⁵⁴ berhayât-ı müteâkibe: ölümü takip eden hayat

²²⁵⁵ zindegî-i rûh: ruh diriliği

²²⁵⁶ gayr-i mukâvim: dayanıksız

²²⁵⁷ bi'l-kimya: kimya ile

²²⁵⁸ bi'l-hendese: geometri ile

²²⁵⁹ müvellidü'l-mâ zerresi: hidrojen zerresi

²²⁶⁰ mukavim: dayanıklı

²²⁶¹ ervâh-ı zaîfe: zayıf ruhlar

²²⁶² esir: esir: kâinatı bütünü boşlukları doldurduğu farz edilen, görülemeyen ve ağırlığı olmayan cevher

²²⁶³ mâdde-i ibtidâiyye: ilkel madde

²²⁶⁴ hazîne-i umûmiyye: genel hazine

²²⁶⁵ gayr-i fennî: fenne uymaz

²²⁶⁶ indi: herkesçe kabul edilen bir temele değil, kişinin kendi kanısına dayanan

Reis — Hiç ve adem gibi yoklukları ifade için de her lisanda kelimeler, isimler icat olunmuştur. Bir yokluk yoklukla beyan edilemez. Buna mevhumu de diyebiliriz.

Pederim — Demek ki deminden beri olan sözlerimiz mevhumat²²⁶⁷ üzerine! Öyle mi? Tuhaf şey... Aman devam buyurunuz bakalım bu mevhumatla hangi mevhum hakikatlere ereceğiz? Ervâh-ı zaîfe tabirine bakılırsa ervâh-ı kaviyye²²⁶⁸ de bulunmak zarûret-i mantıkiyyesi²²⁶⁹ hasıl oluyor.

Reis — Evet.

Pederim — İzah buyurunuz rica ederim.

Reis — Nev-i diğer²²⁷⁰ mutezelîn²²⁷¹ “Ecsadından sonra ervahı baki kalıyorsa bu ruhlar ne oluyor? Nereye gidiyorlar?” sualine şu cevabı verir: “Bu’ d-ı mücerred²²⁷² ile zamanın, havâss-ı mâddiyyemize²²⁷³ nispeten olan şeraiti, bu iki şeyin tabîat-ı hakîkîleri hakkında bize fikr-i sâdık u sâlim²²⁷⁴ veremez. Çünkü bizim vesâit-i hissiyye ve takdîriyyemiz²²⁷⁵ maddi ve nispidir. Ruh ve fikir gibi şeyler ise bir mekân tahayyür etmezler²²⁷⁶.” Maahaza rûh-ı saf, rûh-ı mahz²²⁷⁷ olamaz diyenlerin iddiaları da yabana atılamaz. Mevcûdiyyet-i rûhiyye²²⁷⁸, ancak bir mekân işgal eden bir maddeye ta-

²²⁶⁷ mevhumat: tasarılar, zanlar, varsayımlar

²²⁶⁸ ervah-ı kavvime: güçlü ruhlar

²²⁶⁹ zarûret-i mantıkiyye: mantıki zorunluluk

²²⁷⁰ nev-i diğer: diğer tür

²²⁷¹ mutezelîn: genel inanıştan ayrılanlar

²²⁷² bu’ d-ı mücerred: uzay, feza

²²⁷³ havâss-ı mâddiyye: maddi duyular

²²⁷⁴ fikr-i sâdık u sâlim: doğru ve sağlam fikir

²²⁷⁵ vesâit-i hissiyye ve takdîriyye: duyu ve değerlendirme araçları

²²⁷⁶ tahayyür etmek: yer tutmak

²²⁷⁷ rûh-ı mahz: salt ruh

²²⁷⁸ mevcûdiyyet-i rûhiyye: ruhun varlığı

allukla²²⁷⁹ kâbil-i tasavvurdur²²⁸⁰. Binaenaleyh ruhlar arasında da müsavat²²⁸¹ yoktur. Ervâh-ı âliye²²⁸², ervâh-ı âdiyye²²⁸³ vardır.

Pederim — Aman reis efendi, hayât-ı maneviyye²²⁸⁴ için de bir müsavatsızlık çıkarmayınız. Çünkü dünyada bu davadan bıktık. Ahirette de bunun derdini çekmeyelim.

Reis — Evet. Evlâd-ı beşeriyyeden²²⁸⁵ bazıları, mevcudiyetlerinden hemen haberdar değil gibidirler. Hayvanla insan beyninde bir hayat geçirirler. Ervâh-ı âliye ise kendilerinden haberdarlar. Bunlar hayât-ı dünyevîlerinde olduğu gibi bade'l-mevt de tamamıyla şahsiyetlerini bi'l-muhafaza²²⁸⁶ âleminden âleme seyahat ve cesetten cesede hulul ile edvâr-ı tekâmüliyyelerini²²⁸⁷ takiben²²⁸⁸ tezyîd-i cevher ü kıymet²²⁸⁹ ederler.

Pederim — Bu sözlerinizi ilim ve fenne, akla ve mantığa o kadar muhalif buluyorum ki evvelce adem-i itiraz²²⁹⁰ kaydını dermeyan etmiş²²⁹¹ olmayaydım şimdi öfkemden bar bar bağıracaktım.

Reis — Hiddetle münakaşa edilmez.

Pederim — Aman bir sözünüz ötekini nakz ediyor²²⁹². Tahammül olunmuyor ki... Evvela ruhları, gayr-i cismânî farz ettiniz. Sonra bunlara biraz maddiyet vermeye kalkıştınız. Bir insanın bade'l-mevt şahsiyetini kaybetmeksizin cesetten cesede hulul ile öle dirile, öle dirile edvâr-ı tekâmüliyye geçirmesi, âleminden âleme

²²⁷⁹ taalluk: ilgilenmek

²²⁸⁰ kabil-i tasavvur: tasarlanabilir

²²⁸¹ müsavat: eşitlik

²²⁸² ervâh-ı âliye: yüce ruhlar

²²⁸³ ervâh-ı âdiyye: bayağı ruhlar

²²⁸⁴ hayât-ı maneviyye: tinsel yaşam

²²⁸⁵ evlâd-ı beşeriyye: insanoğlu

²²⁸⁶ bi'l-muhafaza: koruyarak

²²⁸⁷ edvâr-ı tekâmüliyye: olgunlaşma devirleri

²²⁸⁸ takiben: ardından

²²⁸⁹ tezyîd-i cevher ü kıymet: değer ve kıymeti arttırma

²²⁹⁰ adem-i itiraz: itirazsızlık

²²⁹¹ dermeyan etmek: ileri sürmek, bildirmek

²²⁹² nakz etmek: bozmak

dolaşması kudemanın²²⁹³ tenasüh²²⁹⁴ kavillerine²²⁹⁵ benziyor. Yeni zaman feylesoflarından bazıları Budistlerin, Brehmenlerin meslek ve itikatlarını biraz şekl-i diğerde²²⁹⁶ uyandırmaya uğraşıyorlar. Bu sözler çok defa söylenmiş fakat insaniyet için bir menfaat-i katiyye²²⁹⁷ hasıl edememiştir. Eflatun *Phaidon* unvanlı eseriyle bu fikirleri müdafaa etmiş, Lamartine'e de *Sokrat'ın Mevdi* namındaki manzûme-i felsefiyyesi²²⁹⁸ *Phaidon*'dan sanih²²⁹⁹ olmuştur. Ölüm, hayattan geldiği için hayatın da ölümden doğduğu esasına müstenit²³⁰⁰ felsefe... İnsan yeniden bir şey öğrenmezmiş, evvelce başka bir âlemde bildiklerini tahattur edermiş filan falan. Bunlar eski nağmeler... Biz sizin mesleğinizden akla, fenne mülayim malûmât-ı cedîde²³⁰¹ istiyoruz. Ruh, alâik-i cismâniyyeden²³⁰² tecridinden²³⁰³ sonra nasıl işitiyor, nasıl görüyor? Kendinde şamme²³⁰⁴, lamise²³⁰⁵ nasıl bulunuyor ve sizinle nasıl tesîs-i münâsebât²³⁰⁶ edebiliyor? Ruhların tezahüratı²³⁰⁷ bahsinde en evvel insanı düşündüren hususat bunlardır.

Reis — Bu gibi mübahasede²³⁰⁸ kendi his ve fikirlerimizi hakikat zannıyla tetkikata girişmemiz hatadır. Mesela bizim cismani yetimize ve havassımıza nazaran hava bir cism-i sulb²³⁰⁹ değildir. Zahmetsizce hava derunundan geçebiliriz fakat bir demir kapıdan

²²⁹³ kudema: eskiler

²²⁹⁴ tenasüh: ruh göçü, reenkarnasyon

²²⁹⁵ kavi: söz

²²⁹⁶ şekl-i diğer: başka bir biçim

²²⁹⁷ menfaat-i katiyye: kesin bir kazanç

²²⁹⁸ manzûme-i felsefiyye: felsefî manzume

²²⁹⁹ sanih: esin

²³⁰⁰ müstenit: dayanan

²³⁰¹ malûmat-ı cedîde: yeni bilgiler

²³⁰² alâik-i cismâniyye: bedensel bağlar

²³⁰³ tecrit: ayrılma

²³⁰⁴ şamme: koklama duyusu

²³⁰⁵ lamise: dokunma duyusu

²³⁰⁶ tesîs-i münâsebât: ilişki kurma

²³⁰⁷ tezahürat: ortaya çıkış

²³⁰⁸ mübahase: kunular

²³⁰⁹ cism-i sulb: katı cisim

geçemeyiz. Elektrik için ise emir²³¹⁰, ber-akstir²³¹¹. O, demirden geçer gider fakat hava ona nâkâbil-i mürûr²³¹² gibi gelir. Demek elektrik için hava zor geçilir bir cism-i sulb, demir ise sehlü'l-mürûr²³¹³ bir mâtde-i gayr-i sulbedir²³¹⁴. Cam elektrik için kesif²³¹⁵, manyetizm için şeffaftır. Adalât-ı vücûdiyye²³¹⁶, melbusatımız²³¹⁷ ve ahşap; X şuaı için şeffaf ve cam ise kesiftir. Binaenaleyh kendi havasını zı sahih veya yanılmaz bir mikyâs-ı tabîat²³¹⁸ ittihazıyla²³¹⁹ her şey hakkında hükm-i katî²³²⁰ vermeye kalkışırsak çok aldanırız. İlim ve fen dediğiniz şeyler de daha pek hâl-i mebâdîdedir²³²¹. Güvenilmez.

Pederim — Efendi, fennin bazı hususattaki kudretsizliği, anlaşılamayan şeyleri onun aleyhinde birer delil gibi istimale bir sebep olamaz.

Reis — Bizim meslek ve itikadımızı birkaç söz ile size hülasa edeyim: Evvelen²³²², cesetten mütecerrit²³²³ olarak ruh vardır. Saniyen²³²⁴, ruh henüz fennen gayr-i malûm²³²⁵ melekâta²³²⁶ maliktir. Salisen²³²⁷, ruh vesâit-i hissiyyeye muhtaç olmaksızın uzak mesafeden tezahürde bulunabilir. Evet tabiatta, faâliyyet-i muhtelifede²³²⁸ bir ruhi unsur vardır. Ve bunun esası bizim için henüz meçhuldür.

²³¹⁰ emir: durum

²³¹¹ ber-aks: tam tersi

²³¹² nâkâbil-i mürûr: geçilemez

²³¹³ sehlü'l-mürûr: geçilmesi kolay

²³¹⁴ mâtde-i gayr-i sulbe: katı olmayan bir madde

²³¹⁵ kesif: yoğun

²³¹⁶ adalât-ı vücûdiyye: gövde kasları

²³¹⁷ melbusat: giyişiler

²³¹⁸ mikyâs-ı tabîat: doğa ölçüsü

²³¹⁹ ittihaz: varsayma

²³²⁰ hükm-i katî: kesin karar

²³²¹ hâl-i mebâdî: başlangıç durumu

²³²² evvelen: ilk olarak

²³²³ mütecerrit: sıyrılmış

²³²⁴ saniyen: ikinci olarak

²³²⁵ gayr-i malûm: bilinmeyen

²³²⁶ melekât: yetiler

²³²⁷ salisen: üçüncü olarak

²³²⁸ faâliyyet-i muhtelife: çeşitli etkinlikler

Pederim — Birkaç kişi bir araya gelip de ellerini belli şerâit-i malûme²³²⁹ ile bir tahta masa üzerine vazederlerse²³³⁰ gizli bir kuvvet husule geliyor ve bu kuvvet, fâil-i mechûl birtakım harekâta, garaibe sebep oluyor. Buna seyyâle-i asabiyye²³³¹, rûhiyye²³³², her ne derseniz deyiniz, onun vücudunu kabul ederim. Fakat hakikati gayr-i mekşûf²³³³ bu kuvveti ruhlara isnat ile birçok şarlatan medyumların ellerinde mesele, gunagun²³³⁴ eşkâl-i acîbe ve gayr-i tabîiyyeye²³³⁵ sokularak türlü zunûn-ı bâtılaya²³³⁶ yol açılıyor. Bu kuvvetin meçhuliyetini, ukûl-ı basîte²³³⁷ erbabını iğfale²³³⁸ alet suretinde suistimal etmemelidir. Bir masa kimsenin eli dokunmaksızın hareket ediyorsa bu taharrükü²³³⁹ ölmüş dedemin yahut büyükkanamın ruhuna isnatta mana yoktur. Çünkü masayı etrafında bulunan zevatın seyyâle-i asabiyyetleri²³⁴⁰ mi oynatıyor, büyükkanamın ruhu mu? Zevât-ı müctemia²³⁴¹ masayı nasıl oynattıklarını kendileri bilmedikleri hâlde bunda rûh-ı cedlerinin²³⁴² sun'u²³⁴³ bulunduğunu neden anlıyorlar?.. Bu meçhuliyet her iki taraf için de, aynı derecede muhtâc-ı isbâtır²³⁴⁴. Binaenaleyh ervahın istiktabı²³⁴⁵ suretiyle meydana çıkarılan yazılar, vuku bulan sual cevaplar, halledilen meseleler nazar-ı cedîdle²³⁴⁶ görülecek şeyler değildir. Malûm-ı âlîniz-

²³²⁹ şerâit-i malûme: belli koşullar

²³³⁰ vazetme: yerleştirme

²³³¹ seyyâle-i asabiyye: sinir akımı

²³³² [seyyâle-i] rûhiyye: ruh akımı

²³³³ gayr-i mekşûf: keşfolunmamış

²³³⁴ gunagun: türlü türlü

²³³⁵ eşkâl-i acîbe ve gayr-i tabîiyye: doğaya aykırı ve tuhaf biçimler

²³³⁶ zunûn-ı bâtıl: çürük sanılar

²³³⁷ ukûl-ı basîte: basit akıllar

²³³⁸ iğfal: yanıltma, kandırma, aldatma

²³³⁹ taharrük: kımıldama

²³⁴⁰ seyyâle-i asabiyyet: sinir akımları

²³⁴¹ zevât-ı müctemia: toplanan kimseler

²³⁴² rûh-ı cedd: ataların ruhu

²³⁴³ sun': iş, amel; etki

²³⁴⁴ muhtâc-ı isbât: kanıtlanmaya muhtaç

²³⁴⁵ istiktab: yazdırma, dikte

²³⁴⁶ nazar-ı cedîd: yeni bakışlar

dir ki edvâr-ı kadîmede²³⁴⁷ iki devlet netîce-i harbin²³⁴⁸ nasıl zuhur edeceğini kable'l-muhârebe²³⁴⁹ oraklara²³⁵⁰, hatiflere²³⁵¹, kâhinlere müracaat edilir, tefeüllerden²³⁵² sonra cenge başlanırdı. O zamanlar, ezhân-ı beşeriyyenin tufuliyet anlarıydı. Şimdi biz böyle fallara güleriz. Mademki ispritler böyle büyük suallere cevap itası kudretini iddia ediyorlar, niçin Rus hükûmeti, Japonlar ile muharebeye başlamazdan evvel beş on medyum ve isprit cemiyeti toplayıp da hall-i mechûl²³⁵³ ederek, o mağlûbiyyet-i azîmeden²³⁵⁴ donanmasını, ordularını kurtaramadı? Reis efendi hazretleri... İstikbal, istikbâl-i siyâsî²³⁵⁵ tarihin, mantığın kıyasatıyla belki biraz seçilebilir. Diğer suretle bunu keşif kabil değildir. Kâşiflik taslayanlar -ruh olsun, insan olsun- şartlatandır. İnsanlara meçhul kalan istikbal, ruhlara neden malum oluyor? Bade'l-vefât hâle, istikbale ait bütün esrâr-ı ilâhiyye²³⁵⁶ bunlara inkişaf²³⁵⁷ mı ediliyor? Tabiat, bizden pek çok şey gizlemektedir. İnsanlar ilmen, fennen bu esrara hulul için uğraştıkça her sene binlerce kurbanlar veriyorlar. Mesela şu son senelerde tayyarecilik ilerledi. Evvelce namı bile yokken meydana âdetâ bir fen ve sanat çıktı. Henüz tekemmül-i katîye²³⁵⁸ eremedi. Fakat anlaşıldı ki uçulacak. Sefîne-i havâiyyenin²³⁵⁹ sefîne-i bahriyye²³⁶⁰ derecesinde bir tekemmüle müstait²³⁶¹ olduğu görülüyor. Lakin nasıl? Tabiat, bu sırrını bize ifşa için daha içimizden çoklarını hâk-i

²³⁴⁷ edvâr-ı kadîme: eski devirler

²³⁴⁸ netîce-i harb: savaşın sonu

²³⁴⁹ kable'l-muhârebe: savaş öncesi

²³⁵⁰ orakl: antik çağda kâhin ve medyumların kehanet ve sezgi yoluyla bildirdikleri ilahi yanıt

²³⁵¹ hatif: gaipden seslenir gibi haber veren melek

²³⁵² tefeül: fal açma

²³⁵³ hall-i mechûl: bilinmezi çözme

²³⁵⁴ mağlûbiyyet-i azîme: kocaman yenilgi

²³⁵⁵ istikbâl-i siyâsî: siyasi gelecek

²³⁵⁶ esrâr-ı ilahiyye: tanrısal sırlar

²³⁵⁷ inkişaf: açılma

²³⁵⁸ tekâmül-i katî: kesin bir olgunluk

²³⁵⁹ sefîne-i havâiyye: hava gemisi

²³⁶⁰ sefîne-i bahriyye: deniz gemisi

²³⁶¹ müstait: yetenekli

mevte²³⁶² serecek. Hilkat, esrarını bize pek pahaliya tevdi ediyor²³⁶³. Öyle isprit masası başına oturup tıkırtıları sayarak hâlden, istikbal-den esrar almaya uğraşmak saflıktır. Mademki bize meçhulattan haber verecek hayırhah ruhlar varmış niçin bunları çağırıp da “Oğlum imtihandan geçecek mi? Bu sene maaşım artacak mı? Zevcem kız mı, oğlan mı doğuracak?” kabilinden tufulane şeyler sorayım? Halledilecek ne mühim şeyler var. Bugün Edison gibilerden tutunuz da mikrobiyoloji ile uğraşanlara kadar bütün erbâb-ı fennin²³⁶⁴ dârü’l-iştigâllerindeki²³⁶⁵ mesâî-i mütemâdiyelerini²³⁶⁶ görseniz hayrette kalır ve pürteessür kesilirsiniz²³⁶⁷.

Niçin hanımın oğlan doğuracağını size haber vermek hayırhahlığında, daha doğrusu malayaniliğinde²³⁶⁸ bulunan rûh-ı kâşif²³⁶⁹, bu mütefenninlerden birinin kulağına eğilerek:

— “Şu suretle istihsal olunacak bir serum, veremi katiyen tedavi eder.” tarzında bir muavenette bulunmuyor? Yoksa ellerine geçen unsurları söyletmek için suni cehennemlere, gayya kuyularına, hararet, bürudet, elektrik işkencelerine sokup çıkaran ehl-i fenn, ruhlara müracaata üşeniyorlar mı? Emin olunuz reis efendi, bir sırr-ı fennîyi²³⁷⁰ bulmak için seneler ile itâb-ı zihn²³⁷¹, ifnâ-yı hayât²³⁷² etmektense, sekiz on kişi bir masanın başına geçerek ruhlardan gelecek cevaba sessizce beş on dakika intizar eylemek, yorgunluksuz bir iştir.

²³⁶² hâk-i mevt: ölüm toprağı

²³⁶³ tevdi etmek: dağıtmak

²³⁶⁴ erbâb-ı fenn: fen ile ilgilenenler

²³⁶⁵ dârü’l-iştigâl: laboratuvar

²³⁶⁶ mesâî-i mütemâdiye: aralıksız çalışmalar

²³⁶⁷ pürteessür kesilmek: etkilenmek; üzülme

²³⁶⁸ malayani: saçmalık

²³⁶⁹ rûh-ı kâşif: keşfedici ruh

²³⁷⁰ sırr-ı fennî: fen sırrı

²³⁷¹ itâb-ı zihn: zihin yorma

²³⁷² ifnâ-yı hayât: hayatı tüketme

Reis — Bu gibi mesâil-i mühimmede iki müntehada²³⁷³ dolaşan zihinler hall-i müşkile²³⁷⁴ elverişli değildir. İspritizmanın da bir tarihi vardır. Bu mübahase ile isimleri fennin serdefter-i iftihârında²³⁷⁵ mukayyet²³⁷⁶ zevât-ı marûfe²³⁷⁷ uğraşmış, bunlar müsadif²³⁷⁸ oldukları garaibi fen ile telif edememekle²³⁷⁹ beraber mülayim²³⁸⁰ suver-i izâhiyye²³⁸¹ de bulamamışlardır. Çünkü ruh başladığı zaman fen susuyor. Crookes, Varley, Morgan gibi ve daha bu ayarda İngiliz uleması, gördükleri ahvâl-i garîbenin sıhhatini yani kâbil-i itirâz²³⁸² olmadığını ve bu hadisat için cesetlerinden ayrılan ruhlar tarafından ika²³⁸³ kabul edilmekten başka bir faraziye-i izâhiyye bulunamayacağını bildirmişlerdir. Hele elektrik âlimi Cromwell Varley, acip görünen bu vukuatın sünnatürel yani fevka't-tabîa olmadığını iddia ediyor.

Pederim — Böyle mahiyeti meçhul, ispatı muhal, izahı müşkil hususatta herkes istediğini söyleyebilir. Mademki ruhiyyun, mesleklerine ait müşkülata birer sûret-i îzâh yolu bulmaya yani kulp takmaya hasr-ı mesâî²³⁸⁴ ediyorlar, cevaplarını hakikat telakki edememeledeki mazeretimle beraber, yine bazı suallere verecekleri cevapları merak ediyorum. Mesela ruh denince onda bir terbiye, bir vukuf, fevka'l-hayât bir kuvvet, bir nüfuz, bir ağırlık, bir tekemmül-i manevî²³⁸⁵ tasavvur ediyoruz. Hâlbuki şu masa başına davet edilen ervahın içinde pek hoppaları, zirzopları, set sepet diyenleri,

²³⁷³ münteha: son, uç

²³⁷⁴ hall-i müşkil: güçlüğü çözme

²³⁷⁵ serdefter-i iftihâr: kıvanç defterinin en başı

²³⁷⁶ mukayyet: yazılı, kayıtlı

²³⁷⁷ zevât-ı marûfe: büyük kimseler

²³⁷⁸ müsadif: rastlamak

²³⁷⁹ telif etmek: uyuşturmak

²³⁸⁰ mülayim: uygun

²³⁸¹ suver-i izâhiyye: açıklama yolları

²³⁸² kâbil-i itirâz: itiraz edilebilir

²³⁸³ ika: meydana getirme, yapma

²³⁸⁴ hasr-ı mesâî: zaman harcama

²³⁸⁵ tekml-i manevî: tinsel olgunluk

abuk sabuk söyleyenleri, âdeta terbiyesizleri var. Lütfen bu ciheti izah buyurur musunuz?

Reis — Ruhlar, mütecessit²³⁸⁶ ya da gayr-i mütecessid²³⁸⁷ olsun yani ister ölü ister diri ruhu olsun hemen aynı tabiattadırlar. Mesela hafif mizaç, terbiyesiz, cahil bir adamın ruhu da aynı meşrep ve hilkatte olur. Yevmî binlerce insan ölüyor. Bunlar içinde âlimden, fazıldan ziyade cahil ve münasebetsizler var. Bu ervahın ölümünden evvelki ittisafı²³⁸⁸ ne ise bade'l-mevt yine odur, değişmez.

Naşit Nefî Efendi söze karışarak:

— Bu sözünüzü kabul ederim. Zevcem müteveffa Binnaz Hanım hayatında densizlik, muziplik, mucizlik²³⁸⁹, huysuzlukça her ne idiye bade'l-mevt olan tezahüratında yine aynen öyle görünüyor.

Pederim — Reis efendinin söylediği nazariye bi't-tatbîk²³⁹⁰ damadım tarafından kabul edildi. İspitlerin bütün hakikatleri işte böyle suhuletle tayin ediliyor galiba. Dünyada sürnatürel yokmuş. Her kaziyede²³⁹¹ icabına göre, bir tasdik veya ret ile iddia sabit olup bitiyor.

Reis — Evet sürnatürel yoktur. Kimyâ-yı bâtlı²³⁹² doktoru İs- viçreli Paracelsus'ten sonra Almanya edîb-i meşhûru²³⁹³ Goethe, iptidai mahlukattan, hava perilerinden, define, hazine muhafızları tılsımlı cinlerden, karakoncoloslardan bahsetmiştir. Bunlar; mevcut ve hem de mahlûkat-ı gayr-i tabîiyyeden²³⁹⁴ değil, tabîiyyedendir²³⁹⁵. Mevcudatta, gayr-i tabîî bir şey olamaz. Tabiat bu mahlukatı muhit- tir. Bunlar onun fevkine nasıl çıkabilirler ki fevka't-tabîa olsunlar? Binaenaleyh bu meseleyi tetkik ve tettebbu etmek fennin vazifesidir.

²³⁸⁶ mütecessit: gövdelenmiş

²³⁸⁷ gayr-i mütecessid: gövdelenmemiş

²³⁸⁸ ittisaf: nitelikler

²³⁸⁹ muciz: tedirgin edici

²³⁹⁰ bi't-tatbîk: uygulanarak

²³⁹¹ kaziye: önerme

²³⁹² kimyâ-yı bâtlı: alşimi

²³⁹³ edîb-i meşhûr: ünlü yazar

²³⁹⁴ mahlûkât-ı gayr-i tabîiyye: doğal olmayan yaratıklar

²³⁹⁵ [mahlûkât-ı] tabîiyye: doğal yaratıklar

Pederim — Şimdi Binnaz Hanım'ın mezarından çıkıp çocuklarına yemiş getirmesi zevcine tehditname göndermesi efâl-i tabîiyyeden²³⁹⁶ midir?

Reis — Bu ahval hakikaten vaki ise tabii olmak zaruridir.

Pederim — Aman reis efendi, ben pek asabi bir adamım... Tahammülümle bu kadar oynamayınız. Diğer emvat mezarlarında çürüyorken türaba²³⁹⁷ munkalip²³⁹⁸ oluyorken Binnaz'ın giyinip kuşanarak diri zevcinin celb-i meyline²³⁹⁹ uğraşması, ortağıyla rekabete kalkışması, nasıl ahvâl-i tabîiyyeden olabilir? Ölüm, tabiatın bir kânûn-ı mutlakıdır²⁴⁰⁰. İstisna kabul etmez.

Reis — Beyefendi, kuru iddia ile dava kazanılmaz. Gözümünüzün önünde cereyan ile harikulade görünen bazı hususatin ahvâl-i tabîiyyeden olduğunu biz ruhiyyun²⁴⁰¹ iddia ediyoruz. Bu iddiamızı kabul etmiyorsanız aksini ispat ediniz. Bendeniz sürnatürel yoktur diyorum. Bu davamı bi'l-mantık²⁴⁰² size ispat ederim.

Pederim — Buyurunuz. İspatınıza muntazırım²⁴⁰³.

Reis — Sürnatürel ne demektir. Kavânîn-i tabîiyye²⁴⁰⁴ daha doğrusu kuvâ-yı tabîiyyenin²⁴⁰⁵ fevkinde, haricinde olan demek de-ğil midir?

Pederim — Evet.

Reis — Mesela yüksek bir dağdan bir vadiye, dereye, göle, denize şarıl şarıl su aktığı çok kez görülmüştür. Fakat bir vadi veya

²³⁹⁶ efâl-i tabîiyye: doğal işler

²³⁹⁷ türab: toprak

²³⁹⁸ munkalip olmak: dönüşmek

²³⁹⁹ celb-i meyl: eğilim çekme

²⁴⁰⁰ kânun-ı mutlak: kesin kural

²⁴⁰¹ ruhiyyun: ruhçular

²⁴⁰² ba mantık: mantık yolu ile

²⁴⁰³ muntazır: beklemek

²⁴⁰⁴ kavânîn-i tabîiyye: doğal kurallar

²⁴⁰⁵ kuvve-i tabia: doğal kuvvet

dereden bir cebelin²⁴⁰⁶ zirvesine doğru bir cereyân-ı makûsla²⁴⁰⁷ dış-
lı şimendifer gibi bayır yukarıya su aktığı meşhut olmuş mudur?

Pederim — Hayır.

Reis — Böyle bir şey görürsek ne deriz?

Pederim — Sürnatürel...

Reis — Çünkü bir ırmak veya nehrin yokuş yukarıya akma-
sı cazibe²⁴⁰⁸ kanuna külliye muhaliftir. Fakat böyle fevka't-tabîa
zannolunan bir şeye tesadüf edersek bendeniz diyorum ki işte bu
sürnatürel değildir.

Pederim — Acayip!

Reis — Acayip de değildir.

Pederim — Ya nedir Allah aşkına?

Reis — Bizim o güne kadar görmemiş olduğumuz bir hâdise-i
tabîiyedir.

Pederim — Irmağın bayır yukarıya harıl harıl akması?

Reis — Evet.

Pederim — Bir insan ruhiyyundan olmazdan evvel sabur²⁴⁰⁹,
hamul²⁴¹⁰ olmaya, bütün kavâin-i tabîanın ber-aks²⁴¹¹ olduğunu gör-
se buna asla şaşmamaya alışmalı demek olacak...

Reis — Şüphe yok.

Pederim — Bu tahammül elimden gelmez.

Reis — Öyle ise böyle meseleler ile uğraşıp da ne kendinizi ne
de başkalarını üzünüz.

Pederim — Ona da söz veremem.

Reis — O hâlde merhamet buyurunuz. Bir ırmağın yokuş yu-
karı cereyanını görsek böyle bir hâdise-i garîbe karşısında bulunsak

²⁴⁰⁶ cebel: dağ

²⁴⁰⁷ cereyân-ı makûs: ters akış

²⁴⁰⁸ cazibe: çekim

²⁴⁰⁹ sabur: sabırlı

²⁴¹⁰ hamul: çok sabırlı, tahammüllü

²⁴¹¹ ber-aks: tam tersi

ne diyeceğiz? Bunu nasıl izah edeceğiz?. Bunda iki ihtimal var: Ya o su yokuş çıkmıyor da bize öyle gözüküyor yahut ki hakikaten çıkıyor. Çıkmıyor da öyle gözüküyor ise hata, suyun tarz-ı cereyânında²⁴¹² değil, bizim galat-ı rüyetimizdedir²⁴¹³. Binaenaleyh keyfiyette bir sürenatürelilik yok. Biz hakikate vusul²⁴¹⁴ için tashîh-i rüyete²⁴¹⁵ uğraşmalıyız. Suyun cereyân-ı makûsu bir hakikat ise yani cidden vaki ise hadisede yine fevka't-tabâlık yok. Çünkü bir şey-i vâki²⁴¹⁶, gayr-i tabîi olamaz. Bu hâdisi-i meşhûde²⁴¹⁷ zahiren cazibe kanununa tevafuk etmiyor görünüyorsa demek ki meselede sürenatürelilik yok. Bizim anlayamadığımız bir cihet-i mühimme var. Fevka't-tabâi deyip işin içinden çıkmamalıyız, gene maddeyi araştırmalıyız. Böyle ters cereyan eden suyu arzın câzibe-i merkeziyyesinden²⁴¹⁸ daha zorlu bir kuvvet, makûs tarafa cezbediyor demek olur. İşte bu kuvveti bulmalı. Aklımızın eremediği şeyi inkâr etmemeliyiz. Mesela telli telgraf icat olunmazdan evvel bunun telsizi ile uzun mesafeden²⁴¹⁹ muhabere edilebileceği iddia olunaydı kim inanırdı? Yahut ki telsiz telgraf aletine malik farz olunan iki kişi, mühim bir hususa dair iki memleket arasında üç dört günde gelecek bir haberi birkaç saniyede işaa etmiş²⁴²⁰ olaydılar bunlar, sihirbazlıkla itham²⁴²¹ olunmazlar mıydı? Fütûhât-ı fenniyye²⁴²² bugün sürenatürel derecesinde bizi i'cap²⁴²³ edecek, kim bilir daha ne kadar şeyleri kabza-i istifâde ve îzâhına²⁴²⁴ geçirecektir. Biimkân²⁴²⁵ sandığımız neler neler mümkün olacaktır...

²⁴¹² tarz-ı cereyân: akış şekli

²⁴¹³ galat-ı rüyet: görme yanıltısı

²⁴¹⁴ vusul: ulaşma

²⁴¹⁵ tashîh-i rüyet: görüş düzeltilmesi

²⁴¹⁶ şey-i vâki: olan şey

²⁴¹⁷ hâdisi-i meşhûde: görülen olay

²⁴¹⁸ câzibe-i merkeziyye: çekim merkezi

²⁴¹⁹ mesafe: uzaklık

²⁴²⁰ işaa etmek: yaymak, duyurmak

²⁴²¹ itham: suçlama

²⁴²² fütûhât-ı fenniyye: fennin fetihleri

²⁴²³ i'cap: şaşırtma

²⁴²⁴ kabza-i istifâde ve îzâh: anlatma ve faydalanma kabzası

²⁴²⁵ biimkân: imkânsız

Pederim — Reis efendi, ilmin, fennin havza-i fütûhatı²⁴²⁶ nasıl bir sûret-i muhayyirede²⁴²⁷ tevessü²⁴²⁸ ederse etsin yevmü'l-haşr-den²⁴²⁹ evvel ölüler dirilmeyecektir. Buna emin olunuz.

22

Rûh-ı Şehîdin Davete İcabeti

Pederimin bütün itirazlarına cevap verilmek lazım gelse münakaşanın birkaç gün ardı kesilmeyeceği anlaşıldı. Azâ-yı cemiiyetin bazılarının müdahalesi üzerine bahse hitam verildi.

Lambalar kısıldı. Hazırın²⁴³⁰ büyük bir tahta masanın etrafına çepeçevre sıralandılar. Parmaklar mevhum²⁴³¹ bir piyanonun perdeleri üzerine uzanır gibi eller dizildi. Nim gölge içinde ihtiramkâr ve mütevekkil bir intizâr-ı hamûş²⁴³² ile bir müddet öyle müterakkıp²⁴³³ oldular. Çok beklenmeden ruhlar geldi. Tıkırtılar başladı. Koca masa yerini değiştirir surette oynuyor, dalgalanıyordu. Bu halka-i davette²⁴³⁴ bulunan pederim birden bağırarak itiraz etti:

— Masa kendi kendine oynamıyor. Siz oynatıyorsunuz. Bazı ellerin masayı dürttüğünü hissediyorum.

Reis — Beyefendi, sizin gibi bir itikatsızın²⁴³⁵ içimizde bulunması bu geceki içtimamız için bir muvaffakiyet²⁴³⁶ temin etmez. Sizi halka-i tecrübemizden²⁴³⁷ çıkarmak gerekir. Fakat gönlüm, sizi böyle hüsrânla terke razı olmuyor. Elimden geldiği kadar tenevvürünüze²⁴³⁸ çalışacağım. Masanın başından hep çekiliniz.

²⁴²⁶ havza-i fütûhat: fetihler alanı

²⁴²⁷ sûret-i muhayyire: şaşırtıcı şekil

²⁴²⁸ tevessü: yayılma, genişleme

²⁴²⁹ yevmü'l-haşr: mahşer günü

²⁴³⁰ hazırın: ortamda bulunanlar

²⁴³¹ mevhum: varsayılan

²⁴³² intizâr-ı hamûş: sessiz bekleyiş

²⁴³³ müterakkıp: beklemek

²⁴³⁴ halka-i davet: çağırma halkası

²⁴³⁵ itikatsız: inançsız

²⁴³⁶ muvaffakiyet: başarı

²⁴³⁷ halka-i tecrübe: deneme halkası

²⁴³⁸ tenevvür: aydınlanma

Bu ihtar üzerine halka dağıldı. Masa ortada yalnız kaldı. İki üç arşın kadar medyum (reis) kendi de çekildi. Herkes kulağını vermiş, gözünü açmış bir garibe vukuuna hasr-ı dikkatle bekliyordu. Birdenbire masanın ortasına bir yumruk indirilmiş gibi bir darbe gümledi. Pederim şaşırarak sordu:

— Kim vuruyor onu?

Reis — Bilmem. Ara da bul.

Pederim — Kim vuruyorsa bir daha vursun.

Bir darbe daha duyuldu. Pederimin istiğrabı arttı. El uzatabilecek bir mesafede masaya yakın kimse bulunmuyordu. Tavandan böyle bir vâsıta-yı darbiyye²⁴³⁹ nüzulüne²⁴⁴⁰ de ihtimal yoktu. Masanın altından başka her tarafı göz önündeydi. Pederim hall-i şübhe için eğilip masanın altına başını uzatarak:

— Rica ederim o darbe yine duyulsun.

Darbe işitildi.

Pederim — Birbirini müteakiben üç darbe daha.

Üç darbe daha duyuldu. Pederimin istiğrabı hayret derecesini aştı. Masanın altından çekildi. Bu garibenin fâil-i hafisini²⁴⁴¹ keşfedebilmek için valihane²⁴⁴² nazar ile gözlerini yerden tavana, odanın bütün köşe bucağına dolaştırıyor fakat bu taharriyatı²⁴⁴³ def-i şübhesine²⁴⁴⁴ değil, büsbütün tezâyüd-i hayretine²⁴⁴⁵ badi oluyordu²⁴⁴⁶. Nihayet, anlayamadığı bir hususta müziç bir tecessüs-i tufûlâne²⁴⁴⁷ ile layenkati²⁴⁴⁸ aynı suali tekrar eden bir çocuk saffetiyle yine sordu:

— Kim indiriyor bu darbeleri?

²⁴³⁹ vâsıta-yı darbe: vuruş aracı

²⁴⁴⁰ nüzul: inme

²⁴⁴¹ fâil-i hafî: gizli özne

²⁴⁴² valihane: şaşkınca

²⁴⁴³ taharriyat: araştırmalar

²⁴⁴⁴ def-i şübhe: şüphenin dağılması

²⁴⁴⁵ tezâyüd-i hayret: hayretin artması

²⁴⁴⁶ badi olmak: sebep olmak

²⁴⁴⁷ tecessüs-i tufûlâne: çocukça anlama merakı

²⁴⁴⁸ layenkati: aralıksız

Reis ağır, metin ve hemen taktili²⁴⁴⁹ bir telaffuzla:

— Ervah.

— Hayır.

— Yine mi hayır?

— Evet.

— Ya kim vuruyor?

— Sizdeki *force psychique*.

— Sizin gibi ruhun mevcudiyetine bile kail olmak istemeyen bir adam, bende bir *force psychique* bulunmasını nasıl kabul ediyor? Bu da sizin için bir mukaddeme-i mağlûbiyettir²⁴⁵⁰.

— Belki. İnansam inansam işte ancak bu kadarına inanabilirim. Bundan ötesine kabil değil.

— Ya itikat etmeli ya da bu işte bir hile varsa göstermeli.

— Hile göremiyorum. Bu darbeler bilavasıta²⁴⁵¹ gaibten geliyor gibi vuruluyor.

— Geliyor gibi mi? Hâlâ ıstıbahtan kurtulamıyorsunuz.

— Ne yapayım? Zihnim bir itiyâd-ı riâyâzî²⁴⁵² ile perverde²⁴⁵³ olmuştur. Dimağım, iki kere iki dört eder katiyetiyle yakın²⁴⁵⁴ hasıl edemediği şeyleri hakikat olarak kabul etmez.

— Maatteessüf²⁴⁵⁵ her hakikat, bu kadar vazıh bir katiiyet-i riâyâziyye²⁴⁵⁶ ve suhuletle gelip kendini takdim etmez. Bunları aramak ve halletmek için çok uğraşmak lazım gelir.

— İşte bendeniz de her gördüğümü suhuletle kabul etmiyorum.

²⁴⁴⁹ takti: kesintili

²⁴⁵⁰ mukaddeme-i mağlûbiyyet: yenilginin başlangıcı

²⁴⁵¹ bilavasıta: araçsız

²⁴⁵² itiyâd-ı riâyâzî: matematik alışkanlığı

²⁴⁵³ perverde: beslenmiş

²⁴⁵⁴ yakın: doğru, kesin bilme

²⁴⁵⁵ maatteessüf: ne yazık ki

²⁴⁵⁶ katiiyet-i riâyâziyye: matematik kesinliği

— Bu gece sizi imana getirmelerini ervahtan temenni ederim. Kendim de bu emr-i hayr²⁴⁵⁷ için mümkün olduğu kadar uğraşacağım. Masa başına buyurunuz.

Yine hep masanın etrafına dizildik. Beş on dakika sonra masa harekete başladı. Reis sordu:

— Gelen bir ruh mudur?

Ruh yek²⁴⁵⁸ darbe²⁴⁵⁹ ile “evet” cevabını verdi. Masa ayağının her tıkırtısı bir harfe işaretti.

Bu işte fevkalade sâhib-i rûsûh²⁴⁶⁰ bulunan cemiyetin kâtibi, bu hurûf-ı müşireyi²⁴⁶¹ yan yana getirerek heceler teşkil ile kelimât-ı matlûbeyi²⁴⁶² kaydediyor ve tıpkı telgraf makinesi başında muhabere edilir gibi ruhlar ile görüşülüyordu. Bu usûl-i muhâbereye²⁴⁶³ alışık olmayanlara bile bir müddet sonra harflerin zihnî hesâb-ı hurûf-ta²⁴⁶⁴ meleke²⁴⁶⁵ geldi.

Muhabere devam ediyordu:

Reis — Kimsiniz?

Ruh — Girit’te şehit düşmüş bir zabıt²⁴⁶⁶.

Reis — Hangi tarih ve hangi muharebede?

Ruh — Seksen dörtte. Eşkiya müsademesinde²⁴⁶⁷.

Reis — İsminiz?

Ruh — Mustafa.

Reis — Burada ne arıyorsunuz?

Ruh — Oğlumla kızımı.

²⁴⁵⁷ emr-i hayr: hayırlı iş

²⁴⁵⁸ yek: tek

²⁴⁵⁹ “Yek darbe ‘evet’, iki darbe ‘hayır’ demektir.” (yaz.)

²⁴⁶⁰ sâhib-i rûsûh: ustalık sahibi

²⁴⁶¹ hurûf-ı meşare: bildirilen harfler

²⁴⁶² kelimât-ı matlûbe: istenen kelimeler

²⁴⁶³ usûl-i muhâbere: haberleşme şekli

²⁴⁶⁴ hesâb-ı hurûf: harf hesaplama

²⁴⁶⁵ meleke: yeti

²⁴⁶⁶ zabıt: subay

²⁴⁶⁷ müsademe: çarpışma

Reis — Oğlunuz nerede?

Ruh — Mekteb-i Harbiyyenin²⁴⁶⁸ son sınıfında iken vefat etti.

Reis — Kerimeniz?

Ruh — Vaz-ı haml²⁴⁶⁹ esnasında irtihal eyledi.

Reis — Siz ailece şehitmişsiniz. Bu iki evladınız şimdi nerede?

Ruh — Fezada sabih²⁴⁷⁰.

Reis — Demek onlara mülakî²⁴⁷¹ olmaya giderken bizim davetimize icabet ettiniz?

Ruh — Evet.

Reis — Ey şehîd-i muhterem²⁴⁷², içimizde bir itikatsız var. Onu imana getirmek için bize muavenet²⁴⁷³ eder misiniz?

Ruh — Ederim.

Reis, pederime hitaben:

— Beyefendi, şurada bir kütüphane var. Unvanını bize göstermeden rafların birinden bir kitap alınız.

Pederim kütüphaneyi açarak içinden gizlice bir cildi aldı.

Reis, pederime:

— Kitabı alınız da saklı tutunuz.

Pederim, cildi redingotunun ucuyla örttü.

Reis:

— Ey ruh, beyefendinin elinde saklı tuttuğu kitabın ismini söyleyler misiniz?

Ruh — Naima Tarihi...

Reis — Kaçıncı cildi?

Ruh — Birinci.

²⁴⁶⁸ mekteb-i harbiyye: harp okulu

²⁴⁶⁹ vaz-ı haml: doğum

²⁴⁷⁰ sabih: yüzen

²⁴⁷¹ mülakî: kavuşmak

²⁴⁷² şehîd-i muhterem: saygıdeğer şehit

²⁴⁷³ muavenet: yardım

Reis, pederime:

— Doğru mu beyefendi?

Babam, hayretinden evvela sararıp sonra kızarak:

— Evet doğru... fakat...

— Fakatı ne oluyor?

— Kütüphanenin sağ tarafında ikinci rafta duran Târih-i Naîmâ ciltlerine siz dikkat etmiş olabilirsiniz.

— Ne bana ne de davetimize lütfen icabet eden rûh-ı şehîde²⁴⁷⁴ itimat edemediniz. Peki... Kitabı masanın altına sokarak lâ ale't-tayîn²⁴⁷⁵ bir sahifesini²⁴⁷⁶ açınız.

Pederim — Açtım.

Reis — Ruh! Açılan sahifenin erkamında uluf hanesinde²⁴⁷⁷ ne var?

Ruh — Hiçbir şey.

Reis — Mieten²⁴⁷⁸?

Ruh — Bir.

Reis — Aşırattan²⁴⁷⁹?

Ruh — Sekiz.

Reis — Ehaddan²⁴⁸⁰?

Ruh — Üç.

Reis — Demek açılan sayfa 183. yapraktır.

Ruh — Evet.

Reis, pederime:

— Aydınlığa götürüp açtığımız sayfanın numarasına dikkatle bakınız beyefendi.

²⁴⁷⁴ rûh-ı şehîd: şehit ruh

²⁴⁷⁵ lâ ale't-tayîn: rastgele

²⁴⁷⁶ sahife: sayfa

²⁴⁷⁷ uluf hanesi: binler basamağı

²⁴⁷⁸ miet: yüzler

²⁴⁷⁹ aşırat: onlar

²⁴⁸⁰ ehad: bir

Babam, bakarak istiğrabından ihtizaz eden bir seda ile:

— Evet 183... Aynı aynına.

— Buna ne diyeceksiniz?

— Hiç.

— Yine mi adem-i itimâd²⁴⁸¹?

— Affedersiniz reis efendi hazretleri, bu kadarını meşhur Fransız hokkabazı Kaznov da yapardı.

— Tabîrât-ı ihtirâmiyye²⁴⁸² kullanmanızı rica ederim.

— Hokkabaz, fena bir tabir değildir. Ehl-i hüner²⁴⁸³ demektir. Bu garaibi teşbih için başka bir kelime aklıma gelmedi. Bu yaptığı-nız âdetâ *card force*'ye benziyor. İnsana kitaptan istediğiniz sayfayı açtırıyorsunuz.

— Demek ki ruh gelmesi, burada bir lâf-ı musanna²⁴⁸⁴. Bu olan şeyleri hep ben yed-i tasnî ve mahâretimle²⁴⁸⁵ vücuda getiriyorum...

— İşte nasılsa oluyor?

— Nasıl oluyor?

— Hiç aklımın ermediği bir surette.

— Ya kabul etmeli ya hilesini göstermeli.

— Hilesi: Ortada meçhul bir kuvvet var. Türlü nam verdiğiniz bu kuvveti suver-i muhtelifede²⁴⁸⁶ istimal ile bizi hayretten hayrete düşürüyorsunuz.

— Bu kuvvet, sözüme nasıl itaat ediyor?

— Bilemem.

— Bu kuvvet, ruhun gayrı²⁴⁸⁷ bir şey midir?

— Bilemem.

²⁴⁸¹ adem-i itimâd: inanmazlık

²⁴⁸² tabîrât-ı ihtirâmiyye: saygılı ifadeler

²⁴⁸³ ehl-i hüner: hüner sahibi

²⁴⁸⁴ lâf-ı musanna: uydurma bir laf

²⁴⁸⁵ yed-i tasnî ve mahâret: maharet ve yakıştırma eli

²⁴⁸⁶ suver-i muhtelife: çeşitli yollar

²⁴⁸⁷ gayrı: başka

— Demek bu havarığın²⁴⁸⁸ ruhlardan suduruna hâlâ kani değilsiniz?

— İtminân-ı tâmm²⁴⁸⁹ ile bir şey diyemem.

Reis, ruha hitaben:

— Şehîd-i muhterem, bu itikatsızın tereddütlerini görüyorsunuz. Kendisini mahcup edecek bir harika izharına himmet edemez misiniz?

Ruh — Ederim.

Pederim — Buyurunuz. Lütfunuza muntazırız.

Hep masa başındaydılar. Odanın hali²⁴⁹⁰ bir köşesinde bir tıkırtı oldu. Bütün enzar oraya dikildi. Ta kuytuda gölgeler içinde duran büyük bir koltuklu, küçük dalgalar üzerinde sallanan bir sandal hiffetiyle²⁴⁹¹ iki tarafına yalpa vuruyordu.

Herkesi helecan aldı. Koltuklu²⁴⁹² titreye titreye sanki elim heyecanlarla terk-i mevki²⁴⁹³ ederek bir münhani²⁴⁹⁴ üzerinde huzzara²⁴⁹⁵ doğru üç dört hatvelik²⁴⁹⁶ bir mesafe yürüdü, durdu.

Camit bir cismin bilavasita bu taharrüğü²⁴⁹⁷ karşısında, pederimin çeşm-i hayreti²⁴⁹⁸ herkesten ziyade açıldı. Çünkü bu harika, bilhassa kendini imana getirmek için vuku buluyordu. Umuma müstevli²⁴⁹⁹ sükût-ı istiğrâbı²⁵⁰⁰ ihlale²⁵⁰¹ en evvel pederim cüretle:

²⁴⁸⁸ havarık: olağanüstü hâller

²⁴⁸⁹ itminân-ı tâmm: tam güvenme

²⁴⁹⁰ hali: boş

²⁴⁹¹ hiffet: hafiflik

²⁴⁹² koltuklu: (kol dayayacak yeri bulunan) sandalye

²⁴⁹³ terk-i mevki: yerini terk etme

²⁴⁹⁴ münhani: eğri

²⁴⁹⁵ huzzar: oturanlar

²⁴⁹⁶ hatve: adım

²⁴⁹⁷ taharrük: kımıldama

²⁴⁹⁸ çeşm-i hayret: şaşırma gözü

²⁴⁹⁹ müstevli: istila eden

²⁵⁰⁰ sükût-ı istiğrâb: şaşırma sessizliği

²⁵⁰¹ ihlal: bozma

— Reis efendi, koltukluyu muayene etmeme müsaadeniz var mı?

Reis — İsteddiğiniz gibi muayenede serbestsiniz...

Pederim kalktı. Koltuğun, taharrüküne hadim²⁵⁰² görünmez ince sicim veya teller ile bazı taraflara merbut²⁵⁰³ bulunmadığına emniyet peyda etmek için her cihetini dikkatle muayene etti. Her nev vesâit u revâbit-ı taharrükiyyeden²⁵⁰⁴ tamamıyla hali buldu. Ve aldığı müsaadeyi suistimalden de çekinmeyerek koltukluyu yakalayıncaya götürdü eski yerine koydu. Fakat sekiz on saniye geçmeden, pederimin bu sıkı kontrolü altında koltuk, aynı meşyet-i lertzân²⁵⁰⁵ ile evvelce gittiği mahalle kadar bir daha yürüdü. Pederim bir feverân-ı asabî²⁵⁰⁶ ve âdeti hiddetle koltuğa sarılınca yine eski yerine iade etti. Koltuk, pederimin bu asabiyetine mukabil sanki o da bir şiddet-i münfailâne²⁵⁰⁷ izharıyla evvelkilerden daha seri mürtaiş²⁵⁰⁸ hutuvatla²⁵⁰⁹ o noktaya kadar bir daha yürüdü gitti.

Mahçup, mağlup, pederimin iki dest-i teslîmiyyeti²⁵¹⁰ yanlarına sarktı. Diyecek bir söz bulamadı. Reis bir tavr-ı gâlibâne²⁵¹¹ ile pederimi süzerek:

— Bir itirazınız?

— Bilakis, bir istirhamım var.

— Estağfurullah buyurunuz.

— İstiyorum ki bu kuvvet benim damarlarımdan, asabımdan cereyan etsin. Yalnız benim ellerimin altında bulunan masa soracağım suallere cevap versin.

²⁵⁰² hadim: hizmet eden, yardımcı olan

²⁵⁰³ merbut: bağlanmış

²⁵⁰⁴ vesâit u revâbit-ı taharrükiyye: kıpırdatıcı araçlar ve bağlantılar

²⁵⁰⁵ meşyet-i lertzân: titrek yürüyüş

²⁵⁰⁶ feverân-ı asabî: sinir taşkınlığı

²⁵⁰⁷ şiddet-i münfailâne: fazlaca gücenmişlik

²⁵⁰⁸ mürtaiş: titrek

²⁵⁰⁹ hutuvat: adımlar

²⁵¹⁰ dest-i teslîmiyyet: teslim olmuş el

²⁵¹¹ tavr-ı gâlibâne: üstün gelme edası

Reis — Sizdeki seyyâle-i rûhiyye²⁵¹², tek başınıza bir masayı taharrûge kifayet etmez. Masa küçük, hafif olmalı. Beraber iki veya bir kişi daha bulunmalı.

Pederim — Peki, benden başka iki kişi daha olsun.

Küçük bir masa getirildi. Reisle pederim, bir kişi daha başına geçtiler. Masa hareket etti, bir hayli suallere cevap verdi. Masanın pederimden tarafa gösterdiği hareketlerden istidlalen²⁵¹³ reis dedi ki:

— Beyefendi, sizde hiç memul²⁵¹⁴ etmediğiniz derecede kuvvetli seyyale var.

Pederim — Tuhaf şey!

Reis — Evet. İtikatsızlığınıza rağmen seyyâle-i rûhiyye sizde pek kuvvetli. Biraz azim ve sebat gösterirseniz mükemmel bir medyum olabilirsiniz.

Pederim — Allah esirgesin.

Reis — Niçin?

Pederim — Çünkü “medyum” tabiri, nazarımda “meczip, mecnun” kelimeleriyle müteradif²⁵¹⁵ gibidir.

Reis — Yüzüme karşı söylemeyiniz bari.

Pederim — Ben doğruluğu nezakete tercih ederim.

Reis — Ben de hakikatin galebesi için hazm-ı infîâl²⁵¹⁶ uğraşırım.

Tecrübe masasının başından reis de çekildi. Diğer zatla pederim yalnız kaldı. Masa yine hareket ediyor, hep pederimin tarafına şiddetle eğiliyordu.

Nihayet pederim o zata dedi ki:

²⁵¹² seyyâle-i rûhiyye: ruh akımı

²⁵¹³ istidlalen: sonuç çıkararak

²⁵¹⁴ memul: umma

²⁵¹⁵ müteradif: anlamdaş

²⁵¹⁶ hazm-ı infîâl: gücenmeyi sindirme

— Ama birader, rica ederim masayı benden tarafa böyle hızla itmeyiniz.

O zat:

— Yemin ederim ki ben zerre kadar itmiyorum. Masa sizden tarafa kendi kendine gidiyor. Reis efendinin buyurdukları gibi sizde şâyân-ı hayret bir miktarda seyyale var.

Pederim — Aman demeyiniz.

O zat — Emin olunuz.

Pederim — Şu mazhariyyet-i garîbemden²⁵¹⁷ bi'l-istifâde²⁵¹⁸ bu kuvvetimi kendi kendime tecrübe etmek isterim.

Reisin ihtarıyla karşısındaki zat çekildi. Pederim masa başında yalnız kaldı. Parmaklarının uçlarını pek hafif temas ettirir surette biraz intizardan sonra masa cüzi kımıldadı. Fakat deminki şiddetle pederimin tarafına yıkılır gibi bir hareket göstermedi. Bu hâli görünce pederim:

— Ben size demedim mi? Deminden masa itiliyordu. Bakınız şimdi evvelki şiddetiyle benim tarafıma devriliyor mu?

Azalardan bir zat:

— Efendim, masa demin de itilmiyor fakat iki kişilik seyyalenin taht-ı tesîrinde²⁵¹⁹ olarak hareket ediyordu. Siz masa başında yalnız kaldınız, hareket de azaldı.

Diğer bir aza:

— Beyefendi herhalde şâyân-ı tebrîktir²⁵²⁰ çünkü böyle ilk tecrübede masayı tek başına hareket ettirmek her zaman tesadüf olunur muvaffakiyetlerden değildir. İçimizden birinin, masaya dokundurmaksızın, elini yalnız elinizin üzerine koymasına müsaade eder misiniz?

Pederim — Ederim.

²⁵¹⁷ mazhariyyet-i garîbe: tuhaf yetenek

²⁵¹⁸ bi'l-istifâde: yararlanmak

²⁵¹⁹ taht-ı tesîr: etkisi altında

²⁵²⁰ şâyân-ı tebrîk: kutlamaya değer

Pederimin eli üzerine diğer bir el vazedilir edilmez filhakika²⁵²¹ masanın hareketi yine tezayüt etti. Pederimden tarafa meyiller göstermeye başladı.

Hazırundan biri:

— Hakikaten olmaz kuvvet. İçimizde bir medyum daha var imiş de haberimiz yok.

Diğer biri:

— Beyefendiye yazı tecrübesi yaptırırsak...

Pederim — Yazı tecrübesi mi? Nasıl şey o?

— Önünüze bir kâğıt kor, elinize de bir kalem alır, kolunuzu gevşek ve atıl bilahareket²⁵²² kendi hâline terk ile beklersiniz.

Pederim — Ey, sonra ne olur?

— Kendi irâde-i dimâğınızdan²⁵²³ nebean etmeyen²⁵²⁴ bir kuvve-i hâriciyyenin²⁵²⁵ tesiriyle eliniz ve kalem harekete gelerek birtakım yazılar belirmeye başlar.

Pederim — Deneyelim.

Pederimin önüne yarım tabaka kâğıt koydular. Eline bir kalem verdiler. Kendi hâline terk etmiş olduğu kolu, yedi sekiz dakika sonra gayr-i irâdî²⁵²⁶ harekete ve kalemin ucundan harfler dökülmeye başladı.

Reis — Bu harfleri siz mi yazıyorsunuz?

Pederim — Ben yazıyorum gibi görünüyor fakat ben yazmıyorum. Kolum sanki bir saik-i hafi²⁵²⁷ tarafından idare olunuyor.

Reis — Nasıl oluyor?

Pederim — Evvela kolumun üzerine hafif, yumuşak bir yün örtü örtülür gibi oldu. Sonra elim hareket etti.

²⁵²¹ filhakika: gerçekten

²⁵²² bilahareket: hareketsiz

²⁵²³ irâde-i dimâğ: dimağın isteği

²⁵²⁴ nebean etmek: fışkırp çıkmak, kaynaklanmak

²⁵²⁵ kuvve-i hâriciyye: dış kuvvet

²⁵²⁶ gayr-i irâdî: istek dışı

²⁵²⁷ saik-i hafi: gizli bir sürücü

Pederimin biihtiyar hareket eden kalemi evvela karalama yazan acemi bir çocuğun hattı gibi “a, b, t, s” şeklinde birçok hurûf-ı mükerrere²⁵²⁸ resmetti. Sonra “tat, yat, büt” gibi basitten mürekkebe²⁵²⁹ doğru heceler teşkiline girişti. Müteakiben²⁵³⁰ “merdiven, bunak, zifos, gebeş” gibi mütebayın²⁵³¹ kelimât-ı garîbe²⁵³² dizdi, döktü. Nihayet birdenbire “Behçet” ismini yazdı.

Reis — Bu namda bir tanıdığınız var mı?

Pederim — Evet.

Reis — Bu zat kimdir?

Pederim — Ticaret şerikim²⁵³³.

Reis — Durunuz bakalım, alt tarafı ne çıkacak?

Pederim — Behçet Efendi’den şiddetle beklediğim bir husus var. Eğer ondan söz edilirse çok şaşarım.

Pederim sözünü tamam etmeden kâğıdın üzerinde şu kelimeler belirdi:

İki güne kadar Halep’ten poliçe geliyor.

Hep birden yazıyı okudular. Bu cümle ağızdan ağıza dolaştı. Pederimin artık hayretten ağzı açık kalmıştı. Reis sordu:

— Şerikiniz Behçet Efendi’yle aranızdaki husus poliçeye dair miydi?

Pederim — Evet. Halep’te bulunan şerikimden bir hafta evvel poliçe gelecekti. Gelmedi. Merak ediyordum.

Reis — Bu poliçenin tehiri²⁵³⁴ meselesinden bizim haberdar bulunmadığımıza ve binaenaleyh ruhlara böyle bir şey söyletmemizin ihtimali olmadığına eminsiniz ya?

²⁵²⁸ hurûf-ı mükerrere: tekrarlanmış harf

²⁵²⁹ mürekkep: karışık

²⁵³⁰ müteakiben: arkasından

²⁵³¹ mütebayın: birbirini tutmayan

²⁵³² kelimât-ı garîbe: tuhaf kelimeler

²⁵³³ şerik: ortak

²⁵³⁴ tehir: gecikme

Pederim — Eminim. Poliçenin iki güne kadar geleceğinden benim bile katiyen haberim bulunmadığı hâlde siz bunu nereden bileceksiniz?

Reis — Buna ne dersiniz?

Pederim — Pes.

Reis — Bizim ruhlar ile münasebetimize ve ervahın hârika-i keşfiyyâtına²⁵³⁵ artık kanisiniz²⁵³⁶ ya?

Pederim — Kani oldum. Fakat bu kanaatim körü körüne değildir.

Reis — Nasıl?

Pederim — Bu meselede ayıklanacak çok taş var.

Reis — Ne gibi?

Pederim — Ruhlara isnat ettiğiniz bu fevka't-tabîa ahvalin sûret-i vukûuna siz de benden ziyade vâkıf değilsiniz.

Reis — Belki. Fakat bundan ne çıkar? Şu garâib-i vâkıya²⁵³⁷ inkâr edebilir misiniz?

Pederim — Hayır.

Reis — Haydi buna ruh demeyelim de bir kuvvet-i mechûle diyelim. Bu kuvveti istediğimiz vakit davetle, suallerimize cevap alabiliyoruz ya?

Pederim — Buna da zaruri, evet diyeceğim.

Reis — Sizi ikna için yine serd-i edilleye²⁵³⁸ mi başlayayım?

Pederim — Hayır, lüzumu yok. Bu mesele, mantıki bir dava değildir. Söz uzadıkça safsata çoğalır. Tenvîr-i keyfiyyet²⁵³⁹ için icap eden delaili kendim arar bulurum. Uzun müddet tetkikatla meşgul olacağım.

²⁵³⁵ hârika-i keşfiyyât: keşiflerin olağanüstülüğü

²⁵³⁶ kani: inanmış

²⁵³⁷ garâib-i vâkıa: olayın tuhaflıkları

²⁵³⁸ serd-i edille: kanıtlar ileri sürme

²⁵³⁹ tenvîr-i keyfiyyet: durumun aydınlanması

Reis — İstediginizi yapabilirsiniz lakin bu akşam sizden bir ricamız var.

Pederim — Emrediniz.

Reis — Şimdi Binnaz Hanım'ın ruhunu davet edeceğiz. Davet-i ervâhın²⁵⁴⁰ ciddiyetine kani olunuz olmayınız, huzûr-ı ictimâmızı²⁵⁴¹ muhil²⁵⁴² bir itiraza kalkmayınız. Bu gecelik kendinizi mülzem²⁵⁴³ addediniz²⁵⁴⁴. Ricamız işte budur.

Pederim — İrşadatınızdan²⁵⁴⁵ istifade edebileceğim noktalarda muterizane²⁵⁴⁶ olmayan suallerime müsaade ederseniz diğer suretle hiç ağız açmamaya söz veriyorum.

Reis — İstizah²⁵⁴⁷ makul olursa cevap alırsınız.

23

Şarlatan Ruh

Yine masanın etrafına dizildiler. Ruhani ıtlakına²⁵⁴⁸ bihakkın²⁵⁴⁹ seza²⁵⁵⁰ olan meclis azaları, ale'l-usûl²⁵⁵¹ ellerini uzattılar.

Reisin tavsiyesiyle gündüzden odanın bir köşesine bir perde gerilmişti. Tecrübe masası bu perdeden bir metreden ziyade bir mesafede bulunuyordu. Kendi ihtarı üzerine medyumun ayakları bir-birine ipe sıkıca raptedilmişti.

Elinin birini pederim, diğerini de Naşit Nefi Efendi tutuyordu. O surette ki onlar müsaade etmedikçe reisin kımıldayabilmesine ihtimal yoktu.

²⁵⁴⁰ davet-i ervâh: ruhların daveti

²⁵⁴¹ huzûr-ı ictimâ: toplantı dirliği

²⁵⁴² muhil: bozan

²⁵⁴³ mülzim: susturulmuş

²⁵⁴⁴ addetmek: kabul etmek

²⁵⁴⁵ irşadat: yol göstermeler

²⁵⁴⁶ muterizane: itiraz niteliğinde

²⁵⁴⁷ istizah: açıklanması istenen soru

²⁵⁴⁸ ıtlak: tabir

²⁵⁴⁹ bihakkın: hakkıyla, tam anlamıyla

²⁵⁵⁰ seza: yaraşma

²⁵⁵¹ ale'l-usûl: usule göre

Bu defa masa medit bir intizardan sonra kımıldadı. Ayağın biri ahiretle dünya arasında telgraf manipülatörü hizmetini görüyordu. Ruhlar, odadaki karanlığın tezahürata kâfi olmadığını bildirdiler. Büronun üzerinde yanan tek lamba daha ziyade kısıldı. Odayı hemen göz gözü görmez bir karanlık kapladı. Birdenbire köşedeki perde, kuvvetli bir rüzgâra maruz kalmış yelken bezi gibi şişmeye, hazırunun yüzlerine doğru savrulmaya başladı. Kendi kendime:

— Fırtına koptu, ortağım geliyor. Binnaz Hanım yine pek hidetli. Bu gece ortalığı birbirine katacak galiba! dedim.

Bu sırada pederim bağırды:

— Suratıma bir el dokunuyor. Kimdir onu yapan? Rica ederim yapmasın.

Ruhların bu dest-i nevâzişi²⁵⁵² birkaç çehreyi daha dolaştı. Bu okşanmadan kimi korkuyor kimi gülüyordu.

Pederim — Gıdıklanıyorum, yapmayınız efendim!

Azadan biri — İçimizden hiçbiri terk-i mevki etmedi. Eller de hep masa üzerinde. Emin olunuz bu dest-i taltif²⁵⁵³ gaipten uzanıyor.

Pederim — Hakk-ı itirâza²⁵⁵⁴ malik olsaydım Karagöz perde-si gibi kurulan şu bezin oraya sebab-i talikini²⁵⁵⁵ sorardım. Zaten gayr-i merfî olan ervah, bir perde ile istitara²⁵⁵⁶ neden lüzum görüyor? Perde arkasında iş görmek, edânî-i beşeriyeye²⁵⁵⁷ mahsustur. Ruhlara yaraşmaz. Merak edilecek şey...

Pederim sözünü bitirmeden perdenin arkasından doğru odanın içinde hafif bir ziya²⁵⁵⁸ parladı söndü, parladı söndü. Sanki uzak ufuklardan, gürültüsü gelmeksizin belirip kaybolan bir şimşek aydınlığı odaya aksediyordu. Hâlbuki pencerelerin kalın astarlı perde-leri sımşıkı kapalıydı.

²⁵⁵² dest-i nevâziş: okşayıcı el

²⁵⁵³ dest-i taltif: okşama eli

²⁵⁵⁴ hakk-ı itirâz: itiraz hakkı

²⁵⁵⁵ sebab-i talik: asılma nedeni

²⁵⁵⁶ istitar: örtünme, gizlenme

²⁵⁵⁷ edânî-i beşeriyeye: aşağı insanlar

²⁵⁵⁸ ziya: ışık

Masa ayağı esrarengiz tıkırtısına yine başladı. Reis sordu:

— Gelen ruh mudur?

Cevap:

— Evet.

Reis — Lütfen kendinizi bildiriniz.

Ruh — Şevkiye Hanım.

Reis — Biz Binnaz Hanım'ın ruhuna muntazırdık.

Ruh — Kendisi gelmedi. Beni gönderdi.

Reis — Kendisi niçin gelmiyor?

Ruh — İhtiraz²⁵⁵⁹ ediyor.

Reis — Neden?

Ruh — Suallerinizin cümlesine cevap veremeyecek de ondan.

Reis — Niçin cevap veremiyor?

Ruh — Esrâr-ı ervâhın²⁵⁶⁰ hepsi dirilere söylenmez. Bu hususta cidden mazurdur²⁵⁶¹.

Reis — Siz iki ruh galiba büyük bir muvanesette²⁵⁶² bulunuyorsunuz.

Ruh — Evet.

Reis — Sizi birbirinize takrip eden sebep nedir?

Ruh — Müşâbehet-i nasîb²⁵⁶³.

Reis — Ne cihetten?

Ruh — Zevç cihetinden.

Reis — Siz kimin zevcesiydiniz?

Ruh — Mebrur Bey'in.

Reis — Mebrur Bey, sizden sonra çabuk mu evlendi?

²⁵⁵⁹ ihtiraz: çekinme

²⁵⁶⁰ esrâr-ı ervâh: ruhların sırları

²⁵⁶¹ mazur: özürlü

²⁵⁶² muvaneset: arkadaşlık

²⁵⁶³ müşâbehet-i nasîb: nasip benzerliği

Ruh — Evet. Benim vukû-ı mevtim²⁵⁶⁴ pek fecidir. Ben yangında muhteriken²⁵⁶⁵ vefat ettim. Eşim birkaç gecelik olsun matemimi tutmadı. Zıyâ-ı fecîmin²⁵⁶⁶ ikinci gecesinde bir halayık istifraş²⁵⁶⁷ etti. Üç ay geçmeden, ben berhayat iken göz atmış bulunduğu bir hanımla evlendi.

Reis — “Ölen ile ölünmez” darbimeselini bilmiyor musunuz? Ölüm hak olduğu gibi, ölen zevç olsun, zevce olsun, berhayat kalan diğer bir kadın veya erkekle teehhülü bir emr-i meşrû ve tabîidir²⁵⁶⁸. Bu hâl, zarûret-i ictimâiyyedendir²⁵⁶⁹. Berhayat zevceleri üzerine birkaç daha evlenen veya metresler tutan erkekler var. Bu hususta kabahat yalnız ricalde de değil. Zevce üzerine evlenmek bir kabahat ise ortak üzerine varmak da bu suçun nısfına²⁵⁷⁰ iştirak demektir. Kabahati yalnız erkeklere yükletmeyiniz.

Ruh — Bu hususun muhakemesi uzun sürer. Yalnız size şu kadar söyleyeyim ki zevcesinin hayatında evlenen bir erkek, bu izdivacı mazur ve meşru göstermek için işe bin türlü kulp takar. Zevcesini iknaya, ırzaya²⁵⁷¹ yollar arar. Kadını baz-ı mertebe avutmaya, aldatmaya uğraşır. Fakat bade'l-mevt böyle olmuyor. Zevcesinden bıkan bir erkeğin diğer bir kadın hakkındaki temâyül-i kalbîsi²⁵⁷² aynen münkeşif oluyor. İşte buna dayanılmıyor. Hayatta aldatmanın, zannolunduğu gibi daima bir seyyie²⁵⁷³ olmadığını ve aldatmanın çok defa âdeta bahtiyarlık yerine geçtiğini şimdi anladık.

Reis — Mümâselet-i tâliadan²⁵⁷⁴ dolayı, mademki Binnaz Hanım'la aranızda büyük bir ahiret dostluğu hükümfermaymış, ken-

²⁵⁶⁴ vukû-ı mevt: ölüm olayı

²⁵⁶⁵ muhteriken: yanarak

²⁵⁶⁶ zıyâ-ı fecî: acıklı ölüm

²⁵⁶⁷ istifraş: yatağına alma

²⁵⁶⁸ emr-i meşrû ve tabîi: meşru ve olağan durum

²⁵⁶⁹ zarûret-i ictimâiyye: toplumsal bir zorunluluk

²⁵⁷⁰ nısf: yarı

²⁵⁷¹ ırza: razı etme

²⁵⁷² temâyül-i kalbî: gönül eğilimi

²⁵⁷³ seyyie: kötülük

²⁵⁷⁴ mümâselet-i tâlia: talih benzerliği

disinin bu gece şuraya gelmesi için tavassutunuzu²⁵⁷⁵ rica ederiz. Sözüünüzü kırmayacağından eminiz.

Ruh — Gelmesi için ibram etsem hatırıma kırmaz. Fakat ben biçareyi rahatsız ve müteallim etmek istemiyorum.

Reis — Rahatsız etmeyiz.

Ruh — Suallerinize karşı sükût ettiği noktalarda katiyen ısrar göstermemeye söz veriyor musunuz?

Reis — Veriyoruz.

Tıkırtı kesildi. Müddet-i intizâr²⁵⁷⁶ esnasında mahut²⁵⁷⁷ perde birkaç defa rüzgârla şişti. Nihayet masanın ayağı, tekellüm-i rûhâ-niyyesine²⁵⁷⁸ başladı. Reis sordu:

— Kimsiniz?

Ruh — Biz geldik. Şevkiye. Binnaz.

Reis — Şevkiye Hanım, bu lütfunuza teşekkür ederiz. Binnaz Hanım, bir nev-i muâhede²⁵⁷⁹ ile geldiği için bir şey demeye cesaret edemiyorsak da kendisine serzenişimiz²⁵⁸⁰ çoktur.

Binnaz — Hakikati bilseniz bana serzeniş için kendinizde sa-lahiyyet göremezsiniz.

Reis — Hakikati bilmiyoruz. Bizim yalnız bildiğimiz bir şey var ise o da bedbaht Naşit Nefi Efendi'nin pek elim bir hayat ge-çirmesidir.

Binnaz — Zavallı zevcimin çektiği işkencelere ben sizden zi-yade acıyorum.

Reis — Çok acayip! Onu tazip eden²⁵⁸¹ siz değil misiniz?

Binnaz — Ben değilim.

Reis — İnkâr etmeyiniz. Ervaha yalan yakışmaz.

²⁵⁷⁵ tavassut: aracı olmak

²⁵⁷⁶ müddet-i intizâr: bakleme süresi

²⁵⁷⁷ mahut: bilinen

²⁵⁷⁸ tekellüm-i rûhâniyye: ruhça konuşma

²⁵⁷⁹ nev-i muâhede: bir çeşit anlaşma

²⁵⁸⁰ serzeniş: sitem

²⁵⁸¹ tazip etmek: eziyet etmek

Binnaz — Bu isnadı katiyen reddederim. Ben değilim diyorum.

Reis — Tecessüt ederek geliyorsunuz. Sizi görüp tanıyanlar var.

Binnaz — Ben değilim!

Reis — Çocuklarına yemişler getiren, ortaklarını boğan, kıyafeten bile tamamıyla Binnaz Hanım'ın fotoğrafisine benzeyen o rûh-ı müziç²⁵⁸², o hayâl-i müdhiş...

Binnaz — Ben değilim!

Reis — Sen değilsin de ya o rûh-ı kâtil²⁵⁸³ kimdir?

Binnaz — ...

Reis — Niçin sükût ediyorsun?

Binnaz — Sükût ettiğim noktalarda ısrar gösterilmemesi şartıyla geldiğim untulmasın.

Reis — Sen değilsin de başka bir ruh mudur?

Binnaz — ...

Reis — Yine sükût ediyorsun. Fakat mademki bu sen değilsin, senin nam ve hesabına bu kadar habaset²⁵⁸⁴ işleyen bir şeririn²⁵⁸⁵ bu tecavüzlerine nasıl tahammül ediyorsun? Herkes bunu, seni zannediyor. Binnaz Hanım cadı olmuş teşniatıyla²⁵⁸⁶ aleyhinde bin türlü acip, garip kılûkal dönüyor.

Binnaz — Bu ahvalden en ziyade dilhun²⁵⁸⁷ olan benim.

Reis — Karı koca firâş-ı meşrûiyyetlerinde²⁵⁸⁸ yatarken acilen iftiraklarını amir²⁵⁸⁹ havadan yazılı kâğıtlar yağdırmak gibi teca-vüzler hangi edep ve terbiye ile kâbil-i telif²⁵⁹⁰?

²⁵⁸² rûh-ı müziç: rahatsız edici ruh

²⁵⁸³ rûh-ı kâtil: katil ruh

²⁵⁸⁴ habaset: kötülük, alçaklık

²⁵⁸⁵ şerir: kötülük yapan kimse

²⁵⁸⁶ teşniat: ayıplamalar

²⁵⁸⁷ dilhun: kan ağlayan, üzülen

²⁵⁸⁸ firâş-ı meşrûiyyet: meşru yatak

²⁵⁸⁹ amir: emreden

²⁵⁹⁰ kâbil-i telif: uzlaştırılabilir

Binnaz — Bu biedebane²⁵⁹¹ tasallutlara²⁵⁹² karşı teessür ve nefretimin derece-i gâye²⁵⁹³ vardıǵına inanınız...

Reis — Namına yapılan bu şenaatleri²⁵⁹⁴ reddetmek için bir mecbûriyyet-i vicdâneye²⁵⁹⁵ düşmüyor musun?

Binnaz — ...

Reis — Ruh! Pek mühim, pek can alıcı noktalarda sükût ediyorsun. Bu manidar sükûtların, şu mesele-i vahîmede²⁵⁹⁶ senin de külliye berîü’z-zimme²⁵⁹⁷ olmayacağına şüpheler tevhit ediyor.

Binnaz — Belki!

Reis — İşte bu “belki” sözü gayr-i sarîh²⁵⁹⁸, müphem fakat her hâlde bir itiraftır. Rica ederiz artık bu adamın işkencelerine bir ni-hayet veriniz.

Binnaz — Elimde olsa başüstüne...

Reis — Hüviyyet-i rûhiyyene²⁵⁹⁹ hulul ile envâ-i melanetiyle²⁶⁰⁰ ismini, şöhret-i uhreviyyeni²⁶⁰¹ kirleten bu mütecavizi icrâ-yı habâisten²⁶⁰² mene²⁶⁰³ muktedir deǵil misin?

Binnaz — Deǵilim.

Reis — Senin ruhluğun nerede kaldı?

Binnaz — Ervahı bütün havarıǵa kadir zannetmek büyük bir hatadır.

²⁵⁹¹ biedebane: edepsizce

²⁵⁹² tasallut: sataşma

²⁵⁹³ derece-i gâye: son derece

²⁵⁹⁴ şenaat: fenalık

²⁵⁹⁵ mecburiyyet-i vicdân: vicdani zorunluluk

²⁵⁹⁶ mesele-i vahîme: ağır mesele

²⁵⁹⁷ berîü’z-zimme: suçsuz

²⁵⁹⁸ gayr-i sarîh: kapalı

²⁵⁹⁹ hüviyyet-i rûhiyye: ruh benliǵi

²⁶⁰⁰ envâ-i melanet: çeşitli kötülükler

²⁶⁰¹ şöhret-i uhreviyye: ahiret ünü

²⁶⁰² icrâ-yı habâis: çirkin işler yapma

²⁶⁰³ men: alıkoyma

Reis — Bu işte külliyyen berü’z-zimme olmadığını zımnen²⁶⁰⁴ anlattın. Bari sen hisse-i izacına düşen fenalıktan keff-i yed et²⁶⁰⁵.

Binnaz — Ben bir fenalık yapmıyorum.

Reis — Nefsin için bir berâet-i katiyye²⁶⁰⁶ de iddia edemiyorsun...

Binnaz — Ben kable’l-mevt ettiğim bir hatanın suiakıbetini çekiyorum.

Reis — İnsana bütün bütün merak veriyorsun.

Binnaz — Ben hakikati söylüyorum.

Reis — Hakikati söylemiyorsun. Hakikatı söylemek, Naşit Nefi Efendi’nin çâre-i halâsını²⁶⁰⁷ bildirmekle olur.

Binnaz — Söyleyebildiğim kadarını söylüyorum. Her hakikatı ifşaya mezun değiliz.

Reis — Sizi tedip için büyük ruhlara müracaata mecbur olacağız.

Binnaz — İstedığınız tarafa müracaat edebilirsiniz. Ahirette müeddip²⁶⁰⁸ yalnız Cenabıhak’tır.

Reis — Zaten kadıyü’l-hâcât²⁶⁰⁹ O’dur. Mücazatınızı büyük ruhlar vasıtasıyla Cenâb-ı Kibriyâ’dan temenni edeceğiz. Çünkü bu meselede katl²⁶¹⁰ vardır. Naşit Nefi Efendi tehdidatınıza tevfk-i hareket²⁶¹¹ etmez ise cüret-i katlde²⁶¹² ileri varacağınız anlaşılıyor. Nefi Efendi’nin zevcatından taşlıkta boğulan zavallı kadın, bu

²⁶⁰⁴ zımnen: üstü kapalı

²⁶⁰⁵ keff-i yed etmek: el çekmek

²⁶⁰⁶ berât-ı katiyye: kesin bir aklama

²⁶⁰⁷ çâre-i halâs: kurtuluş çaresi

²⁶⁰⁸ müeddip: uslandırıcı, terbiye eden

²⁶⁰⁹ kadıyü’l-hâcât: ulu yargıç

²⁶¹⁰ katl: cinayet

²⁶¹¹ tevfk-i hareket: uygun davranmak

²⁶¹² cüret-i katl: öldürmeye kalkışmak

maceranın ilk kurbanıdır. Gösterdiğiniz bu birinci numûne-i şekâvet²⁶¹³, maksad-ı âtiniz²⁶¹⁴ için iyi bir fikir vermiyor.

Binnaz — Yanılıyorsunuz. Taşlıkta düşüp vefat eden kadını kimse öldürmedi. O, korkudan gitti.

Reis — Korkutan kim?

Binnaz — ...

Reis — Yine sükût. Bir insanı, boğazını sıkıp öldürmekle vefatına sebebiyet verinceye kadar korkutmak beyninde ne fark vardır? Bu iki fiil aynı neticeye çıkmıyor mu? Bu bedbaht kadına bir rûh-ı tecessüd görünmüş. Zavallıya şiddet-i havftan²⁶¹⁵ hafakan gelmiş, gitmiş. Bu rûh-ı tecessüdün sen olduğunu söylüyorlar. Görenler var. Niçin inkâr ediyorsun?

Binnaz — Ben değilim.

Reis — Ya kimdir?

Binnaz — ...

Reis — Hanım, meselenin tenvir edeceği ân-ı noktasında susuyorsun. Naşit Nefî Efendi'yi, izdivaç eylediği kadınlardan kıskanmakta alakadar senden başka kim var?

Binnaz — Emin olunuz efendi, ben değilim...

Reis — Sen değilsen yabancı bir kadının bu meselede ne alakası olabileceğini bize anlat.

Binnaz — Hakikat-ı mâcerâyı²⁶¹⁶ ifşaya mezun, daha doğrusu muktedir değilim.

Reis — Bu kadar söz anlatmaya kudretyab²⁶¹⁷ oluyorsun da yalnız bir isim vermeye mi dilin dönmüyor? Hakikati söylemedikçe ne desen maznuniyetten²⁶¹⁸ kurtulamayacaksın.

²⁶¹³ numûne-i şekâvet: haydutluk örneği

²⁶¹⁴ maksad-ı âtî: gelecekteki maksat

²⁶¹⁵ şiddet-i havf: korkunun şiddeti

²⁶¹⁶ hakikat-ı mâcerâ: gerçek macera

²⁶¹⁷ kudretyab: gücü yetmek

²⁶¹⁸ maznuniyet: sanıklık

Binnaz — Büyük bir medyum olacaksınız da ervaha ait bu mühim hakayıktaki neye gaflet ediyorsunuz?

Reis — Gafletimiz neymiş?

Binnaz — Bir ruh, her istediğini dirilere bildirmekte serbest midir? Öyle olsa ervâh-ı mağdûre ihkakını²⁶¹⁹ istemez mi? Emvât-ı mazlûme, bir sükûn-ı mutlakla mezarlarında yatar mı? Bir mahkeme hatasıyla idam edilen mazlumun hukuku isbât-ı masûmiyyet²⁶²⁰ için heyet-i gâfilenin²⁶²¹ yanlışlarını yüzlerine vurmaya gelmezler mi? Cinâyât-ı mechûlede²⁶²² katilleri ihbar için maktulin²⁶²³ gözükmezler mi? Âgûş-ı mâderden²⁶²⁴ mezara düşen yavrucaklar, hûnâbe-i fırkat²⁶²⁵ saçan analarını teselliye arada bir koşmazlar mı? Ölenlerin arzuları hilafına döndürülen miras tezvîratında²⁶²⁶, sahtekârlıklarda emvât-ı mağdûre taleb-i âdâlete²⁶²⁷ tashîh-i hatâyâya²⁶²⁸ şîtap²⁶²⁹ etmezler mi? Siz, ruhen diriler ile tesis-i münâsebeti kudret gösteren ölüleri, bihad²⁶³⁰ bir kuvvete malik zannetmekte yanılıyorsunuz. Tashîh-i zehâb²⁶³¹ ediniz. Bundan ziyade duramam gidiyorum.

Reis — Aman bizi böyle meyus²⁶³² bırakıp gitme. Bu fenalıkla-
rın müsebbibi²⁶³³ herhangi akur ruh ise Naşit Nefî Efendi'yle arala-
rında akd-i sulh²⁶³⁴ için tavassut et. Biçareyi artık rahat bıraksınlar.

Bu ricalara cevap alınmadı. Ruh gitmişti.

²⁶¹⁹ ihkak: haklar

²⁶²⁰ isbât-ı masûmiyyet: suçsuzluğu kanıtlamak

²⁶²¹ heyet-i gâfile: gafil olan heyet

²⁶²² cinâyât-ı mechûle: bilinmeyen cinayetler

²⁶²³ maktulin: öldürülmüşler

²⁶²⁴ âgûş-ı mâder: ana kucağı

²⁶²⁵ hûnâbe-i fırkat: kanlı gözyaşları

²⁶²⁶ tezvîrat: yalan dolan

²⁶²⁷ taleb-i âdâlet: adalet isteği

²⁶²⁸ tashîh-i hatâ: yanlış düzeltme

²⁶²⁹ şîtap: koşmak

²⁶³⁰ bihad: hadsiz

²⁶³¹ tashîh-i zehâb: zannı düzeltme

²⁶³² meyus: karamsar

²⁶³³ müsebbib: sebep olan kişi

²⁶³⁴ akd-i sulh: barış sözleşmesi

24

Baba Kız Arasında Bir Karâr-ı Mühim²⁶³⁵

Ortağımın ruhu, cerbeze-i kelâmına²⁶³⁶ medyumunu hayran ettikten sonra tıkırtıyı kesti. Adamcağızın ispritizmaya sülukundan beri böyle şarlatan bir ruha tesadüf etmediğine emniyet ettim. Karı ne yaptı yaptı Naşit Nefi Efendi de dâhil olmak üzere davet heyetini beraatine ikna etti, kandırdı gitti. Binnaz'ın ruhu böyle, acaba dirisi ne yaman bir kadınmış? Biçare zevci bunun elinden neler çekmiş? Fakat ortağımın o geceki muvaffakiyyet-i iknâiyyesi²⁶³⁷ natamam²⁶³⁸ kaldı. Çünkü o safsatalarına yalnız ben kanmamıştım, kanamazdım. Masumiyetine belki bütün âlemi inandırabilirdi. Lakin beni mümkün değil. O, bir kadın ruhu ise ben de kadının kendiydim.

Herkes dağıldı. Zevcimin odasında yatmak benim için memnu olduğundan pederimle bir tarafa çekilerek dertleşmeye başladık. Sordum:

— Beybaba, bu garaibe karşı son fikriniz nedir?

Pederim eliyle başını işaret ederek:

— Bu eski kafa, o yeni sanialara²⁶³⁹ kolay kanmaz.

— Hep bunlar saniaysa insanoğlunun desisedeki²⁶⁴⁰ cüretine karşı akıllar çileden çıkmamak kabil değil.

— Evet, evet, hep bunlar ispritizma namını verdikleri yeni ruh hokkabazlığı. Yoksa kemikleri çürümüş kadınların, ruhlarını yüz yazısına, paçaya çağırır gibi davet etmek hiç kimsenin haddine düşmemiş.

— Beybaba, ya bu garaibin fennî manâ-yı sahîhini²⁶⁴¹ bulmalı veyahut sadâ-yı itirâzı²⁶⁴² kesmeli. Çünkü ruh nazariyesi müddei-

²⁶³⁵ karâr-ı mühim: önemli karar

²⁶³⁶ cerbeze-i kelâm: söz ebeliği

²⁶³⁷ muvaffakiyyet-i iknâiyye: inandırma başarısı

²⁶³⁸ natamam: tamamlanmamış

²⁶³⁹ sania: uydurma

²⁶⁴⁰ desise: düzen

²⁶⁴¹ manâ-yı sahîh: gerçek anlam

²⁶⁴² sadâ-yı itirâz: itiraz sesi

leri²⁶⁴³ enzâr-ı istiğrâbımıza gösterdikleri garaible bizi az çok mebhut²⁶⁴⁴, mağlup ediyorlar. Bunların iddialarını ret, hilelerini irae ve ispatla olur. Biz ise buna muktedir olamıyoruz.

— Haklısın kızım fakat medyumun vesateti²⁶⁴⁵ olmaksızın ruh hiçbir suretle bize karşı tezahüratta bulunmuyor ki gırtlğından yakalayarak bu gayr-i maddî denilen şeyin eski kalıbıyla bi'l-tecessüd²⁶⁴⁶ insanlar arasında bir ikinci hayat sürmeye nasıl muvaffak olduğunu anlayabileyim...

— Siz rûh-ı tecessüde tesadüf etseniz gırtlğına atılmak cesaretini gösterir misiniz?

— Niçin göstermeyeyim? O, bize karşı meydan okuyor, türlü tehditlere kalkıyor, meramını cebren²⁶⁴⁷, kahren kabul ettirmeye uğraşıyor da biz neden meskenet²⁶⁴⁸ gösterelim? O, ruh ise biz de insanız. Onu Allah halk ettiyse²⁶⁴⁹ bizi bir hâlik-ı sâni²⁶⁵⁰ yaratmadı ya! Hep bir saniin²⁶⁵¹ kuluyuz. Halik Teala hazretleri, insanlara birbiriyle hoş geçinmelerini emrediyor. O, ölümlerin dirilere tasallutunu elbette tecviz etmez²⁶⁵². Musallatlara, mütecavizlere karşı cihat haktır. Ruh, bize sataşıyorsa biz de ona ilân-ı harb²⁶⁵³ ederiz. Fakat ben onu nerede bulayım? Kendini aradığım zaman o gelip mertçe karşımda ahz-ı mevki²⁶⁵⁴ etmiyor ki!

— Siz Binnaz Hanım'ın ruhu ile karşı karşıya gelmek istiyor-sanız onun kolayı var.

— Nedir?

²⁶⁴³ müeddi: iddia edenler

²⁶⁴⁴ mebhut: şaşkın

²⁶⁴⁵ vesatet: aracılık

²⁶⁴⁶ batecessüd: cisimlenerek

²⁶⁴⁷ cebren: zorla

²⁶⁴⁸ meskenet: âcizlik

²⁶⁴⁹ halk etmek: yaratmak

²⁶⁵⁰ hâlik-ı sâni: ikinci bir yaratıcı

²⁶⁵¹ sani: yaratıcı

²⁶⁵² tecviz etmek: izin vermek

²⁶⁵³ ilân-ı harb: savaş ilanı

²⁶⁵⁴ ahz-ı mevki: yer almak

— Kızarsa insanı boğmaya gelirmiş.

— Öye ise kızdıralım da gelsin. Fakat “Ortağımı ben boğmadım. O korkusundan öldü!” dedi. İştmedin mi?

— Neden korkmuş da ölmüş?

— Bir rûh-ı tecessüd zavallı kadının üzerine yürümüş.

— Bu rûh-ı tecessüd kimmiş?

— Binnaz Hanım bu noktada sükût ediyor²⁶⁵⁵.

— Hakikat meydanda, inkâr edemiyor. Sükûtle işi geçiştirmek istiyor. Bu evde bana kaç kişi söyledi. Çocuklarına kim sataşırda Binnaz’ın ruhu onu tedibe gelirmiş.

— İşte pekâlâ. Bir vesile ile üvey çocuklarını dövün de bakalım gelen giden olacak mı?

— Vesileye lüzum yok. Oğlan da, kız da artık o kadar arsız, o kadar terbiyesiz olmuşlar ki bir ev halkı ellerinden bidad kalıyor²⁶⁵⁶. “Bize her kim el kaldırırsa cadı anamız gelir onu boğar!” fikri artık zihinlerine yerleşmiş. Zerre kadar kimseden korkmuyorlar. Yaptıkları hayâsızlıkları size tariftten tedip ederim.

— Ne yapıyorlar?

— Aman beybaba, beni söyletmeyiniz. O oğlan, kuruyasıca fıskiyesini çıkarıyor da sofaları, odaları suluyor. “Etme ayıptır” dedin mi inadına gidip boydan boya minderlerin, makatların²⁶⁵⁷ üzerine işiyor.

— Pataklayıver.

— Pataklayacağım. Hem de kaç zamandır... Biriken hıncımı çıkarmak için iyice pataklayacağım.

— Kocandan hukûk-ı zevciyyene tamamen riayeti²⁶⁵⁸ talep et. Şeran bu senin hakkındır. Ölü karıdan korkup da diriye karşı barit²⁶⁵⁹ yaşamak. Bu tahammül olunur bir muamele midir?

²⁶⁵⁵ sükût etmek: susmak

²⁶⁵⁶ bidad kalmak: zulüm görmek

²⁶⁵⁷ makat: sedir

²⁶⁵⁸ riayet: uyma

²⁶⁵⁹ barit: soğuk

— Peki beybaba bütün bu vesayanızı²⁶⁶⁰ tamamıyla icraya hazırım. Fakat...

— Ey fakatı ne oluyor?

— Bu suretle şiddet-i gayz u infîâlini celbedeceğimiz cadı, bir gece üzerime hücum gösterirse sonra beni kim müdafaa, muhafaza edecek?

— Ben!

— Siz mi?

— Evet ben. İyice anladım ki bu evde cadı yahut o namla hareket eden tehlikeli bir mahluk var. Buna karşı seni yalnız bırakmaya çağıyorum. İki cebime dolu iki revolver²⁶⁶¹ yerleştirip bu yalının sofalarında taşlıklarında sabahlara kadar dolaşarak âdeta basiretkâr²⁶⁶² bir nöbetçi vazifesini ifa edeceğim.

— Ân-ı tehlikede²⁶⁶³ hemen imdadıma yetişebilecek misiniz?

— Senin yanına da dolu bir revolver vereceğim.

Pederim, cüzi²⁶⁶⁴ bir mülahazadan sonra kulağıma eğilerek ya-vaşça:

— Bu tertibatımızı zevcine haber verme. Bu mühim sır ikimizin arasında kalsın. Ruhı kuşkulandırmayalım.

— Bizim bu muhaveremiz ruha malum olmaz mı?

— Kim bilir? Bakalım bu husustaki iktidarını da tecrübe ederiz... İş gizli tutarsak bir şey keşfedebilecek mi, anlarız.

— Sonra bu tecrübe bize ağır oturmasın!

— Ağır, hafifi yok. Bu belanın ya altından gelmeli ya üstünden.

— Ben revolver ile ne iş göreceğim?

— Kızlık zamanında sana revolver atmayı talim etmiştim. Pekâlâ silah kullanırsın.

²⁶⁶⁰ vesaya: öğütler

²⁶⁶¹ revolver: tabanca

²⁶⁶² basiretkâr: kalp gözü açık

²⁶⁶³ ân-ı tehlike: tehlike anı

²⁶⁶⁴ cüzi: az

— Havaya yahut bir nişangâha revolver atmakla mütecessit bir ruha sıkmak beyninde çok fark vardır.

— Şükriye, benden sana izin... Cadıya tesadüf ettiğin yerde hiç durma yapıştır. Bu menhusun²⁶⁶⁵ kanı sana helal olsun.

25

Tezahür

Pederim, sebebini hissettirmeden, bir müddet yalıda kalacağını damadına bildirdi. Baba kız revolverleri ceplerimize yerleştirdi. Cadıya karşı bir tedafüi²⁶⁶⁶ bir vaziyet aldıktan sonra şifahi bir ultimatomla Naşit Nefi Efendi'ye vezâif-i zevciyyesinin²⁶⁶⁷ tamamen icrasına davet ettik. Ertesi gece karı koca bir odada, bir döşekte yattık. Tuhaf şey, bizim bu cüretimize karşı, o leyle-i sâniye-i zifâ-fımızda²⁶⁶⁸ havadan aforozlar, tehditnameler yağmadı.

Acaba bu karâr-ı müdhîşemiz²⁶⁶⁹ ile cadıyı korkutabilmiş miydik? Yoksa intikamını geciktirdiği nispette dehşetli mi alacaktı? Her ne ise kararımızı sonuna kadar aynı metanet²⁶⁷⁰ ve cesaretle takip lazımdı.

Ertesi günü üvey oğlumu, o cadızade afacanı, minderlerin üzerine fiskiye oyunu yaparken yakaladım. Yerlere çarparak mükemmel bir dayak attıktan sonra maşayı ateşte kızdırarak fiskiyesinin tepesini cazır cazır iyice dağladım. Oğlan can acısından hep morardı. Canhıraş²⁶⁷¹ feryatlar, medit şikâyetler ile cadı annesini imdadına çağırdı fakat gelen giden olmadığını görünce nihayet benden yılarak sindi. Kız, korkusundan yüke kaçıp saklandı.

²⁶⁶⁵ menhus: uğursuz

²⁶⁶⁶ tedafüi: savunmacı

²⁶⁶⁷ vezâif-i zevciyye: kocalık görevi

²⁶⁶⁸ leyle-i sâniye-i zifâf: ikinci gerdek gecesi

²⁶⁶⁹ karâr-ı müdhîşe: korkunç karar

²⁶⁷⁰ metanet: sağlamlık, dayanıklılık

²⁶⁷¹ canhıraş: iç tırmalayan

Hep ev halkı beni çıldırmış zannettiler. Kaynanama meraktan ıspazmozlar²⁶⁷² geldi. Kadın, sadrını²⁶⁷³ dolduran hevâ-yı gayzı geğire geğire boşaltamayarak az kaldı çatlıyordu.

İrfan Kadın bir tavr-ı istirhâmla²⁶⁷⁴:

— Hanımcığım ne yapıyorsun?.. Bunun gecesi de var. Bu akşam yalının içi cadılarla dolacak. Emin ol hepimizi de boğmadan gitmeyecekler. Evet, evet bu gece Boğaziçi'nin bütün hortlakları buraya gelecekler.

— Gelecekleri varsa görecekləri de var. Onlardan korktukça, titredikçe büsbütün şımardılar, tepemize çıktılar.

— Hanımcığım, Allah şaşırtmasın. Sen kendini kaybetmişsin. Daha dün akşam Hayâl-i Muhterem'den tiril tiril titriyorduk. Bugün ne kuvvet peyda eyledin ki böyle böbürleniyorsun? Hiç onlara karşı zart zurt olur mu?

Ben hakikaten kendimi kaybetmiştim. Coşkunlukla biraz ileri varmış olduğumu anladım. Pederimle olan kararımızı evdekilere hissettirirsem belki cadıyı ikaz eylemiş olurum. Hasmımız²⁶⁷⁵ cadı olsun, peri olsun her hâlde kurnazca, gizli ve ihtiyatlı hareket lazımdı. Fevka't-tabîa zannedilen bu mahlukatı da belki gafil avlamak kabil olur.

Ben hemen makamı değiştirerek:

— Doğru söylüyorsun İrfan Kadın. Ben şaşkınlıkla ne dediğimi bilmiyorum. Hayâl-i Muhterem'e şu güne kadar büyük bir ihtiram, itaat gösterdik, yaranamadık. Türlü akabeye²⁶⁷⁶ uğruyoruz. Serkeşliğe²⁶⁷⁷ kalkarsak mazallah hâlimiz nereye varır? İnsanın her vakti bir olmuyor. Çocuğun haşarılığına bugün nasılsa tahammül edemedim.

²⁶⁷² ıspazmoz: kasılma

²⁶⁷³ sadır: göğüs

²⁶⁷⁴ tavr-ı istirhâmla: yalvarırcasına

²⁶⁷⁵ hasım: düşman

²⁶⁷⁶ akabe: zorluk, tehlike

²⁶⁷⁷ serkeşlik: kafa tutma

— Git, git oğlanın gönlünü al. Cadıyı ifrit etmeyelim. Gelecek bir felaketin belki böyle önü alınmış olur.

— Yok artık olan bir defa oldu. Bir çocuğu dövüp de akabinde²⁶⁷⁸ sevmek iyi değildir. Büsbütün arsız olur. Ben onun gönlünü alacak zamanı bilirim, dedim.

Hemen oradan savuştum. Pederim, bu vaka-yı tedîbeyi²⁶⁷⁹ duyunca gayet memnun oldu. Akşam Naşit Nefi Efendi geldi. Kaynam, çocuklar, hizmetçiler istikbaline çıktılar²⁶⁸⁰. Bire bin katarak keyfiyeti, o gece vukuu melhuz²⁶⁸¹ olan felaketi anlattılar.

Zevcim bana darılmak istedi. Fakat pederimin ve benim hâlimizdeki garabete, gözlerimizde lema-i cürete²⁶⁸² bakarak cesaret edemedi. Yalnız benim bir cinnet-i muvakkateye²⁶⁸³ uğramış olduğuma hüküm ile iktifa etti.

Gecenin hululüyle korkular arttı. Herkes odasına çekildi, kapısını sürmeledi. Bir fenalık vukuunda bin feryâd-ı istimdâd²⁶⁸⁴ salıversek kimsenin muavenete gelemeyeceği anlaşılıyordu. Zevcim de aynı raşe-i havf u ihtirâzla habgâha²⁶⁸⁵ kapandı. Pederimle ben karanlık uzun sofanın müntehasındaki büyük odada yalnız kaldık. Baba kız konuşuyorduk. Sanki bizi, ettiğimiz kabahatin cezasını çekmek için yalnız bırakmışlardı. Sekenesi²⁶⁸⁶ terk-i mevâ etmiş²⁶⁸⁷ zannolunan bu koca yalının orasından burasından tıkırtılar, patırtılar işitilir gibi oluyordu. Bunlar hakikaten vaki oluyor mu? Yoksa vahimemizin tevlit ettiği bir hurafe miydi?

²⁶⁷⁸ akap: art, arka

²⁶⁷⁹ vaka-yı tedîbe: uslandırma olayı

²⁶⁸⁰ istikbaline çıkmak: karşılamak

²⁶⁸¹ melhuz: olabileceği düşünülen, olması muhtemel

²⁶⁸² lema-i cüret: cesaret parıltısı

²⁶⁸³ cinnet-i muvakkate: geçici bir delilik

²⁶⁸⁴ feryâd-ı istimdâd: yardım çağırışı

²⁶⁸⁵ habgâh: yatak odası

²⁶⁸⁶ sekene: oturanlar

²⁶⁸⁷ terk-i mevâ etmek: yurdu terk etmek

Pederimin bana karşı irae²⁶⁸⁸ uğraştığı metânet-i fevkalâdeye²⁶⁸⁹ rağmen dudaklarının rengi gittikçe uçuyor, gözleri bir asabiyyet-i şedîde ile pek sık açılıp kapanıyordu.

Pıtırtıların sûret-i vukû²⁶⁹⁰ şekl-i vehmiden²⁶⁹¹ çıktı. Sofada bir şeyler gezindiğini artık aynen duyuyorduk. Pederim, cebinden revolverlerini çıkardı. Dolu olup olmadıklarını muayene etti. Sonra bendeki revolveri de nazar-ı teftîşten²⁶⁹² geçirerek şöyle mırıldandı:

— Üçü de dolu.

— Bunları kendi elinizle doldurmuş olduğunuz hâlde şimdi hartuçların²⁶⁹³ yerlerinde olup olmadığından neye şüpheyeye düştünüz?

— Kim bilir kızım? Cadı işi bu. Hokkabaz tabancası gibi silahlarımızın gayr-i merî, bir yed-i hîle²⁶⁹⁴ ile gâh doldurulup gâh boşaltılmasından şüphe ettim.

Pederimin bu düşüncesi havfımı artırdı. Kendisi o ana kadar cadiya gayr-i mutekid²⁶⁹⁵ görünürken bu leyle-i tehlikede²⁶⁹⁶ demek ki onun da dimağı tezelzûle²⁶⁹⁷ uğrayarak fevka't-tabîa ahvalin zuhuru ihtimal vermeye başlamıştı. Ceplerimizdeki dolu revolverleri bize hissettirmeden hangi dest-i mevhûm²⁶⁹⁸ boşaltabilirdi? Aman ya Rabbi bu gece her garabet, her nuhuset²⁶⁹⁹, her tehlike bizim için muhtemel miydi? Hatar-ı mevkimizi²⁷⁰⁰ unutmamak, korkumuzu biraz tahfif etmek için afaki sözler bulup konuşmaya uğraşıyorduk. Şundan bundan hayli görüştük. Nihayet pederim dedi ki:

²⁶⁸⁸ irae: gösterme

²⁶⁸⁹ metânet-i fevkalâde: olağanüstü yılmazlık

²⁶⁹⁰ sûret-i vukû: olma şekli

²⁶⁹¹ şekl-i vehm: kuruntu biçimi

²⁶⁹² nazar-ı teftîş: gözden geçirme

²⁶⁹³ hartuç: fişek

²⁶⁹⁴ yed-i hîle: hileli el

²⁶⁹⁵ gayr-i mutekid: inanmaz

²⁶⁹⁶ leyle-i tehlike: tehlike gecesi

²⁶⁹⁷ tezelzül: sarsıntı

²⁶⁹⁸ dest-i mevhûm: hayal eli

²⁶⁹⁹ nuhuset: uğursuzluk

²⁷⁰⁰ hatar-ı mevkî: bulunulan yerin tehlikesi

— Şükriye, dışarıda, oda kapısının yanında ufak bir mangal ile kahve takımı gördüm. Cezveyi sürsek de baba kız karşı karşıya birer fincan höpürdetsek belki can sıkıntısını defe medar²⁷⁰¹ olur. Üzerimde büyük bir ağırlık var.

Pederimin bu teklifine karşı cevap olarak bilatekellüm²⁷⁰² dik dik yüzüne baktım. Zavallı adam:

— Ha, anladım. Yalnız dışarı çıkmaya korkuyorsun. Hakkın var. Dur. Mangalı, takımları getireyim de burada pişir, dedi.

Sofaya çıktı. Ateşi, kahve takımlarını getirdi. İki fincan kahve pişirdim. Birini ona verdim. Diğerini kendim aldım. Bir iki yudumdan sonra pederim:

— Bu kahve bayat mıymış, neymiş? Haşhaş gibi ağır bir kokusu var?

Bu dediği pek doğrudu. Bana da öyle geldi. Fincanları elimizden bırakır bırakmaz, ikimizin de üzerine cadının kâbusu çöker gibi birer ağırlık bastı. Gözlerimiz süzüle süzüle kapanıyor, yavaş yavaş üzerimize dağlar cesametinde²⁷⁰³ sıklet yığılıyormuş gibi kımıldamayacak birer hâle geliyorduk. Nihayet kendimizden büsbütün geçerek pederim bir tarafa, ben diğer tarafa devrilip âdetâ körkütük sızmışız.

Bu bihuşide²⁷⁰⁴ ne kadar kaldığımızı bilemiyorum. Bize okkalarla şarap içmiş gibi bir tesîr-i münevvim²⁷⁰⁵ gösteren o kahvenin humarı²⁷⁰⁶ zevale yüz tutup da gözlerim biraz aralanınca odayı loşluğa gömülmüş buldum. Her taraf gölgeler içindeydi. Fakat bu karaltı, mâni-i rüyet²⁷⁰⁷ bir derecede kesif değildi. Eşya yine seçiliyordu. Gözlerimi açmaya, vücudumu ezen sıkletlerden kurtulmak için silkinmeye, kendimi toplamaya uğraşıyordum. Bakındım. Odanın

²⁷⁰¹ medar: vesile, destek

²⁷⁰² bilatekellüm: konuşmaksızın

²⁷⁰³ cesamet: büyüklük

²⁷⁰⁴ bihuşi: kendinden geçme hâli

²⁷⁰⁵ tesîr-i münevvim: uyutucu bir etki

²⁷⁰⁶ humâr: sersemlik

²⁷⁰⁷ mâni-i rüyet: görmeye engel

ortasındaki masanın üzerinde yanan lamba yarı yarıya kısılmış. Bunu kim kısmış? Yoksa lambanın gazı mı bitmişti? Bizi basan bu nevm-i girân²⁷⁰⁸, odanın bu nim zulmeti²⁷⁰⁹, bu esrarengiz ahval neydi?

Neye uğradığımızı anlamak merakıyla gözlerimi cihât-ı erbaaya²⁷¹⁰ dolaştırmaya uğraşırken kapı önünde müsâdif-i enzâr-ı dehşetim²⁷¹¹ olan manzara, damarlarımdaki kanı buz gibi dondurdu. Kalbim, evvela vazîfe-i devrânesinden²⁷¹² kalacak bir betaet²⁷¹³ kesbetti. Sonra şiddetle çarpmaya başladı. Aman Allah'ım o ne hâldi? Rüya mı, kâbus mu, hakikat mi? Ortağım Binnaz Hanım, nâm-ı diğerle²⁷¹⁴ Hayâl-i Muhterem, öbür ismiyle Rûh-ı Azîz, tıpkı fotoğrafisinde gördüğüm şekilde o haşin bakışı, çatık kaşları, müheyyâ-yi tekellüm²⁷¹⁵ o kalın dudakları, samani oyalı mor hotozu, koca broşu, elmas küpeleri, gerdanında bir demet incisi, önü çapraz düğmeli redingotvari mor kadife hırkası ile karşımda o iri yarı levent dikilişiyle boylu boyunca duruyordu. Gözüm gözüne gelince gazubane²⁷¹⁶ başını sallaya sallaya yumruğunu sıkarak bana gösterdi. Sanki onunla beni ezeceğini anlattı.

Bu, bir rûh-ı mütecesside benzemiyordu. Bu bir hayal değildi. Bu âdeta etiyle, kemiğiyle, kanıyla, canıyla dipdiri, evet pek zinde bir kadındı. Öldükten sonra dirilmiş andırır bir yeri yoktu. Bu, o gördüğüm fotoğrafının ziruhuydu²⁷¹⁷. Bu, tekmil hüviyyet-i vücûdiye ve rûhiyyesiyle aynı aynına Binnaz Hanım'ın kendisiydi. Bu, mezardan değil, civar hanelerin birinden çıkıp gelmiş benziyordu.

²⁷⁰⁸ nevm-i girân: ağır uyku

²⁷⁰⁹ nim zulmet: yarı karanlık

²⁷¹⁰ cihat-ı erbâa: dört bir yana

²⁷¹¹ müsâdif-i enzâr-ı dehşet: dehşet dolu bakışları karşılayan

²⁷¹² vazîfe-i devrâne: dolaşım görevi

²⁷¹³ betaet: yavaşlama

²⁷¹⁴ nâm-ı diğer: başka bir deyişle

²⁷¹⁵ müheyyâ-yi tekellüm: konuşmaya başlayacakmış gibi görünen, konuşmaya hazır

²⁷¹⁶ gazubane: kızgınlıkla

²⁷¹⁷ ziruh: canlı

Bir eliyle tehdiden bana yumruğunu gösteriyor, diğeriyle ufak bir sepet tutuyordu. Besbelli çocuklarına yemiş getirdiği sepet olacak...

Nihayet sepeti de yere bıraktı. İşâret-i tahvîfîyyesine²⁷¹⁸ iki eliyle başladı. Ben, şikârı²⁷¹⁹ üzerine atılmaya müheyya²⁷²⁰ bir ejderin uyuşturucu enzâr-ı füsûnu²⁷²¹ altında, müdafaasız kalan masum bir hayvan baygınlığına uğradım. Nigâh-ı istimdâdımı²⁷²² babama çevirdim. O, yaslandığı köşede başı göğsü üzerine nim sarkmış, ağzı yarı açılmış, uğradığı nevm-i garîbden²⁷²³ kendini alamayarak horul horul horluyordu.

Cadı, hayır estağfurullah, bütün manâ-yı zindegîsiyle²⁷²⁴ berhayat Binnaz Hanım, baş ve şehadet parmaklarını kavislendirerek iki elini birbirine yaklaştırıp bu korkunç işaretiyle beni boğacağını anlatıyordu. Tehdidini tezyiden ağır ağır takribe başladı. Babam hâlâ horluyordu.

Var kuvvet ve cesaretimi topladım. “Beybaba! Uyan!” istimdâdıyla bir çığlık kopardım. Sesimden oda sarsıldı. Pederim gözlerini açtı. “Ne var?” istiğrabiyla birkaç saniye sersem sersem etrafına bakındı. Nihayet Binnaz Hanım’la o da göz göze geldi. Fakat vehleten kendini toplayıp da hakikati anlayamadı. Bu giyimli kuşamlı, elmaslı incili kadının öyle bivakit²⁷²⁵ odamızdaki huzuruna bir anlam veremedi. “Hanım kim?” istifhamıyla yüzüme baktı. “Ortağım Binnaz!” nidâ-yı ikâzıyla²⁷²⁶ haykırdım. O zaman aklı başına geldi. “Ya! Bu, o canına falan ettiğim cadısı mı?” şütumuyla²⁷²⁷ babam

²⁷¹⁸ işâret-i tahvîfîyye: korkutma işareti

²⁷¹⁹ şikâr: av

²⁷²⁰ müheyya: hazır

²⁷²¹ enzâr-ı efsûn: büyülü bakışlar

²⁷²² nigâh-ı istimdâd: yardım isteyen bakış

²⁷²³ nevm-i garîb: tuhaf uyku

²⁷²⁴ manâ-yı zindegî: canlılığın anlamı

²⁷²⁵ bivakit: vakitsiz

²⁷²⁶ nidâ-yı ikâz: uyarma seslenişi

²⁷²⁷ şütum: sövme

derhâl revolve davrandı. Cadının yüzünde hiçbir çîn-i havf²⁷²⁸ görünmüyor, bifütür²⁷²⁹, cesur, metin, dimdik karşımızda duruyordu.

Pederim, parmağını silahın tetiği üzerinde bir, iki, üç, dört, beş, altı defa oynattı. Fakat ateş almadı. O revolveri bıraktı. Öbürünü yakaladı. Bir, iki, üç, dört. Aynı muvaffakiyetsizlik. Benim revolve sarıldı. Bu en meşhur fabrikaların en güzel revolverleri, anlaşılamaz bir tesir ile sanki pederimin elinde çocukların bayramlarda oynadıkları patlamaz altmış paralık oyuncak silahlara dönüyordu.

Pederimin yed-i tehevüründeki²⁷³⁰ üçüncü revolverin son adet endahtı²⁷³¹ tıkırdayıp da bir tesir görülemeyince cadı, müstehzi, gür bir kahkaha-yı zafer²⁷³² salıverdi. Şimdi tehdit sırası, daha doğrusu nevbet-i hücumunun idi. Üzerimize atılacak gibi evzâ-ı hasmâneye²⁷³³ kalkıştığı esnada, besbelli pederime ani bir cinnet geldi. Oktan fırlayan bir yay süratiyle cadıya saldırdı. Fakat bu savlet-i mecnûnânesi²⁷³⁴ esnasında ortadaki masayı devirdi. Lamba yuvarlandı. Bereket versin ki parlamadı, söndü. Ortalığı zifiri bir karanlık kapladı. Bir şey göremiyor, seçemiyordum. Yalnız yarı boğazlanmış iri bir hayvanın harhara-i nihâyesine²⁷³⁵ müşabih mahuf bir hırıltı kulaklarımı tırmalamaya başladı. Evet, hiç şüphe yok ki cadı karı, pederimi boğuyor, mahnuk²⁷³⁶ ortağımın yanına gönderiyordu. Onun işini bitirditen sonra sıra bana gelecek, elbette benim boğazımı sıkmaya da üşenmeyecekti. Havl-i cân²⁷³⁷ ile kararlardan oda kapısına doğru bir atıldım. Mahallata²⁷³⁸ harik²⁷³⁹ ihbar eden en genç, en dinç bek-

²⁷²⁸ çîn-i havf: korku kıvrımı, kırılgılığı

²⁷²⁹ bifütür: aldırışsız, korkusuz

²⁷³⁰ yed-i tehevür: hiddet eli

²⁷³¹ endaht: atış

²⁷³² kahkaha-yı zafer: zafer kahkahası

²⁷³³ evzâ-ı hasmâne: düşmanca hâller

²⁷³⁴ savlet-i mecnûnâne: delice saldırış

²⁷³⁵ harhara-i nihâye: son hırıltılar

²⁷³⁶ mahnuk: boğulmuş

²⁷³⁷ havl-i cân: can korkusu

²⁷³⁸ mahallat: mahalleler

²⁷³⁹ harik: yangın

çilerin, ısıtma görmemiş sedalarıyla yarışır gümrahlıkta²⁷⁴⁰ bir iki nara salıverdikten sonra ben de oraya düşüp kendimi kaybettim.

Gözlerimi açtığım zaman kendimi Naşit Nefi Efendi'nin o menhus yalısının geniş bir odasında, pederimle karşı karşı birer döşekte buldum. Zahir²⁷⁴¹ ecelimiz gelmemiş, akıl ermez bir lutf-ı tâliyle²⁷⁴² nasılsa bizi cadının yed-i ihnâkından²⁷⁴³ alabilmişler. Fakat ölmedik bir yerimiz de kalmamıştı. Pederimin boynu, vücudu bere, çürük içindeydi. Benim korkudan dilim tutulmuştu. Ayıldıktan sonra birkaç saat lakırtı söyleyemedim.

Üç dört gün tedavi ile ancak kendimizi toplayabildik. İstanbul'a, hâne-i pedere nakledildim: "Nikâhım helal, canım azat" feryadıyla Naşit Nefi Efendi'den talakımı talep ettim. Çok şükür boşanıp kurtuldum. Artık benden uzak olsun. Bu adama varmak cesaretini gösterecek başka bir kadın varsa Allah mübarek etsin. Cadı ile dalaşıp dursun. Nefi Efendi zevcelerinden bazıları boğuluyor, bazıları kurtuluyor. Benden sonrakine ölüm mü, halas mı isabet edecek artık bu kestirilemez.

Şükriye Hanım, burada kitâb-ı sergüzeştini kapadı. Sami²⁷⁴⁴ kadınlar, derin derin birbirlerinin yüzüne bakışakaldılar. Següzeştin fennî ve felsefi aksamında, betâet-i intikâliyyesinden²⁷⁴⁵ dolayı, birkaç taşım uyku kestirmiş olan büyük hanım, bir gayret-i muzafferâne²⁷⁴⁶ ile gözlerini açmaya uğraşarak:

— Bu işittiğiniz şey ne masaldır ne efsane! Dinledikçe hayret verir insana. İçinizde canından bezmiş biri varsa Naşit Nefi Efendi'ye varsın. Cadı nasıl olurmuş görsün.

²⁷⁴⁰ gümrâh: yüksek

²⁷⁴¹ zahir: demek ki

²⁷⁴² lutf-ı tâliya: iyi talih

²⁷⁴³ yed-i ihnâk: boğma eli

²⁷⁴⁴ sami: dinleyici

²⁷⁴⁵ betâet-i intikâliyye: kavrayış yavaşlığı

²⁷⁴⁶ gayret-i muzafferâne: üstün gelme çabası

Kılavuz kadın, bu hikâyenin nâkâbil-i redd ü cerh²⁷⁴⁷ görünen aksâm-ı müdhişesini²⁷⁴⁸ hîn-i istimâda²⁷⁴⁹ iddiasını kaybetmiş ve derdest-i husûl olan²⁷⁵⁰ bir menfaati artık elinden kaçırmış olduğunu anlayarak teskîn-i infîâl²⁷⁵¹ için yalnız “Ayın son çarşambası kimine yarar, kimine yaramaz...” demekten başka bir söz bulamamıştı.

Fikriye ile yengesi bir müddet daha teâtî-i enzâr²⁷⁵² ettiler. Fakat nihayet yenge hanım, bir mağlûbiyyet-i katiyye ile gözlerini önüne indirdi. Bu izdivaç teklifinde ısrara artık imkân kalmadığını anladı.

Bedbaht Naşit Nefi Efendi, Fikriye’den sonra taleb-i izdivâcları²⁷⁵³ olduğu kadınlar tarafından cümleten biinsafane²⁷⁵⁴ reddedildi. Herhangi bir bezm-i nisâda²⁷⁵⁵ bu zatın sözü geçse bütün kadınlar, Yaradanlarına sığınarak:

— Destur tu tu!.. O cin tutmuş herif mi? İsmi ağzına alma kardeş!.. Belki cadı karısı kıskanır da bu gece seni boğmaya gelir. Dünyada bir o, bir ben kalsam yine varmam. Can cümleden aziz... Zoruma ne? Rabb’im yazdıysa bozsun. Ortağın aleladesiyle geçinilmiyor da cadısıyla nasıl imtizaç²⁷⁵⁶ olunacak? Boğulan zavallı kadınların ne çirkin yazıları varmış? Bu hakikati bildiği hâlde Naşit Nefi Efendi ne insaf, ne cesaretle evleniyor? Kadın katili herif! Cadı boğacak ise bari kocasını boğsun da bu adamın elinden hem kendi kurtulsun hem de el âlemin kadınları...

²⁷⁴⁷ nâkâbil-i redd ü cerh: karşı konulamaz ve eleştirilemez

²⁷⁴⁸ aksâm-ı müdhişe: korkunç yerler

²⁷⁴⁹ hîn-i istimâ: dinledikçe

²⁷⁵⁰ derdest-i husûl olmak: ele geçirilmek

²⁷⁵¹ teskîn-i infîâl: kızgınlığı dindirmek

²⁷⁵² teâtî-i nazar: bakışmak

²⁷⁵³ taleb-i izdivâc: evlilik isteği

²⁷⁵⁴ biinsafane: acımasızca

²⁷⁵⁵ bezm-i nisâ: kadınlar meclisi

²⁷⁵⁶ imtizaç: uzlaşma

Seneler mürur ettikçe biçare Naşit Nefi Efendi hakkındaki rivâyet-i garîbeye daha yakası açılmadık ne garibeler ilave ediliyor, bu cadı vakası ne mertebe tellendirilip pullandırılıyordu.

Nefi Efendi'nin validesi vefat etti. Nesip ile Ragîbe büyüdü. İkisinin de düğünleri yapıldı. Kendisi saâdet-i izdivâcdan²⁷⁵⁷ ebediyen mahrum kalan zavallı adam, çocuklarının mürüvvetlerini görmekle müteselli olmak istedi.

Düğünde cadı kaynananın ahiretten gelinine elmas yüz görümlüğü, damadına el öpmelik getirmiş olduğu haberi yayılarak yine eski rivayetler, garabetler tazelendi. Birçok şeyler söylendi.

Yalı harap oldu. Yıkıcılara verildi. Nefi Efendi, oğlundan, kızından ayrı ufak bir hanede zenci ihtiyar bir kadın hizmetçiyle oturuyordu.

Cadı, birçok senelerden beri artık görünmez olmuştu. Tezâhürât-ı acîbenin²⁷⁵⁸ arkası kesildi.

Müebbeden²⁷⁵⁹ kadın yüzüne hasret kalan Naşit Nefi Efendi'nin derece-i mahrûmesi²⁷⁶⁰ hadd-i tahammülün²⁷⁶¹ fevkine çıktığı leyâl-i iştiâ ve ıstırâbında²⁷⁶² cadı zevce-i biinsâfına²⁷⁶³ karşı “Bin-naz! Bütün cihanın kadınlarını bana hasm-ı cân²⁷⁶⁴ ettin. İsmimin anıldığı yerden benât-ı Havvâ²⁷⁶⁵ ifrit görmüş gibi kaçıyorlar. Artık hiçbir izdivaç endişesi, rekabet tehlikesi, adem-i sadâkat²⁷⁶⁶ havfi kalmadı. Bundan sonra müebbeden sen benimsin, ben senin. İşte döşeğimin nısıfı boş, aguşum açık duruyor. Gel nazlım, gel gülüm,

²⁷⁵⁷ saâdet-i izdivâc: evlilik mutluluğu

²⁷⁵⁸ tezâhürât-ı acîbe: tuhaf olaylar

²⁷⁵⁹ müebbeden: sonsuza dek

²⁷⁶⁰ derece-i mahrûme: yoksunluk derecesi

²⁷⁶¹ hadd-i tahammül: katlanma sınırı

²⁷⁶² leyâl-i iştiâ ve ıstırâb: istekli ve sıkıntılı geceler

²⁷⁶³ cadı zevce-i biinsâf: acımasız cadı eş

²⁷⁶⁴ hasm-ı cân: can düşmanı

²⁷⁶⁵ benât-ı Havvâ: havva kızları

²⁷⁶⁶ adem-i sadâkat: sadakatsizlik

gel elmasım, gel beni vuslatınla dilşat et²⁷⁶⁷. Leb-ber-leb-i sevdâ²⁷⁶⁸ olalım. Bir cadı ile bir insanın izdivaçlarına ihtimâl-i mesâğ²⁷⁶⁹ yoksa beni çarp. Ya öldür ya kendin gibi hortlak yap. Böyle bir hüsrân-ı muhabbetle²⁷⁷⁰ kadınsız yaşamadan ise her belaya razıyım.” istirhamlarıyla bar bar bağırıyor fakat heyhat, bu âşıkane davetlerine, bu ateşli niyazlarına en hafif bir mukabele göremiyordu. Evvelleri en sebepsiz ufak tefek şeylere hiddetlenerek tezahür eden cadı, şimdi ne yapılsa görünmüyor, hayât-ı zevcinin²⁷⁷¹ nîk ü bedine²⁷⁷² tama-mıyla bigâne²⁷⁷³, bikayıt²⁷⁷⁴ bulunuyordu.

Acaba efendi yine evlense bir devre-i muâfiyyet²⁷⁷⁵ zannettiği bu son sükûnet-i hayâtında²⁷⁷⁶ cadı tekrar fırtınalar koparmaya başlayacak mıydı? Bunu tecrübe etmek istedi fakat bu tecrübenin husulüne iştirak edecek bir kadın bulunamadı. Koca ekmeğine en muhtaç kadınlar bile istiaze²⁷⁷⁷ ile cevâb-ı redd ediyorlardı.

Bedbaht adam Rûh-ı Azîz’in kıskançlığını tahrik²⁷⁷⁸ için ni-hayet evdeki zenci Ferah kadına ilanıaşka karar verir. Bir akşam kadıncağız mangal başında uyuklar iken kemâl-i aşk u işti-hâ²⁷⁷⁹ ile birdenbire boynuna sarılır. Aşçı Kadın, efendiyi çıldırdı zannıyla şöyle feryada başlar:

- Ya afandi çekil... Çıldırdın mı ayo... Bana boğaca mısın?
- Vallah boğmayacağım Ferahçığım.
- Ya ne yapacasın?

²⁷⁶⁷ dilşat etmek: sevindirmek

²⁷⁶⁸ leb-ber-leb-i sevdâ olma: sevdalı dudakların birleşmesi

²⁷⁶⁹ ihtimâl-i mesâğ: izin olasılığı

²⁷⁷⁰ hüsrân-ı muhabbet: sevgiden yoksunluk

²⁷⁷¹ hayât-ı zevc: kocasının hayatı

²⁷⁷² nîk ü bed: iyilik ve kötülük

²⁷⁷³ bigâne: umursamaz

²⁷⁷⁴ bikayıt: aldırışsız

²⁷⁷⁵ devre-i muafiyyet: bağımsızlık çağı

²⁷⁷⁶ sükûnet-i hayât: son durgunluk

²⁷⁷⁷ istiaze ile: Allah’a sığınarak

²⁷⁷⁸ tahrik: kışkırtmak

²⁷⁷⁹ kemâl-i aşk u işti-hâ: ateşli aşk ve istek

— Seni seveceğim.

— Aaa üstüme eyilik, sağlık. Beni çocu mu zannettin? Koca kadın sevilir mi?

— Asıl koca kadınlar sevilir. Çoluk çocuk muhabbetten ne anlar? Kaç zamandır senin için çayır çayır içim yanıyor!

— İçin mi yanıyor? A zavallı. Sana ekşiii bir limonata yapayım mı?

— Bu ateş limonata ile sönmez.

— Ya ne ile soner?

— Senin o devrani kirazı dudaklarınla...

— Benim dudaklarım mı? A a a ak sakalından utanmıyor musun afandi? Rabb'im şaşırtmasın. Uu... Büyük sözüme töbe...

— Kuzum, Ferahçığım...

— Allah bana ruzi kılmasın²⁷⁸⁰, haram kabul etmem.

— Haşa haramı ben de kabul etmem.

Ferah gözlerini süze süze bir işvekârlıkla²⁷⁸¹:

— Sen haram istemez, ben haram istemez. Eh öyle ise bu iş nasıl olacah?

— Yarın imamı çağırtır, nikâh kıydırtırım.

Arap'ın cilvesi birden dehşete tahavvül²⁷⁸² ile:

— Nikâh mı? Sana sığındım Rabb'im. Beni cadıya boğdurtacak mısın ayo?

Maahaza cadı korkusuyla vuku bulan bu reddi esnasında Ferah'ın gözlerinde bir iştihâ-yı mütekâbil²⁷⁸³ belki de mütezayit²⁷⁸⁴ parladığını gören Naşit Nefi Efendi, bir iki savlet-i âşıkânen²⁷⁸⁵

²⁷⁸⁰ ruzi kılmak: kısmet etmek

²⁷⁸¹ işvekar: kırıtkan

²⁷⁸² tahavvül: değişme

²⁷⁸³ iştihâ-yı mütekâbil: karşılıklı, aynı istek

²⁷⁸⁴ mütezayit: daha çok

²⁷⁸⁵ savlet-i âşıkâne: aşıkça saldırış

sonra o gece kala-yı esvede²⁷⁸⁶ nikâhsız zaferyab olur²⁷⁸⁷. Fakat bu nâkâbil-i tamir²⁷⁸⁸ hatasıyla kıskançlıktan küplere bindirdiği cadının intikâm-ı dehşetinden²⁷⁸⁹ tiril tiril titreyen aşçı kadın, ale's-sabâh²⁷⁹⁰ tası tarağı toplayarak haneden savuştur. Tuhaf hâl! Bu defa cadı tezahür etmez. Ne fatih, ne meftuh²⁷⁹¹ üzerine bir eser-i infîâl ü şiddet²⁷⁹² göstermez. Bu müsâade-i gayr-i müterakkıbeyi²⁷⁹³ biçare Naşit Efendi, Hayâl-i Muhterem'in inhisâr-ı sevdâsından²⁷⁹⁴ artık ıtlakına²⁷⁹⁵ sarih²⁷⁹⁶ bir delil addiyle ak sakalına bakmayarak, civar kadınlara sarkıntılıklara kalkar, tehhül arzû-yı şedîdine düşer. Fakat vebadan kaçır gibi bütün nisvanı hâlâ ve daima kendinden girizan²⁷⁹⁷, mütehaşşi²⁷⁹⁸, müteneffir²⁷⁹⁹ bulur. Hiçbirinden rûy-ı kabûl²⁸⁰⁰ görmez. Yine Ferah Kadın'a razı olur. Çok arar. Onu da bir daha ele geçiremez. Talihsiz adam, bakıyye-i ömrünü²⁸⁰¹ hayât-ı bekârânesinin²⁸⁰² son mâide-i aşkı²⁸⁰³ olan bu siyah bayat havvarın yâd-ı lezzetiyle²⁸⁰⁴ geçirirken bütün şu mahrûmiyyet-i elîmesinin²⁸⁰⁵ sebebini, insana hayret durgunluğu veren cadı muammasını düşünür düşünür, bir şey anlayamaz. Zihni de hayatı gibi karışır, kararır.

²⁷⁸⁶ kala-yı esved: siyah kale

²⁷⁸⁷ zaferyab olmak: başarıya ulaşmak

²⁷⁸⁸ nâkâbil-i tamir: tamir edilemez

²⁷⁸⁹ intikâm-ı dehşet: korkunç öğ alma

²⁷⁹⁰ ale's-sabah: sabah erkenden

²⁷⁹¹ meftuh: fetholunan

²⁷⁹² eser-i infîâl ü şiddet: kırgınlık ve aşırılık izi

²⁷⁹³ müsâade-i gayr-i müterakkıbe: beklenmedik izin

²⁷⁹⁴ inhisâr-i sevdâ: sevdâ tekeli

²⁷⁹⁵ ıtlak: kurtulma

²⁷⁹⁶ sarih: açık

²⁷⁹⁷ girizan: kaçır

²⁷⁹⁸ mütehaşşi: korkak

²⁷⁹⁹ müteneffir: nefret eden

²⁸⁰⁰ rûy-ı kabûl görmek: kabul görmek

²⁸⁰¹ bakıyye-i ömr: ömrün geri kalanı

²⁸⁰² hayât-ı bekârâne: bekârlık hayatı

²⁸⁰³ mâide-i aşk: aşk sofrası

²⁸⁰⁴ yâd-ı lezzet: lezzeti anma

²⁸⁰⁵ mahrûmiyyet-i elîme: acıklı yoksunluk

Nefî Efendi, artık her nev emel-i âşıkâneyi²⁸⁰⁶ bir ferâgat-i zarûriyye²⁸⁰⁷ ile zihninden çıkarıp gâh mahdumu²⁸⁰⁸ gâh damadı, kerimesi²⁸⁰⁹ nezdinde vakit geçirmekte olduğu sinîn-i hayâtının²⁸¹⁰ sonlarında kendine bir mektupla bir çıkın gönderilir. Çıkını açar. Pamuklara sarılmış mahfazasız birtakım mücevherat görür. Dik-katle muayene edince bunların, Rûh-ı Azîz tarafından çekmecedan aşırılmış olan elmaslar olduğunu anlar. Taaccübü artar. Esrarengiz bir surette çekmecedan yok olan bu huliyatın²⁸¹¹ şu vechile avdeti kendini büyük bir helecana düşürür. “Hayâl-i Muhterem, acaba yine tezahüre mi başladı? Mektup ondan mı?” merakıyla zarfı açar. Şu satırları okur:

“Efendi!

Bu dünyada hiçbir şey yoktur ki biraz tedkîk ü tamîk-i mâhiyyeti²⁸¹² cihetine gidilince derhâl karşınızda nâkâbil-i hall ü izâh²⁸¹³ bir şekl-i muammâyi²⁸¹⁴ almasın.

Bütün hayat, mükevvenat²⁸¹⁵, kâinat, ehemmiyetli ehemmiyetsiz görünen her şey, her şey birbirine girift²⁸¹⁶ birer muammadır.

Bu elgâz-ı tabîiyye²⁸¹⁷ yekdiğerine merbutiyeti ve bunlardan çoğunun nâkâbil-i hall olması, beşeriyetin, muvaffakiyet-i halli ile övündüklerinin de tamamıyla bilinememiş olduğunu gösterir. Fikr-i âcizânemce²⁸¹⁸ henüz hiçbir şey katiyen halledilememiştir. Belki zamân-ı câhiliyyetten²⁸¹⁹ kalma birçok yanlış zehapların, yalanla-

²⁸⁰⁶ emel-i âşıkâne: aşk umutları

²⁸⁰⁷ ferâgat-ı zarûriyye: zorunlu vazgeçiş

²⁸⁰⁸ mahdum: erkek çocuk

²⁸⁰⁹ kerime: kız çocuk

²⁸¹⁰ sinîn-i hayât: hayat yılları

²⁸¹¹ huliyat: süs eşyaları, takılar

²⁸¹² tedkîk ü tamîk-i mâhiyyet: içyüzünü inceleme ve araştırma

²⁸¹³ nâkâbil-i hall ü izâh: çözülemez ve açıklanamaz

²⁸¹⁴ şekl-i muammâ: bilmece şekli, anlaşılmaz şekil

²⁸¹⁵ mükevvenat: varlıklar

²⁸¹⁶ girift: içi içe girmiş

²⁸¹⁷ elgâz-ı tabîiyye: doğal bilmeceler

²⁸¹⁸ fikr-i âcizâne: bana göre

²⁸¹⁹ zamân-ı câhiliyyet: ilkel çağlar

rın butlanı ilim ve fen namına ispat edilerek beşeriyet ikaz ve tenvir edilmektedir.

Nokta-i hendesenin²⁸²⁰ tabiri için hoca efendi, derste tebeşir ile siyah tahta üzerine ufacak bir beyaz kondurur. Talebe²⁸²¹, beyaz kâğıt sathına siyah mürekkeple kara lekecikler yaparak muallimin bu tabirini takliden tekrar ederler.

Şakirdan²⁸²² bundan ne anlamıştır? Her hâlde büyük, ayan²⁸²³, vazıh, kati bir şey değil. Çünkü hoca efendi, zaten anlamadığı bir şeyi anlatmaya uğraşmıştır. İşte diğer talim ve tefennünlerimiz de²⁸²⁴ az çok buna benzer.

Noktanın feza dâhilinde tahayyüz ettiği²⁸²⁵ mekândan, arz²⁸²⁶, tul²⁸²⁷, umk²⁸²⁸ sahibi olup olmadığından, havâss-ı sâiresinden²⁸²⁹, fezayı kâbil-i mesâha ve mahdûd²⁸³⁰ bir şekl-i farazîye²⁸³¹ koymak için birçok hendesenin ve bilhassa Riemann ile Betti nam zatların ‘Analysis Situs’ dedikleri nazariyelerinden bahsedilince mesele büyür, teferru²⁸³², teşaup²⁸³³ eder.

Tefsir tefsiri, izah izahı icap eder. Nihayet bir an gelir ki artık cevap verilemez. Orada durulur.

Ulum ve fûnun, havza-i tedkîklerine²⁸³⁴ aldıkları şeyleri zerre zerre tartıkları hâlde kendi mebadilerinde²⁸³⁵ pek o kadar ince ele-

²⁸²⁰ nokta-i hendese: geometri noktası

²⁸²¹ talebe: öğrenciler

²⁸²² şakirdan: öğrenciler

²⁸²³ ayan: belli

²⁸²⁴ tefennün: fen öğrenimi

²⁸²⁵ tahayyüz etmek: yer tutmak, yer işgal etmek

²⁸²⁶ arz: genişlik

²⁸²⁷ tul: uzunluk

²⁸²⁸ umk: derinlik

²⁸²⁹ havâss-ı sâire: diğer özellikler

²⁸³⁰ kâbil-i mesâha ve mahdûd: ölçülebilir ve sınırlanabilir

²⁸³¹ şekl-i farazî: varsayılan biçim

²⁸³² teferru: dallanıp budaklanma

²⁸³³ teşaup: şubelere, kollara ayrılma

²⁸³⁴ havza-i tedkîk: inceleme alanları

²⁸³⁵ mebadi: başlangıç

yip sık dokumaya gelmez. Zira noktadan öteye geçmek, noktanın tamamıyla anlaşılması şartına taalluk edilirse vay olur beşeriyetin hâline...

Efendi, her şeyin tamamen ve katiyen tayin ve tefehhümü kabil olduğu hususunu sıkıca aklınızda tutunuz. Şimdi size hakikat ve hayalden bahsedeceğim. Bu iki kelime manaca birbirinin zıddıdır. Her mevcut bir hakikattir. Hakikat olmayıp da tasavvuren, tevehhümen zihnimizde cilveger²⁸³⁶ olan şeyler ise birer hayaldir. Hakikatle hayal hakkındaki şu tarifim çok su götürür. Mantiken, fennen bu meselede tamik²⁸³⁷ eder isek kapanması müşkül bir mücadele kapısı açılır. Bu gibi tarifatta ustalıkla göz boyayıp hiçbir saile ipucu göstermeden sıvışmann yoluna bakmalıdır.

Biri çıkar der ki: 'Her mevcut hakikat olamaz. Çünkü bütün mevcudatın mahiyeti bizce malum değildir. Tarifinize bakılırsa hakikat-i gayr-i malûme²⁸³⁸, hakikat-i mechûle²⁸³⁹, hakikat-ı gayr-i müsbete²⁸⁴⁰ demek lazım gelir. Bir şey ise hem hakikat olsun hem meçhul olsun, bu kabil değildir. Bu âdetâ 'beyaz siyah' yani beyaz olan bir şeyin aynı zamanda siyah olduğunu da iddia etmek gibidir.'

Sözü daha ziyade uzatmak isteyen birisi de:

'Her mevcut bir hakikat ise ben bir mevcut, binaenaleyh bir hakikatim. Zihnimde cilveger olan hayalat, fizyoloji noktainazarından sırf hayal olamaz. Zaten bu âlemde hayâl-i mahz²⁸⁴¹ yoktur. Zihnin her tahayyül ettiği şey, dimağca olan intibâât-ı evveliyeden²⁸⁴² mütevellittir²⁸⁴³.'

Sözün ne derece uzamak istidadı peyda ettiğini görüyorsunuz. İşte felsefe kitapları böyle yazılır. Her zamanın bir fikir ve bir prensip modası vardır. Yeniler, eskileri beğenmezler. Hemen eski, yeni

²⁸³⁶ cilveger: tecelli eden, ortaya çıkan

²⁸³⁷ tamik: derinleşme

²⁸³⁸ hakikat-i gayr-i malûme: bilinmeyen gerçek

²⁸³⁹ hakikat-i mechûle: bilinemez gerçek

²⁸⁴⁰ hakikat-i gayr-i müsbet: kanıtlanmamış gerçek

²⁸⁴¹ hayâl-i mahz: salt hayal

²⁸⁴² intibâât-ı evveliyeye: önceki izlenimler

²⁸⁴³ mütevellit: doğmuş

hiçbir feylesof görmedim ki inceden inceye meslektaşlarıyla yani birbirleriyle istihza etmesinler. Her biri hakikatın mihtahını kendinde zanneder. O ise kimsenin zihnine tamamıyla girmemiştir. Ben bu bülehanın²⁸⁴⁴ topuna gülerim. Çünkü hepsi lakırtı ebesidir. Bir küçük hakikati kırk dereden su getirmedikten sonra söylemezler. Dünyada mevcut kütüphanelerde milyonlarla kitap vardır. Şimdiye kadar keşfedilen hakâyık-ı hâlise²⁸⁴⁵ ise mülahhasen²⁸⁴⁶ bir ufak cilde sığar.

Sizin geçirdiğiniz hayat hayal midir, hakikat mıdır? Bu muğlak muamma karşısında beynim çok yorgunluk saatleri geçirdi. Ömr-i güzeste²⁸⁴⁷ bu iki kadrodan birine henüz tamamıyla ithal²⁸⁴⁸ edemedim. Hayatınıza hakikat desem hayale benzer, hayal desem şu âlem-i maddîde bütün hudûd-ı esâsiyyesini²⁸⁴⁹ çizerek yürümüş bir ömür, nasıl gayr-i sahîh²⁸⁵⁰ olabilir? Ulemâ-yı zamân ve erbâb-ı ciddiyet²⁸⁵¹ ne derse desinler hayatınızda hayal ile hakikatten birer parça var. Ben öyle diyorum.

Çok zaman pirincin taşını ayıklamaya uğraştım. Biraz hayali hakikatten ayırmaya muvaffak oldum. Fakat maatteessüf²⁸⁵² itiraf ederim ki tamamıyla değil.

Bu tetkikatım esnasında vicdanımın üzerinde hasıl olan sıkletlerden, hakikati size hikâye ile hafiflemek isterim. Riyâzi-i meşhûr²⁸⁵³ Newton'un, bir elmanın sukutundan câzibe-i kânûn-ı umûmîsini²⁸⁵⁴ keşfettiği gibi, beni de hayât-ı mâziyenizin²⁸⁵⁵ tetkikine bir ufak sebep sevk etti.

²⁸⁴⁴ büleha: alıklar

²⁸⁴⁵ hakâyık-ı hâlise: öz gerçekler

²⁸⁴⁶ mülahhasen: özet olarak

²⁸⁴⁷ ömr-i güzeste: geçen ömür

²⁸⁴⁸ ithal: sokma

²⁸⁴⁹ hudûd-ı esâsiyye: ana çizgiler

²⁸⁵⁰ gayr-i sahîh: gerçek olmayan

²⁸⁵¹ erbâb-ı ciddiyet: ciddiyet sahipleri

²⁸⁵² maatteessüf: ne yazık ki

²⁸⁵³ riyâzi-i meşhûr: ünlü matematikçi

²⁸⁵⁴ câzibe-i kânûn-ı umûmî: genel yer çekimi kanunu

²⁸⁵⁵ hayât-ı mâziyye: geçmiş hayat

Bendeniz size pek yabancı bir adam da değilim. Hisar'da bitişik yalı komşunuz Ârâm-ı Dil Hanım'ın büyük oğlu Kadir Bey'im. Hayatımın kısm-ı küllîsi²⁸⁵⁶ taşra memuriyetlerinde geçmiş olduğu için zât-ı âliniz ile uzun boylu teşrîfe pek vaktim olmamıştı. Maahaza²⁸⁵⁷ birbirimizi hiç tanımaz da değiliz.

Hayatınızın mühim ukde-i esrârından²⁸⁵⁸ olan cadı meselesinden dolayı siz İstanbul'da zevât-ı marûfe²⁸⁵⁹ sırasına geçtiniz. Bedbaht Naşit Nefî Efendi'yi tanımayan kalmadı.

Següzeşt-i acîbenizi²⁸⁶⁰ uzaktan uzağa یشtir -fakat doğrusunu söyleyeyim- bunu, her ne suretleyse, şüyuundan²⁸⁶¹ istifade edilmek üzere tertip olunmuş ustalık bir masal gibi telakki eder idim.

Siz yalının enkazını yıkıcılara sattınız. Bu cadılı yalı hakikaten hak ile yeksan edilecek bir haneydi.

Validem vefat etti. Biraderim Nadir Bey, bilmem kaçınıcı defa olarak Paris'e gitti. Bizim yalı da tamiri kabul etmez bir surette harabeye yüz tuttu. İştira²⁸⁶² için münasip bir müşteri zuhur etmiyordu. Ben de sizin gibi enkazı yıkıcılara verdim. Hedme²⁸⁶³ başladılar.

Bir gün bu yıkıcıların ustabaşısı, kır sakallı, tavşan yemez soyundan bir Kürt yanıma gelerek dedi ki:

— Beyefendi, komşunuz Naşit Nefî Efendi'nin yalısını da biz yıhtık.

— Kârınıza kesat²⁸⁶⁴. İstanbul'da kadim usul mimariyemize nümune olacak bir ebniye²⁸⁶⁵ bırakmıyorsunuz.

²⁸⁵⁶ kısm-ı küllî: büyük bölüm

²⁸⁵⁷ maahaza: bununla birlikte

²⁸⁵⁸ ukde-i esrâr: sır düğümü

²⁸⁵⁹ zevât-ı marûfe: tanınan kişiler

²⁸⁶⁰ sergüzeşt-i acîbe: tuhaf serüven

²⁸⁶¹ şüyu: yayılma

²⁸⁶² یشtira: satın alma

²⁸⁶³ hedm: yıkım

²⁸⁶⁴ Kârınıza kesat: “Kazancınız azalsın.”

²⁸⁶⁵ ebniye: yapı

— *Neye beddua ediyisin böyle? Siz satıyorsunuz. Biz alıyoruz. Kabahat salt bizim mi ki? Alan da hayrını görsün, satan da...*

— *Uzatma. Ne olmuş söyle?*

— *Ne olacak? Yiharken sizin yalının tavan arasından öbür yalıya mükemmel bir yol gördük. Menteşeli bir kapak konmuş. Sizin taraftan mandallar kilitler vurulmuş!*

— *Tuhaf şey!*

— *Gördüğümüz yalnız bu değil.*

— *Daha ne gördünüz?*

— *Sizin mahzenden öteki yalının mahzenine tünel gibi bir yol açılmış. İstersen gel seyret. Daha tekmi yihmadık.*

Kürt önüme düştü. Yarı hedmedilmiş mahzene indik. Dediği geçidi gösterdi. Bir insanın eğilerek müruruna müsait bir tünel. Fakat sonradan açılmışa benzemiyordu. Bu mahzenlerin kadimen inşasında herhangi bir istimal için ise böyle bir zeyl²⁸⁶⁶ yapılmış.

Kürt'ün tarifine nazaran, bu geçit pek kadime benzer ise de nihayetdeki kâbil-i mürûr²⁸⁶⁷ delik sonradan açılmışmış. Hatta istenildiği zaman açılır, kapanır bir kapak taşı bulunduğunu da anlattı.

Kürtlerin bu keşfine ben evvela lüzumu derecesinde ehemmiyet vermedim. Lakin sonradan düşündükçe zihnim karıştı. Nihayet beynime bazı hakayık dank dedi. İki gün sonra geldim, bu geçit zeminindeki toprakları karıştırdım. Her tarafını karış karış taharri ettim. Üzerleri kurşun kalemle muharrir bazı yırtık kâğıt parçaları buldum. Bunları sakladım.

Bu hususta beni ikaz eden birkaç noktayı size izah için biraz evvele ircâ-i nazara mecburum. Küçük biraderim Nadir Bey, heykeltıraşlık tahsili için Paris'e gitmek istediği zaman, ben olanca kuvve-i iknâiyyem ile onu bu fikrinden döndürmeye uğraşarak demiştim ki:

²⁸⁶⁶ zeyl: ekleme

²⁸⁶⁷ kâbil-i mürûr: geçilebilen

Birader! Türkler nezdinde ebediyen makbul olmayacak bir meslek var ise o da sanat-ı nahttır²⁸⁶⁸. Memleketine müfit²⁸⁶⁹ olacak, işe yarayacak bir şey öğren. Heykeltıraşlıkla burada ne yapacaksın? Ecdadımızın bırakmış olduğu suları kurumuş çeşmelere bugün mushuk takacak paramız yok. Eazımımızdan²⁸⁷⁰ çoğu makabirinde taşsız yatıyor. Bir haylisinin metfenleri bile belli değil. Heykeli kime dikeceğiz?

Evimizin içine giren, Avrupa'dan gelme bazı öteberi kutularının üzerindeki resimleri günahdır diye bıçakla kazıdıklarını, kandil geceleri eve melek girmez iddiasıyla çocuğun bebeğini helaya kapadıklarını biliyor musun? Kışın çamurdan, molozdan, yazın süprüntüden, tozdan geçilemeyen mübarek meydanlarımızı, sokaklarımızı heykeller ile telvis edeceksin²⁸⁷¹? Burada sanat-ı nahtı nasıl takdis ettiklerini²⁸⁷² anlamak için Sultanahmet Meydanı'ndaki Dikili taşların çukurlarına doğru eğil de bir bak. Almanya imparatorunun yaptırdığı o canım çeşmenin mozaikleri üzerine, gelip geçen şuaramız, artistlerimiz tarafından her renkte kalemlerle yazılan nazik eşarı, biedebane²⁸⁷³ musavveratı²⁸⁷⁴ görüp okumadın mı? Nihayet bir zaman, etrafına tahta perde çekilerek çeşmenin seddi mecburiyeti²⁸⁷⁵ neden hasıl oldu?

Bugün şehrimizin mahall-i latîfesini²⁸⁷⁶ farz-ı muhâl²⁸⁷⁷ olarak en büyük sanatkârın eydî-i dehâsından²⁸⁷⁸ ve şâyân-ı tebcil²⁸⁷⁹ eazımımızın heykelleriyle müzeyyen görsek üç gün sonra eğer bu abidelerin burunlarını, kulaklarını yerlerinde bulabilirsek aşk ol-

²⁸⁶⁸ sanat-ı naht: yontma sanatı

²⁸⁶⁹ müfit: yararlı

²⁸⁷⁰ eazım: büyükler

²⁸⁷¹ telvis etmek: pisletmek

²⁸⁷² takdis etmek: kutsal saymak

²⁸⁷³ biedebane: edepsizce

²⁸⁷⁴ musavverat: resimlemeler

²⁸⁷⁵ sedd-i mecbûriyyet: zoraki kapatma

²⁸⁷⁶ mahall-i latife: güzel yerler

²⁸⁷⁷ farz-ı muhâl: var saymak

²⁸⁷⁸ eydî-i dehâ: deha elleri

²⁸⁷⁹ şâyân-ı tebcil: yüceltmeye layık

sun! Mücessem birer puta benzeyen bu mermer insanları taşlamayı recm-i şeytân²⁸⁸⁰ derecesinde sevap bilenlere karşı heykel dikmek, sanat-ı nahtta maharet göstermek iddiasındasın ha? Şaşarım aklına... Tahrîb-i heyâkildeki²⁸⁸¹ muvaffakiyetlerini temin edenlere, Avrupa'da yılan çıyan öldürenlere verildiği gibi, bazı taraflardan mükâfât-ı nakdiyye²⁸⁸² vaadini bile umarım.

Böyle çok söylendim. Fakat ahmak kardeşimi fikrinden çevirmek kabil olmadı. Kararını icra için Paris'e gitti. Tedrîsât-ı lâzimeye²⁸⁸³ başladı: Birkaç senede bir İstanbul'a geliyor. Bir müddet sonra yine Avrupa'ya avdet ediyordu. Hisar'daki yalının büyük bir odasını atölye hâline koymuştu. İçerisi birtakım gönyeler, pergeller, küsküler, alçıdan yarım heykeller, kollar, bacaklar, kafalar, kalıplar modeller, etütler ile doluydu. Çok geçmedi bu atölye, o civarda 'Nadir Bey'in Büthanesi'²⁸⁸⁴ namıyla şöhret aldı. Hatta mahallenin kadınları kemâl-i gayz u infîâllerinde²⁸⁸⁵ bir küçük modelin âlet-i tenâsülünü²⁸⁸⁶ koparmışlardı. Nadir çok bağırdı çağırırdı. Bu kat-ı uzv cinayetinden sonra atölyesini kadınlara seddetti²⁸⁸⁷. Dava büyüdü. Bütün mahalle ahalisi, mütearrıza²⁸⁸⁸ hak veriyordu. Ahlaken ve edeben esvap altında mesturiyeti²⁸⁸⁹ icap eden azâ-yı insâniyenin²⁸⁹⁰ fen ve sanat namına tettebbu ve teşhiri pek çirkin olduğu, kâfile-i medeniyete²⁸⁹¹ girmek için Türklerce mutlak sanat-ı naht tahsili zaruriyse hiç olmazsa donun uçkuru çözülmemesi, sadırdan aşığı vücûd-ı beşerin²⁸⁹² men-i tettebbuu²⁸⁹³ tehdiden ihtar olunur-

²⁸⁸⁰ recm-i şeytân: şeytan taşlama

²⁸⁸¹ tahrîb-i heyâkil: heykelleri kırmak

²⁸⁸² mükâfât-ı nakdiyye: ödüller

²⁸⁸³ tedrîsât-ı lâzime: gereken eğitim

²⁸⁸⁴ büthane: puthane

²⁸⁸⁵ kemâl-i gayz u infîâl: aşırı öfke ve hınç

²⁸⁸⁶ âlet-i tenâsül: üreme organı

²⁸⁸⁷ seddetmek: kapamak

²⁸⁸⁸ mütearrız: saldırgan

²⁸⁸⁹ mesturiyet: gizlenme

²⁸⁹⁰ azâ-yı insâniye: insan organı

²⁸⁹¹ kâfile-i medeniyet: uygarlık kafilesi

²⁸⁹² vücûd-ı beşer: insan vücudu

²⁸⁹³ men-i tettebbu: irdelemenin yasaklanması

yordu. Sanâyi-i âliyenin²⁸⁹⁴ Osmanlıcası, Frenkçesi olup olmayacağı meselesi meydan aldı. Eski ve yeni kafalılar ikiye ayrıldı. Avrupa medeniyetinin bize tamamen tatbikinde, buna müşabih birçok mesâil-i müşkilenin²⁸⁹⁵ zuhur edeceğini ben zaten biliyordum.

Mahallede bir ihtiyarca Advîye Hanım vardı. Yalıya geldiği zaman böyle cascavlak bir heykele tesadüf ederse altını koparmak için el sürmesi haram olduğunu bildiğinden cebinde ufak bir maşa getirirmiş. Bu zavallı cahil kadını kızdırmak için biraderim çok şey söylerdi. Paris müzehanelerinde kadın, erkek heykellerinin ekseriyetle böyle üryan ve tâmmü'l-azâ bulunduklarını söylediği vakit Advîye Hanım'ın hiddet ve taassuptan gözleri dönerek 'Ahh elimde bir balta ile bu rezaletthaneye girsem putlara karşı bir gaza yaparak hepsini parçalasam...' dediği hâlâ hatırımdadır.

Biraderim böyle bin türlü tenkidât u teşniât²⁸⁹⁶ içinde heykeltıraşlığı ilerletmeye uğraşıyordu. Bu esnalarda zevciniz Binnaz Hanım vefat etti. Validemle aralarında kardeşten, her şeyden ileri bir dostluk hükümfermaydı. Bu vefat, hanemizi pek siyah derin matemlere gark etti. Yasından az kaldı validem de arkasından gidiyordu. Bir müddet sonra biraderimin dest-i tettebbuunda Binnaz Hanım'ın boyalı bir fotoğrafisini gördüm. Bu ölmüş kadının tasviri elinde ne gezdiğini sordum. Tadîl-i teessürü²⁸⁹⁷ için validem, merhumenin cesâmet-i tabîada²⁸⁹⁸ yarım heykelini yaptırtmak istediğini söyledi. Fakat heykelin vücuda gelip gelmediğini bilmiyorum, görmedim.

Şurada tezkârî²⁸⁹⁹ lazım bir cihet daha var: Biraderim Nadir'in Paris'e sıkça sıkça azîmet ü avdeti²⁹⁰⁰ münasebetiyle Beyoğlu'nda bazı Fransız aileleriyle dost olduk. Yalıya ecnebi kadınlar dadandı. Bunların içinde, kafa göz yararak ifâde-i merâm edecek kadar Türkçe bilenleri de vardı. Bizim evde bir ispritzmacılık başladı.

²⁸⁹⁴ sanâyi-i âliye: güzel sanatlar

²⁸⁹⁵ mesâil-i müşkile: zor meseleler

²⁸⁹⁶ tenkidât u teşniât: eleştirmeler ve sövmeler

²⁸⁹⁷ tadîl-i teessür: üzüntüleri yatıştırma

²⁸⁹⁸ cesâmet-i tabîa: doğal büyüklük

²⁸⁹⁹ tezkâr: hatıra getirme

²⁹⁰⁰ azîmet ü avdet: gidip gelme

*Âdeta muhtelit*²⁹⁰¹ bir cemiyet teşkil etti. Zevceniz merhume bu isprizma cemiyetinin en ileri gelen azalarındandı. Cemiyetin reisesi Madam Dorud isminde bir kadındı ki ale'r-rivâyeten kendisinde pek kuvvetli bir seyyâle-i rûhiyye varmış; ervahı davet ettiği zaman odanın camlarını, tavanını sarsarmış. Büyük, küçük, bunun davetine icabet etmeyen ruh yokmuş. Hangisini istese cemiyete ihzar edebilirmiş. Cemiyette ikinci derecede kuvve-i ihzâriyyeye²⁹⁰² malik olan validem merhumemmiş. O da isprizmacılıkta çok ileri gitmiş.

Bendeniz taşra memuriyetlerinden İstanbul'a gelip gittikçe, vefatından sonra zevceniz Binnaz Hanım'ın evlere şenlik cadı olduğu şâyia-i acîbesini²⁹⁰³ duydum. İstanbul koca bir şehirdir. Bu yolda garibeler ara sıra duyulur. Erbâb-ı izân²⁹⁰⁴, bu nev tasniat²⁹⁰⁵ ne derece sezâ-yı itimâd²⁹⁰⁶ bulursa ben de işte o kadar ehemmiyet verip geçmiştim.

Biraderim Nadir, âdeta perestişle vakf-ı hayât²⁹⁰⁷ eylediği sanat-ı nahtın burada uğradığı teşniata artık tahammül edemeyerek hemen bir niyyet-i müebbede²⁹⁰⁸ ile Paris'e savuşmuş. Birkaç ese-riyle orada tanınmaya bile muvaffak olmuş.

Nadir Paris'te, ben taşradayken validemiz İstanbul'da vefat eder. Aldığım bir telgrafname üzerine derhâl buraya geldim. Tanzim²⁹⁰⁹ edilecek birçok miras işleri, falanlar vardı. Nadir'i mektupla Dersaadet'e²⁹¹⁰ davet ettim. 'Hakkaniyetinden katiyen eminim. Sen ne yolda tanzîm-i umûr²⁹¹¹ edersen bence makbuldür. Bazı husûsat-ı

²⁹⁰¹ muhtelit: karma

²⁹⁰² kuvve-i izhâriyye: ortaya çıkarma gücü

²⁹⁰³ şâyia-i acîbe: tuhaf söylenti

²⁹⁰⁴ erbâb-ı izân: anlayışlı kimseler

²⁹⁰⁵ tasniat: uydurmalar, yakıştırmalar

²⁹⁰⁶ sezâ-i itimâd: güvenilir

²⁹⁰⁷ vakf-ı hayât: hayatını adama

²⁹⁰⁸ niyyet-i müebbede: tamamen kalma

²⁹⁰⁹ tanzim: düzenleme

²⁹¹⁰ Dersaadet: İstanbul

²⁹¹¹ tanzîm-i umûr: işleri düzenleme

mühimmeden²⁹¹² dolayı şu aralık Paris'ten infikakim²⁹¹³ uyamaz. ' yolunda serd-i mazeretle²⁹¹⁴ gelmedi. Her işi bana bıraktı. Ben de aklımın erdiği kadar tesviye-i masâlihimize²⁹¹⁵ koyuldum. Validemin sandık odası ve sandıklarını açtığım zaman bir bohça derununda samani canfesten bir entari ile kadınların aynalı biçim dedikleri şekilde önü çapraz düğmeli mor kadifeden bir hırka -bilmem neden- nazarıdikkatimi celbetti. Validemin telebbüs²⁹¹⁶ ettiği bütün elbiselerini az çok tanırdım. Fakat bu entariyle hırkayı arkasında gördüğümü hiç tahattur edemiyordum. Hasıl olan garip bir merak sevkiyle hırkayı açıp silktim. Arasından bir boyalı fotoğrafı düş-tü. Aldım baktım. Hareminiz Binnaz Hanım'ın resmi. Başörtüsüyle yanıma çok defa çıkmış olduğu için merhumeyi iyice tanırım. Bu fotoğrafıyı bir defa da Nadir'in elinde görmüş olduğumu tahattur ettim. Fakat şimdi bu urbaların arasında ne arıyor? Bu hırka ile entarinin fotoğrafideki elbiseye tamamıyla muvafakati enzâr-ı dikkatimi daha ziyade açtı.

Hotoz kutularını karıştırırken resimde Binnaz Hanım'ın başındaki samani oyalı mor hotozu da buldum. Mücevherat mahfazalarını açtığım zaman, zevcenizin boynundaki inci demetini, başındaki broşu, kulaklarındaki küpeleri, hepsini ele geçirdim.

Şimdi bu tesadüfi keşfimden bir mana çıkarmak lazımdı. Bu eşya, validemin sandığına neden girmiş? Acaba Binnaz Hanım, bunları zamân-ı hayâtında valideme emaneten mi bırakmış? Bu ihtimale de bir vech-i münâsebet²⁹¹⁷ bulmak müşküldü. Niçin bırak-sın? Acaba biraderim Nadir, Binnaz Hanım'ın yarım heykelini nah-ta²⁹¹⁸ çalıştığı zaman bu esvapla mücevherata lüzum mu görmüştü?

²⁹¹² husûsât-ı mühimme: önemli konular

²⁹¹³ infikak: ayrılma

²⁹¹⁴ serd-i mazeret: mazeret ileri sürme

²⁹¹⁵ tesviye-i masâlih: işleri düzenleme

²⁹¹⁶ telebbüs: giyinme

²⁹¹⁷ vech-i münâsebet: ilişkilendirme gerekçesi

²⁹¹⁸ naht: yontma

Ben bu tahayyürdeyken kutuların birinden bir yüzlük çıktı. Binnaz Hanım'ın simasına aynıyla müşabih²⁹¹⁹ bir yüzlük. Bu, hiç şüphe yok, bizim Nadir'in eser-i sun ü mahâreti²⁹²⁰ idi. Hah, şimdi bir ipucu yakalamıştım. Mektupla biraderimden, yüzlüğü'nun sebeb-i imâlini²⁹²¹ sordum. 'Validem ısmarladı yaptım. Vech-i istimâlî²⁹²² hakkındaki malumatım seninkinden ziyade değildir. Ne için imal ettirdiğini bilemem.' cevabını aldım.

İtmâm-ı tahkîkat ve keşfiyyât²⁹²³ için size müracaata karar verdim. Bugün yarın derken araya birçok meşagil²⁹²⁴, mevani²⁹²⁵ girdi. Nihayet biz de yalıyı yıkıcılara verdik. Yıkıcı amelebaşısı Kürt'ün bizim yalının tavan arasından sizin yalıya yol bulunması, mahzen-den mahzene geçit ve delik olması hususundaki ifşaatı meselenin şeklini değiştirdi. Size müracaattan evvel tahkikata koyuldum.

Cadı bizarlığı²⁹²⁶ ile senelerce geçirmiş olduğunuz hayât-ı cehennemîyi²⁹²⁷ bütün tafsilât-ı elîmesiyle²⁹²⁸ ve hemen her gün ve her saatiyle sordum, öğrendim, tetkik ettim. İtirafımdan sıkılıyorum. Şu satırları yazarken terler döküyorum. Vicdanımı bunaltan, ezen mühlik²⁹²⁹ bir azâb-ı derûniyyeden²⁹³⁰ -vasıl olduğum şu müthiş hakikati ancak size söylemekle- biraz hafifleyebileceğimi memul ediyorum²⁹³¹.

²⁹¹⁹ müşabih: benzer

²⁹²⁰ eser-i sun ü mahâret: yaratıcılık ve ustalık eseri

²⁹²¹ sebeb-i imâl: yapılış nedeni

²⁹²² vech-i istimâl: kullanım amacı

²⁹²³ itmâm-ı tahkîkat u keşfiyyât: araştırmaların ve buluşların tamamlanması

²⁹²⁴ meşagil: uğraşlar

²⁹²⁵ mevani: engeller

²⁹²⁶ bizarlık: yorgunluk

²⁹²⁷ hayât-ı cehennem: cehennem hayatı

²⁹²⁸ tafsilât-ı elîme: özücü ayrıntılar

²⁹²⁹ mühlik: öldürücü

²⁹³⁰ azâb-ı derûniyye: derin azap

²⁹³¹ memul etmek: ummak

Efendi! Akıl ve fikri zîr ü zeber²⁹³² eden o mahuf²⁹³³ cadı rolünü size oynayan benim validemdir. Bu hakikat şimdi nazarımda gün gibi aşikâr oldu. Validemin bu emirdeki saik²⁹³⁴, muharrik²⁹³⁵, müşevvik²⁹³⁶, menfaati neydi? Bu ciheti keşif için imâl-i fikr²⁹³⁷ ettikçe zihnime fenalık geliyor. Bu bapta henüz kati bir şey anlayamadım. Keşfiyatım, hep müsadif olduğum anasır delaletiyle karain²⁹³⁸ üzerine mübtenidir²⁹³⁹. Bu işin Rahmani ve şeytani cihetleri var. Hakikati batıldan tefrik müşkül... Evet, bu akıl almaz keyfiyette sania, dubara, hile ile beraber biraz da isprizma karışık... Akıl ve tabiat fevkinde bazı şeyler var. Fakat Avrupa'da en büyük, en muktedir medyumların fırsat düştükçe işe 'tricherie' yani hile, mızıkçılık kattıkları bitaraf²⁹⁴⁰ erbâb-ı ciddiyyetin kütüb-i tedkîkalarında²⁹⁴¹ mes-turdur. İspritlerin gösterdikleri 'fantome'leri 'matérialisation' dedikleri tecessüt hususatını hakikat diye kabul tehlikesine iknâ-i nefis etmektense validemin zevceniz Binnaz Hanım'ın yüzlüğüni yüzüne, urbalarını sırtına geçirip mücevheratıyla da tezyin ettikten sonra mahut memelerden²⁹⁴² sizin yalıya gitmiş olduğuna kanaat getirmeyi zihnen daha mülayim bulurum. Hırkanızın cebinden çıkan ve zevç zevce döşekte yatarken havadan inen tehditnamelere gelince, bunların sûret-i zuhûru hakkında bulduğum şu faraziyeler akıldan pek bait değildir: Helaya girerken hırkanızı çıkarıp sofada merdiven parmaklığına asmış olabilirsiniz. Cadı için, bir takrip²⁹⁴³ bunun cebine bir kâğıt sokuşturmak pek güç bir iş sayılmaz. Havadan düşen yazılı kâğıtlar da, tavan arasına geçildikten sonra, tavanın münasip perdeliğinden aşağı uçurulabilir. Hatta hedmettirdiğimiz

²⁹³² zîr ü zeber: altüst

²⁹³³ mahuf: korkunç

²⁹³⁴ saik: azmettirici

²⁹³⁵ muharrik: harekete geçiren

²⁹³⁶ müşevvik: kışkırtan

²⁹³⁷ imâl-i fikr: derinden derine düşünme

²⁹³⁸ karain: ipuçları

²⁹³⁹ mübteni: kurulmuş

²⁹⁴⁰ bitaraf: tarafsız

²⁹⁴¹ kütüb-i tedkîka: inceleme kitapları

²⁹⁴² memeler: geçit

²⁹⁴³ takrip: bahane, vesile

eski yalıların mahzenlerini birbirine rapteden gizli geçitte bulmuş olduğum yazılı kâğıt parçalarının, cadı tehditnamelerinin müsvedde döküntüleri olduğu zann-ı kavîsini²⁹⁴⁴ peyda eyledim.

Hisar Mezarlığında, Binnaz Hanım'ın kabrinden görünen münevver hayal keyfiyeti, benim de zihnimi gıcıkladı. Gittim Bebek'te bu garibenin ravisi²⁹⁴⁵ olan ırgatbaşıyı buldum. Herifi sıkıştırdım. Evvela hık mık dedi. Nihayet eline birkaç mecidiye tutuşturunca validem merhumenin para ile olan ıtma²⁹⁴⁶ üzerine bu yalanı kendi uydurup o civarda işaa eylediğini itiraf etti.

Mezar taşına kurşun kalemıyla yazılan mutasavvıfane eşarın muharririni²⁹⁴⁷ görüp görmediğini sordum: 'Bir delikanlı geldi. Bastonunun ucuna sicimle bir kurşun kalem bağladı. Şebekenin demir parmaklığından içeri uzatarak o yazıları yazdı. Ben uzaktan gözetledim.' cevabını verdi. Bu delikanlının eşkâli hakkındaki isticvabatıma²⁹⁴⁸ karşı tamamıyla biraderim Nadir'in suret ve şemai-ni²⁹⁴⁹ tarif eyledi.

Şimdi nevbet-i tedkîk²⁹⁵⁰ sırası, sekiz on kilit altından aşırılan mücevherata geldi. Buna siz de şaşınız. Ben de şaşayım... Cadı ve ervaha atfen icra edilen bu tezviratın cihât-ı mühimmesini²⁹⁵¹ bu kadar tenvir ettikten sonra bir kısım tetkikatımın perde-i zulmette²⁹⁵² kalması, keşfiyyât-ı vâkıamın²⁹⁵³ ciddiyetini ihlal edemez. Ruhiyyun istimal ettikleri o gizli kuvvet tesiriyle birçok maddi, sulbi şeyleri kalın taş duvarlardan, kilitli demir kasalardan geçirdiklerini iddia ediyorlar. Bu hususu mütefenninden bazı zevatın asarında da tasdik edilmiş gördüm. Aslı var yok, uzun müddet geçirdiğiniz bu taab²⁹⁵⁴

²⁹⁴⁴ zann-ı kavî: güçlü inanış

²⁹⁴⁵ ravi: anlatıcı

²⁹⁴⁶ ıtma: isteklendirme

²⁹⁴⁷ muharrir: yazar

²⁹⁴⁸ isticvabat: sorular

²⁹⁴⁹ suret ve şemal: yüz ve şekil

²⁹⁵⁰ nevbet-i tedkîk: inceleme

²⁹⁵¹ cihet-i mühimme: önemli yönler

²⁹⁵² perde-i zulmet: karanlık perdesi

²⁹⁵³ keşfiyyât-ı vâkıa: elde edilen keşifler

²⁹⁵⁴ taab: yorgunluk, eziyet

ve azap hayatı içinde size karşı ervah namına hareket edenlerin bu kadarcık hisse-i muvaffakiyyet ü marifetlerini²⁹⁵⁵ kabul ile sözü kısa keselim.

Biraderim Nadir Bey'den vuku bulan istizâhât-ı şedîdime²⁹⁵⁶ karşı aldığım cevap daima 'Ben validemin emrine tebaiyet²⁹⁵⁷ ettim. Bu meselede esas maksada dair bir şey bilmem.' sözünden ibaret kaldı. Bu ispritizma hadisesini hal için yine ispritlere müracaat ettim. Sualimi şöyle tefsir ettiler:

'Valideniz Ârâm-ı Dil Hanım'la komşunuz Binnaz Hanım ikisi pek dost ve kuvvetli birer isprittiler. Hangisi evvel vefat ederse sağ kalanı yalnız ve mütehassir bırakmayarak tezahüratla ziyaret gelmesini ve bu suretle dostluklarının, mâverâ-yı kabrden²⁹⁵⁸ de imkân-ı idâmesini²⁹⁵⁹ zamân-ı hayâtlarında taht-ı karârâ²⁹⁶⁰ almışlardı...

Bade'l-vefât Binnaz Hanım, zevci Naşit Nefi Efendi'nin gönlü gözü pek çabuk başka kadınlara döndüğünü nafil bir nazar-ı manevî ile görerek kalbinde hasıl olan nâkâbil-i teskîn²⁹⁶¹ bir kıskançlık gayzıyla ilk geceden bi't-tezâhür muhibbesine işâ-yı râz etti. Vefasızı tedip için biri ahiretten, diğeri dünyadan iki kadın, tevhîd-i fîkr ü hareket²⁹⁶² eylediler. Naşit Nefi Efendi'yi can dayanmaz bir hüsrân-ı elîm²⁹⁶³ içinde bırakan ahvâl-i garîbe cilveger oldu.' İla ahirihi²⁹⁶⁴...

²⁹⁵⁵ hisse-i muvaffakiyyet ü marifet: başarı ve ustalık payı

²⁹⁵⁶ istizâhât-ı şedîd: şiddetli soruşturma

²⁹⁵⁷ tebaiyet: uyma

²⁹⁵⁸ mâverâ-yı kabr: mezar ötesi

²⁹⁵⁹ imkân-ı idâme: sürebilme

²⁹⁶⁰ taht-ı karâr: karar almak

²⁹⁶¹ nâkâbil-i teskîn: yatıştırılmaz

²⁹⁶² tevhîd-i fîkr ü hareket: fikir ve hareket birliği

²⁹⁶³ hüsrân-ı elîm: acılar

²⁹⁶⁴ ila ahirihi: "Böyle sürüp gider."

Efendi, ruhlar kendilerini bizden daha zirek²⁹⁶⁵ ve hakikatbin²⁹⁶⁶ addile berhayatlara karşı feraset belki de keramet taslayabilirler. Fakat akıl ve mantığı büsbütün göğsü çekmediler ya... Rûh-ı Muh-terem, senelerce size karşı oynadığı cadı karnavalında kullandığı maske ile urbaları neden bizim yalıya, validemin sandık odasına bırakıyor? Validemin vefatıyla tezahürat hâdise-i acîbesi niçin kesiliyor? İşte yine tekrar ediyorum: Bu vaka-i elîmede sürenatürellek-ten, fevka 't-tabîa' garaipten bitap²⁹⁶⁷ düşen zihinlerimizi bir vâdi-yi makûle²⁹⁶⁸, bir mecrâ-yı akl u mantık²⁹⁶⁹ sevk etmek için Binnaz Hanım'ın iskeletini mezardan çıkararak bizim evde kostümlü balo-ya gider gibi giydirip maskeledikten sonra, bu belâ-yı sâiri²⁹⁷⁰ ley-len²⁹⁷¹ âlemin başına salıvermektense bu mühim rolün sanatkâr-ı bînazîrî²⁹⁷² validem olduğunu kabul cihetine gitmek daha muvafık olur. Mesele muğlaklıktan kurtulur. Bir şekl-i tabîî alır.

Şimdi mutlaka Şükriye Hanım'ın pederiyle birlikte tezahüre intizaren yalıda geçirdikleri son gecede cadının zuhurundan evvel, neden ikisinin birden kendilerini uykuya kaptırmış, daha doğrusu sızakalmış, revolverlerin niçin ateş almamış oldukları cây-ı mülâ-haza görülür ise bunda da Rûh-ı Azîz'in izhar etmek istediği ke-rametin hilesini keşfedebilmiş olduğuma kaniyim. Şükriye Hanım, yazdığı sergüzeştinde, o gece kahve takımının, oturdukları odanın kapısı önünde, sofada durduğunu yazıyor. Baba kız odada konuşur-ken cadının gelip kahve kutusuna münevvim²⁹⁷³ bir madde karıştır-ması pek zor bir iş değildir. Zaten kahveleri içerlerken haşhaş ko-kusundan şikâyet etmiş oldukları da görülüyor. Şükriye ile pederini münevvim kahve tesiriyle hab-ı girânâ²⁹⁷⁴ daldırdıktan sonra odaya

²⁹⁶⁵ zirek: akıllı başında, zeki

²⁹⁶⁶ hakikatbin: gerçeği gören

²⁹⁶⁷ bitap: güçsüz

²⁹⁶⁸ vâdî-i makûl: akla uygun bir vadi

²⁹⁶⁹ mecrâ-yı akl u mantık: akıl ve mantık yolu

²⁹⁷⁰ belâ-yı sâir: yürüyen bela

²⁹⁷¹ leylen: geceleyin

²⁹⁷² sanatkâr-ı bînazîr: benzersiz sanatkar

²⁹⁷³ münevvim: uyutucu

²⁹⁷⁴ hâb-ı girân: ağır uyku

girip revolverlerden fişekleri almak, cadılık kuvve-i havârik-nümâ-sına²⁹⁷⁵ malik olmayanlar için bile sehlü'l-icrâ²⁹⁷⁶ bir iş değil midir?

Efendi! Senelerce sizi dehşet-i dâime²⁹⁷⁷ içinde yaşatan heycanaver bu muammayı hayatınızın safahât-ı mazlemesinden²⁹⁷⁸ bazı aksamı²⁹⁷⁹ böyle tenevvür ettikçe bunun cine, periye, ahirete, erva-ha pek taalluku kalmıyor.

Henüz gayr-i münkeşif²⁹⁸⁰ duran birkaç gizli noktaya da bir gün tesâdüf-i vuzûh²⁹⁸¹ bahş olur ise bu da hayât-ı hakika sahnele-rinde cereyan eden binlerce emsali gibi tamamıyla vakâyi-i âdiyye menzilesine inecektir.

Validemin size karşı bu rolü oynamaktaki saiki neydi? Bunu çok düşündüm. Hak taksiratını affetsin, bu kadının aleyhinizdeki kastı âdeta canıyanedir. Bu, kâbil-i inkâr değil. Fakat hasbe'l-beşeriyye oğulluk tarafgirliğinden büsbütün tecrîd-i nefis edemiyor; yalnız bir noktada validemi müdafaaya cüretimden dolayı beni mazur görünüz:

Validem, bu cüreti yalnız kendi dimağının, asabının feveranından almıyor. Bu gayreti onda uyandıran zevceniz merhume Binnaz Hanım'ın teşvik ve tahrikidir. Buna sebep? İşte bu sebepler birbirine giriftir. Biri çözülmekçe öteki açılmaz. Bu iki kadının beyninde ölümlük, dirimlik bir mukabele; bir muâhede-i müdhişe²⁹⁸² var. Buna şüphem kalmadı.

İspiritlerin, ervahtan nakil edasıyla bu hususta dedikleri, mad-deten ve şeklen değilse de mealen, manen doğrudur. Binnaz Hanım, kendi vefatından sonra teehhülünüze mâni olmak için validemle bu yolda tertibât-ı şeytânetkârânede²⁹⁸³ bulunabilirler. Bu mukavele-

²⁹⁷⁵ kuvve-i havârik-nümâ: harikaları gösterme gücü

²⁹⁷⁶ sehlü'l-icrâ: yapılması kolay

²⁹⁷⁷ dehşet-i dâime: sürekli korku

²⁹⁷⁸ safahât-ı mazleme: haksızlık evreleri

²⁹⁷⁹ aksam: bölümler

²⁹⁸⁰ gayr-i münkeşif: keşfedilmemiş

²⁹⁸¹ tesâdüf-i vuzûh: rastlantı ile açıklık kazanmak

²⁹⁸² muâhede-i müdhişe: korkunç sözleşme

²⁹⁸³ tertibât-ı şeytânetkârâne: şeytanca düzen

nin bir delil-i sarîhi²⁹⁸⁴ zevcinize ait mücevheratın validemin sandığından zuhurudur. Bu elmasların seksen kilit altından aşırılmasında Binnaz Hanım'ın dünya veya ahiretten (işte her ne suretle ise) bir muâvenet-i müessiresi²⁹⁸⁵ var. Validem daha evvel vefat edeymiş düşer olduğunuz felaketin bir aynına demek pederim uğrayacakmış.

Şimdi maceranın cihet-i felsefesine²⁹⁸⁶ gelelim: Bu vaka-yı cinâiyyede²⁹⁸⁷ müstamel²⁹⁸⁸ nikap²⁹⁸⁹ bulundu. Ervaha edilen iftira anlaşıldı. Fakat bu âlem-i fisk u fücûrda²⁹⁹⁰ nikap altında irtikâp²⁹⁹¹ olan her vaka-yı cinâiyye ve müzevveren²⁹⁹² maskesi keşfolunabiliyor mu?

Bunun en müthiş tabii yüzlüklerle hilkatine muvafık olarak icrâ-yı habâis²⁹⁹³ edenlerdir. Efendi, emin olunuz, gördüğünüz her sima, göstermek istediği bir vicdân-ı münevverin²⁹⁹⁴ makes-i hakîkîsi²⁹⁹⁵ değildir. Âsâr-ı hayırhâhi²⁹⁹⁶ ile lemadar²⁹⁹⁷ bulduğunuz çehrelerden çoğunu bir lahzacık, o tabii nikâb-ı riyâlarından²⁹⁹⁸ mütecerrit görerseniz dehşetinizden hakka sığınırsınız. Tatlı görünen ne kadar tebessümler vardır ki her biri gizli bir nefretin, deni²⁹⁹⁹ bir emelin tılâ-i muğfel³⁰⁰⁰ hükmündedir.

²⁹⁸⁴ delil-i sarîh: açık delil

²⁹⁸⁵ muâvenet-i müessire: etkili bir yardım

²⁹⁸⁶ cihet-i felsefe: felsefe tarafı

²⁹⁸⁷ vaka-yı cinâiyye: cinayet olayı

²⁹⁸⁸ müstamel: kullanılan

²⁹⁸⁹ nikap: örtü

²⁹⁹⁰ âlem-i fisk u fücûr: kötülükler ve yüzsüzlükler dünyası

²⁹⁹¹ irtikâp: işlenen

²⁹⁹² vaka-yı cinaiyye ve müzevvere: yalan dolan ve suç olayları

²⁹⁹³ icrâ-yı habâis: kötülük yapmak

²⁹⁹⁴ vicdân-ı münevver: nurlu vicdan

²⁹⁹⁵ makes-i hakîkî: gerçek yansıma

²⁹⁹⁶ âsâr-ı hayırhâhi: iyilikseverlik izleri

²⁹⁹⁷ lemadar: pırl pırl

²⁹⁹⁸ nikâb-ı riyâ: ikiyüzlülük örtüsü

²⁹⁹⁹ deni: alçak

³⁰⁰⁰ tılâ-i muğfel: aldatıcı yaldız

Efendi, size maske ile bu büyük fenalığı eden kadının bu cürmünü affediniz. Cenabıhak cümlemizi, çehre-yi tabîîlerini³⁰⁰¹ nikap gibi istimalde mahir edaninin³⁰⁰² şerlerinden masun eylesin.

Binnaz Hanım'a aidiyetinden şüphem kalmayan mücevheratı size tamamıyla iade ediyorum.

Bugün kalp ve vicdanları toprak kesilmiş bu iki kadın hakkında affınızı işte bir daha temenni eyliyorum. Çünkü merhametinize istihkak³⁰⁰³ emrindeki en büyük mazeretleri, kadın yaratılmış olmalarıdır.

Merhume Ârâm-ı Dil Hanım'ın

Büyük Oğlu

A. Kadir''

Naşit Nefi Efendi, muammâ-yı hayâtının³⁰⁰⁴ nâkâbil-i hall zannolunan düğümünü çözülmüş görmeye nihayet muvaffak oldu. Fakat artık iş isten geçmişti. Bu muvaffakiyeti bir şeye yaramadı. Enzâr-ı nisvânda³⁰⁰⁵ îade-i itimâd³⁰⁰⁶ için bu cadı efsanesinin aslı neden ibaret olduğunu gazeteler ve her türlü vesait ile ilana uğraştı. Bütün kadın çehrelerinde adem-i emniyet tebessümünden başka bir şey uyandıramadı. Cinsilatîf, ihtiyarın bu telaşlarına hep gülüyorlar, ciddiyet-i tekzîbine³⁰⁰⁷ inanmıyorlar, hakikati efsane, efsaneyi hakikat zannetmek ısrarından dönmüyorlardı.

Biçare adam hayatını medit, esrar-alud bir facia hâlinde geçirtmek gibi en büyük fenalıklarına uğramış olduğu kadınlardan birine ahir ömründe malik olabileydi, yine kendini bahtiyar addedecekti.

BİTTİ

Mirgün: 1328 Haziran 4

³⁰⁰¹ çehre-i tabîî: doğal yüz

³⁰⁰² edani: alçaklar

³⁰⁰³ istihkak: hak kazanma

³⁰⁰⁴ muammâ-yı hayât: hayat bilmecesi

³⁰⁰⁵ nazar-ı nisvân: kadınların gözü

³⁰⁰⁶ îade-i itimâd: güvenin geri kazanılması

³⁰⁰⁷ ciddiyet-i tekzîb: yalanlamanın ciddiyeti